ਕਲਾਮ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ

ਸੰਪਾਦਕ : ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਕਲਾਮ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ

SUFISM‡

Sufism teaches how to purify one's self; improve one's morals, and build up one's inner and outer life in order to attain perpetual bliss. Its subject matter is the purification of the soul and its end or aim is the attainment of eternal felecity and blessedness.

-Shaykh-al-Islam Zakariyah Ansari

The gist of their (sufis') knowledge is to mortify the self and acquire freedom from baser passions and evil attributes so that the heart may get rid of anything save God, and to embellish it with divine remembrance.

-Imam Ghazzali

Sufism is 'The grasping of realities and disappointment from what is in the hands of people.'

-Ma'aruf' Karkhi.

---

‡ਸੂਫ਼ੀਵਾਦ ਤੇ ਤਸੱਵੁਫ਼ ਸੰਬੰਧੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਵੇਖੋ ਕਲਾਮ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ (ਭੂਮਿਕਾ) —ਸੰਪਾਦਕ : ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ।

ਕਲਾਮ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ

ਸੰਪਾਦਕ :
ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ
ਐਮ.ਏ., ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ.

ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ

Kalam Bulle Shah
Editor Dr. Gurdev Singh

2009

ਮੁੱਲ : ਲਾਇਬਰੇਰੀ :125/-
ਪੇਪਰ ਬੈਕ :100/-

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ
2, ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਮਾਰਕੀਟ, ਲੁਧਿਆਣਾ
ਫੋਨ : 740738

ਛਾਪਕ : ਸਰਤਾਜ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਜਲੰਧਰ

ਵਿਸ਼ਾ-ਸੂਚੀ

ਅਠਵਾਰਾ

ਛਨਿੱਛਰਵਾਰ

ਦੋਹਰਾ : ਛਨਿੱਛਰਵਾਰ ਉਤਾਵਲੇ ਵੇਖ ਸਜਣ ਦੀ ਸੋ[1]।
ਅਸਾਂ ਮੁੜ ਘਰ ਫੇਰ ਨਾ ਆਵਣਾ ਜੋ ਹੋਈ ਹੋਗ[2] ਸੋ ਹੋ।

—o—

ਵਾਹ ਵਾਹ ਛਨਿੱਛਰਵਾਰ ਵਹੇਲੇ[3], ਦੁੱਖ ਸਜਣ ਦੇ ਮੈਂ ਵਲ ਪੇਲੇ[4],
ਢੂੰਡਾਂ ਔਝੜ ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ, ਓਹੜਾਂ ਰੈਣ ਕਵੱਲੜੇ ਵੇਲੇ,
ਬਿਰਹੋਂ ਘੇਰੀਆਂ।
ਘੜੀ ਤਾਂਘ ਤੁਸਾਡੀਆਂ ਤਾਂਘਾਂ, ਰਾਤੀਂ ਸੁੱਤੜੇ ਸ਼ੇਰ ਉਲਾਂਘਾਂ[5],
ਉੱਚੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੂਕਾਂ ਚਾਂਘਾਂ[6], ਸੀਨੇ ਅੰਦਰ ਰੜਕਣ ਸਾਂਗਾਂ[7],
ਪਿਆਰੇ ਤੇਰੀਆਂ।

ਐਤਵਾਰ

ਦੋਹਰਾ : ਐਤਵਾਰ ਸੁਨੇਤ[8] ਹੈ ਜੋ ਜੋ ਕਦਮ ਧਰੇ।
ਉਹ ਵੀ ਆਸ਼ਕ ਨਾ ਕਹੋ ਸਿਰ ਦੇਂਦਾ ਉਜ਼ਰ ਕਰੇ।

—o—

ਐਤ ਐਤਵਾਰ ਭਾਇਤ, ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਇ ਹਿਜਰ[9] ਦੀ ਸਾਇਤ[10],
ਮੇਰੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਸੁਣੇ ਹਕਾਇਤ[11], ਆ ਅਨਾਇਤ ਕਰੇ ਹਦਾਇਤ,
ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਾਰੀਆਂ।
ਤੇਰੀ ਯਾਰੀ ਜਹੀ ਨਾ ਯਾਰੀ, ਤੇਰੇ ਪਕੜ ਵਿਛੋੜੇ ਮਾਰੀ,
ਇਸ਼ਕ ਤੁਸਾਡਾ ਕਿਆਮਤ ਸਾਰੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੋਈ ਆਂ ਵੇਦਨ ਭਾਰੀ,
ਕਰ ਕੁਝ ਕਾਰੀਆਂ[12] ।

ਸੋਮਵਾਰ

ਦੋਹਰਾ : ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਰੋਜ਼ ਸੋਮਵਾਰ ਦੇ ਕਿਆ ਚਲ ਚਲ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ।
ਅੱਗੇ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਸਹੇਲੀਆਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੀ ਪਾਣੀਹਾਰ[13]।

—o—

---

[1] ਪਤਾ, [2] ਹੋਵੇਗੀ, [3] ਬਦਸ਼ਗਨੇ, [4] ਘੱਲੇ, [5] ਟੱਪਾਂ, [6] ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਾਂ, [7] ਬਰਛੀਆਂ, [8] ਸ਼ੁਭ ਘੜੀ, [9] ਵਿਛੋੜਾ, [10] ਸਮਾਂ, ਪਲ [11] ਕਹਾਣੀ, [12] ਇਲਾਜ, [13] ਪਾਣੀ ਢੋਣ ਵਾਲੀ।

ਮੈਂ ਦੁਖਿਆਰੀ ਦੁੱਖ ਸਵਾਰ, ਰੋਣਾ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ,
ਮੇਰੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਯਾਰ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਤਾ[1] ਮੁਰਦੇ ਮਾਰ,
ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ।
ਮੇਰੀ ਓਸੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਰਛੀ ਲਾਈ,
ਸੀਨੇ ਅੰਦਰ ਭਾਹ[2] ਭੜਕਾਈ, ਕੱਟ ਕੱਟ ਖਾਇ ਬਿਰਹੋਂ ਕਸਾਈ,
ਪਛਾਇਆ[3] ਯਾਰ ਦਾ।

ਮੰਗਲਵਾਰ

ਦੋਹਰਾ : ਮੰਗਲ ਮੈਂ ਗਲ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ ਲਬਾਂ[4] ਤੇ ਆਵਣਹਾਰ।
ਮੈਂ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰਾਂ ਘੇਰੀਆਂ ਉਹ ਵੇਖੇ ਖਲਾ ਕਿਨਾਰ[5]।

—o—

ਮੰਗਲ ਬੰਦੀਵਾਨ ਦਿਲਾਂ ਦੇ, ਛੱਟੇ ਸ਼ਹੁ ਦਰਿਆਵਾਂ ਪਾਂਦੇ,
ਕੱਪੜ[6] ਕੜਕ ਦੁਪਹਿਰੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਵਲ ਵਲ ਗੋਤਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਂਦੇ,
ਮਾਰੇ ਯਾਰ ਦੇ।
ਕੰਢੇ ਵੇਖੇ ਖਲਾ ਤਮਾਸ਼ਾ, ਸਾਡੀ ਮਰਗ[7] ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ,
ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੂ ਆਸਾ, ਵੇਖਾਂ ਦੇਸੀ ਕਦੋਂ ਦਿਲਾਸਾ,
ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੇ।

ਬੁੱਧਵਾਰ

ਦੋਹਰਾ : ਬੁੱਧ ਸੁੱਧ ਰਹੀ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀ ਸੁੱਧ ਆਪਣੀ ਰਹੀ ਨਾ ਹੋਰ।
ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ ਓਸ ਦੇ ਜੋ ਖਿੱਚਦਾ ਮੇਰੀ ਡੋਰ।

—o—

ਬੁੱਧ ਸੁੱਧ ਆ ਗਿਆ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਮੇਰੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਲੈ ਦਿਲਦਾਰ,
ਸੁੱਖ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਘੱਤਾਂ ਵਾਰ, ਦੁੱਖਾਂ ਆਣ ਮਿਲਾਇਆ ਯਾਰ,
ਪਿਆਰੇ ਤਾਰੀਆਂ।
ਪਿਆਰੇ ਚੱਲਣ ਨ ਦੇਸਾਂ ਚੱਲਿਆ, ਲੈ ਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਫ਼ ਦੇ ਵੱਲਿਆ,
ਜਾਂ ਉਹ ਚਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਛਲਿਆ[8], ਤਾਂ ਮੈਂ ਰਖਸਾਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਲਿਆ,
ਲੈਸਾਂ ਵਾਰੀਆਂ।

ਜੁਮੇਰਾਤ

ਦੋਹਰਾ : ਜੁਮੇਰਾਤ ਸੁਹਾਵਣੀ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਨਾ ਆਹਾਂ ਪਾਪ।
ਉਹ ਜਾਮਾ[9] ਸਾਡਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਆਇਆ ਤਮਾਸ਼ੇ ਆਪ।

—o—

---

[1] ਪਤਾ ਲਗਾ, [2] ਅੱਗ, [3] ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤਾ, [4] ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ, [5] ਕਿਨਾਰੇ, [6] ਛੱਲਾਂ, [7] ਮੌਤ, [8] ਧੋਖਾ ਖਾਧਾ, [9] ਵਸਤਰ।

ਅੱਗੋਂ ਆ ਗਈ ਜੁਮੇਰਾਤ, ਸ਼ਰਾਬੋਂ ਗਾਗਰ ਮਿਲੀ ਬਰਾਤ,
ਲੱਗ ਗਿਆ ਮਸਤ ਪਿਆਲਾ ਹਾਥ, ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਜ਼ਾਤ ਸਫ਼ਾਤ[1],
ਦੀਵਾਨੀ[2] ਹੋ ਰਹੀ।
ਐਸੀ ਜ਼ਹਿਮਤ ਲੋਕ ਨਾ ਪਾਵਣ, ਮੁੱਲਾਂ ਘੋਲ ਤਵੀਜ਼[3] ਪਿਲਾਵਣ,
ਪੜ੍ਹਨ ਅਜ਼ੀਮਤ[4] ਜਿੰਨ ਬੁਲਾਵਣ, ਸਈਆਂ ਸ਼ਾਹ ਮਦਾਰ ਖਿਡਾਵਣ,
ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਰਹੀ।

ਜੁਮ੍ਹਾ

ਦੋਹਰਾ : ਰੋਜ਼[5] ਜੁਮ੍ਹੇ ਦੇ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਮੈਂ ਜਹੀਆਂ ਅਉਗੁਣਹਾਰ।
ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨ ਬਖਸ਼ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜ ਮੁਕੀਮ[6] ਗੁਜ਼ਾਰ।

—o—

ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਸਹੀ ਸਤਾਰ,
ਬੀਬੀ ਬਾਂਦੀ ਬੇੜਾ ਪਾਰ, ਸਿਰ ਤੇ ਕਦਮ ਧਰੇਂਦਾ ਯਾਰ,
ਸੁਹਾਗਣ ਹੋ ਰਹੀ।
ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਹੋ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੇਂ ਛੋੜ ਮਸ਼ੂਕਾਂ ਕੈਂ ਵੱਲ ਨੱਸੇਂ,
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਅਸਾਡੇ ਵੱਸੇ, ਨਿੱਤ ਉੱਠ ਖੇਡੇਂ ਨਾਲੇ ਹੱਸੇਂ,
ਗਲ ਲੱਗ ਸੋ ਰਹੀ।
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ,
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ,
ਪੀਰ[7] ਅਸਾਨੂੰ ਪੀੜਾਂ ਲਾਈਆਂ, ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਨਾ ਸੁਰਤਾਂ ਆਈਆਂ,
ਇਸ਼ਕ ਛਨਿਛਰ ਘੋਲ ਘੁਮਾਈਆਂ, ਬੁੱਧ ਸੁੱਧ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਉਂ ਯਾਰ।
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ।
ਪੀਰ ਵਾਰ ਰੋਜ਼ੇ ਤੇ ਜਾਵਾਂ, ਸਭ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਪੀਰ ਮਨਾਵਾਂ,
ਜਦ ਪੀਆ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਾਂ, ਕਰਦੀ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ।
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ।
ਮਨਤਕ[8] ਮਾਨ੍ਹੇ[9] ਪੜ੍ਹਾਂ ਨ ਅਸਲਾਂ, ਵਾਜਬ[10] ਫ਼ਰਜ਼ ਨ ਸੁੰਨਤ[11] ਨਕਲਾਂ,
ਕੰਮ ਕਿਸ ਆਈਆਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਅਕਲਾਂ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਾਝੋਂ ਦੀਦਾਰ।
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ।
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਦੀਨ ਅਸਾਡਾ, ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਮਕਬੂਲ[12] ਅਸਾਡਾ,

---

[1] ਸਿਫ਼ਤ (ਗੁਣ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, [2] ਪਾਗਲ, [3] ਤਵੀਤ, [4] ਮੰਤਰ, [5] ਦਿਨ, [6]ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਅਪੜਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਕਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, [7] ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਦਿਨ (ਸੋਮਵਾਰ), [8]ਇਸਲਾਮੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਦਾ ਇਕ ਸਕੂਲ, [9] ਅਰਥ, [10] ਯੋਗ, [11] ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਲਿੰਗ ਦਾ ਅਗਲੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਮਾਸ ਕੱਟਣ ਦੀ ਰਸਮ, [12] ਲੋਕ ਨਿਆਂ।

ਖ਼ੁੱਥੀ[1] ਮੀਂਢੀ[2] ਦਸਤ[3] ਪਰਾਂਦਾ[4], ਫਿਰਾਂ ਉਜਾੜ ਉਜਾੜ।
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ।
ਭੁੱਲੀ ਹੀਰ ਸਲੇਟੀ ਮਰਦੀ, ਬੇਲੇ ਮਾਹੀ ਮਾਹੀ ਕਰਦੀ,
ਕੋਈ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਦਿਲ ਦਾ ਦਰਦੀ, ਮੈਂ ਮਿਲਸਾਂ ਰਾਂਝਣ ਨਾਲ।
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਭੁੱਲਾ ਨਮਾਜ਼ ਦੁਗਾਨਾ, ਜਦ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਨ ਤਰਾਨਾ,
ਅਕਲ ਕਹੇ ਮੈਂ ਜ਼ੱਰਾ ਨਾ ਮਾਨਾਂ, ਇਸ਼ਕ ਕੂਕੇਂਦਾ ਤਾਰੋ ਤਾਰ।
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ।

---

[1] ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹੋਈ, [2] ਗੁੰਦੇ ਵਾਲ, [3] ਹੱਥ, [4] ਪਰਾਂਦੀਆਂ।

ਗੰਢਾਂ

★

ਉਨਤਾਲੀ ਗੰਢਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ,
ਸਭ ਸਈਆਂ ਰਲ ਕੇ।
ਅਨਾਇਤ ਸੇਜ ਤੇ ਆਵਸੀ,
ਹੁਣ ਮੈਂ ਵੱਲ ਭੁੱਲ ਕੇ।

★

ਗੰਢਾਂ

ਕਹੋ ਸੁਰਤੀ ਗੱਲ ਕਾਜ ਦੀ ਮੈਂ ਗੰਢਾਂ[1] ਕੇਤੀਆਂ ਪਾਊਂ।
ਸਾਹੇ[2] ਤੇ ਜੰਜ ਆਵਸੀ ਹੁਣ ਚਾਹਲੀ ਗੰਢ ਘਤਾਊਂ।
ਬਾਬਲ ਆਖਿਆ ਆਣ ਕੇ ਤੈਂ ਸਾਹਵਰਿਆਂ[3] ਘਰ ਜਾਣਾ।
ਰੀਤ ਓਥੋਂ ਦੀ ਔਰ ਹੈ ਮੁੜ ਪੈਰ ਨਾ ਏਥੇ ਪਾਣਾ।
ਗੰਢ ਪਹਿਲੀ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਬੈਠੀ ਬਰਲਾਵਾਂ[4]।
ਓੜਕ ਜਾਵਣ ਜਾਵਣਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦਾਜ ਰੰਗਾਵਾਂ।
ਦੇਖੂੰ ਤਰਫ਼ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਸਭ ਰਸਤੇ ਲਾਗੇ।
ਪੱਲੇ ਨਾਹੀਂ ਰੋਕੜੀ ਸਭ ਮੁਝ ਸੇ ਭਾਗੇ।੧।

ਦੂਜੀ ਖੋਲ੍ਹੂੰ ਕਿਆ ਕਹੂੰ ਦਿਨ ਥੋੜੇ ਰਹਿੰਦੇ।
ਸੂਲ[5] ਸੱਭੇ ਰਲ ਆਂਵਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਬਹਿੰਦੇ।
ਝਲ ਵਲੱਲੀ ਮੈਂ ਹੋਈ ਤੰਦ ਕੱਤ ਨਾ ਜਾਣਾਂ।
ਜੰਜ ਏਵੇਂ ਰਲ ਆਵਸੀ ਜਿਉਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਠਾਣਾ।੨।

ਤੀਜੀ ਖੋਹਲੂੰ ਦੁੱਖ ਸੇ ਰੋਂਦੇ ਨੈਣ ਨਾ ਹੱਟਦੇ।
ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂ ਜਾਇ ਕੇ ਦਿਨ ਜਾਂਦੇ ਘੱਟਦੇ।
ਗੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਪਿਆਰੀਆਂ ਮੈਂ ਕੋ ਗੁਣ ਨਾਹੀਂ.
ਹੱਥ ਮਲੇ ਮਲ ਸਿਰ ਧਰਾਂ ਮੈਂ ਰੋਵਾਂ ਢਾਈਂ।੩।

ਚੌਥੀ ਖੋਹਲੀ ਕਿਆ ਹੂਆ ਰਲ ਆਵਣ ਸਈਆਂ।
ਦਰਦ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕੀਤਿਆ ਸਭ ਭਜ ਘਰ ਗਈਆਂ।
ਵਤਨ[6] ਬੇਗਾਨਾ ਵੇਖਣਾ ਕੀ ਕਹੀਏ ਮਾਣਾਂ।
ਬਾਬਲ ਪਕੜ ਚਲਾਵਸੀ ਦਾਈ ਬਿਨ ਜਾਣਾ।੪।

ਪੰਜਵੀਂ ਖੋਹਲੂੰ ਕੂਕ ਕੇ ਕਰ ਸੋਜ਼[7] ਪੁਕਾਰਾਂ।
ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਡਰਾਵਣੀ ਕਿਉਂ ਦਿਲੋਂ ਵਿਸਾਰਾਂ?

---

[1] ਮਸਲੇ, [2] ਵਿਆਹ, [3] ਸਹੁਰੇ, [4] ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਾਂ, [5] ਕੰਡੇ, [6] ਦੇਸ, [7] ਦਰਦ।

ਮੁੱਦਤ[1] ਥੋਹੜੀ ਆ ਰਹੀ ਕਿਵੇਂ ਦਾਜ ਬਣਾਵਾਂ?
ਜਾ ਆਖੋ ਘਰ ਸਾਹਵਰੇ ਗੰਢ ਲਾਗ ਵਧਾਵਾਂ।੫।

ਗੰਢ ਛੇਵੀਂ ਮੈਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਜਗ ਦੇਂਦੀ ਹੋਕਾ।
ਘਰ ਆਣ ਪਈ ਮਹਿਮਾਨ[2] ਹਾਂ ਕੀ ਕਰੀਐ ਲੋਕਾ।
ਲੱਗਾ ਫਿਕਰ ਫਰਾਕ[3] ਦਾ ਕੀ ਕਰੀਐ ਕਾਰਾ[4]।
ਰੋਵਣ ਅੱਖੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਜਿਉਂ ਵੱਗਣ ਝੱਲਾਰਾਂ।੬।

ਸੱਤਵੀਂ ਗੰਢ ਚਾ ਖੋਹਲੀਆ ਮੈਂ ਓਸੇ ਹੀਲੇ।
ਰੋ ਰੋ ਹਾਲ ਵੰਞਾਇਆ ਰੰਗ ਸਾਵੇ ਪੀਲੇ।
ਸੂਲ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੇ।
ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਸੰਗ ਸਹੇਲੀਓ ਕੋਈ ਚਲਸੋ ਨਾਲੇ।੭।

ਅੱਠਵੀਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਡਾਲਿਆ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੋ ਦੀਵਾਨੀ।
ਜਿਵੇਂ ਮਿਸਲ ਕਬਾਬ[5] ਹੈ ਮਛਲੀ ਬਿਨ ਪਾਣੀ।
ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਅਵੱਲੇ ਆਣ ਕੇ ਹੁਣ ਲਹੂ ਪੀਂਦੇ।
ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਘਾੜ ਘੜੀਂਦੇ।੮।

ਨਾਂਵੀਂ ਨੂੰ ਚਾ ਖੋਹਲਿਆ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ।
ਮੈਂ ਪੂਣੀ ਕੱਤ ਨਾ ਜਾਤੀਆ ਅਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਗੋਹੜੇ।
ਮੈਂ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੀ ਡਿਗ ਪਈ ਕੋਈ ਢੋ ਨਾ ਹੋਇਆ।
ਗ਼ਫ਼ਲਤ[6] ਘਤ ਉਜਾੜਿਆ ਅੱਗੋਂ ਖੇਡ ਵਿਗੋਇਆ[7]।੯।

ਦਸਵੀਂ ਗੰਢ ਜਾ ਮੈਂ ਖੋਹਲੀ ਕਿਉਂ ਜੰਮਦੀ ਆਹੀ।
ਸਭ ਕਬੀਲਾ ਦੇਸ ਥੀਂ ਦੇ ਵੈਸ ਤਰਾਹੀ[8]।
ਆਂਬੜ[9] ਘੁੱਟੀ ਦੇਂਦੀਏ[10] ਜੇ ਜ਼ਹਿਰ ਰਲਾਵੇਂ।
ਮੈਂ ਛੁੱਟਦੀ ਏਸ ਅਜ਼ਾਬ[11] ਤੋਂ ਤੂੰ ਜਿੰਦ ਛੁਡਾਵੇਂ।੧੦।

ਯਾਹਰਾਂ ਗੰਢਾਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਮੈਂ ਹਿਜਰੇ[12] ਮਾਰੀ।
ਗਈਆਂ ਸਈਆਂ ਸਾਹਵਰੇ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ।

---

[1] ਚਿਰ, [2] ਪਰਾਹੁਣਾ, [3] ਵਿਛੋੜਾ, [4] ਇਲਾਜ, [5] ਮਾਸ, [6] ਸੁਸਤੀ, [7] ਖੁਆਰ ਕੀਤਾ, [8] ਡਰਾਈ, [9] ਮਾਂ, [10] ਜੰਮਣ ਘੁਟੀ, [11] ਦੁਖ, [12] ਵਿਛੋੜੇ।

ਬਾਂਹ ਸਰਹਾਣੇ ਦੇ ਕਦੀ ਅਸੀਂ ਮੂਲ ਨਾ ਸਾਉਂਦੇ।
ਫੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਲੂਣ ਹੈ ਫੱਟ ਸਿੰਮਦੇ ਲਾਉਂਦੇ।੧੧।

ਗੰਢ ਖੋਹਲੀ ਮੈਂ ਬਾਹਰਵੀਂ ਕੀ ਹੋਗ ਤਮਾਸ਼ਾ।
ਜਿਸ ਲਾਗੀ ਤਿਸ ਪੀੜ ਹੈ ਜਗ ਜਾਣੇ ਹਾਸਾ।
ਇਕ ਗਏ ਨਾ ਬਾਹਵੜੇ[1] ਜਿਤ ਕੇ ਹਰਦੀ।
ਇਨਹੀਂ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਇ ਖਾਕ ਕਬਰ ਦੀ।੧੨।

ਤੇਰਾਂ ਗੰਢਾਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਨੈਣ ਲਹੂ ਰੋਂਦੇ।
ਹੋਇਆ ਸਾਥ ਉਤਾਵਲਾ[2] ਧੋਬੀ ਕਪੜੇ ਧੋਂਦੇ।
ਸੱਜਣ ਚਾਦਰ ਤਾਣ ਕੇ ਸੋਇਆ ਵਿਚ ਹੁਜਰੇ।
ਅਜੇ ਭੀ ਨਾ ਉਹ ਜਾਗਿਆ ਦਿਨ ਕਿਤਨੇ ਗੁਜ਼ਰੇ।੧੩।

ਚੌਦਾਂ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਲਹੂ ਪੀਣਾ ਖਾਣਾ।
ਜਿਨ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਧਾੜਵੀ ਤਿਨ੍ਹੀਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਾ।
ਲੱਗੀ ਚੋਟ ਫ਼ਰਾਕ[3] ਦੀ ਦੇ ਕੌਣ ਦਿਲਾਸਾ।
ਸਖ਼ਤ ਮੁਸੀਬਤ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਰੱਤ ਰਹੀ ਨ ਮਾਸਾ।੧੪।

ਪੰਦਰਾਂ ਪੁੰਨੇ[4] ਰੋਜ਼[5] ਨੇ ਕਰਾਂ ਨਅਰੇ ਆਹੀਂ[6]।
ਸ਼ਹਿਰ ਖਮੋਸ਼ਾਂ ਜਾਵਣਾ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਈਂ।੧੫।

ਸੋਲਾਂ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਮੈਂ ਹੋਈ ਨਿਮਾਣੀ।
ਏਥੇ ਪੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਨਾ ਜਾਸੀਆ ਨਾ ਅੱਗੇ ਜਾਣੀ।
ਏਥੇ ਆਵਣ ਕੇਹਾ ਏ ਹੋਇਆ ਜੋਗੀ ਦਾ ਫੇਰਾ।
ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮਾਰਨਾ ਵਿਚ ਕੱਲਰ ਡੇਰਾ।੧੬।

ਸਤਾਰਾਂ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਸੂਲਾਂ ਦੇ ਹਾੜੀ[7]।
ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਮਾਰਦਾ ਫੜ ਜ਼ੁਲਮ ਕਟਾਰੀ।
ਤਨ-ਹੋਲਾਂ[8] ਸੂਲਾਂ ਵੈਰੀਆ ਰੰਗ ਜਿਉਂ ਫੂਲ ਤੋਰੀ।
ਆਏ ਏਸ ਜਹਾਨ ਤੇ ਇਹੋ ਕੀਤੀ ਚੋਰੀ।੧੭।

---

[1] ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ, [2] ਕਾਹਲ, [3] ਵਿਛੋੜਾ, [4] ਪੂਰੇ ਹੋਏ, [5] ਦਿਨ, [6] ਹਾਉਕੇ, [7] ਤੋਲੀ, [8] ਸੜ ਕੇ ਹੋਲਾਂ ਹੋਇਆ।

ਖੋਹਲਾਂ ਗੰਢ ਅਠ੍ਹਾਰਵੀਂ ਦਿਲ ਕਰਕੇ ਰਾਜ਼ੀ।
ਇਹ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਹੁੱਜਰੇ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਫਰਾਕ ਹੈ ਉਹ ਵਿਹੰਦੇ ਮਰਦੇ।
ਨਕਾਰੇ[1] ਵੱਜਣ ਕੂਚ[2] ਦੇ ਮੈਂ ਸਿਰ ਪਰ ਬਰਦੇ।੧੮।

ਉੱਨੀ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਮੈਂ ਸੂਲ ਪਸਾਰਾ।
ਹੁਣ ਇਹ ਦੇਸ ਬਦਾਰਿਆ[3] ਵੇਖ ਹਾਲ ਹਮਾਰਾ।
ਕਿੰਨੀ ਭੈਣੀ ਚਾਚੀਆਂ ਉੱਠ ਕੋਲੋਂ ਗਈਆਂ।
ਕੋਈ ਦੱਸ ਨਾ ਪਾਉਂਦਾ ਉਹ ਕੈਂ[4] ਵਲ ਗਈਆਂ।੧੯।

ਵੀਹ ਗੰਢੀਂ ਫੋਲ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹੁਣ ਕਿਤਵਲ ਭਾਗੂੰ[5]।
ਲੱਗੀ ਚੇਟਿਕ ਔਰ ਹੈ ਸੋਊਂ ਨਾ ਜਾਗੂੰ।
ਪੰਜ ਮਹਿਮਾਨ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸੋ ਪੰਜ ਬਾਕੀ।
ਜਿਸ ਮੁਸੀਬਤ ਇਹ ਬਣੀ ਤਿਸ ਬਖ਼ਤ[6] ਫਰਾਕੀ[7]।੨੦।

ਇੱਕੀ ਖੋਹਲੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਪਿਆਦੇ।
ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਸੋਜ਼[8] ਦਾ ਅਸਾਂ ਹੋਰ ਤਕਾਦੇ।
ਜੀਵਨ ਜੀਣਾ ਸਾੜਦਾ ਮਾਇਆ ਮੂੰਹ ਪਾਏ।
ਐਸੀ ਪੁੰਨੀ[9] ਵੇਖ ਕੇ ਉਦਾਸੀ ਆਏ।੨੧।

ਬਾਈ ਖੋਹਲੂੰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਭ ਮੀਰਾਂ-ਮਲਕਾਂ[10]।
ਓਹਨਾਂ ਡੇਰਾ ਕੂਚ ਹੈ ਮੈਂ ਖੋਹਲਾਂ ਪਲਕਾਂ।
ਅਪਣਾ ਰਹਿਣਾ ਕੀ ਕਰਾਂ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਮੂਲੀ।
ਖਾਲੀ ਜਗ ਵਿਚ ਆਇਕੇ ਸੁਫਨੇ ਪਰ ਭੂਲੀ।੨੨।

ਤੇਈ ਜੇ ਕਹੂੰ ਖੋਹਲੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਸਮਾਨਾਂ।
ਹੱਥੋਂ ਸੱਟਾਂ ਟੋਰ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਵੇਖ ਪਛਾਣਾਂ।
ਉਲਟੀ ਫਾਹੀ ਪੈ ਗਈ ਦੂਜਾ ਸਾਥ ਪੁਕਾਰੇ।
ਪੁਰਜ਼ੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਮੈਂ ਹੋਈ ਦਿਲ ਪਾਰੇ ਪਾਰੇ।੨੩।

ਚੌਵੀ ਖੋਹਲੂੰ ਖੋਹਲਦੀ ਚੁਕ ਪਵਣ ਨਬੇੜੇ।
ਸਹਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰੀਆਂ ਸੋਈ ਆਏ ਨੇੜੇ।

---

[1] ਨਗਾਰੇ, [2] ਜਾਣ ਦੇ, [3] ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, [4] ਕਿਸ, [5] ਭੱਜਾਂ, [6] ਕਿਸਮਤ, [7] ਵਿਛੋੜਾ, [8] ਦਰਦ, [9] ਪੂਰੀ ਹੋਈ, [10] ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ।

ਤਿਓਰ[1] ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਨਾ ਜ਼ੇਵਰ[2] ਨਾ ਗਹਿਣੇ।
ਤਾਨ੍ਹੇ ਦੇਣੇ ਦੇਵਰਾਂ ਚੁੱਪ ਕੀਤਿਆਂ ਸਹਿਣੇ।੨੪।

ਮੈਂ ਖੋਹਲਾਂ ਗੰਢ ਪਚੀਸਵੀਂ ਦੁੱਖਾਂ ਵਲ ਮੇਲਾਂ।
ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਗਲ ਹਾਰਨੀ[3] ਅਸਾਂ ਦਰਦ ਹਮੇਲਾਂ[4]।
ਵਟਨਾ ਮੱਲਿਆ ਸੋਜ਼ ਦਾ ਤਲਖ਼ ਤੁਰਸ਼ ਸਿਆਪੇ।
ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਚਲਣਾ ਬਣ ਆਇਆ ਜਾਪੇ।੨੫।

ਛੱਬੀ ਗੰਢੀਂ ਇਮਾਮ ਹੈ ਕਦੀ ਫੇਰ ਨਾ ਪਾਇਆ।
ਉਮਰ ਤੋਸ਼ਹ ਪੰਜ ਰੋਜ਼ ਹੈ ਸੋ ਲੇਖੇ ਆਇਆ।
ਪਿਆਲੇ ਆਇ ਮੌਤ ਦੇ ਇਹ ਸਭ ਨੇ ਪੀਣੇ।
ਇਹ ਦੁੱਖ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ ਸਹੋ ਜੀਓ ਕਮੀਨੇ।੨੬।

ਸਤਾਈ ਖੋਲ੍ਹ ਸਹੇਲੀਓ ਸਭ ਜਤਨ ਸਿਧਾਇਆ।
ਦੋ ਨੈਣਾਂ ਨੇ ਰੋਂਦਿਆਂ ਮੀਂਹ ਸਾਵਨ ਲਾਇਆ।
ਇਕ ਇਕ ਸਾਇਤ[5] ਦੁੱਖ ਦੀ ਸੌ ਜਤਨ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।
ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਦੂਰ ਹੈ ਸਿਰ ਗਠੜੀ ਭਾਰੀ।੨੭।

ਅਠਾਈ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਅਕਲ ਅਸਾਥੀ।
ਸਖ਼ਤੀ ਆਖੀ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸਿਰ ਚਸ਼ਮਾਂ[6] ਮਾਥੀ।
ਸੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਟੋਟੀ ਆ ਗਈ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹੀ।
ਬੇਚਾਰੀ ਬੇਹਾਲ ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੋਜ਼[7] ਕੜਾਹੀ।੨੮।

ਉਨੱਤੀ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਖ਼ਤੀ ਹਟਦੀ।
ਲੱਗਾ ਸੀਨਾ ਬਾਣ[8] ਹੈ ਸਿਰ ਵਾਲਾਂ ਪੱਟਦੀ।
ਇਤ ਵਲ ਫੇਰਾ ਪਾਇਕੇ ਇਹ ਹਾਸਲ ਪਾਯਾ।
ਤਨ ਤਲਵਾਰੀਂ ਤੋੜਿਆ ਇਕ ਰੂਪ ਉਡਾਯਾ।੨੯।

ਖੋਲ੍ਹੀ ਗੰਢ ਮੈਂ ਤੀਸਵੀਂ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਰੰਜਾਣੀ।
ਕਦੀ ਸਿਰੋਂ ਨਾ ਮੁੱਕਦੀ ਇਹ ਗ਼ਮ ਕਹਾਣੀ।
ਮੁੜ ਮੁੜ ਫੇਰ ਨਾ ਜੀਵਨਾ ਤਨ ਛੱਪਦਾ ਲੁੱਕਦਾ।
ਬਿਰ੍ਹੋਂ ਅਜੇ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਇਹ ਸਿਰ ਤੇ ਢੁੱਕਦਾ।੩੦।

---

[1] ਵਸਤਰ, [2] ਗਹਿਣੇ, [3] ਕੰਠੀ ਹਾਰ, [4] ਇਕ ਗਹਿਣਾ, [5] ਘੜੀ, ਸੈਂਤ [6] ਅੱਖਾਂ, [7] ਦਰਦ, [8] ਤੀਰ।

ਇਕ ਇਕ ਗੰਢ ਨੂੰ ਖੋਹਲਿਆ ਇਕੱਤੀ ਹੋਈਆਂ।
ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੀ ਪਾਣੀਹਾਰ ਹਾਂ ਏਥੇ ਕੇਤੀਆਂ ਰੋਈਆਂ।
ਮੈਂ ਵਿਚ ਚਤਰ ਖਡਾਰ[1] ਸਾਂ ਦਾਅ ਪਿਆ ਨਾ ਕਾਰੀ।
ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਡਾਂ ਜਿੱਤ ਦੀ ਮੈਂ ਏਥੇ ਹਾਰੀ।੩੧।

ਬੱਤੀ ਗੰਢਾਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਜੋ ਖੋਹਲੀ ਬਣਦੀ।
ਅੱਟੀ ਇਕ ਅਟੇਰ ਕੇ ਫਿਰਾਂ ਤਾਣਾ ਤਣਦੀ।
ਕਹੂੰ ਖੱਟੂੰ ਨਾ ਬਾਵਰੀ[2] ਕਿੱਥੋਂ ਲੈਸਾਂ ਲਾਵਾਂ।੩੨।

ਬਹਿ ਪਰਛਾਵੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਹੁਣ ਹੋਈਆਂ ਤੇਤੀ।
ਏਥੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਹਾਂ ਨਿੱਤ ਸਹੁਰਿਆਂ ਸੇਤੀ।
ਰੰਙਣ ਚੜ੍ਹੀ ਰਸੂਲ ਦੀ ਸਭ ਦਾਜ ਰੰਙਾਵੇ।
ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਭਾਗ ਹੈ ਉਹ ਰੰਗ ਘਰ ਜਾਵੇ।੩੩।

ਚੌਂਤੀ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਦਿਨ ਆਏ ਨੇੜੇ।
ਮਾਹੀ ਦੇ ਵਲ ਜਾਵਸਾਂ ਰਉਂ ਕੀਤੇ ਕਿਹੜੇ।
ਓੜਕ ਵੇਲਾ ਜਾਣ ਕੇ ਮੈਂ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਇਆ।
ਇਸ ਤਨ ਹੋਣਾ ਖਾਕ ਸੀ ਮੈਂ ਜਾ ਉਡਾਇਆ।੩੪।

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਪੈਂਤੀ ਖੋਹਲਦੀ ਸ਼ਹੁ ਨੇੜੇ ਆਏ।
ਬਦਲੇ ਏਸ ਅਜ਼ਾਬ[3] ਦੇ ਮਤ ਮੁੱਖ ਦਿਖਲਾਏ।
ਅੱਗੇ ਥੋੜੀ ਪੀੜ ਸੀ ਨੇਹੁੰ ਕੀਤਾ ਦੀਵਾਨੀ।
ਪੀ[4] ਗਲੀ ਅਸਾਡੀ ਆ ਵੜੇ ਤਾਂ ਹੋਗ[5] ਆਸਾਨੀ।੩੫।

ਛੱਤੀ ਖੋਹਲੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਨਾਲ ਅਮਰ ਈਮਾਨੀ।
ਸੁੱਖਾਂ ਘਾਟਾ ਡਾਲਿਆ ਦੁੱਖਾਂ ਤੂਲਾਨੀ[6]।
ਘੁੱਲੀ[7] ਵਾ ਪਰੇਮ ਦੀ ਮਰਨੇ ਪਰ ਮਰਨੇ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਣ ਮੀਤ ਨੂੰ ਅਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਕਰਨੇ।੩੬।

ਸੈਂਤੀ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਮੈਂ ਮਹਿੰਦੀ ਲਾਈ।
ਮਲਾਇਮ ਦੇਹੀ ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਮਤ ਗਲੇ ਲਗਾਈ।

---

[1] ਖਿਡਾਰੀ, [2] ਝੱਲੀ, [3] ਦੁੱਖ, [4] ਪੀਆ, [5] ਹੋਵੇਗੀ [6] ਲੰਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਖਿੱਚ ਦਿੱਤੀ, [7] ਵਗੀ।

ਉਹਾ ਘੜੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜਾਂ ਮੈਂ ਵਲ ਆਵੇ।
ਤਾਂ ਮੈਂ ਗਾਵਾਂ ਸੋਹਿਲੇ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਰਾਵੇ।੩੭।

ਅਠੱਤੀ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਕਿਹ ਕਰਨੇ ਲੇਖੇ।
ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਾਜ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਿਨ ਤੇਰੇ ਵੇਖੇ।
ਤੇਰਾ ਭੇਤ ਸੁਹਾਗ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਕਿਹ ਕਰਸਾਂ।
ਲੈਸਾਂ ਗਲੇ ਲਗਾਇਕੇ ਪਰ ਮੂਲ ਨਾ ਡਰਸਾਂ।੩੮।

ਉਨਤਾਲੀ ਗੰਢੀਂ ਖੋਹਲੀਆਂ ਸਭ ਸਈਆਂ ਰਲ ਕੇ।
'ਅਨਾਇਤ'[1] ਸੇਜ ਤੇ ਆਵਸੀ ਹੁਣ ਮੈਂ ਵਲ ਛੁੱਲ ਕੇ।
ਚੂੜਾ ਬਾਹੀਂ ਸਿਰ ਧੜੀ ਹੱਥ ਸੋਹੇ ਕੰਗਣਾ।
ਰੰਗਣ ਚੜ੍ਹੀ ਸ਼ਾਹ ਵਸਲ[2] ਦੀ ਮੈਂ ਤਨ ਮਨ ਰੰਗਣਾ।੩੯।

ਕਰ ਬਿਸਮਿਲਾਹ[3] ਖੋਹਲੀਆਂ ਮੈਂ ਗੰਢਾਂ ਚਾਲੀ।
ਜਿਸ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੰਞਾਇਆ[4] ਸੋ ਸੁਰਜਨ ਵਾਲੀ।
ਜੰਜ ਸੋਹਣੀ ਮੈਂ ਭਾਉਂਦੀ ਲਟਕੇਂਦਾ ਆਵੇ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਹੈ ਲਾਲ ਦਾ ਸੋ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ।
ਅਕਲ ਫਿਕਰ ਸਭ ਛੋੜ ਕੇ ਸ਼ਹੁ ਨਾਲ ਸੁਧਾਏ।
ਬਿਨ ਕਹਿਣੋਂ ਗੱਲ ਗ਼ੈਰ[5] ਦੀ ਅਸਾਂ ਯਾਦ ਨਾ ਕਾਏ[6]।
ਹੁਣ ਇੰਨਅੱਲਾਹ[7] ਆਖ ਕੇ ਤੁਮ ਕਰੋ ਦੁਆਈਂ[8]।
ਪੀਆ ਹੀ ਸਭ ਹੋ ਗਿਆ ਅਬਦੁੱਲਾ[9] ਨਾਹੀਂ।੪੦।

---

[1] ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਮੁਰਸ਼ਦ, [2] ਮਿਲਾਪ, [3] ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ, [4] ਗੁਆਇਆ, [5] ਬੇਗਾਨੇ, [6] ਕੋਈ, [7] ਇਨਸ਼ਾ ਅੱਲਾਹ, ਰੱਬ ਕਰੇ, [8] ਅਰਦਾਸਾਂ, [9] ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ।

ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

?

ਹਰ ਹਰ ਦੇ ਵਿਚ,
ਆਪ ਸਮਾਇਆ,
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਆਪ ਲਖਾਇਆ,
ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਖਿਆ।

?

ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਅੱਸੂ

ਅੱਸੂ ਲਿਖੂੰ ਸੰਦੇਸਵਾ[1] ਵਾਚੇ ਮੋਰਾ ਪੀ।
ਗਮਨ ਕੀਆ ਤੁਮ ਕਾਹੇ ਕੋ ਜੋ ਕਲਮਲ ਆਇਆ ਜੀ।

—o—

ਅੱਸੂ ਅਸਾਂ ਤੁਸਾਡੀ ਆਸ, ਸਾਡੀ ਜਿੰਦ ਤੁਸਾਡੇ ਪਾਸ,
ਜਿਗਰ[2] ਮੁੱਢ ਪਰੇਮ ਦੀ ਲਾਸ, ਦੁੱਖਾਂ ਹੱਡ ਸੁਕਾਏ ਮਾਸ,
ਸੂਲਾਂ ਸਾੜੀਆਂ।
ਸੂਲਾਂ ਸਾੜੀ ਰਹੀ ਬੇਹਾਲ, ਮੁੱਠੀ[3] ਤਦੋਂ ਨਾ ਗਈਆਂ ਨਾਲ,
ਉਲਟੀ ਪਰੇਮ ਨਗਰ ਦੀ ਚਾਲ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਕਰਸਾਂ ਭਾਲ,
ਪਿਆਰੇ ਮਾਰੀਆਂ ।੧।

ਕੱਤਕ

ਕਹੋ ਕਤਕ ਕੈਸੀ ਜੋ ਬਣਿਉ ਕਠਨ ਸੋ ਭੋਗ[4]।
ਸੀਸ ਕੱਪਰ[5] ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮਾਂਗੇ ਭੀਖ ਸੰਜੋਗ[6]।

—o—

ਕਤਕ ਗਿਆ ਤੁੰਬਣ ਕੱਤਣ, ਲੱਗੀ ਚਾਟ ਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਅੱਤਣ[7],
ਦਰ ਦਰ ਲੱਗੀ ਧੁੰਮਾਂ ਘੱਤਣ, ਔਖੀ ਘਾਟ ਪੁਚਾਏ ਪੱਤਣ,
ਸ਼ਾਮੇ ਵਾਸਤੇ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਮੋਈ ਬੇਦਰਦਾ ਲੋਕਾ, ਕੋਈ ਦੇਓ ਉੱਚੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋਕਾ,

ਪਾਠਾਂਤਰ

ਦੋਹਰਾ— ਅੱਸੂ ਲਿਖੋ ਸੰਦੇਸਰਾ, ਜੋ ਵਾਚੇ ਮੇਰਾ ਪੀਉ
ਗਵਨ ਕੀਓ ਤੁਮ ਕਹਾਂ ਕੋ, ਮੋ ਤਨ ਕਲਮਲ ਜੀਉ।੧।
ਅੱਸੂ ਅਸਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਆਸੁ, ਜਿਗਰੇ ਮੁਢ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਾਸ
ਧੁਖਣ ਹੱਡ ਸੁਕਾਏ ਮਾਸ,
ਅਸਾਡੀ ਜਿੰਦੁ ਤੁਸਾਡੇ ਪਾਸ, ਸੂਲਾਂ ਸਾੜੀਆਂ।
ਸੂਲਾਂ ਸਾੜੀ ਰਹੀ ਬਿਹਾਲ,
ਮੁੱਠੀ ਤਦੋਂ ਨ ਗਈਆਂ ਨਾਲਿ
ਉਲਟੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ ਕੀ ਚਾਲ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਕਰਸਾਂ ਭਾਲ ਪਿਆਰੇ ਮਾਰੀਆਂ ।੧।

[1] ਸੁਨੇਹਾ, [2] ਦਿਲ, [3] ਲੁੱਟੀ, [4] ਝੱਲ, [5] ਛੱਲਾਂ, [6] ਮਿਲਾਪ, [7] ਤ੍ਰਿੰਞਣ।

ਮੇਰਾ ਉਨ ਸੰਗ ਨੇਹੁੰ ਚਰੋਕਾ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਬਿਨ ਜੀਵਨ ਔਖਾ,
ਜਾਂਦਾ ਪਾਸ ਤੇ। ੨।

ਮੱਘਰ

ਮੱਘਰ ਮੈਂ ਕਰ ਰਹੀਆ ਸੋਧ ਕੇ ਸਭ ਊਚੇ ਨੀਚੇ ਵੇਖ।
ਪੜ੍ਹ ਪੰਡਤ ਪੋਥੀ ਭਾਲ ਰਹੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੇ ਰਪੇ ਅਲੇਖ।

—o—

ਮੱਘਰ ਮੈਂ ਘਰ ਕਿੱਧਰ ਜਾਂਦਾ, ਰਾਕਸ਼ ਨੇਹੁੰ ਹੱਡਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ,
ਸੜ ਸੜ ਜੀਅ ਪਿਆ ਕੁਰਲਾਂਦਾ, ਆਵੇ ਲਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਂਦਾ,
ਬਾਂਦੀ[1] ਹੋ ਰਹਾਂ।
ਜੋ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਯਾਰ ਮਿਲਾਵੇ, ਸੋਜ਼-ਇ-ਅਲਮ[2] ਥੀਂ ਸਰਦ ਕਰਾਵੇ,
ਚਿਖ਼ਾ ਤੋਂ ਬੈਠੀ ਸਤੀ ਉਠਾਵੇ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਬਿਨ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਵੇ,
ਭਾਵੇਂ ਸੋ ਰਹਾਂ। ੩।

ਪੋਹ

ਪੋਹ ਹੁਣ ਪੂਛੂੰ ਜਾ ਕੇ ਤੁਮ ਨਿਆਰੇ ਰਹੋ ਕਿਉਂ ਮੀਤ।
ਕਿਸ ਮੋਹਨ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਜੋ ਪੱਥਰ ਕੀਨੋ ਚੀਤ।

—o—

ਪਾਣੀ ਪੋਹ ਪਵਨ ਭੱਠ ਪਈਆਂ, ਲੱਦੇ ਹੋਤ[3] ਤਾਂ ਉਘੜ ਗਈਆਂ,
ਨਾ ਸੰਗ ਮਾਪੇ ਸਜਣ ਸਈਆਂ, ਪਿਆਰੇ ਇਸ਼ਕ ਚਵਾਤੀ ਲਈਆਂ,
ਦੁਖਾਂ ਰੋਲੀਆਂ।
ਕੜ ਕੜ ਕੱਪੜ ਕੜਕ ਡਰਾਏ, ਮਾਰੂ ਥੱਲ ਵਿਚ ਬੇੜੇ ਪਾਏ,
ਜਿਉਂਦੀ ਮੋਈ ਨੀ ਮੇਰੀ ਮਾਏ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਕਿਉਂ ਅਜੇ ਨਾ ਆਏ,
ਸੰਝੂ ਡੋਹਲੀਆਂ। ੪।

ਮਾਘ

ਮਾਘੀ ਨਹਾਵਣ ਮੈਂ ਚੱਲੀ ਜੋ ਤੀਰਥ ਕਰ ਸਮਿਆਨ[4]।

ਦੋਹਰਾ— ਕਹੁ ਕੱਤਕ ਅਬ ਕਿਆ ਕਰਾਂਉਂ, ਬਨਿਓ ਜੁ ਕਠਿਨ ਬਿਓਗ
ਸੀਸ ਨਿਆ ਕਰ ਜੋਰ ਕੈ, ਮਾਗਉਂ ਭੀਖ ਸੰਜੋਗ।
ਚੜ੍ਹਦੇ ਕੱਤਕ ਸਈਆਂ ਕੱਤਣ, ਕਿਹਾ ਚੇਟਕ ਲਗਾ ਅਵਤਣ
ਦਰ ਦਰ ਬਹਿੰਦੀ ਧੂੰਮਾਂ ਘੱਤਣ,
ਅਉਖੇ ਘਾਟ ਪੁਛਾਏ ਪੱਤਣ, ਸਾਈਂ ਵਾਸਤੇ।
ਵੇ ਮੈਂ ਮੂਈ ਬਿਦਰਦੀ ਲੋਕਾ, ਉਚੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦੇਨੀ ਹਾਂ ਹੋਕਾ
ਮੇਰਾ ਉਨ ਸੰਗ ਨੇਹੁ ਚਿਰੋਕਾ,
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਬਿਨ ਜੀਵਨ ਫੋਕਾ, ਜਾਂਦਾ ਪਾਸ ਤੇ।
[1] ਗੋਲੀ, [2] ਇਲਮ ਦਾ ਦੁਬ, [3] ਪੁੰਨੂੰ ਦੇ ਭਰਾ, [4] ਸਾਮਾਨ।

ਗੱਜ ਗੱਜ ਬਰਸੇ ਮੇਘਲਾ[1] ਮੈਂ ਰੋ ਰੋ ਕਰਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ।

—o—

ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਗਏ ਉਲਾਂਘ[2], ਨਵੀਂ ਮੁਹੱਬਤ ਬਹੁਤੀ ਤਾਂਘ,
ਇਸ਼ਕ ਮੁਅੱਜ਼ਨ[3] ਦਿੱਤੀ ਬਾਂਗ[4], ਪੜ੍ਹਾਂ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੀਆ ਦੀ ਤਾਂਘ,
ਦੁਆਈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ।
ਆਖਾਂ ਪਿਆਰੇ ਮੈਂ ਵੱਲ ਆ, ਤੇਰੇ ਮੁੱਖ ਵੇਖਣ ਦਾ ਚਾਅ,
ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਤੱਤੀ ਨੂੰ ਤਾਅ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਨੂੰ ਆਣ ਮਿਲਾ,
ਤੇਰੀ ਹੋ ਰਹਾਂ।੫।

ਫੱਗਣ

ਫੱਗਣ ਫੂਲੇ ਖੇਤ ਜਿਉਂ, ਬਣ ਤਣ ਫੂਲ ਸਿੰਗਾਰ।
ਹਰ ਡਾਲੀ ਫੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ, ਗਲ ਫੂਲਣ ਕੇ ਹਾਰ।

—o—

ਹੋਰੀ ਖੇਲਣ ਸਈਆਂ ਫੱਗਣ, ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਝਲਾਰੀਂ ਵੱਗਣ,
ਔਖੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਤੱਗਣ[5], ਸੀਨੇ ਬਾਣ[6] ਪਰੇਮ ਦੇ ਲੱਗਣ,
ਹੋਰੀ ਹੋ ਰਹੀ।

ਦੋਹਰਾ— ਮਘਰਿ ਘਰਿ ਰਹੀ ਸੋਧ ਕੈ ਊਚੇ ਨੀਚੇ ਦੇਖ
ਪੜ੍ਹਿ ਪੋਥੀ ਪੰਡਤ ਥਕ ਰਹੇ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਮਿਓ ਅਲੇਖ।
ਮੱਘਰ ਮੈਂ ਘਰਿ ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਜਾਂਦਾ, ਰਾਖਸ਼ ਨੇਹੁ ਹੱਡਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ
ਜਲਥਲ ਜੀਉ ਪਿਆ ਬਿਲਲਾਂਦਾ,
ਆਵੈ ਲਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਂਦਾ ਬੰਦੀ ਹੋ ਰਹਾਂ।੨।
ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਯਾਰ ਮਿਲਾਵੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਮੂੰਹ ਮੰਗੇ ਸੋ ਪਾਵੈ
ਵਾਟੋਂ ਬੈਠੀ ਮੋੜ ਲਿਆਵੈ,
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਬਿਨ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਵੈ, ਮੈਂ ਭੀ ਸੌਂ ਰਹਾਂ।੩।
ਦੋਹਰਾ— ਪੋਹ ਚੜ੍ਹੈ ਕਤ ਜਾਈਏ, ਅਬ ਨੇੜੇ ਨਾ ਹੀ ਮੀਤ
ਇਨ ਮੋਹਨ ਜਗ ਮੋਹਿਆ, ਤੁਮ ਪਾਥਰ ਕਰੋ ਨ ਚੀਤ।
ਪਾਪੀ ਪੋਹ ਪਵਨ ਕਤ ਪਈਆ, ਲਦ ਗਏ ਹੋਤ ਤਾਂ ਉਘੜ ਗਈਆਂ
ਨਾ ਸੰਗ ਮਾਪੇ ਸੱਜਣ ਸਈਆਂ,
ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ਼ਕ ਜਵਾਲੇ ਲਈਆਂ, ਦੁਖਾਂ ਟੋਲੀਆਂ
ਕੜ ਕੜ ਕੱਪਰ ਕੜਕ ਡਰਾਵੈ, ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਪਾਵੈ
ਜੀਉਂਦੀ ਮੁਈ ਸੁ ਪੀਆ ਦੇ ਹਾਵੈ,
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਪੀਅ ਅਜੇ ਨ ਆਵੈ, ਜੰਗਲ ਟੋਲੀਆਂ।੪।

[1] ਬੱਦਲ, [2] ਟੱਪ, [3] ਬਾਗੀ, [4] ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਗਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, [5] ਪੂਰੇ ਹੋਣ, [6] ਤੀਰ।

ਜੋ ਕੁਝ ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ਲ[1] ਥੀਂ ਹੋਈ, ਲਿਖੀ ਕਲਮ ਨਾ ਮੇਟੇ ਕੋਈ,
ਦੁੱਖਾਂ ਸੂਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਢੋਈ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਨੂੰ ਆਖੋ ਕੋਈ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋ ਰਹੀ। ੬।

ਚੇਤ

ਚੇਤ ਚਮਨ ਵਿਚ ਕੋਇਲਾਂ, ਨਿੱਤ ਕੂ ਕੂ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ।
ਮੈਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਝੁਰ ਝੁਰ ਮਰ ਰਹੀ ਕਬ ਘਰ ਆਵੇ ਯਾਰ।
ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ ਜੋ ਆਇਆ ਚੇਤ, ਬਣ ਤਣ ਫੂਲ ਰਹੇ ਸਭ ਖੇਤ,
ਦੇਂਦੇ ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਨਾ ਭੇਤ, ਸਾਡੀ ਹਾਰ ਤੁਸਾਡੀ ਜੇਤ[2],
ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਾਰੀਆਂ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਾਰਿਆ ਆਪਣਾ ਆਪ, ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਡਾ ਖਾਪ[3],
ਤੇਰੇ ਨੇਹੁੰ ਦਾ ਸ਼ੂਕਿਆ ਤਾਪ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਕੀ ਲਾਇਆ ਪਾਪ,
ਕਾਰੇ ਹਾਰੀਆਂ। ੭।

ਵਿਸਾਖ

ਬਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਨ ਕਠਨ ਹੈ ਜੇ ਸੰਗ ਮੀਤ ਨਾ ਹੋ।
ਮੈਂ ਕਿਸ ਕੇ ਆਗੇ ਜਾ ਕਹੂੰ ਇਕ ਮੰਡੀ ਭਾ ਦੋ।

—o—

ਤਾਂ ਮਨ ਭਾਵੇ ਸੁੱਖ ਬਸਾਖ, ਗੁੱਛੀਆਂ ਪਈਆਂ ਪੱਕੀ ਦਾਖ,
ਲਾਖੀ ਲੈ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਖ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਾਤ ਨਾ ਸਕਾਂ ਆਖ,
ਕਉਂਤਾਂ[4] ਵਾਲੀਆਂ।
ਕੌਂਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਡਾਹਢਾ ਜ਼ੋਰ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਝੁਰ ਝੁਰ ਹੋਈ ਆਂ ਹੋਰ,
ਕੰਡੇ ਪੁੜੇ[5] ਕਲੇਜੇ ਜ਼ੋਰ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਬਿਨ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਰ,
ਜਿਨ ਘੱਤ ਗਾਲੀਆਂ। ੮।

ਜੇਠ

ਜੇਠ ਜੇਹੀ ਮੋਹਿ ਅਗਨ ਹੈ ਜਬ ਕੇ ਬਿਛੜੇ ਮੀਤ।

ਦੋਹਰਾ— ਮਾਘੀ ਨ੍ਹਾਵਣ ਆਈਆਂ, ਹੋਰ ਤੀਰਥ ਬਣੇ ਹੈ ਸਾਨ,
ਝ੍ਰਿਮ ਝ੍ਰਿਮ ਬਰਖੇ ਨੈਨ ਦੁਇ, ਮੈਂ ਉਦੂੰ ਕਰਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ।
ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਜੈਂਦੀ ਤਾਂਘ, ਨੈਂ ਮੁਹਬਤ ਗਈ ਉਲਾਂਘ
ਇਸ਼ਕ ਮੁਅਜ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਬਾਂਗ,
ਰਹਿੰਦੀ ਨਿਤ ਪੀਆ ਦੀ ਤਾਂਘ, ਦੁਆਈਂ ਮੈਂ ਕਰਾਂ।
ਆਖਾਂ ਪਿਆਰੇ ਮੈਂ ਵਲ ਆਉ, ਤੇਰਾ ਮੁਖ ਦੇਖਣ ਦਾ ਚਾਉ
ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਤੱਤੀ ਨੂੰ ਤਾਉ
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਨੂੰ ਆਣ ਮਿਲਾਉ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਜਲ ਮਰਾਂ।

[1] ਧੁਰ, [2] ਜਿੱਤ, [3] ਮੌਤ, [4] ਕੰਤਾਂ, [5] ਵੱਜੇ,।

ਸੁਣ ਸੁਣ ਘੁਣ ਘੁਣ ਝੁਰ ਮਰੋਂ ਜੋ ਤੁਮਰੀ ਯੇਹ ਪਰੀਤ।

—o—

ਲੂਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਪੌਂਦੀਆਂ ਜੇਠ, ਮਜਲਿਸ ਬਹਿੰਦੀ ਬਾਗਾਂ ਹੇਠ,
ਤੱਤੀ ਠੰਡੀ ਵੱਗੇ ਪੇਠ[1], ਦਫ਼ਤਰ ਕੱਢ ਪੁਰਾਣੇ ਸੇਠ
ਮੁਹਰਾ[2] ਖਾਣੀਆਂ।
ਅੱਜ ਕੱਲ ਸੱਦ ਹੋਈ ਅਲਬੱਤਾ[3], ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਹ ਕਲੇਜਾ ਤੱਤਾ,
ਨਾ ਘਰ ਕੌਂਤ ਨਾ ਦਾਣਾ ਭੱਤਾ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਹੋਰਾਂ ਸੰਗ ਰੱਤਾ,
ਸੀਨੇ ਕਾਨੀਆਂ[4]। ੯।

ਹਾੜ੍ਹ

ਹਾੜ੍ਹ ਸੇਹੇ ਮੋਹੇ ਝਟ ਪਟੇ ਜੋ ਲੱਗੀ ਪਰੇਮ ਕੀ ਆਗ।
ਜਿਸ ਲਾਗੇ ਤਿਸ ਜਲ ਬੁਝੇ ਜੋਂ ਭੌਰ ਜਲਾਵੇ ਭਾਗ।

—o—

ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ ਜੋ ਆਇਆ ਹਾੜ੍ਹ, ਤਨ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਤਪਾਯਾ ਭਾੜ[5],
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸਾੜ, ਰੋਵਣ ਅੱਖੀਆਂ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ,
ਤੇਰੇ ਹਾਵੜੇ[6]।

ਦੋਹਰਾ— ਫਾਗਣ ਫੂਲੇ ਫਾਗ ਮੋਂ ਖੇਲਤ ਹੈ ਨਰ ਨਾਰ
ਪਿਆਰਾ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਵਈ, ਗਲ ਸੂਲੋਂ ਕੇ ਹਾਰ।
ਹੋਰੀ ਖੇਡਣ ਸਈਆਂ ਫਾਗਣ, ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਝਲਾਰੀਂ ਵਗਣ
ਔਖੇ ਜੀਂਵਦਿਆਂ ਦਿਨ ਤੱਗਣ,
ਸੀਨੇ ਬਾਣ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਲੱਗਣ ਹੋਰੀ ਹੋ ਰਹੀ।
ਜੋ ਕੁਝ ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ਲ ਥੀਂ ਹੋਈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲੱਥੀ ਲੋਈ
ਦੁਖੀਂ ਰੋਲੀਂ ਲਹਾਂ ਨ ਢੋਈ,
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਖੇ ਕੋਈ, ਜਿਉਂ ਤਿਉਂ ਜਿਊਂਗੀ। ੬।
ਦੋਹੇਰਾ— ਚੇਤ ਚਮਨ ਮੈਂ ਕੋਇਲਾਂ, ਬਨਤ੍ਰਿਣ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ
ਮੈਂ ਸੁਣਤ ਮਨ ਝੂਰ ਮਰਾ, ਕਬ ਘਰਿ ਆਵੈ ਯਾਰੁ।
ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ਜੁ ਆਇਆ ਚੇਤ, ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਫੂਲ ਰਹੇ ਸਭ ਖੇਤ
ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਨ ਦਸਦੇ ਭੇਤ,
ਅਸਾਡੀ ਹਾਰ ਤੁਸਾਡੀ ਜੇਤ ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਾਰੀਆਂ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਾਰਿਆ ਆਪ, ਤੇਰਾ ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਡਾ ਖਾਪ
ਹਰਦਮ ਨਾਮ ਤੁਸਾਡਾ ਜਾਪ,
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਲਾਇਓ ਪਾਪ, ਪਿਡੇੜੇ ਮਾਰੀਆਂ। ੭।

[1] ਹਵਾ, [2] ਜ਼ਹਿਰ, [3] ਜ਼ਰੂਰ, [4] ਤੀਰ, [5] ਪਹਾੜ, ਭਾਂਬੜ, [6] ਹਾਵੇ।

ਹਾੜ੍ਹੇ ਘੱਤਾਂ ਸ਼ਾਮੀ ਅੱਗੇ, ਕਾਸਦ[1] ਲੈ ਕੇ ਪਾਤਰ[2] ਵੱਗੇ,
ਕਾਲੇ ਗਏ ਤੇ ਆਏ ਬੱਗੇ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਬਿਨ ਜ਼ਰਾ ਨ ਤੱਗੇ[3],
ਸ਼ਾਮੀਂ ਬਾਹਵੜੇ। ੧੦।

ਸਾਵਣ

ਸਾਵਣ ਸੋਹੇ ਮੇਂਘਲਾ ਘਟ ਸੋਹੇ ਕਰਤਾਰ।
ਠੌਰ ਠੌਰ ਅਨਾਇਤ ਬਸੇ ਪਪੀਹਾ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ।

—o—

ਸੋਹਣ ਮਲਿਹਾਰਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਵਣ, ਦੂਤੀ[4] ਦੁੱਖ ਲੱਗੇ ਉੱਠ ਜਾਵਣ,
ਨੀਂਗਰ[5] ਖੇਡਣ ਕੁੜੀਆਂ ਗਾਵਣ, ਮੈਂ ਘਰ ਰੰਗ ਰੰਗੀਲੇ ਆਵਣ,
ਆਸਾਂ ਪੁੰਨੀਆਂ[6]।
ਮੇਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਰੱਬ ਪੁਚਾਈਆਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉੱਨ ਸੰਗ ਅਖੀਆਂ ਲਾਈਆਂ,
ਸਈਆਂ ਦੇਣ ਮੁਬਾਰਕ ਆਈਆਂ, ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਆਖਾਂ ਸਾਈਆਂ,
ਆਸਾਂ ਪੁੰਨੀਆਂ। ੧੧।

ਭਾਦੋਂ

ਭਾਦੋਂ ਭਾਵੇ ਤਬ ਸਖੀ ਜੋ ਪਲ ਪਲ ਹੋਵੇ ਮਿਲਾਪ।

ਦੋਹਰਾ— ਵੈਸਾਖੀ ਦਿਨ ਕਠਨ ਹੈ, ਜੈਂ ਸੰਗ ਮੀਤ ਨ ਹੋਇ
ਕਿਸ ਆਗੇ ਬਿਧ ਜਾਂ ਕਹਹੁ, ਏਕ ਮੰਡੀ ਭਾ ਦੋਇ।
ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂ ਸੁਖ ਵਿਸਾਖ, ਜੇਕਰ ਆਵੇ ਲੱਖੀ ਲਾਖ
ਕਾਛਾਂ ਪਉਣ ਪੱਕੀਆਂ ਸਾਖ,
ਕਾਈ ਗੱਲ ਨ ਸਾਨੂੰ ਆਖੀ ਕੌਂਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ
ਕੰਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਡਾਢਾ ਜ਼ੋਰ ਮੈਂ ਝੁਰ ਥੱਕੀ ਵਾਂਗੂੰ ਮੋਰ
ਕੁੰਡਾ ਪੜੀ ਕਲੇਜੇ ਜੋਰ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਬਿਨਾ ਮੇਰਾ ਨ ਹੋਰ, ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਜਾਲੀਆਂ। ੮।
ਦੋਹਰਾ— ਜੇਠ ਜੈਸੀ ਮੁਝ ਅਗਨ ਹੈ, ਜਬ ਕੇ ਬਿਛਰੇ ਮੀਤ
ਹਮ ਉਨ ਬਿਨ ਕਿਚਰਕ ਘਰ ਬਸਹਿ, ਹਮਰੀ ਉਨ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਲੋਆਂ ਲਾਟਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਜੇਠ, ਮਜਲਸ ਬੈਠੇ ਬਾਗਾਂ ਹੇਠ
ਤੱਤੀ, ਨਹੀਂ ਠੰਢ ਕਲੇਟੇ ਪੇਟ,
ਦਫਤਰ ਕੱਢ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇਖ, ਮੁਹਰਾ ਖਾਨੀਆਂ।
ਅੱਜਕੱਲ ਸੱਦ ਹੋਈ ਅਲਬੱਤਾ, ਸੁਣਕੇ ਆਹ ਕਲੇਜਾ ਤੱਤਾ
ਨ ਘਰ ਕੰਤ ਨ ਦਾਣਾ ਫੱਕਾ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਔਰਾਂ ਸੰਗ ਰੱਤਾ, ਸੀਨਾ ਕਾਨੀਆਂ। ੯।

[1] ਸੁਨੇਹਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, [2] ਚਿੱਠੀ, [3] ਲੰਘੇ, [4] ਦੂਤ, [5] ਮੁੰਡੇ, [6] ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਂਦੀਆਂ।

ਜੋ ਘਟ ਦੇਖੂੰ ਖੋਲ ਕੇ ਘਟ ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ।

—o—

ਆ ਹੁਣ ਭਾਦੋਂ ਭਾਗ ਜਗਾਇਆ, ਸਾਹਿਬ ਕੁਦਰਤ ਸੇਤੀ ਆਇਆ,
ਹਰ ਹਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਸਮਾਇਆ, ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਆਪ ਲਖਾਇਆ,
ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਖਿਆ
ਆਖਰ ਉਮਰੇ ਹੋਈ ਤਸੱਲਾ, ਪਲ ਪਲ ਮੰਗਣ ਨੈਣ ਤਜੱਲਾ[1],
ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਸੀ ਕਰਸੀ ਅੱਲਾ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਬਿਨ ਕੁਝ ਨਾ ਭੱਲਾ,
ਪਰੇਮ ਰੱਸ ਚੱਖਿਆ। ੧੨।

ਦੋਹਰਾ— ਹਾੜ ਹੈਰਤ ਅਰ ਚਟਪਟੀ, ਲਗੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਆਗੁ
ਜਿਸ ਲਾਗੇ ਤਿਸ ਜਲ ਬੁਝੇ ਬਹੁੜ ਜਗਾਵੈ ਭਾਗ।
ਲੌਂਦੇ ਭੱਠ ਜੁ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਾੜ, ਤਨ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਤਪਾਇਆ ਭਾੜ
ਨੇਹੁੰ ਲਗਾ ਤਾਂ ਦਿਤੀ ਸਾੜ
ਜਿਧਰ ਦੀ ਵਾਹਰ ਤਿਧਰ ਦੀ ਧਾੜ, ਮੇਰੇ ਹਾਉੜੇ।
ਹਾਹੁੜੇ ਕੱਢ ਸੁ ਜਾਨੀ ਅੱਗੇ, ਲੈ ਕੇ ਕਾਸਦ ਪਾਤੀ ਵਗੇ
ਕਾਲੇ ਗਏ ਤੇ ਆਏ ਬੱਗੇ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਬਿਨ ਜ਼ਰਾ ਨ ਤੱਗੇ
ਸੁਆਮੀ ਬਾਹੁੜੇ। ੧੦।

ਦੋਹਰਾ— ਸਾਵਣ ਸੋਹੇ ਮੇਘਲਾ, ਘਟ ਸ਼ੋਹੇ ਕਰਤਾਰ
ਸ਼ਾਹ ਇਨਾਇਤ ਛਕ ਰਹੇ, ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕਰਤ ਪੁਕਾਰ।
ਮਲ੍ਹਾਰਾਂ ਗਾਵਣ ਸ਼ਾਦੀ ਸਾਵਣ, ਦੂਤੀ ਦੁਖ ਲਗੇ ਉਠ ਜਾਵਣ
ਨੀਂਗਰ ਖੇਡਣ ਕੁੜੀਆਂ ਗਾਂਵਣ, ਰਲ ਮਿਲ ਬਾਗੀਂ ਪੀਂਘਾਂ ਪਾਵਣ
ਮੈਂ ਘਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗੀਲੇ ਆਵਣ, ਆਸਾਂ ਪੁੰਨੀਆਂ।
ਮੇਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਰੱਬ ਪੁਜਾਈਆਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੰਗਿ ਰਲਾਈਆਂ,
ਸਈਆਂ ਦੇਣ ਮੁਮਾਰਖਾਂ ਆਈਆਂ।
ਸ਼ਾਹ ਇਨਾਇਤ ਆਖਾਂ ਸਾਈਆਂ, ਸ਼ਾਮ ਸਲੋਨੀਆਂ। ੧੧।

ਦੋਹਰਾ— ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਭਾਵੈ ਤਉ ਸਖੀ, ਪਲ ਪਲ ਹੋਇ ਮਿਲਾਪ
ਜਬ ਮੈਂ ਦੇਖਉਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਆਪ।
ਲੈ ਹੁਣ ਭਾਦ੍ਰੋਂ, ਭਾਗ ਜਗਾਇਆ, ਸਾਹਿਬ ਕੁਦਰਤ ਸੇਤੀ ਪਾਇਆ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੇ ਵਹ ਬੀਚ ਸਮਾਇਆ,
ਸ਼ਾਹ ਇਨਾਇਤ ਆਪ ਲਖਾਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਖਿਆ
ਤਾਂ ਹੋਈ ਆਖਰ ਉਮਰ ਤਸੱਲਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਰੇ ਸੋਈ ਕੁਝ ਅੱਲ੍ਹਾ
ਮੰਗਦੇ ਪਲ ਪਲ ਨੈਣ ਤਜੱਲਾ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਨੇ ਪਾਯਾ ਪੱਲਾ
ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਚਾਖਿਆ। ੧੨।

[1] ਚਾਨਣ।

ਦੋਹੜੇ

O

ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਚੇਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ, ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ।
ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਪੀ, ਜੋ ਕਰੇ ਭਗਵਾਨ।

ਦੋਹੜੇ

O

ਦੋਹੜੇ

ਇਸ ਕਾ ਮੁੱਖ ਇਕ ਜੋਤ ਹੈ ਘੁੰਗਟ[1] ਹੈ ਸੰਸਾਰ।
ਘੁੰਗਟ ਮੇਂ ਵੋਹ ਛੁੱਪ ਗਿਆ ਮੁੱਖ ਪਰ ਆਂਚਲ[2] ਡਾਰ[3]। ੧।
ਉਨ ਕੋ ਮੁੱਖ ਦਿਖਲਾਏ ਹੈ ਜਿਨ ਸੇ ਇਸ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ।
ਇਨ ਕੋ ਹੀ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਵੋਹ ਜੋ ਇਸ ਕੇ ਹੈਂ ਮੀਤ। ੨।
ਮੂੰਹ ਦਿਖਲਾਵੇ ਔਰ ਛਪੇ ਛਲ[4] ਬਲ ਹੈ ਜਗ ਦੇਸ।
ਪਾਸ ਰਹੇ ਔਰ ਨਾ ਮਿਲੇ ਇਸ ਕੇ ਬਿਸਵੇ ਭੇਸ। ੩।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਕਸਰ[5] ਨਾਮ ਕਸੂਰ ਹੈ ਓਥੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਾ ਸਕਣ ਬੋਲ।
ਓਥੇ ਸੱਚੇ ਗਰਦਨ ਮਾਰੀਏ ਓਥੇ ਝੂਠੇ ਕਰਨ ਕਲੋਲ। ੪।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਕਸੂਰ ਬੇਦਸਤੂਰ ਓਥੇ ਜਾਣਾ ਬਣਿਆ ਜ਼ਰੂਰ।
ਨਾ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਨਾ ਦਾਨ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਲਾਗ ਦਸਤੂਰ[6]। ੫।
ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਧੜਵਾਈ ਰਹਿੰਦੇ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰੇ ਠਗ।
ਵਿਚ ਮਸੀਤਾਂ ਕੋਸੱਤੀਏ[7] ਰਹਿੰਦੇ ਆਸ਼ਕ ਰਹਿਣ ਅਲੱਗ। ੬।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਗੱਲੀਂ ਦੇਣ ਪ੍ਰਚਾ।
ਸੂਈ ਸਲਾਈ ਦਾਨ ਕਰਨ ਤੇ ਆਹਰਣ ਲੈਣ ਛੁਪਾ। ੭।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਮਾਰਨ ਗੱਪ ਸ਼ੜੱਪ :
ਕਉਡੀ ਲੱਭੀ ਦੇਣ ਚਾ ਤੇ ਬੁਗ਼ਚਾ[8] ਘਊ-ਘੱਪ[9]। ੮।
ਨਾ ਖ਼ੁਦਾ ਮਸੀਤੇ ਲਭਦਾ ਨਾ ਖ਼ੁਦਾ ਵਿਚ ਕਾਅਬੇ[10]।
ਨਾ ਖ਼ੁਦਾ ਕੁਰਾਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾ ਖ਼ੁਦਾ ਨਿਮਾਜ਼ੇ। ੯।
ਨਾ ਖ਼ੁਦਾ ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਡਿੱਠਾ ਐਵੇਂ ਪੈਂਡੇ ਝਾਗੇ[11]।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਜਦ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮਿਲ ਗਿਆ ਟੁੱਟੇ ਸਭ ਤਗਾਦੇ। ੧੦।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਪਰਸੋਂ ਕਾਫ਼ਰ ਥੀ ਗਈਉਂ ਬੁੱਤ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਕਲ।
ਅਸੀਂ ਜਾ ਬੈਠੇ ਘਰ ਆਪਣੇ ਓਥੇ ਕਰਨ ਨਾ ਮਿਲੀਆ ਗੱਲ। ੧੧।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਗ਼ੈਨ ਗ਼ਰੂਰਤ[12] ਸਾੜ ਸੁੱਟ ਤੇ ਮਾਣ ਖੂਹੇ ਵਿਚ ਪਾ।
ਤਨ ਮਨ ਦੀ ਸੁਰਤ ਗਵਾ ਵੇ ਘਰ ਆਪ ਮਿਲੇਗਾ ਆ। ੧੨।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਹਿਜਰਤ[13] ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੇਰਾ ਨਿੱਤ ਹੈ ਖ਼ਾਸ ਅਰਾਮ।

---

[1] ਘੁੰਡ, [2] ਪੱਲਾ, [3] ਲੈ ਲੈ, [4] ਛਲਾਵਾ, [5] ਦੋਸ਼, [6] ਰਿਵਾਜ, [7] ਝੂਠੇ, [8] ਗੰਢੜੀ, [9] ਲੁਕਾਉਣਾ, [10] ਮੁਸਲਮਾਨ, [11] ਕੀਤੇ, [12] ਅਹੰਕਾਰ, [13] ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣਾ।

ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਮਰਾਂ ਤੇ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਜੀਵਾਂ ਮੇਰਾ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਕੂਚ ਮੁਕਾਮ। ੧੩।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਇਸ਼ਕ ਸਜਣ ਦੇ ਆਏ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀਤੋ ਸੂ ਡੂਮ।
ਉਹ ਪ੍ਰਭ ਅਸਾਡਾ ਸਖ਼ੀ ਹੈ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਹੂੰ ਸ਼ੂਮ। ੧੪।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਆਸ਼ਕ ਹੋਇਉਂ ਰੱਬ ਦਾ ਮੁਲਾਮਤ[1] ਹੋਈ ਲਾਖ।
ਲੋਗ ਕਾਫ਼ਰ[2] ਕਾਫ਼ਰ ਆਖਦੇ ਤੂੰ ਆਖੋ ਆਖੋ ਆਖ। ੧੫।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਪੈਂਡੇ ਪੜੇ ਪਰੇਮ ਕੇ ਕੀਆ ਪੈਂਡਾ ਆਵਾਗੌਣ।
ਅੰਧੇ ਕੋ ਅੰਧਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਰਾਹ ਬਤਾਵੇ ਕੌਣ। ੧੬।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਮਨ ਮੰਜੋਲਾ[3] ਮੁੰਜ ਦਾ ਕਿਤੇ ਗੋਸ਼ੇ ਬਹਿ ਕੇ ਕੁੱਟ।
ਇਹ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਤੈਨੂੰ ਅਰਸ਼ ਦਾ ਤੂੰ ਸੰਭਲ ਸੰਭਲ ਕੇ ਲੁੱਟ। ੧੭।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਚੇਰੀ[4] ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ।
ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਪੀ ਜੋ ਕਰੇ ਭਗਵਾਨ। ੧੮।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਮਸਾਲਚੀ ਦੋਹਾਂ ਇੱਕੋ ਚਿੱਤ।
ਲੋਕਾਂ ਕਰਦੇ ਚਾਨਣਾ ਆਪ ਹਨੇਰੇ ਨਿੱਤ। ੧੯।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਖਾ ਕਬਾਬ ਹੇਠ ਬਾਲ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਅੱਗ।
ਚੋਰੀ ਕਰ ਤੇ ਭੰਨ ਘਰ ਰੱਬ ਦਾ ਓਸ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਠੱਗ ਨੂੰ ਠੱਗ। ੨੦।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਚਲ ਸੁਨਿਆਰ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਗਹਿਣੇ ਘੜੀਏ ਲਾਖ।
ਸੂਰਤ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਤੂੰ ਇੱਕੋ ਰੂਪਾ[5] ਆਖ। ੨੧।
ਫਿਰੀ ਰੁੱਤ ਸ਼ਗੂਫਿਆਂ[6] ਵਾਲੀ ਚਿੜੀਆਂ ਚੁਗਣ ਨੂੰ ਆਈਆਂ।
ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਜੁਰਿਆਂ[7] ਲੈ ਖਾਧਾ ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਹੀਆਂ ਲਾਈਆਂ।
ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸ ਮੁੜਨ ਦੀ ਆਹੀ ਇਕ ਸੀਖ ਕਬਾਬ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਵੱਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹ ਕਿਸਮਤ ਮਾਰ ਫਸਾਈਆਂ। ੨੨।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਅੱਛੇ ਦਿਨ ਤੋ ਪਿੱਛੇ ਗਏ ਜਬ ਹਰ ਸੇ ਕੀਆ ਨਾ ਹੇਤ[8]।
ਅਬ ਪਛਤਾਵਾ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਬ ਚਿੜੀਆਂ ਚੁਗ ਗਈ ਖੇਤ। ੨੩।
ਉਹ ਹਾਦੀ[9] ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬੋਲਿਆ ਰੁੜ੍ਹ ਪੁੜ੍ਹ ਗਏ ਗੁਨਾਹਾਂ।
ਪਹਾੜੀਂ ਲੱਗਾ ਬਾਜਰਾ ਸ਼ਹਿਤੂਤ ਲੱਗੇ ਫਰਵਾਹਾਂ। ੨੪।
ਅੱਲਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੇ ਕਰਜ਼ ਬਣਾਇਆ ਹੱਥੋਂ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕਰਜ਼ਾਈ।
ਓਥੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਵਰਿਸ਼[10] ਕੀਤੀ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਨ ਕਾਈ।
ਓਥੋਂ ਤਾਹੀਂ ਆਏ ਏਥੇ ਜਾਂ ਪਹਿਲੇ ਰੋਜ਼ੀ ਆਈ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਹੈ ਆਸ਼ਕ ਜਿਸ ਤਹਿਕੀਕ[11] ਹਕੀਕਤ[12] ਪਾਈ। ੨੫।

---

[1] ਬਦਨਾਮੀ, [2] ਝੂਠਾ, [3] ਛੋਟੀ ਮੁੰਜ ਦੀ ਗੰਢ, [4] ਮੁਰੀਦ, [5] ਚਾਂਦੀ, [6] ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਫੁਟਣੀਆਂ, [7] ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਤਿਰਮਚੀ, [8] ਹਿਤ, ਪਿਆਰ, [9]ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, [10] ਪਾਲਣਾ, [11] ਭਾਲ, [12] ਸੱਚ।

ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਕਨਕ[1] ਕੌਡੀ ਕਾਮਨੀ ਤੀਨੋਂ ਹੀ ਤਲਵਾਰ।
ਆਏ ਥੇ ਨਾਮ ਜਪਨ ਕੋ ਔਰ ਵਿਚੇ ਲੀਤੇ ਮਾਰ।੨੬।
ਭੱਠ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਰੋਜ਼ੇ ਕਲਮੇ ਤੇ ਫਿਰ ਗਈ ਸਿਆਹੀ।
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹੁ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਿਆ ਭੁੱਲੀ ਫਿਰੇ ਲੋਕਾਈ[2]।੨੭।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸਾਜਨ ਵੇਖ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਮੂਲ ਨਾ ਵੇਖ।
ਮਾਰੇ ਦਰਦ ਫਰਾਕ ਦੇ ਬਣ ਬੈਠੇ ਬਾਹਮਣ ਸ਼ੇਖ਼।੨੮।
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ ਉੱਤਮ ਤੇਰਾ ਯਾਰ।
ਓਸੇ ਕੇ ਹਾਥ ਕੁਰਾਨ ਹੈ ਓਸੇ ਗਲ ਜ਼ੁੰਨਾਰ[3]।੨੯।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਚਲ ਬਵਰਚੀ ਖ਼ਾਨੇ ਯਾਰ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਕੋਹਾਕੋਹੀ[4] ਹੋ।
ਓਥੇ ਮੋਟੇ ਕੁੱਸਣ[5] ਬੱਕਰੇ ਤੂੰ ਲਿੱਸਾ ਮਿਲੇ ਨਾ ਢੋ।੩੦।
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਲੋਕ ਮੱਤੀਂ ਦੇਂਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਤੂੰ ਜਾ ਬਹੁ ਮਸੀਤੀ।
ਵਿਚ ਮਸੀਤਾਂ ਕੀ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਦਿਲੋਂ ਨਿਮਾਜ਼ ਨਾ ਕੀਤੀ।
ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਕ ਕੀਤੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾ ਗਈ ਪਲੀਤੀ।
ਬਿਨ ਮੁਰਸ਼ਦ ਕਾਮਲ ਬੁੱਲਿਆ ਤੇਰੀ ਐਵੇਂ ਗਈ ਇਬਾਦਤ ਕੀਤੀ।੩੧।
ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨ ਕਾਈ ਸਾਜਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲਿਆਵੇ ਕੌਣ।
ਨਾ ਹੂੰ ਖ਼ਾਕੀ ਨਾ ਹੂੰ ਆਤਸ਼ ਨਾ ਹੂੰ ਪਾਣੀ ਪਉਣ।
ਕੁੱਪੇ ਵਿਚ ਰੋੜ ਖੜਕਦੇ ਮੂਰਖ ਆਖਣ ਬੋਲੇ ਕੌਣ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸਾਈਂ ਘਟ ਘਟ ਰਵਿਆ ਜਿਉਂ ਆਟੇ ਵਿਚ ਲੌਣ[6]।੩੨।
ਅਰਬਾ ਅਨਾਸਰ[7] ਮਹਿਲ[8] ਬਣਾਯੋ ਵਿਚ ਵੜ ਬੈਠਾ ਆਪੇ।
ਆਪੇ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪੇ ਨੀਂਗਰ ਆਪੇ ਬਣਨਾ ਏਂ ਮਾਪੇ।

ਪਾਠਾਂਤਰ

ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕੋਈ
ਸਾਜਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲਿਆਵੇ ਕੌਣ।
ਇਕ ਜੰਮਦੇ ਇਕ ਮਰ ਮਰ ਜਾਂਦੇ
ਏਹੋ ਆਵਾਗੌਣ।
ਨਾ ਹਮ ਖ਼ਾਕੀ ਨਾ ਹਮ ਆਤਸ਼
ਨਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੌਣ।
ਕੁੱਪੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋੜ ਖੜਕਦਾ
ਮੂਰਖ ਆਖਣ ਬੋਲੇ ਕੌਣ?
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸਾਈਂ ਘਟ ਘਟ ਰਵਿਆ
ਜਿਉਂ ਆਟੇ ਵਿਚ ਲੌਣ।

[1] ਸੋਨਾ, [2] ਜਨਤਾ, [3] ਜੰਞੂ, ਜਨੇਊ, [4] ਮਾਰੋ ਮਾਰ, [5] ਕਤਲ ਹੋਣ, [6] ਲੂਣ, [7] ਤੱਤ, [8] ਸਰੀਰ।

ਆਪੇ ਮਰੇਂ ਤੇ ਆਪੇ ਜੀਵੇਂ ਆਪੇ ਕਰੇਂ ਸਿਆਪੇ।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਜੋ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤ ਰੱਬ ਦੀ ਆਪੇ ਆਪ ਸਿੰਵਾਪੇ। ੩੩।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਰੰਗ ਮਹੱਲੀਂ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਉਂ ਲੋਕੀਂ ਪੁੱਛਣ ਆਖਣ ਖ਼ੈਰ।
ਅਸਾਂ ਇਹ ਕੁਝ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵਟਿਆ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਤੇ ਨੀਲੇ ਪੈਰ। ੩੪।
ਇਟ ਖੜਿਕੇ ਦੁੱਕੁੜ ਵੱਜੇ ਤੱਤਾ ਹੋਵੇ ਚੁਲ੍ਹਾ।
ਆਵਣ ਫ਼ਕੀਰ ਤੇ ਖਾ ਖਾ ਜਾਵਣ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਬੁਲ੍ਹਾ। ੩੫।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਜੈਸੀ ਸੂਰਤ ਐਨ[1] ਦੀ ਤੈਸੀ ਸੂਰਤ ਗ਼ੈਨ[2]।
ਇਕ ਨੁੱਕਤੇ ਦਾ ਫੇਰ ਹੈ ਭੁੱਲਾ ਫਿਰੇ ਜਹਾਨ। ੩੬।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਖਾ ਹਰਾਮ ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰ ਤੋਬਾ ਤਰਕ ਸਵਾਬੋਂ[3]।
ਛੋੜ ਮਸੀਤ ਤੇ ਪਕੜ ਕਿਨਾਰਾ ਤੇਰੀ ਛੁੱਟਸੀ ਜਾਨ ਅਜ਼ਾਬੋਂ[4]।
ਉਹ ਹਰਫ਼ ਨਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਮਤ ਰਹਿਸੀ ਜਾਨ ਜਵਾਬੋਂ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਚਲ ਓਥੇ ਚਲੀਏ ਜਿਹੜੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਸ਼ਰਾਬੋਂ। ੩੭।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਜੇ ਤੂੰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ[5] ਬਨਣਾ ਏਂ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਤਲਵਾਰ।
ਪਹਿਲੋਂ ਰੰਘੜ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਫ਼ਰ ਮਾਰ।੩੮।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਹਰ ਮੰਦਰ ਮੇਂ ਆਏਕੇ ਕਹੋ ਲੇਖਾ ਦਿਓ ਬਤਾ।
ਪੜ੍ਹੇ ਪੰਡਿਤ ਪਾਂਧੇ ਦੂਰ ਕੀਏ ਅਹਿਮਕ[6] ਲੀਏ ਬੁਲਾ। ੩੯।
ਵਹਦਤ[7] ਦੇ ਦਰਿਆ ਦਸੇਂਦੇ ਮੇਰੀ ਵਹਦਤ ਕਿਤਵਲ ਧਾਈ।
ਮੁਰਸ਼ਦ ਕਾਮਿਲ[8] ਪਾਰ ਲੰਘਾਇਆਂ ਬਾਝ ਤੁਲ੍ਹੇ[9] ਸੁਰਨਾਹੀ। ੪੦।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਸਭ ਮਜਾਜ਼ੀ ਪੌੜੀਆਂ ਤੂੰ ਹਾਲ ਹਕੀਕਤ ਵੇਖ।
ਜੋ ਕੋਈ ਓਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਚਾਹੇ ਭੁੱਲ ਜਾਏ ਸਲਾਮਅਲੇਕ[10]। ੪੧।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਕਾਜ਼ੀ ਰਾਜ਼ੀ ਰਿਸ਼ਵਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਮੌਤ।
ਆਸ਼ਕ ਰਾਜ਼ੀ ਰਾਗ ਤੇ ਨਾ ਪਰਤੀਤ ਘਟ ਹੋਤ। ੪੨।
ਠਾਕੁਰ ਦਵਾਰੇ ਠੱਗ ਬਸੇਂ ਭਾਈ ਦਵਾਰ ਮਸੀਤ।
ਹਰਿ ਕੇ ਦਵਾਰੇ ਭਿੱਖ ਬਸੇਂ ਹਮਰੀ ਇਹ ਪਰਤੀਤ। ੪੩।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਚਲ ਓਥੇ ਚਲੀਏ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਹੋਵਣ ਅੰਨ੍ਹੇ।
ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਕਦਰ ਪਛਾਣੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨੇ। ੪੪।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਨਾਹੀਂ ਜਿਥੇ ਮੋਮਨ ਭੋਗ ਪਵਾਏ।
ਵਿਚ ਮਸੀਤਾਂ ਧੱਕੇ ਮਿਲਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਤਿਊੜੀ ਪਾਏ।
ਦੌਲਤਮੰਦਾਂ ਨੇ ਬੂਹਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚੋਬਦਾਰ[11] ਬਹਾਏ।
ਪਕੜ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰੱਬ ਸੱਚੇ ਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਦੁੱਖ ਦਿਲ ਦਾ ਮਿਟ ਜਾਏ। ੪੫।

---

[1] ਅਨਾਇਤ, ਕਿਰਪਾ, [2] ਗ਼ਰੂਰ, ਹੰਕਾਰ, [3] ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਕੋਲੋਂ, [4] ਦੁੱਖ ਤੋਂ, [5] ਯੋਧਾ, [6] ਬੇਸਮਝ, [7] ਏਕਤਾ, [8] ਪੂਰਾ, [9] ਬੇੜੀ, [10] ਸਲਾਮ ਅਲੈਕਮ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ), [11] ਪਹਿਰੇਦਾਰ।

ਹੋਰ ਨੇ ਸਭੇ ਗਲੜੀਆਂ ਅੱਲਾਹ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਗੱਲ।
ਕੁਝ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਆਲਮਾਂ[1] ਕੁਝ ਕਾਗਜ਼ਾਂ[2] ਪਾਯਾ ਝੱਲ। ੪੬।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਘੁਮਿਆਰ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖ ਨਾ ਸਕਦੀ ਏਕ.
ਤਤੜ[3] ਮੇਰਾ ਕਿਉਂ ਘੜਿਆ ਮਤ ਜਾਏ ਅਲੇਕ ਸਲੇਕ। ੪੭।
ਕਣਕ ਕੌਡੀ ਕਾਮਨੀ ਤੀਨੋਂ ਕੀ ਤਲਵਾਰ।
ਆਇਆ ਸੈਂ ਜਿਸ ਬਾਤ ਕੋ ਭੂਲ ਗਈ ਵੋਹ ਬਾਤ। ੪੮।

---

[1] ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ, [2] ਕਿਤਾਬਾਂ, [3] ਭਾਂਡਾ।

ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

✳

ਅਲਫ਼ ਆਂਵਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਦਕੜੇ ਹਾਂ।
ਜੀਮ ਜਾਂਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਵਾਰਨੀ ਹਾਂ।

✳

ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਪਹਿਲੀ ਸੀਹਰਫ਼ੀ

ਲਾਗੀ ਰੇ ਲਾਗੀ ਬਲ ਬਲ ਜਾਵੇ।
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

ਅਲਫ਼—ਅੱਲਾ ਜਿਸ ਦਿਲ ਪਰ ਹੋਵੇ, ਮੂੰਹ ਜ਼ਰਦੀ[1] ਅੱਖੀਂ ਲਹੂ ਭਰ ਰੋਵੇ,
ਜੀਵਨ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਿਰਹੋਂ ਅੱਗ ਲਗਾਵੇ,
ਲਾਗੀ ਰੇ ਲਾਗੀ ਬਲ ਬਲ ਜਾਵੇ।

—o—

ਬੇ—ਬਾਲਣ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹੋਈ, ਇਸ਼ਕ ਨਜ਼ਾਰੇ ਆਣ ਵਗੋਈ,
ਰੋਂਦੇ ਨੈਣ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਢੋਈ, ਲੂਣ ਫੱਟਾਂ ਤੇ ਕੀਕਰ ਲਾਵੇ,
ਲਾਗੀ ਰੇ ਲਾਗੀ ਬਲ ਬਲ ਜਾਵੇ।

—o—

ਤੇ—ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਪਰੀਤ ਲਗਾਈ, ਜੀਊ[2] ਜਾਮੇ[3] ਦੀ ਕੀਤੀ ਸਾਈ,
ਮੈਂ ਬਕਰੀ ਤੁਧ ਕੋਲ ਕਸਾਈ, ਕਟ ਕਟ ਮਾਸ ਹੱਡਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵ੍ਹੇ,
ਲਾਗੀ ਰੇ ਲਾਗੀ ਬਲ ਬਲ ਜਾਵੇ।

—o—

ਸੇ—ਸਾਬਤ ਨੇਹੁੰ ਲਾਇਆ ਮੈਨੂੰ, ਦੂਜਾ ਕੂਕ ਸੁਣਾਵਾਂ ਕੀਹਨੂੰ,
ਰਾਤ ਅੱਧੀ ਉੱਠ ਠਿਲਦੀ ਨੈ ਨੂੰ, ਕੂੰਜਾਂ ਵਾਂਙ ਪਈ ਕੁਰਲਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਜੀਮ—ਜਹਾਨੋਂ ਹੋਈ ਸਾਂ ਨਿਆਰੀ, ਲਗਾ ਨੇਹੁੰ ਤਾਂ ਹੋਏ ਭਿਕਾਰੀ[4],
ਨਾਲ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਬਣੇ ਪਸਾਰੀ, ਦੂਜਾ ਦੇ ਮਿਹਣੇ ਜਗ ਤਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੇ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਹੇ—ਹੈਰਤ[5] ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਨਾਹੀ, ਜ਼ਾਹਰ[6] ਬਾਤਨ[7] ਮਾਰਨ ਢਾਈਂ,
ਝਾਤ ਘੱਤਣ ਨੂੰ ਲਾਵਣ ਵਾਹੀਂ, ਸੀਨੇ ਸੂਲ ਪਰੇਮ ਦੇ ਧਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

---

[1] ਪੀਲਤਣ, [2] ਜਾਨ, [3] ਸਰੀਰ, [4] ਭਿਖਾਰੀ, [5] ਹੈਰਾਨੀ, [6] ਬਾਹਰੋਂ, [7] ਅੰਦਰੋਂ।

ਖ਼ੇ—ਖ਼ੂਬੀ ਹੁਣ ਉਹ ਨਾ ਰਹੀਆ? ਜਬ ਕੀ ਸਾਂਗ[1] ਕਲੇਜੇ ਸਹੀਆ!
ਆਈਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਹੀਆ! ਤੁਧ ਬਿਨ ਕੌਣ ਜੋ ਆਣ ਬੁਝਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਦਾਲ—ਦੂਰੋਂ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫ਼ੱਕਰ ਫ਼ਰਾਕੋਂ[2] ਬਹੁਤਾ ਰੋਵੇ,
ਤਨ ਭੱਠੀ ਦਿਲ ਖਿੱਲਾਂ ਧਨੋਵੇ, ਇਸ਼ਕ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਿਰਚਾਂ ਲਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਜ਼ਾਲ—ਜ਼ੌਕ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਇਤਨਾ ਕਰਨਾ, ਖ਼ੌਫ਼ ਹਸ਼ਰ[3] ਦੇ ਥੀਂ ਡਰਨਾ,
ਚਲਣਾ ਨਬੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰਨਾ, ਓੜਕ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਰਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਰੇ—ਰੋਜ਼ ਹਸ਼ਰ ਕੋਈ ਰਹੇ ਨ ਖ਼ਾਲੀ, ਲੈ ਹਿਸਾਬ ਦੋ ਜਗ ਦਾ ਵਾਲੀ,
ਜ਼ੇਰ ਜ਼ਬਰ ਸਭ ਭੁੱਲਣ ਆਲੀ, ਤਿਸ ਦਿਨ ਹਜ਼ਰਤ ਆਪ ਛੁਡਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਜ਼ੇ—ਜ਼ੁਹਦ[4] ਕਮਾਈ ਚੰਗੀ ਕਰੀਏ, ਜੇਕਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਰੀਏ,
ਫਿਰ ਮੋਏ ਭੀ ਉਸ ਤੋਂ ਡਰੀਏ, ਮਤ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਮੰਗਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਸੀਨ—ਸਾਈਂ ਬਿਨ ਜਾ ਨਾ ਕੋਈ, ਜਿਤਵਲ ਵੇਖਾਂ ਓਹੀ ਓਹੀ,
ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵਲ ਮਿਲੇ ਨਾ ਢੋਈ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਮੇਰਾ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਸ਼ੀਨ—ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮੇਰਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਵਲ ਫੇਰਾ,
ਚੁੱਕ ਗਿਆ ਸਭ ਝਗੜਾ ਝੇੜਾ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਭਰਮਾਵੇ ਤਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਸੁਆਦ—ਸਬਰ ਨਾ ਆਵੇ ਮੈਨੂੰ ਖੱਲ੍ਹੀ ਵਸਤ ਬਾਜ਼ਾਰ,
ਕਾਸਦ[5] ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ,
ਅੱਗੋਂ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਸ਼ੇਰ ਸਵਾਰ,

---

[1] ਬਰਛੀ, [2] ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਲ, [3] ਅੰਤ, ਮੌਤ, [4] ਤਪ, [5] ਸੁਨੇਹਾ

ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅੰਗੁਸ਼ਤਰੀ[1] ਆਹੀ ਇਹ ਵੀ ਦਿਲ ਬਹਿਲਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਜ਼ੁਆਦ—ਜ਼ਰੂਰੀ ਯਾਦ ਅੱਲਾ ਦੀ ਕਰੇ ਸਵਾਲ ਰਸੂਲ,
ਨੱਵੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕਲਾਮ ਸੁਣਾਈ ਪਈ ਦਰਗਾਹ ਕਬੂਲ,
ਇਹ ਮਜਾਜ਼ੀ ਜ਼ਾਤ ਹਕੀਕੀ ਵਾਸਲ ਵਸਲ ਵਸੂਲ,
ਫ਼ਾਰਗ਼ ਹੋ ਕੇ ਹਜ਼ਰਤ ਓਥੇ ਆਵੇ ਖਾਣਾ ਖਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਤੋਏ— ਤਲਬ[2] ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਆਹੀ ਕੀਤਾ ਕਰਮ ਸੱਤਾਰ[3]
ਜਲਵਾ ਫੇਰ ਇਲਾਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹਜ਼ਰਤ ਨੂੰ ਗ਼ੱਫ਼ਾਰ[4],
ਹੱਥ ਨੂਰਾਨੀ ਗ਼ੈਬੋਂ ਆਵੇ ਮੁੰਦਰੀ ਦਾ ਚਮਕਾਰ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਖ਼ਲਕ[5] ਮੁਹੰਮਦੀ ਕੀਤੋ ਤਾਂ ਇਹ ਕੀ ਕਹਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਜ਼ੋਏ— ਜ਼ਾਹਰ ਮਲੂਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਦੀਦਾਰ ਭਲਾਵੇ,
ਰਲ ਕੇ ਸਈਆਂ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ ਜ਼ੱਰਾ ਅੰਤ ਨਾ ਆਵੇ,
ਉਹ ਅੰਗੂਠੀ ਆਪ ਪਛਾਤੀ ਆਪਣੀ ਆਪ ਜਿਤਾਵੇ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਹਜ਼ਰਤ ਰੁਖ਼ਸਤ[6] ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਸਹਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਐਨ— ਅਨਾਇਤ ਉਲਫ਼ਤ ਹੋਈ ਸੁਣੋ ਸਹਾਬੋ[7] ਯਾਰੋ,
ਜਿਹੜਾ ਜਪ ਨਾ ਕਰਸੀ ਹਜ਼ਰਤ ਝੂਠਾ ਰਹੇ ਸਰਕਾਰੋਂ,
ਫੇਰ ਸ਼ਫ਼ਾਅਤ[8] ਅਸਾਂ ਹੈ ਕਰਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਕਬਰ ਨਾ ਕਰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਇੱਕਾ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਗ਼ੈਨ— ਗ਼ੁਲਾਮ ਗ਼ਰੀਬ ਤੁਹਾਡਾ ਖ਼ੈਰ ਮੰਗੇ ਦਰਬਾਰੋਂ,
ਰੋਜ਼ ਹਸ਼ਰ ਦੇ ਖ਼ੌਫ ਸੁਣੇਂਦਾ ਸੱਦ ਹੋਸੀ ਸਰਕਾਰੋਂ,

---

[1] ਅੰਗੂਠੀਏ ਖ਼ਾਤਮ : ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੀ ਛਾਪ ਜਿਸ ਉੱਤੇ (ਇਸਮੇ ਆਜ਼ਮ) ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਛਾਪ ਜਾਂ ਅੰਗੂਠੀ ਕਾਰਨ ਸਭ ਆਪ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। [2] ਲੋੜ, [3] ਰੱਬੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼, [4] ਬਖ਼ਸ਼ਿੰਦ, [5] ਜਨਤਾ, [6] ਵਿਦਾ, [7] ਸੁਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸੰਗੀ, [8] ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ।

ਕੁਲ ਖ਼ਲਾਇਕ[1] ਤਲਖ਼ੀ ਅੰਦਰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚਮਕਾਰੋਂ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਅਸਾਂ ਵੀ ਓਥੇ ਜਾਣਾ ਜਿੱਥੇ ਗਿਆ ਨਾ ਭਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਫ਼ੇ— ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਫ਼ਿਕਰ ਜੋ ਕੀਤਾ, ਵਿਚ ਦਰਗਾਹ ਇਲਾਹੀ,
ਸ਼ਫ਼ੀਹ ਮੁਹੰਮਦ ਜਾ ਖਲੋਤੇ ਜਿੱਥੇ ਬੇਪਰਵਾਹੀ,
ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਆ ਹਬੀਬਾ[2] ਇਹ ਮੁਹੱਬਤ ਚਾਹੀ,
ਖਿਰਕਾ[3] ਪਹਿਨ ਰਸੂਲ ਅੱਲਾ ਦਾ ਸਿਰ ਤੇ ਤਾਜ ਲਗਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਕਾਫ਼— ਕਲਮ ਨਾ ਮਿਟੇ ਰੱਬਾਨੀ[4] ਜੋ ਅਸਾਂ ਪਰ ਆਈ,
ਜੋ ਕੁਝ ਭਾਗ ਅਸਾਡੇ ਆਹੇ ਉਹ ਤਾਂ ਮੁੜਦੇ ਨਾਹੀਂ,
ਬਾਝ ਨਸੀਬੋਂ ਦਾਅਵੇ ਕੇਡੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਕੁਲ ਖ਼ੁਦਾਈ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਲੋਹ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼[5] ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਓਥੇ ਕੌਣ ਮਿਟਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਕਿਆਫ਼—ਕਲਾਮ[6] ਨਬੀ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਿਰ ਨਬੀਆਂ ਦੇ ਸਾਈਂ,
ਸੂਰਤ ਪਾਕ ਨਬੀ ਦੀ ਜਿਹਾ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਭੀ ਨਾਹੀਂ,
ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਜਵਾਹਰ ਪਹੁੰਚੇ ਓਥੇ ਨਾਹੀਂ,
ਮਜਲਸ[7] ਓਸ ਨਬੀ ਦੀ ਬਹਿ ਕੇ ਭੁੱਲਾ ਕੌਣ ਕਹਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਲਾਮ—ਲਾਇਲਾ[8] ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਤਾਓ, ਇਲਇਲਾ[9] ਅਸਬਾਤ[10] ਕਰਾਓ,
ਮੁਹੰਮਦ ਰਸੂਲ-ਅੱਲਾ ਮੇਲ ਕਰਾਓ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਇਹ ਤੋਫਾ ਆਦਮ ਨੂੰ ਆਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਮੀਮ— ਮੁਹੰਮਦੀ ਜਿਸਮ ਬਣਾਓ, ਦਾਖ਼ਲ ਵਿਚ ਬਹਿਸ਼ਤ[11] ਕਰਾਓ,
ਆਪੇ ਮਗਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਪੁਚਾਓ, ਫੇਰ ਓਥੋਂ ਨਿਕਲ ਆਦਮ[12] ਆਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

---

[1] ਖ਼ਲਕਤ, [2] ਪਿਆਰਿਆ, [3] ਵਸਤਰ, [4] ਫੱਟੀ, [5] ਸੁਰੱਖਿਅਤ, [6] ਬਾਣੀ, [7] ਸੰਗਤ, [8] ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ, [9] ਰੱਬ ਹੀ ਰੱਬ ਹੈ [10] ਜਮ੍ਹਾਂ (+), [11] ਸੁਰਗ, [12] ਆਦਮੀ।

ਨੂਨ— ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਮੁਜਰਮ[1] ਆਇਆ, ਕੱਢ ਬਹਿਸ਼ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਂ ਰੁਲਾਇਆ,
ਆਦਮ ਹੱਵਾ ਜੁਦਾ ਕਰਾਇਆ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਆਪ ਵਿਛੋੜਾ ਪਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਵਾ— ਵਾਹ ਵਾਹ ਆਪ ਮੁਹੰਮਦ ਆਪਣੀ ਆਦਮ ਸ਼ਕਲ ਬਨਾਵੇ,
ਆਪੇ ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ੱਲ[2] ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਆਪੇ ਸ਼ਫ਼ੀਹ[3] ਹੋ ਆਵੇ,
ਆਪੇ ਰੋਜ਼ ਹਸ਼ਰ ਦਾ ਕਾਜ਼ੀ ਆਪੇ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਵੇ,
ਆਪੇ ਚਾ ਸ਼ਫ਼ਾਇਤ[4] ਕਰਦਾ ਆਪ ਦੀਦਾਰ ਕਰਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਹੇ— ਹੌਲੀ ਬੋਲੀਂ ਏਥੇ ਭਾਈ ਮਤ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਵੇ,
ਵੱਡਾ ਅਜ਼ਾਬ ਕਬਰ ਦਾ ਦਿੱਸੇ ਜੇ ਕੋਈ ਚਾ ਛੁਡਾਵੇ,
ਪੁਲਸਰਾਤ[5] ਦੀ ਔਖੀ ਘਾਟੀ ਉਹ ਵੀ ਖ਼ੌਫ਼ ਡਰਾਵੇ,
ਰਖ ਉਮੈਦ ਫ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਅੱਲਾ ਆਪ ਬਚਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਲਾਮ— ਲਾਹਮ[6] ਨਾ ਕੋਈ ਦਿੱਸੇ ਕਿਤ ਵਲ ਕੂਕ ਸੁਣਾਵਾਂ,
ਜਿਤ ਵੱਲ ਵੇਖਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹਾਲ ਵਿਖਾਵਾਂ,
ਬਾਝ ਪੀਆ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹਾਮੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਥਾਵਾਂ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਮਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹਜ਼ਰਤ ਵਾਲਾ ਉਹ ਈ ਤੈਂ ਛੁਡਾਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਅਲਫ਼—ਇਕੱਲਾ ਜਾਵੇਂ ਏਥੋਂ ਵੇਖਣ ਆਵਣ ਢੇਰ,
ਸਾਹਾਂ ਤੇਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਏਥੇ ਆਈ ਹੋਈ ਨੇੜ,
ਚਲ ਸ਼ਤਾਬੀ[7] ਚਲ ਵੜ ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਮਤ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਡੇਰ,
ਪਕੜੀਂ ਵਾਗ ਰਸੂਲ ਅੱਲਾ ਦੀ ਕੁਝ ਜਿੱਥੋਂ ਹੱਥ ਆਵੇ,
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਯੇ— ਯਾਰੀ ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਾਈ, ਅਗਲੀ ਉਮਰਾ ਖੇਡ ਵੰਜਾਈ[8],
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਈ ਆਹੀ, ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜਿੰਦ ਲਿਜਾਵੇ,

---

[1] ਦੋਸ਼ੀ, [2] ਮੌਤ, [3] ਹਕੀਮ, [4] ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ, [5] ਪੁਲੇ ਸਰਾਤ, ਅਗਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪੁਲ, [6] ਦੂਰ, ਪਾਸੇ, [7] ਤੇਜ਼, [8] ਗੁਆਈ।

ਲਾਗੀ ਰੇ ਲਾਗੀ ਬਲ ਬਲ ਜਾਵੇ।
ਇਸ ਲਾਗੀ ਕੋ ਕੌਣ ਬੁਝਾਵੇ।

—o—

ਦੂਜੀ ਸੀਹਰਫ਼ੀ

ਅਲਫ਼—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਪਹਿਲੇ,
ਕੀ ਵਸਤ ਹੈ ਤੇਰੜਾ ਰੂਪ ਪਿਆਰੇ।
ਬਾਹਝ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਸਹੀ ਕੀਤੇ,
ਰਿਹੋਂ ਵਿਚ ਦਸਉਗੀ[1] ਦੇ ਦੁੱਖ ਭਾਰੇ।
ਹੋਰ ਲਖ ਉਪਾਇ ਨਾ ਸੁੱਖ ਹੋਵੇ,
ਪੁੱਛੇ ਵੇਖ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਜਗ ਸਾਰੇ।
ਸੁੱਖ ਰੂਪ ਅਖੰਡ ਚੇਤੰਨ ਹੈਂ ਤੂੰ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਪੁਕਾਰਦਾ ਵੇਦ ਚਾਰੇ।

—o—

ਬੇ— ਬੰਨ੍ਹ ਅੱਖੀਂ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੋਵੇਂ,
ਗੋਸ਼ੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰੀਏ ਜੀ।
ਛੱਡ ਖ਼ਾਹਸ਼ਾਂ ਜਗ ਜਹਾਨ ਕੂੜਾ,
ਕਿਹਾ ਆਰਫ਼ਾਂ[2] ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਧਾਰੀਏ ਜੀ।
ਪੈਰੀਂ ਪਹਿਨ ਜ਼ੰਜੀਰ ਬੇਖ਼ਾਹਸ਼ੀ ਦੇ,
ਏਸ ਨਫ਼ਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਡਾਰੀਏ ਜੀ।
ਜਾਨ ਜਾਣ ਦੇਵੇਂ ਜਾਨ ਰੂਪ ਤੇਰਾ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਇਹ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਗੁਜ਼ਾਰੀਏ ਜੀ।

—o—

ਤੇ— ਤੰਗ ਛਿਦਰ ਨਹੀਂ ਵਿਚ ਤੇਰੇ,
ਜਿੱਥੇ ਕਖ ਨਾ ਇਕ ਸਮਾਂਵਦਾ ਏ।
ਢੂੰਡ ਵੇਖ ਜਹਾਨ ਦੀ ਠੌਰ ਕਿੱਥੇ,
ਅਨਹੁੰਦੜਾ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਂਵਦਾ ਏ।
ਜਿਵੇਂ ਖ਼੍ਵਾਬ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੋਵੇ ਸੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ,
ਤਰ੍ਹਾ ਤਰ੍ਹਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਖਾਂਵਦਾ ਏ।

---

[1] ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ, [2] ਰੂਹਾਨੀ ਭੇਦਾਂ ਦਾ ਜਾਣੂ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਨਾ ਤੁਝ ਥੀਂ ਕੁਝ ਬਾਹਰ,
ਤੇਰਾ ਭਰਮ ਤੈਨੂੰ ਭਰਮਾਂਵਦਾ ਏ।

—o—

ਸੇ— ਸਮਝ ਹਿਸਾਬ ਕਰ ਬੈਠ ਅੰਦਰ,
ਤੂੰਹੇਂ ਆਸਰਾ ਕੁਲ ਜਹਾਨ ਦਾ ਏਂ।
ਤੇਰੇ ਡਿੱਠਿਆਂ ਦਿਸਦਾ ਸਭ ਕੋਈ,
ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਛਾਣਦਾ ਏਂ।
ਤੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਈ ਹੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਸੇ,
ਜਿਵੇਂ ਬਤਾਲ ਬਤਾਲ ਕਰ ਜਾਣਦਾ ਏਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਫਾਹੇ ਕੌਣ ਉਡਾਵਰੇ[1] ਨੂੰ,
ਫਸੇ ਆਪ ਆਪੇ ਫਾਹੀ ਤਾਣਦਾ ਏਂ।

—o—

ਜੀਮ— ਜਿਊਣਾ ਭਲਾ ਕਰ ਮੰਨਿਆ ਤੈਂ,
ਡਰੇ ਮਰਨ ਥੀਂ ਇਹ ਗਿਆਨ ਭਾਰਾ।
ਇਕ ਤੂੰ ਏਂ ਤੂੰ ਜਿੰਦ ਜਹਾਨ ਦੀ ਹੈਂ,
ਘਟਾ ਕਾਸ ਜੋ ਮਿਲੇ ਸਭ ਮਾਹੇਂ ਨਿਆਰਾ।
ਤੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਈ ਹੋਏ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਸੇ,
ਆਦਿ ਅੰਤ ਬਾਝੋਂ ਲੱਗੇ ਸਦਾ ਪਿਆਰਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਤੂੰ ਆਪ ਤਾਈਂ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਅਮਰ ਹੈਂ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਮਰਨ ਹਾਰਾ।

—o—

ਚੇ— ਚਾਨਣਾ ਕੁਲ ਜਹਾਨ ਦਾ ਤੂੰ,
ਤੇਰੇ ਆਸਰੇ ਹੋਇਆ ਬਿਉਹਾਰ[2] ਸਾਰਾ।
ਤੂਈਂ ਸਭ ਕੀ ਆਂਖੋਂ ਮੇਂ ਵੇਖਨਾ ਏਂ,
ਤੁਝੇ ਸੁੱਝਦਾ ਚਾਨਣਾ ਔਰ ਅੰਧਾਰਾ[3]।
ਨਿੱਤ ਜਾਗਣਾ ਸੋਵਣਾ ਖ਼੍ਵਾਬ[4] ਏਥੇ,
ਇਹ ਤੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਕਈ ਵਾਰਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਤੇਰਾ,
ਘਟ ਵਧ ਨਾ ਹੋ ਤੂੰ ਏਕ-ਸਾਰਾ[5]।

—o—

ਹੇ— ਹਿਰਸ[6] ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਸਟਿਆ ਏ, ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਭੁਲਾਇਆ ਸੂ।
ਪਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਸੁੱਟ ਕੰਗਾਲ ਕੀਤੇ, ਕਰ ਲਖ ਤੋਂ ਕਖ ਵਿਖਾਇਆ ਸੂ।

---

[1] ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, [2] ਵਿਵਹਾਰ, [3] ਹਨੇਰਾ, [4] ਸੁਪਨਾ, [5] ਇਕਸਾਰ, [6] ਲਾਲਚ।

ਮਦ[1] ਮੱਤੜੇ ਸ਼ੇਰ ਤੰਦ ਕੱਚੀ, ਪੈਰੀਂ ਪਾ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਬਹਾਇਆ ਸੂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਤਮਾਸ਼ੜੇ ਹੋਰ ਵੇਖੋ, ਲੈ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਕੁੰਜੜੀ ਪਾਇਆ ਸੂ।

—o—

ਖ਼ੇ— ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਆਪਣੀ ਰਖਨਾ ਏਂ,
ਲੱਗ ਖ਼ਿਆਲ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਹੋਇਆ,
ਜ਼ਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਨੂੰ ਸੱਟ ਕੇ ਬੇਖ਼ਿਆਲ ਹੋ ਤੂੰ,
ਜਿਵੇਂ ਹੋਇਆ ਓਹੀ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੋਇਆ।
ਤਦੋਂ ਵੇਖ ਖਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਕੌਣ ਜਾਗੇ,
ਨਹੀਂ ਘਾਸ ਮੇਂ ਛਪੇ ਹਾਥੀ ਖਲੋਇਆ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਜੋ ਗਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗਹਿਣਾ,
ਫਿਰੇ ਢੂੰਡਦਾ ਤਿਵੇਂ ਤੈਂ ਆਪ ਖੋਹਿਆ[2]।

—o—

ਦਾਲ— ਦਿਲੋਂ ਦਲਗੀਰ ਨਾ ਹੋਇਓਂ ਮੂਲੇ,
ਦੀਗਰ[3] ਚੀਜ਼ ਨਾ ਪੈਦ ਤਹਿਕੀਕ[4] ਕੀਜੇ।
ਅੱਵਲ ਜਾ ਸੁਹਬਤ ਕਰੋ ਆਰਫ਼ਾਂ ਦੀ,
ਸੁਖਨ[5] ਤਿਨਹਾਂ ਦੇ ਆਬ-ਹਯਾਤ[6] ਪੀਜੇ।
ਚਸ਼ਮ[7] ਜਿਗਰ[8] ਦੇ ਮਿਲਣ ਹੋ ਰਹੇ ਤੇਰੇ,
ਨਹੀਂ ਸੂਝਤਾ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਾਫ਼ ਕੀਜੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਤੂੰ ਆਪ ਤਾਈਂ,
ਤੂੰ ਏਂ ਆਪ ਅਨੰਦ ਮੇਂ ਸਦਾ ਜੀਜੇ।

—o—

ਜ਼ਾਲ— ਜ਼ਰਾ ਨਾ ਸ਼ੱਕ ਤੂੰ ਰੱਖ ਦਿਲ ਤੇ,
ਹੋ ਬੇਸ਼ਕ ਤੂੰਹੇਂ ਖ਼ੁਦ ਖ਼ਸਮ ਜਾਈਂ।
ਜਿਵੇਂ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਦੇ ਬਲ ਆਪਣੇ ਨੂੰ,
ਚਰੇ ਘਾਸ ਮਿਲ ਆ ਜਾਣ ਨਿਆਈਂ।
ਪਿਛੋਂ ਸਮਝ ਬਲ ਗਰਜ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰੇ,
ਭਿਆ ਸਿੰਘ ਕਾ ਸਿੰਘ ਕੁਝ ਭੇਤ ਨਾਹੀਂ।
ਤੈਸੀ ਤੂੰ ਭੀ ਤਰ੍ਹਾ ਕੁਛ ਅਬਰ ਧਾਰੇ,
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਤੂੰ ਆਪ ਤਾਈਂ।

—o—

ਰੇ— ਰੰਗ ਜਹਾਨ ਦੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ,

---

[1] ਮਸਤੀ (ਅਲੰਕਾਰ), [2] ਗੁਆਇਆ, [3] ਹੋਰ, [4] ਭਾਲ, [5] ਗੱਲਾਂ, [6] ਅੰਮ੍ਰਿਤ, [7] ਅੱਖਾਂ, [8] ਦਿਲ

ਸੋਹਣੇ ਬਾਝ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਦਿਸਦੇ ਨੀ।
ਜਿਵੇਂ ਹੋਤ ਹਬਾਬ[1] ਬਹੁ ਰੰਗ ਦੇ ਜੀ,
ਅੰਦਰ ਆਬ ਦੇ ਜ਼ਰਾ ਵਿਚ ਫਿਸਦੇ ਨੀ।
ਆਬ[2] ਖ਼ਾਕ[3] ਆਤਸ਼[4] ਬਾਦ[5] ਬਹੇ ਕੱਠੇ,
ਵੇਖ ਅੱਜ ਕੇ ਕਲ ਵਿਚ ਖਿਸਕਦੇ ਨੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਵੇਖ ਖਾਂ ਤੂੰ,
ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਸੱਭੋ ਕਿਸ ਕਿਸ ਦੇ ਨੀ।

—o—

ਜ਼ੇ— ਜਾਵਣਾ ਆਵਣਾ ਨਹੀਂ ਓਥੇ,
ਕੋਹ[6] ਵਾਂਗ ਹਮੇਸ਼ ਅਡੋਲ ਹੈ ਜੀ।
ਜਿਵੇਂ ਬਦਲਾਂ ਦੇ ਤਲੇ ਚੰਦ ਚਲਦਾ,
ਲੱਗਾ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਬਡਾ ਭੋਲ[7] ਹੈ ਜੀ।
ਚਲੇ ਮਨ ਇੰਦਰੀ ਪ੍ਰਾਨ ਦੇਹ ਆਦਿਕ,
ਵੋਹ ਵੇਖਣੇਹਾਰਾ ਡੋਲ ਹੈ ਜੀ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜੀ,
ਐਨ ਆਰਫ਼ਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਬੋਲ ਹੈ ਜੀ।

—o—

ਸੀਨ— ਸਿਤਮ[8] ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਨ ਆਪਣੀ ਤੇ,
ਭੁੱਲ ਆਪ ਥੀਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੋਵਣਾ ਜੀ।
ਸੋਈਓ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ੇਰ ਚਿਤਰੀਆਂ ਨੇ,
ਸੱਚ ਜਾਣ ਕੇ ਬਾਲਕਾਂ ਰੋਵਣਾ ਜੀ।
ਜ਼ਰਾ ਮੋਲ ਨਾਹੀਂ ਵੇਖ ਭੁੱਲ ਨਾਹੀਂ,
ਲੱਗਾਂ ਚਿਕੜੋਂ ਜਾਣ ਕਿਉਂ ਧੋਵਣਾ ਜੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਜੰਜਾਲ ਨਹੀਂ ਮੂਲ ਕੋਈ,
ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਭੁੱਲ ਖਲੋਵਣਾ ਜੀ।

—o—

ਸ਼ੀਨ— ਸ਼ੁਭਾ[9] ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਜ਼ਰਾ ਇਸ ਮੇਂ,
ਸਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੀ।
ਨਹੀਂ ਗਿਆਨ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਠੌਰ ਓਹਾ,
ਕਹਾਂ ਸੂਰਮੇ ਛਾਉਂ ਔਰ ਧੂਪ ਹੈ ਜੀ।
ਪੜਾ ਸੇਜ ਹੈ ਮਾਹੀਂ ਮੈਂ ਸਹੀ ਸੋਇਆ,

---

[1] ਪਿਆਰੇ, [2] ਪਾਣੀ, [3] ਮਿੱਟੀ, [4] ਅੱਗ, [5] ਹਵਾ, [6] ਪਹਾੜ, [7] ਭੁੱਲ ਭੁਲੇਖਾ, [8] ਜ਼ੁਲਮ, [9] ਸ਼ੱਕ।

ਕੂੜਾ ਸੁਖਨ ਕਾ ਰੰਗ ਅਰ ਭੂਪ ਹੈ ਜੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਜਬ ਮੂਲ ਵੇਖਾ,
ਠੌਰ ਠੌਰ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਅਨੂਪ ਹੈ ਜੀ।

—o—

ਸੁਆਦ—ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਆਇਆ ਨਬੀ ਉੱਤੇ,
ਵੇਖ ਰੰਗ ਨਾ ਚਿਤ ਡੋਲਾਈਏ ਜੀ।
ਸਦਾ ਤੁਖ਼ਮ[1] ਦੀ ਤਰਫ਼ ਨਿਗਾਹ ਕਰਨੀ,
ਪਾਤ ਫੂਲ ਕੇ ਓਰ ਨਾ ਜਾਈਏ ਜੀ।
ਜੋਈ ਆਏ ਔਰ ਜਾਏ ਇਕ ਰਹੇ ਨਾਹੀ,
ਤਾਂ ਸੋ ਕੌਨ ਦਾਨਸ਼[2] ਜੀਉ ਲਾਈਏ ਜੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਖ਼ੁਦ ਖੰਡ ਚਾਖੀ,
ਜਿਸ ਚਹੇ ਫੂਲ ਤਿਸੇ ਕਿਉਂ ਖਾਈਏ ਜੀ।

—o—

ਜ਼ੁਆਦ—ਜ਼ਿਕਰ ਔਰ ਫ਼ਿਕਰ ਕੋ ਛੋੜ ਦੀਜੇ,
ਕੀਜੋ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਯਹੀ ਪੁਛਣਾ ਏਂ।
ਜਾ ਸੋਂ ਉਠਿਆ ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਬੀਚ ਡਾਲੋ,
ਹੋਏ ਅੰਡੋਲ ਵੇਖੋ ਆਪ ਚਾਨਣਾ ਏਂ।
ਸਦਾ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਪੈਦ ਹੈ ਵੇਖੀਏ ਜੇ,
ਮੇਰੇ ਮੇਰੇ ਕਪ ਜੀਆ ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਏਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਤੂੰ ਆਪ ਤਾਈਂ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਹੈਂ ਚਾਨਣਾ ਏਂ।

—o—

ਤੋਏ— ਤੌਰ ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਡਿੱਠਾ,
ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੂਈ ਤਰਫੋਂ ਮੁਖ ਮੋੜਿਆ ਈ।
ਕੋਈ ਲਟਕ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਲੁੱਟ ਲੀਤੀ,
ਹਟੇ ਨਾਹੀਂ ਐਸਾ ਜੀ ਜੋੜਿਆ ਈ।
ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਮਸਤਾਨ[3] ਦੀਵਾਨ[4] ਫਿਰਦੇ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਰ ਆਲੂਦ[5] ਨ ਬੋੜਿਆ ਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਉਹ ਆਪ ਮਹਿਬੂਬ ਹੋਏ,
ਸ਼ੌਕ ਯਾਰ ਦੇ ਕੁਫ਼ਰ ਸਭ ਤੋੜਿਆ ਈ।

—o—

---

[1] ਬੀਜ, ਤੱਤ, [2] ਸਿਆਣੇ, [3] ਮਸਤਾਨੇ, ਝੱਲੇ, [4] ਦੀਵਾਨੇ, ਮਸਤ, [5] ਚਿੱਕੜ।

ਜ਼ੋਏ— ਜੁਦਾ ਨਾਹੀਂ ਤੇਰਾ ਯਾਰ ਤੈਂ ਥੀਂ,
ਫਿਰੇਂ ਢੂੰਡਦਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਮੈਨੂੰ।
ਪਹਿਲੋਂ ਢੂੰਡਨੇਹਾਰ ਨੂੰ ਢੂੰਡ ਖਾਂ ਜੀ,
ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਪਰਤੱਛ ਗਹਿਰੇ ਵਿਚ ਰਸ ਤੈਨੂੰ।
ਮਤ ਤੂੰ ਈ ਹੋਵੇਂ ਆਪ ਯਾਰ ਸਭ ਦਾ,
ਫਿਰੇ ਢੂੰਡਦਾ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜੀਹਨੂੰ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਤੂੰ ਆਪ ਮਹਿਬੂਬ ਪਿਆਰਾ,
ਭੁੱਲ ਆਪ ਥੀਂ ਢੂੰਡਦਾ ਫਿਰੇਂ ਕੀਹਨੂੰ।

—o—

ਐਨ— ਐਨ ਹੈ ਆਪ ਬਿਨਾਂ ਨੁਕਤੇ,
ਸਦਾ ਚੈਨ ਮਹਿਬੂਬ ਵਲ ਵਾਰ ਮੇਰਾ।
ਇਕ ਵਾਰ ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਾ,
ਉਹ ਵੇਖਣ ਯਾਰ ਹੈ ਸਭ ਕਿਹੜਾ।
ਉਸ ਤੋਂ ਲਖ ਬਹਿਸ਼ਤ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੇ,
ਪਹੁੰਤਾ ਹੋਏ ਬੇ-ਗ਼ਮ[1] ਚੁਕਾਏ ਜਿਹੜਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਮਸਤ ਫਿਰਦੇ,
ਹਾਥੀ ਮਸਤੜੇ ਤੋੜ ਜ਼ੰਜੀਰ ਕਿਹੜਾ।

—o—

ਗ਼ੈਨ— ਗ਼ਮ ਨੇ ਮਾਰ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ,
ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਮੈਂ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਲੋੜਦੀ ਸਾਂ।
ਮੈਨੂੰ ਖਾਵਣਾ ਪੀਵਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ,
ਰੱਬਾ ਮੇਲ ਜਾਨੀ ਹੱਥ ਜੋੜਦੀ ਸਾਂ।
ਸਈਆਂ ਛੱਡ ਗਈਆਂ ਮੈਂ ਇਕੱਲੜੀ ਨੂੰ,
ਅੰਗ ਸਾਕ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜਦੀ ਸਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਜਬ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ,
ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁੱਤੜੇ ਅੰਗ ਨਾ ਮੋੜਦੀ ਸਾਂ।

—o—

ਫ਼ੇ— ਫ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸਈਓ ਮੇਰੀਓ ਨੀ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ।
ਕਉੜੀ ਵੇਹ ਸੋਂ ਮੂੰਹ ਚੁਕਾਇਆ ਮੈਂ,
ਖ਼ਾਕ ਛਾਣ ਕੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਫੂਲ ਕੀਤਾ।

---

[1] ਗ਼ਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਦੇਖ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਧਉਲਰੇ[1] ਜਗ ਸਾਰਾ,
ਸਟ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜੀਆ ਤੇ ਹਾਰ ਜੀਤਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਅਨੰਦ ਅਖੰਡ ਸਦਾ ਲਿਖ,
ਆਪ ਨੇ ਆਬ-ਇ-ਹਯਾਤ ਪੀਤਾ।

—o—

ਕਾਫ਼— ਕੌਣ ਜਾਣੇ ਜਾਨੀ ਜਾਨ ਦੇ ਨੂੰ
ਆਪ ਜਾਨਣਹਾਰ ਇਹ ਕੁੱਲ ਦਾ ਏ।
ਪਰ ਤੁੱਛ ਦੇ ਊਪਰ ਮਾਣ ਜੇਤੇ,
ਸਿਧ ਕੀਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਏ।
ਨੇਯਤਿ ਨੇਯਤਿ[2] ਕਰ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਦੇ ਨੀ;
ਨਹੀਂ ਦੂਸਰਾ ਏਸ ਦੇ ਤੁੱਲ[3] ਦਾ ਏ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਜਬ ਆਪ ਦੇਖਾ,
ਸਦਾ ਸੁਹੰਗ[4] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਏ ਝੁੱਲਦਾ ਏ।

—o—

ਗਾਫ਼— ਗੁਜ਼ਰ ਗੁਮਾਨ ਤੇ ਸਮਝ ਬਹਿ ਕੇ,
ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ।
ਬੁੱਧ ਆਪ ਸੰਘਾਤ ਚੜ੍ਹ ਵੇਖੀਏ ਜੀ,
ਪੜਾ ਕਾਠ ਪੱਖਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭੂਮ ਮਾਹੀਂ।
ਆਪ ਆਤਮਾ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਸੁੱਤਾ,
ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ ਕਿਹੜਾ ਏਕ ਜਾਹੀਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਬਬੇਕ ਬਿਚਾਰ ਸੇਤੀ,
ਖ਼ੁਦੀ ਛੋਡ ਖ਼ੁਦ ਹੋਏ ਖ਼ਸਮ ਸਾਈਂ।

—o—

ਲਾਮ— ਲੱਗ ਆਖੇ ਜਾਗ ਖਾ ਸੋਇਆ,
ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਦੁੱਖ ਕਿਉਂ ਪਾਵਣਾ ਏਂ।
ਜ਼ਰਾ ਆਪ ਨਾ ਹਟੇਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ,
ਕੱਢ ਮਸਲੇ ਲੋਕ ਸੁਣਾਵਣਾ ਏਂ।
ਕਾਂਗ[5] ਵਿਸ਼ਟ[6] ਜੀਵਨ ਜਾਣ ਤੁਝੇ,
ਸੰਤਾਂ ਵੱਖੀ ਮੋੜ ਕਿਉਂ ਚਿਤ ਲੁਭਾਵਣਾ ਏਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਉਹ ਜਾਨਣੇਹਾਰ ਦਿਲ ਦਾ,
ਕਰੇਂ ਚੋਰੀਆਂ ਸਾਧ ਸਦਾਵਣਾ ਏਂ।

—o—

---

[1] ਮਹੱਲ, [2] ਇਹ ਨਹੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ, [3] ਬਰਾਬਰ, [4] ਸੋਹੰ, ਮੈਂ ਉਹੀ ਹਾਂ, [5] ਲਹਿਰ, [6] ਮੰਦਾ।

ਮੀਮ— ਮੌਜੂਦ ਹਰ ਜਾ ਮੌਲਾ,
ਤੈਸੇ ਵੇਖ ਕੇਹਾ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ ਸੂ।
ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਹੀ ਤੁਖ਼ਮ ਬਹੁ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਸੇ,
ਤੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਫੁਲਾਯਾ ਸੂ।
ਮਾਹ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦਾ,
ਨਰ ਨਾਰ ਹੋਏ ਚਿਤ ਮਿਲਾਯਾ ਸੂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਨਾ ਮੂਲ ਥੀਂ ਕੁਝ ਹੋਇਆ,
ਸੋ ਜਾਣਦਾ ਜਿਸੇ ਜਣਾਇਆ ਸੂ।

—o—

ਨੂਨ— ਨਾਮ ਅਰੂਪ ਉਠਾ ਦੀਜੇ,
ਪਿੱਛੇ ਅਸਤ ਅਰਬਹਾਨਿਤ[1] ਪਰਿਆ ਸਾਂਚ ਹੈ ਜੀ।
ਜੋਈ ਚਿੱਤ ਕਿ ਚਿੱਤਵਨੀ ਵਿਚ ਆਵੇ,
ਸੋਈ ਜਾਣ ਤਹਿਕੀਕ ਕਰ ਕਾਂਚ ਹੈ ਜੀ।
ਤੈਂ ਬੁੱਧ ਕੀ ਬਰਤ ਤੂੰ ਹੈਂ ਸਾਖੀ,
ਤੂੰ ਜਾਨ ਨਿਜ ਰੂਪ ਮੇਂ ਰਾਚ ਹੈ ਜੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਜੇ ਭੂਪ ਅਚੱਲ ਬੈਠਾ,
ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਪਰਿਕਿਰਤ[2] ਕਾ ਨਾਚ ਹੈ ਜੀ।

—o—

ਵੇ— ਵਕਤ ਇਹ ਹੱਥ ਨਾ ਆਵਣਾ ਏਂ,
ਇਕ ਪਲਕ ਦੀ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦੇਵੇਂ।
ਜਤਨ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਆਪ ਅਚਾਹ ਹੋਵੇਂ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਫੇਰ ਅੱਠੇ ਵੱਖੇ ਰਸ ਸੇਵੇਂ।
ਕੂੜ ਬਪਾਰ ਕਰ ਧੂੜ ਸਿਰ ਮਲੇਂ,
ਚਿੰਤਾ ਮਨ ਦੇਵੇਂ ਜੜ੍ਹ ਕਾਚ ਲੇਵੇਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਸੰਭਾਲ ਤੂੰ ਆਪ ਤਾਈਂ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਅਨੰਤ ਲਗ ਦੇਹ ਮੇਂ ਕਹਾਂ ਮੇਵੇਂ[3]।

—o—

ਹੇ— ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ਦਿਲਦਾਰ ਪਿਆਰਾ,
ਰੰਗ ਰੰਗ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਈ।
ਕਹੂੰ ਆਪ ਕੋ ਭੂਲ ਰੰਜੂਲ[4] ਹੋਇਆ,
ਉਰਵਾਰ[5] ਭਰਮਾਏ ਸਤਾਇਆ ਈ।

---

[1] ਅਰਬ ਦੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ, [2] ਕੁਦਰਤ, [3] ਸਮਾਵੇਂ, ਸਿਉਂ ਸਕੇਂ, [4] ਰਜ, [5] ਉਰਲੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਲ।

ਜਦੋਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਮੇਂ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ
ਨਜ਼ਾ ਨੰਦ ਕੇ ਮਾਹੀਂ ਸਮਾਯਾ ਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਜੋ ਆਦਿ ਥਾ ਅੰਤ ਸੋਈ,
ਜਿਵੇਂ ਨੀਰ ਮੇਂ ਨੀਰ ਮਿਲਾਇਆ ਈ।

—o—

ਅਲਫ਼—ਅਜ ਬਣਿਆ ਸੱਭੋ ਚੱਜ ਮੇਰਾ,
ਸ਼ਾਦੀ ਗ਼ਮੀਂ ਥੀਂ ਪਾਰ ਖਲੋਇਆ ਨੀ।
ਭਯਾ ਦੂਆ ਭਰਮ ਮਰਮ[1] ਪਾਇਆ ਮੈਂ,
ਡਰ ਕਾਲ ਕਾ ਜੀਆ ਤੇ ਖੋਇਆ ਨੀ।
ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕੀ ਦਇਆ ਭਯਾ ਨਿਰਮਲ,
ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਤਨ ਸੁਖ ਸੋਇਆ ਨੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਜਦ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ,
ਜੋਈ ਆਦਿ ਥਾ ਅੰਤ ਫਿਰ ਹੋਯਾ ਨੀ।

—o—

ਯੇ— ਯਾਰ ਪਾਯਾ ਸਈਓ ਮੇਰੀਓ ਈ,
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਵਾ ਕੇ ਨੀ।
ਰਹੀ ਸੁੱਧ ਨ ਬੁੱਧ ਜਹਾਨ ਕੀ ਰੀ,
ਥੱਕੇ ਬਰਤ ਅਨੰਦ ਮੇਂ ਜਾਏ ਕੇ ਨੀ।
ਉਲਟੇ ਜਾਮ ਬਿਸਰਾਮ ਨ ਕਾਮ ਕੋਈ,
ਧੂਣੀ ਗਿਆਨ ਕੀ ਭਾ ਜਲਾਏ ਕੇ ਨੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਲੱਖ ਦਿਓ,
ਬਸੇ ਜਾਨ ਜਾਨੀ ਗਲ ਲਾਏ ਕੇ ਨੀ।

—o—

ਤੀਜੀ ਸੀਹਰਫ਼ੀ

ਅਲਫ਼—ਆਂਵਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਦਕੜੇ ਹਾਂ,
ਜੀਮ ਜਾਂਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਵਾਰਨੀ ਹਾਂ।
ਮਿੱਠੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਨੋਖੜੀ ਲੱਗ ਰਹੀ,
ਘੜੀ ਪਲ ਨਾ ਯਾਰ ਵਿਸਾਰਨੀ ਹਾਂ।
ਕੇਹੇ ਹੱਡ ਤਕਾਦੜੇ ਪਏ ਮੈਨੂੰ,
ਔਸੀਆਂ ਪਾਂਵਦੀ ਕਾਂਗ ਉਡਾਰਨੀ ਹਾਂ।

[1] ਭੇਤ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਤੇ ਕਮਲੀ ਮੈਂ ਹੋਈ,
ਸੁੱਤੀ ਬੈਠੀ ਮੈਂ ਯਾਰ ਪੁਕਾਰਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਬੇ— ਬਾਜ਼ ਨਾ ਆਂਵਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨੀ,
ਕਿਸੇ ਓਹਢੜੇ[1] ਬੈਠ ਸਮਝਾਵਨੀ ਹਾਂ।
ਹੋਈਆਂ ਲਾਲ ਅਨਾਰ ਦੇ ਗੁੱਲਾਂ[2] ਵਾਂਙੂੰ,
ਕਿਸੇ ਦੁੱਖੜੇ ਨਾਲ ਛਪਾਵਨੀ ਹਾਂ।
ਮੁਢ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਜਰਮ ਦੀਆਂ ਤੱਤੀਆਂ ਨੂੰ,
ਲਖ ਲਖ ਨਸੀਹਤਾਂ ਲਾਵਨੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਛੁਪਾ ਕੇ ਤੇ,
ਜ਼ਾਹਰ[3] ਦੂਤੀਆਂ ਦਾ ਗ਼ਮ ਖਾਵਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਤੇ— ਤਾਇ ਕੇ ਇਸ਼ਕ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ,
ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਅਲੰਬੜਾ[4] ਬਾਲਿਆ ਈ।
ਮੁੱਖੋਂ ਕੂਕਦਿਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਫੂਕ ਲੱਗੀ,
ਚੁੱਪ ਕੀਤਿਆਂ ਮੈਂ ਤਨ ਜਾਲਿਆ ਈ।
ਪਾਪੀ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਝੱਖੜ ਝੋਲਿਆਂ ਨੇ,
ਲੁੱਕ ਛੁੱਪ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਜਾਲਿਆ ਈ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਰੀਤ ਕੇਹੀ,
ਆਹੀਂ ਤਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਿਆ ਈ।

—o—

ਸੇ— ਸਬੂਤ ਜੋ ਅੱਖੀਆਂ ਲੱਗ ਰਹੀਆਂ,
ਇਕ ਮਤ ਪਰੇਮ ਦੀ ਜਾਨਣੀ ਹਾਂ।
ਗੁੰਗੀ ਡੋਰੀ ਹਾਂ ਗ਼ੈਰ ਦੀ ਬਾਤ ਕੋਲੋਂ,
ਸਦ ਯਾਰ ਦਾ ਸਹੀ ਸਿਹਾਨਣੀ ਹਾਂ।
ਆਹੀਂ ਠੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਮੇਰਾ,
ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਮਾਣ ਮਾਨਣੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿੱਕ ਨਾਹੀਂ,
ਤੈਨੂੰ ਭਾਵਣੀ[5] ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਭਾਵਣੀ ਹਾਂ।

—o—

ਜੀਮ— ਜਾਨ ਜਾਨੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਵੇ,
ਕਿਵੇਂ ਵੱਸ ਨਾ ਜਾਨ ਵਿਸਾਰਨੀ ਹਾਂ।

---

[1] ਓਹਲੇ, [2] ਫੁੱਲਾਂ, [3] ਬਾਹਰ, [4] ਲਾਂਬੂ, [5] ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹਾਂ।

ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਅਸਹਿ ਮਿਲਣ ਤੇਰੀਆਂ,
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦੇਖਣੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਹਾਂ।
ਘੋਲ ਘੋਲ ਹੱਸ ਕਰਦਾ ਪਰ ਯੇਹ,
ਥੀਂ ਮੈਂ ਲਿਖ ਲਿਖ ਸਾਰਨੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਤੈਥੋਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਮੈਂ,
ਹੋਰ ਸਭ ਕਬੀਲੜਾ ਵਾਰਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਹੇ— ਹਾਲ ਬੇਹਾਲ ਦਾ ਕੌਣ ਜਾਣੇ,
ਔਖਾ ਇਸ਼ਕ ਹੰਢਾਵਣਾ ਯਾਰ ਦਾ ਈ।
ਨਿੱਤ ਜ਼ਾਰੀਆਂ[1] ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਮੈਂ,
ਮੂੰਹ ਜੋੜ ਗੱਲਾਂ ਜਗ ਸਾਰਦਾ ਈ।
ਹਾਇ ਹਾਇ ਮੁੱਠੀ ਕਿਵੇਂ ਨੇਹੁੰ ਛੁਪੇ,
ਮੂੰਹ ਪੀਲੜਾ ਰੰਗ ਵਸਾਰ ਦਾ ਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੇ ਕਾਮਨਾਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ,
ਮਜਜ਼ੂਬ[2] ਵਾਂਗਰ ਕਰ ਮਾਰਦਾ ਈ।

—o—

ਖ਼ੇ— ਖ਼ੁਆਬ ਖ਼ਿਆਲ ਜਹਾਨ ਹੋਇਆ,
ਏਸ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀਵਾਨੀ ਦੇ ਵੱਤਨੀ[3] ਹਾਂ।
ਮਤ ਨਹੀਂ ਉਠਵਾਣ ਦੀ ਮੰਤਰਾਂ ਦੀ,
ਨਾਗਾਂ ਕਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਘਤਨੀ ਹਾਂ।
ਤਾਣੀ ਗੰਢਨੀ ਹਾਂ ਅਨਲਹੱਕ[4] ਵਾਲੀ,
ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਕਤਣਾ ਕੱਤਨੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੇ ਅੰਬ ਨਿਸੰਗ ਲਾਹੇ,
ਪੱਕੇ ਬੇਰ ਬਬੂਲਾਂ ਦੇ ਪੱਟਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਦਾਲ— ਦੇ ਦਿਲਾਸ ਦੋਸਤੀ ਦਾ,
ਤੇਰੀ ਦੋਸਤੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਵਣੀ ਹਾਂ।
ਝਬ ਆ ਅਲੱਖ ਕਿਉਂ ਲੱਖਿਆ ਈ,
ਅੰਗਰਾ[5] ਬੰਨਣੇ[6] ਥੀਂ ਸ਼ਰਮਾਵਣੀ ਹਾਂ।
ਬਾਬਾ ਪੱਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਨੂੰ,
ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਹਟਾਵਣੀ ਹਾਂ।

---

[1] ਆਹੋ ਜ਼ਾਰੀਆਂ, ਰੋਣਾ ਧੋਣਾ, [2] ਜੋ ਜਜ਼ਬ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ, ਮਸਤ, ਮਗਨ, ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ, [3] ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ, [4] ਮੈਂ ਹੀ ਰੱਬ ਹਾਂ, [5] ਅੰਗਰੱਖਾ, [6] ਬੰਨ੍ਹਣ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਤੇਰੇ ਗਲ ਲਾਵਣੇ ਨੂੰ,
ਲਖ ਲਖ ਮੈਂ ਸ਼ਗਨ ਮਨਾਵਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਜ਼ਾਲ— ਜ਼ੌਕ[1] ਦਿੱਤੋ ਜ਼ਾਤ ਆਪਣੀ ਦਾ,
ਰਹੀ ਕੰਮ ਨਿਕੰਮੜੇ ਸਾੜਨੀ ਹਾਂ!
ਲਖ ਚੈਨ ਘੋਲੇ ਤੇਰੇ ਦੁੱਖੜੇ ਤੋਂ,
ਸੇਜੇ ਸੁੱਤਿਆਂ ਸੂਲ ਲਤਾੜਨੀ ਹਾਂ।
ਲੱਜ ਚੁਕਿਆਂ ਮਤ ਸੁਰਤ ਗਈ ਆ,
ਲਗਾ ਭਿਬੂਤ ਚੋਲਾ ਗਲ ਪਾੜਨੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਤੇਰੇ ਗਲ ਲਗਣੇ ਨੂੰ,
ਲਖ ਲਖ ਸ਼ਰੀਣੀਆਂ ਧਾਰਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਰੇ— ਰਾਵਲਾ ਹੁਣ ਰੁਲਾ ਨਾਹੀਂ,
ਬੁਰੇ ਨੈਣ ਬੈਰਾਗੜੇ[2] ਹੋ ਰਹੇ।
ਮੁੱਲਾਂ ਲਖ ਤਾਵੀਜ਼[3] ਪਿਲਾ ਥੱਕੇ,
ਚੰਗੀ ਕੌਣ ਆਖੇ ਮਾਪੇ ਰੋ ਰਹੇ।
ਟੂਣੇਹਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ,
ਹੱਥ ਵੱਸ ਜਹਾਨ ਨਥੇ ਰਹੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਹਯਾਤ ਹੋਣਾ,
ਜਿਹੜਾ ਜਾਂਵਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਖੋ ਰਹੇ।

—o—

ਜ਼ੇ— ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਜ਼ਾਬਤਾ ਹੋਰ ਕੋਈ,
ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ਮੈਂ ਆਂਸੂ ਪਰੋਨੀ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਥੋਂ ਚੁਕਿਆਂ ਗ਼ੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਏ,
ਮੂਲੀ ਕੌਣ ਸੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਹੋਵਨੀ ਹਾਂ।
ਭੋਰਾ ਹੱਸ ਕੇ ਆਣ ਬੁਲਾਂਵਦਾ ਏ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਸਾਰੀ ਸੁੱਖ ਸੋਵਨੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਉੱਤੇ ਮਰ ਜਾਉਣਾ ਏਂ,
ਤੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਧੋਵਣੇ ਧੋਵਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਸੀਨ— ਸੱਭੋ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ ਯਾਰ ਤੇਰੀ ਸਾਹਿਬੇ ਦੀ,
ਬੈਠੀ ਗੀਤ ਵਾਂਙੂੰ ਗੁਣ ਗਾਵਣੀ ਹਾਂ।

---

[1] ਸ਼ੌਕ, ਇਸ਼ਕ, [2] ਵੈਰਾਗ ਵਾਲੇ, [3] ਤਬੀਤ।

ਸਜਣ ਸਭ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਨੂੰ,
ਮੈਂ ਹੋਰ ਖ਼ਿਆਲ ਸੁਣਾਵਣੀ ਹਾਂ।
ਜਿਹੀ ਲਗਨ ਸੀ ਇਥੇ ਲੱਗ ਗਈ,
ਕੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਭਾਹ[1] ਛੁਪਾਵਣੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਪੰਧੀ[2] ਪਵਾਂ;
ਨਾਹੀ ਦਵਾਰ ਅਜੇ ਬਹਿ ਸੁੱਖ ਨ੍ਹਾਵਣੀ ਹਾਂ।

—o—

ਸ਼ੀਨ— ਸ਼ੁਕਰ ਕਰੋ ਸ਼ਬੋ-ਰੋਜ਼[3] ਰਹਿਣਾ,
ਜਿਨਹਾਂ ਸ਼ੌਕ ਤੇਰਾ ਨਿੱਤ ਤਾਂਵਦਾ ਏ।
ਭੰਗੀ[4] ਵਾਂਙ ਉਦਾਸ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ,
ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਲਖ ਪਿੱਛੇ ਦੁੱਖ ਲਾਂਵਦਾ ਏ।
ਤੇਰੀ ਜ਼ਾਤ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਸੱਚੀ ਬਾਤ ਕਿਹੜੀ,
ਹੱਥ ਲੰਮੜੇ ਵਹਿਣ ਲੁੜ੍ਹਾਂਵਦਾ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਜੋ ਤੇਰੇ ਦਾ ਔਖਿਆਈ,
ਉਹ ਹੁਣ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਮੋੜ ਜਲਾਂਵਦਾ ਏ।

—o—

ਸੁਆਦ—ਸਬਰ ਨਾ ਸੁੱਖ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ,
ਭੇਤ ਯਾਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪੁਛਾਂਵਦੇ ਨੀ।
ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਸ਼ਕ ਹੈਨ ਰੱਬ ਦੇ,
ਗ਼ੁੱਲ[5] ਪਾਏ ਕੇ ਧੂਮ ਮਚਾਂਵਦੇ ਨੀ।
ਜਿੱਥੇ ਭਾਹ ਲੱਗੀ ਉੱਥੇ ਠੰਢ ਕੇਹੀ,
ਉੱਤੇ ਤੇਲ ਮੁਵਾਤੜੇ[6] ਪਾਂਵਦੇ ਨੀ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵਾਂ,
ਐਵੇਂ ਆਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਲੂਤੀਆਂ ਲਾਂਵਦੇ ਨੀ।

—o—

ਜ਼ੁਆਦ—ਜ਼ਰਬ[7] ਲੱਗੀ ਸਾਂਗ[8] ਕਲੇਜੜੇ ਵਿਚ,
ਕੇਹੀ ਲੱਗੀ ਅੱਗ ਮੈਂ ਖੜੀ ਰੋਵਨੀ ਹਾਂ।
ਤੇਰੇ ਦਰਸ ਸ਼ਰਾਬ ਅਜ਼ਾਬ ਹੋਇਆ,
ਫ਼ਾਨੀ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਖੜੀ ਜੀਵਨੀ ਹਾਂ।
ਜ਼ਰਾ ਸ਼ੌਕ ਦਾ ਜਾਮ ਪਿਲਾ ਮੈਨੂੰ,
ਬੈਠੀ ਬੇਖ਼ੁਦ ਹਾਰ ਪਰੋਵਨੀ ਹਾਂ।

---

[1] ਅੱਗ, [2] ਰਾਹਾਂ ਉੱਤੇ, [3] ਰਾਤ ਦਿਨ, [4] ਪੋਸਤੀ, [5] ਰੌਲਾ, [6] ਅੱਗ, [7] ਜ਼ਖ਼ਮ, ਸੱਟ, [8] ਬਰਛੀ

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਵੇਖਾਂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਖਲੀ,
ਸਜਦਾ[1] ਕਰਦੀ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਫ਼ੇ— ਫਹਿਮ[2] ਨਾ ਹੋਰ ਖ਼ਿਆਲ ਮੈਨੂੰ,
ਡਿੱਠੇ ਯਾਰ ਦੇ ਤਿਤੜੇ ਜੀਵਨੀ ਹਾਂ।
ਕਦੇ ਸੀਖ਼ ਤੇ ਕਹਿਰ ਖਲੋ ਕੇ ਤੇ,
ਜਾਮ ਵਸਲ ਦਾ ਬੈਠੀ ਪੀਵਨੀ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਕੀ ਜਾਣਦੀ ਇਸ਼ਕ ਅਖਾੜਿਆਂ ਨੂੰ,
ਸੱਸੀ ਵਾਂਙ ਸ਼ੁਤਰੀਂ[3] ਕੁਰਲਾਵਨੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਥੀਂ ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਹੋਈਆਂ,
ਜੇ ਕਰ ਮਿਲੇ ਮਹਿਬੂਬ ਤਾਂ ਭੀ ਜੀਵਨੀ ਹਾਂ।

—o—

ਕਾਫ਼— ਕਬੂਲ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਂ ਇਸ਼ਕ ਕੀਤਾ,
ਆਹੇ ਹੋਰ ਤੇ ਹੁਣ ਕਾਈ ਹੋਰ ਹੋਏ।
ਹੁਣ ਸਮਝ ਲੈ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਆਖਣੀ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਸੁੰਦਰ ਥੀਂ ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ ਹੋਏ।
ਸੱਭੇ ਲੋਕ ਪਏ ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਨੇ,
ਸਾਡੇ ਕਾਮਨਾਂ ਦੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਹੋਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭੇਤ ਨਾ ਦਸਨੀ ਹਾਂ,
ਹਮ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਂਗਰ ਮਨਸੂਰ[4] ਹੋਏ।

—o—

ਕਿਆਫ਼— ਕੇਹੀਆਂ ਕਾਨੀਆਂ[5] ਲੱਗੀਆਂ ਨੀ,
ਗਈਆਂ ਸੱਲ ਕਲੇਜੇ ਨੂੰ ਡੱਸ ਗਈਆਂ।
ਪੱਟ ਪੱਟ ਕੱਢਾਂ ਹੋਰ ਲੱਗੇ,
ਬੰਦ ਬੰਦ ਥੋਂ ਪਟ ਕੇ ਸੱਟ ਗਈਆਂ।
ਜਿਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਸਾਥ ਲੁਟਾ ਦਿੱਤਾ,
ਤਿਵੇਂ ਕੂੰਜ ਵਾਂਗਰ ਕੁਰਲਾਵਣੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤੀ,
ਅਉਂਸੀਆਂ ਪਾਂਵਦੀ ਤੇ ਪਛੋਤਾਵਣੀ ਹਾਂ।

—o—

---

[1] ਪ੍ਰਣਾਮ, [2] ਖ਼ਿਆਲ, ਸਮਝ, [3] ਊਠਾਂ ਵਾਲੇ, [4] ਮਨਸੂਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਹੀਦ, [5] ਤੀਰ।

ਕਾਫ਼ੀਆਂ

✳

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਣ ਕੇ,
ਤਰੁੱਟਦਾ ਕੁਫ਼ਰ ਅੰਦਰ ਦਾ।
ਵਹਿਦਤ ਦੇ ਦਰਿਆਵੇ ਅੰਦਰ,
ਉਹ ਵੀ ਵੱਤਿਆ ਤਰਦਾ।

—ਮੁਹੰਮਦ ਬਖ਼ਸ਼ : ਸੈਫ਼ੁਲ ਮਲੂਕ

✳

ਕਾਫ਼ੀਆਂ

[ਅਲਫ਼]

1.

ਅਲਫ਼ ਅੱਲਾ ਨਾਲ ਰੱਤਾ ਦਿਲ ਮੇਰਾ,
ਮੈਨੂੰ 'ਬੇ' ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ।
'ਬੇ' ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ,
ਲੱਜ਼ਤ[1] ਅਲਫ਼ ਦੀ ਆਈ।
'ਐਨ' ਤੇ 'ਗ਼ੈਨ' ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਜਾਣਾ,
ਗੱਲ ਅਲਫ਼ ਸਮਝਾਈ।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਕੌਲ[2] ਅਲਫ਼ ਦੇ ਪੂਰੇ,
ਜਿਹੜੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕਰਨ ਸਫ਼ਾਈ।

2.

ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?
ਐਸੀ ਆਈ ਮਨ ਮੇਂ ਕਾਈ,
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਭ ਵੰਜਾਇਓ ਰੇ,
ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੋ ਆਗ ਲਗਾਊਂ,
ਘਟ ਉੱਪਰ ਢਾਂਡ[3] ਮਚਾਇਓ ਰੇ,
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?
ਸੁਣ ਕੇ ਗਿਆਨ ਕੀ ਐਸੀ ਬਾਤਾਂ,
ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਭੀ ਅਣਘਾਤਾਂ,
ਕੋਇਲ ਵਾਂਗੂੰ ਕੂਕਾਂ ਆਤਾਂ,
ਤੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਤਰਸ ਨਾ ਆਇਓ ਰੇ,
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?
ਗਲ ਮਿਰਗਾਨੀ[4] ਸੀਸ ਖਪਰੀਆ,
ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਨੂੰ ਰੋ ਰੋ ਫਿਰਿਆ,
ਜੋਗਨ ਨਾਮ ਭਿਆ ਲਿਟ ਧਰਿਆ,
ਅੰਗ ਬਿਭੂਤ[5] ਰਮਾਇਓ ਰੇ,
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?
ਇਸ਼ਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿਵਾਈ,

---

[1] ਸਵਾਦ, [2] ਬਚਨ, ਗੱਲਾਂ, [3] ਦੁਹਾਈ, [4] ਮਿਰਗਸ਼ਾਲਾ, [5] ਸਵਾਹ।

ਉੱਠ ਬਹੁੜਣ ਗੱਲ ਵਾਜਬ ਆਈ,
ਕਰ ਕਰ ਸਿਜਦੇ ਘਰ ਵਲ ਧਾਈ,
ਮੱਥੇ ਮਹਿਰਾਬ ਟਿਕਾਇਓ ਰੇ,
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?
ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ ਦੇ ਉਲਟੇ ਚਾਲੇ,
ਖ਼ੂਨੀ ਨੈਣ ਹੋਏ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੇ,
ਆਪੇ ਆਪ ਫਸੇ ਵਿਚ ਜਾਲੇ,
ਫਸ ਫਸ ਆਪ ਕੁਹਾਇਓ ਰੇ,
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?
ਦੁੱਖ ਬਿਰਹੋਂ[1] ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰਾਣੇ,
ਜਿਸ ਤਨ ਪੀੜਾਂ ਸੋ ਤਨ ਜਾਣੇ,
ਅੰਦਰ ਝਿੜਕਾਂ ਬਾਹਰ ਤਾਅਨੇ[2],
ਨੇਹੁੰ ਲਗਿਆਂ ਦੁੱਖ ਪਾਇਓ ਰੇ,
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?
ਮੈਨਾ ਮਾਲਣ ਰੋਂਦੀ ਪਕੜੀ,
ਬਿਰਹੋਂ ਪਕੜੀ ਕਰਕੇ ਤਕੜੀ,
ਇਕ ਮਰਨਾ ਦੂਜੀ ਜੱਗ ਦੀ ਫੱਕੜੀ,
ਹੁਣ ਕੌਣ ਬੰਨਾ ਬਣ ਆਇਓ ਰੇ,
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ,
ਸੋਹਣੀ ਬਣ ਤਣ ਸਭ ਕੋਈ ਆਈ,
ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ,
ਜੀਅ ਮੇਰਾ ਭਰ ਆਇਓ ਰੇ,
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ?

3.

ਅਬ ਲਗਨ ਲਗੀ ਕਿਹ ਕਰੀਏ?
ਨਾ ਜੀ ਸਕੀਏ ਤੇ ਨਾ ਮਰੀਏ।
ਤੁਮ ਸੁਣੋ ਹਮਾਰੀ ਬੈਨਾ[3],
ਮੋਹੇ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਨਹੀਂ ਚੈਨਾ,
ਹੁਣ ਪ੍ਰੀ[4] ਬਿਨ ਪਲਕ ਨਾ ਸਰੀਏ,
ਅਬ ਲਗਨ ਲਗੀ ਕਿਹ ਕਰੀਏ?
ਇਹ ਅਗਨ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਜਾਰੀ,

---

[1] ਜੁਦਾਈ, ਵਿਛੋੜਾ, [2] ਮਿਹਣੇ, [3] ਬੇਨਤੀ, ਬਿਨੈ, [4] ਪ੍ਰੀਤਮ।

ਕੋਈ ਹਮਰੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਿਵਾਰੀ[1],
ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕੈਸੇ ਤਰੀਏ?
ਅਬ ਲਗਨ ਲਗੀ ਕਿਹ ਕਰੀਏ?
ਬੁਲ੍ਹੇ ਪਈ ਮੁਸੀਬਤ ਭਾਰੀ[2],
ਕੋਈ ਕਰੋ ਹਮਾਰੀ ਕਾਰੀ[3],
ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਦੁੱਖ ਕੈਸੇ ਜਰੀਏ[4]?
ਅਬ ਲਗਨ ਲਗੀ ਕਿਹ ਕਰੀਏ?

4.[5]

ਅਬ ਹਮ ਗੁੰਮ ਹੂਏ, ਪਰੇਮ ਨਗਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ।
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਧ ਰਿਹਾ ਹੂੰ, ਨਾ ਸਿਰ ਹਾਥ ਨਾ ਪੈਰ।
ਖ਼ੁਦੀ[6] ਖੋਈ ਅਪਨਾ ਪਦ[7] ਚੀਤਾ, ਤਬ ਹੋਈ ਗੱਲ ਖ਼ੈਰ।
ਲੱਥੇ ਪਗੜੇ ਪਹਿਲੇ ਘਰ ਥੀਂ, ਕੌਣ ਕਰੇ ਨਿਰਵੈਰ?
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਹੈ ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀਂ, ਕੋਈ ਨਾ ਦਿਸਦਾ ਗ਼ੈਰ।

5.

ਆਪਣੇ ਸੰਗ ਰਲਾਈਂ ਪਿਆਰੇ, ਅਪਣੇ ਸੰਗ ਰਲਾਈਂ।
ਪਹਿਲੋਂ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਤੈਂ ਆਪੇ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ।
ਮੈਂ ਲਾਇਆ ਏ ਕਿ ਤੁੱਧ ਲਾਇਆ ਆਪਣੀ ਓੜ ਨਿਭਾਈਂ।
ਰਾਹ ਪਵਾਂ ਤਾਂ ਧਾੜੇ ਬੇਲੇ ਜੰਗਲ ਲੱਖ ਬਲਾਈਂ।
ਭੌਂਕਣ ਚੀਤੇ ਤੇ ਚਿਤਮੁਚਿੱਤੇ[8] ਭੌਂਕਣ ਕਰਨ ਅਦਾਈਂ।
ਪਾਰ ਤੇਰੇ ਜਗਾਤਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕੰਢੇ ਲੱਖ ਬਲਾਈਂ।

ਪਾਠਾਂਤਰ :

[1] ਇਹ ਅਗਨ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਜਾਰੇ।
ਕੋਈ ਹਮਰੀ ਤਪਤ ਨਿਵਾਰੇ।

[3] ਉਪਾਅ, ਇਲਾਜ।

[2] ਬੁਲ੍ਹਾ ਬਣੀ ਮੁਸੀਬਤ ਭਾਰੀ।
ਤੁਮ ਕਰੋ ਹਮਾਰੀ ਕਾਰੀ।

[4] ਇਹ ਅਜਰ ਕੈਸੇ ਜਾਰੀ ਏ।

[5] ਅਬ ਹਮ ਗੁੰਮ ਹੂਏ ਗੁੰਮ ਹੂਏ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ। ੧। ਰਹਾਉ।
ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋ ਸੋਧ ਰਹਾ ਹੂੰ, ਨਾ ਸਿਰ ਹਾਥੁ ਨਾ ਪੈਰ।
ਕੀੜੀ ਪਕੜਿ ਲੈ ਚਲੀ ਘੁਰਾਇਣ, ਕੌਣ ਕਰੈ ਨਿਰਵੈਰ।
ਖ਼ੁਦੀ ਖੋਇ ਅਪਨਾ ਪਦ ਚੀਨਾ, ਤਬ ਹੋਈ ਕੁਲ ਖ਼ੈਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀਂ, ਕੋਈ ਨਾ ਦਿਸਦਾ ਗ਼ੈਰ।

[6] ਹੰਕਾਰ, ਅਹੰਭਾਵ, [7] ਪਦਵੀ, [8] ਚਿਤਰੇ ਹੋਏ, ਡੱਬੇ, ਡੱਬ ਖੜੱਬੇ।

ਹੌਲ ਦਿਲੇ ਦਾ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦਾ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਲੰਘਾਈਂ।
ਕਰ ਲਈ ਬੰਦਗੀ ਰੱਬ ਸੱਚੇ ਦੀ ਪਵਣ ਕਬੂਲ ਦੁਆਈਂ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖੜਾ ਘੁੰਗਟ ਖੋਲ੍ਹ ਵਿਖਾਈਂ।
ਅਪਣੇ ਸੰਗ ਰਲਾਈਂ ਪਿਆਰੇ ਅਪਣੇ ਸੰਗ ਰਲਾਈਂ।

6.

ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਇਹ ਸੌਣ ਤੇਰੇ ਦਰਕਾਰ ਨਹੀਂ।
ਇਕ ਰੋਜ਼ ਜਹਾਨੋਂ ਜਾਣਾ ਏ, ਜਾ ਕਬਰੇ ਵਿਚ ਸਮਾਣਾ ਏ,
ਤੇਰਾ ਗੋਸ਼ਤ ਕੀੜਿਆਂ ਖਾਣਾ ਏ, ਕਰ ਚੇਤਾ ਮਰਗ[1] ਵਿਸਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਤੇਰੇ ਸਾਹਾ[2] ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਏ, ਕੁਝ ਚੋਲੀ ਦਾਜ ਰੰਗਾਇਆ ਏ,
ਕਿਉਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੰਜਾਇਆ ਏ, ਐ ਗ਼ਾਫ਼ਲ[3] ਤੈਨੂੰ ਸਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਤੂੰ ਸੁੱਤਿਆਂ ਉਮਰ ਵੰਜਾਈ ਏ, ਤੂੰ ਚਰਖੇ ਤੰਦ ਨਾ ਪਾਈ ਏ,
ਕੀ ਕਰਸੇਂ? ਦਾਜ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਤੂੰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਜੋਬਨ[4] ਮੱਤੀ ਸੈਂ, ਤੂੰ ਨਾਲ ਸਈਆਂ ਦੇ ਰੱਤੀ ਸੈਂ,
ਹੋ ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਗੱਲੀਂ ਵੱਤੀ ਸੈਂ, ਇਹ ਭੋਰਾ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਤੂੰ ਮੁੱਢੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਚੱਜੀ ਸੈਂ, ਨਿਰਲੱਜਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰਲੱਜੀ ਸੈਂ,
ਤੂੰ ਖਾ ਖਾ ਖਾਣੇ ਰੱਜੀ ਸੈਂ, ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਤੇਰਾ ਬਾਰ[5] ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਅੱਜ ਕਲ ਤੇਰਾ ਮੁੱਕਲਾਵਾ ਏ, ਕਿਉਂ ਸੁੱਤੀ ਕਰ ਕਰ ਦਾਅਵਾ ਏ?
ਅਨਡਿਠਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵਾ ਏ, ਇਹ ਭਲਕੇ ਗਰਮ ਬਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਤੂੰ ਏਸ ਜਹਾਨੋਂ ਜਾਏਂਗੀ, ਫਿਰ ਕਦਮ ਨਾ ਏਥੇ ਪਾਏਂਗੀ,
ਇਹ ਜੋਬਨ ਰੂਪ ਵੰਜਾਏਂਗੀ, ਤੈਂ ਰਹਿਣਾ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਮੰਜ਼ਲ ਤੇਰੀ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੀ, ਤੂੰ ਪੌਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੰਗਲ ਵਾਦੀ,
ਔਖਾ ਪਹੁੰਚਣ ਪੈਰ ਪਿਆਦੀ[6] ਦਿਸਦੀ ਤੂੰ ਅਸਵਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।

---

[1] ਮੌਤ, [2] ਵਿਆਹ, [3] ਸੁਸਤ, [4] ਜਵਾਨੀ, [5] ਭਾਰ, [6] ਪੈਦਲ।

ਇਕ ਇਕੱਲੀ ਤਨਹਾ[1] ਚਲਸੇਂ, ਜੰਗਲ ਬਰਬੱਰ[2] ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਲਸੇਂ,
ਲੈ ਲੈ ਤੋਸ਼ਾ[3] ਏਥੋਂ ਘਲਸੇਂ, ਉਥੇ ਲੈਣ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਉਹ ਖ਼ਾਲੀ ਏ ਸੁੰਞ ਹਵੇਲੀ, ਤੂੰ ਵਿਚ ਰਹਿਸੇਂ ਇਕ ਇਕੇਲੀ,
ਓਥੇ ਹੋਸੀ ਹੋਰ ਨਾ ਬੇਲੀ, ਸਾਥ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਜਿਹੜੇ ਸਨ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ, ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਜਦੇ ਵਾਜੇ,
ਗਏ ਹੋ ਕੇ ਬੇ-ਤਖ਼ਤੇ ਤਾਜੇ, ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿਕੰਦਰ, ਮੌਤ ਨਾ ਛੱਡੇ ਪੀਰ ਪੈਗ਼ੰਬਰ,
ਸੱਭੇ ਛੱਡ ਛੱਡ ਗਏ ਅਡੰਬਰ, ਕੋਈ ਏਥੇ ਪਾਇਦਾਰ[4] ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਕਿੱਥੇ ਯੂਸਫ ਮਾਹਿ[5]-ਕਨਿਆਨੀ, ਲਈ ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ ਫੇਰ ਜਵਾਨੀ,
ਕੀਤੀ ਮੌਤ ਨੇ ਓੜਕ ਫ਼ਾਨੀ, ਫੇਰ ਉਹ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਕਿੱਥੇ ਤਖ਼ਤ ਸੁਲੇਮਾਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਚ ਹਵਾ ਉੱਡਦਾ ਸੀ ਬਾਲਾ[6],
ਉਹ ਭੀ ਕਾਦਰ[7] ਆਪ ਸੰਭਾਲਾ, ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਕਿੱਥੇ ਮੀਰ ਮਲਕ ਸੁਲਤਾਨਾਂ? ਸੱਭੇ ਛੱਡ ਛੱਡ ਗਏ ਟਿਕਾਣਾ,
ਕੋਈ ਮਾਰ ਨਾ ਬੈਠੇ ਠਾਣਾ, ਲਸ਼ਕਰ[8] ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਫੁੱਲਾਂ ਫੁੱਲ ਚੰਬੇਲੀ ਲਾਲਾ, ਸੋਸਨ ਸਿੰਬਲ ਸਰੂ ਨਿਰਾਲਾ,
ਬਾਦਿ-ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ[9] ਕੀਤਾ ਬੁਰ ਹਾਲਾ, ਨਰਗਸ ਨਿਤ ਖ਼ੁਮਾਰ[10] ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਸੇਂ, ਸੋ ਕੁਝ ਪਾਸੇਂ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਓੜਕ ਪਛੋਤਾਸੇਂ,
ਸੁੰਞੀ ਕੂੰਜ ਵਾਂਙ ਕੁਰਲਾਸੇਂ, ਖੰਭਾਂ ਬਾਝ ਉਡਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਡੇਰਾ ਕਰਸੇਂ ਉਹਨੀ ਜਾਈਂ[11], ਜਿਥੇ ਸ਼ੇਰ ਪਲੰਗ[12] ਬਲਾਈਂ,
ਖ਼ਾਲੀ ਰਹਿਸਣ ਮਹਿਲ ਸਰਾਈਂ, ਫਿਰ ਤੂੰ ਵਿਰਸੇਦਾਰ[13] ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।

---

[1] ਇਕੱਲੀ, [2] ਉਜਾੜ, [3] ਖਾਣਾ, [4] ਪੱਕਾ, [5] ਚੰਦਰਮਾ, [6] ਉੱਚਾ, [7] ਪਰਮਾਤਮਾ, [8] ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਫ਼ੌਜਾਂ ਆਦਿ, [9] ਪਤਝੜ ਦੀ ਹਵਾ, [10] ਮਸਤੀ, [11] ਥਾਵੀਂ, [12] ਚੀਤਾ, [13] ਹੱਕਦਾਰ।

ਅਸੀਂ ਆਜਜ਼ ਵਿਚ ਕੋਟ ਇਲਮ ਦੇ, ਓਸੇ ਆਂਦੇ ਵਿਚ ਕਲਮ ਦੇ,
ਬਿਨ ਕਲਮੇ ਦੇ ਨਾਹੀਂ ਕੰਮ ਦੇ, ਬਾਝੋਂ ਕਲਮੇ ਪਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੋਹ ਬਿਨ ਕੋਈ ਨਾਹੀਂ, ਏਥੇ ਓਥੇ ਦੋਹੀਂ ਸਰਾਈਂ,
ਸੰਭਲ ਸੰਭਲ ਕੇ ਕਦਮ ਟਿਕਾਈਂ, ਫੇਰ ਆਵਣ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।

7.

ਉੱਠ[1] ਗਏ ਗਵਾਂਢੋਂ ਯਾਰ
ਰੱਬਾ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?
ਉੱਠ ਗਏ ਹੁਣ ਬਹਿੰਦੇ ਨਾਹੀਂ, ਹੋਇਆ ਸਾਥ ਤਿਆਰ,
ਰੱਬਾ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?
ਦਾਢ[2] ਕਲੇਜੇ ਬਲ ਬਲ ਉਠਦੀ, ਭੜਕੇ ਬਿਰਹੋਂ ਨਾਰ,
ਰੱਬਾ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਪਿਆਰੇ ਬਾਝੋਂ, ਰਹੇ ਉਰਾਰ ਨਾ ਪਾਰ,
ਰੱਬਾ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?

8.

ਆ ਸਜਣ ਗਲ ਲੱਗ ਅਸਾਡੇ ਕੇਹਾ ਝੇੜਾ ਲਾਇਓ ਈ?
ਸੁੱਤਿਆਂ ਬੈਠਿਆਂ ਕੁੱਝ ਨਾ ਡਿੱਠਾ, ਜਾਗਦਿਆਂ ਸ਼ਹੁ ਪਾਇਓ ਈ।
ਕੁੰਨ-ਬਾਜ਼ਯਾਨੀ[3] ਸ਼ਮਸ ਬੋਲੇ, ਉਲਟਾ ਕਰ ਲਟਕਾਇਓ ਈ।
ਇਸ਼ਕਨ ਇਸ਼ਕਨ ਜੱਗ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ, ਦੇ ਦਿਲਾਸ[4] ਬਿਠਾਇਓ ਈ।
ਮੈਂ ਤੈਂ ਕਾਈ ਨਹੀਂ ਜੁਦਾਈ, ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਆਪ ਛੁਪਾਇਓ ਈ।

ਪਾਠਾਂਤਰ :

[1] ਉਠ ਚਲੇ ਗਵਾਂਢੋਂ ਯਾਰ
ਰੱਬਾ! ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ।
ਉਠ ਚਲੇ ਹੁਣ ਰਹਿੰਦੇ ਨਾਹੀ
ਹੋਇਆ ਸਾਥ ਤਿਆਰ।
ਢਾਂਡ ਕਲੇਜੇ ਬਲ ਬਲ ਪੈਂਦੀ
ਬਿਨ ਦੇਖੇ ਦੀਦਾਰ।
ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ਼ ਚਲਣ ਦੀ ਚਰਚਾ
ਲਾਦੋ ਲਾਦੋ ਭਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਪਿਆਰੇ ਬਾਝੋਂ
ਕੌਣ ਲੰਘਾਏ ਪਾਰ। ਰੱਬਾ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ।

[2] ਹੌਲ, [3] ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ, [4] ਦਿਲਾਸਾ।

ਮਝੀਆਂ ਆਈਆਂ ਮਾਹੀ ਨਾ ਆਇਆ, ਫੂਕ ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਡੁਲਾਇਓ ਈ।
ਏਸ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਵੇਖੋ ਕਾਰੇ, ਯੂਸਫ਼ ਖੂਹ ਪਵਾਇਓ ਈ।
ਵਾਂਗ ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਦੇ, ਘੁੰਗਟ ਖੋਲ੍ਹ ਰੁਲਾਇਓ ਈ।
ਰੱਬ-ਇ-ਅਰਨੀ[1] ਮੂਸਾ ਬੋਲੇ, ਤਦ ਕੋਹ-ਤੂਰ ਜਲਾਇਓ ਈ।
ਲਨ-ਤਰਾਨੀ[2] ਝਿੜਕਾਂ ਵਾਲਾ, ਆਪੇ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਓ ਈ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀਵਾਨੇ ਕੀਤਾ ਫ਼ਾਨੀ[3], ਦਿਲ ਯਤੀਮ ਬਣਾਇਓ ਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਘਰ ਵਸਿਆ ਆ ਕੇ, ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਪਾਇਓ ਈ।
ਆ ਸਜਣ ਗਲ ਲੱਗ ਅਸਾਡੇ, ਕੇਹਾ ਝੇੜਾ ਲਾਇਓ ਈ।

9.

ਇਕ ਰਾਂਝਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜੀਦਾ।
ਕੁਨ-ਫਅਕੂਨੋ[4] ਅੱਗੇ ਦੀਆਂ ਲਗੀਆਂ,
ਨੇਹੁੰ ਨਾ ਲਗੜਾ ਚੋਰੀ ਦਾ
ਆਪ ਛਿੜ ਜਾਂਦਾ ਨਾਲ ਮਝੀਂ ਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੇਲਿਉਂ ਮੋੜੀਦਾ,
ਇਕ ਰਾਂਝਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜੀਦਾ।
ਰਾਂਝੇ ਜਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ, ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰ ਕਰ ਮੋੜੀਦਾ,
ਇਕ ਰਾਂਝਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜੀਦਾ।
ਮਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਨੈਣ ਸਲੋਨੇ[5], ਸੂਹਾ ਦੁਪੱਟਾ ਗੋਰੀ ਦਾ,
ਇਕ ਰਾਂਝਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜੀਦਾ।
ਅਹਿਦ ਅਹਿਮਦ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਨਾ ਬੁਲ੍ਹਿਆ, ਇਕ ਰੱਤੀ ਭੇਤ ਮਰੋੜੀ ਦਾ,
ਇਕ ਰਾਂਝਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜੀਦਾ।

10.

ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।
ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।
ਐਨ ਗ਼ੈਨ ਦੀ ਹਿੱਕਾ[6] ਸੂਰਤ, ਹਿੱਕ ਨੁਕਤੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ ਏ,
ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।
ਸੱਸੀ ਦਾ ਦਿਲ ਲੁੱਟਣ ਕਾਰਨ, ਹੋਤ ਪੁੰਨੂੰ ਬਣ ਆਇਆ ਏ,
ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਨਾ ਕਾਈ, ਮੈਂ ਸ਼ੌਹ ਅਨਾਇਤ ਪਾਇਆ ਏ,
ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।

11.

ਇਕ ਅਲਫ਼ ਪੜ੍ਹੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਏ।

---

[1] ਮੈਨੂੰ ਦਿਸ (ਹੇ ਰੱਬਾ), [2] ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ, [3] ਨਾਸ਼ਵਾਨ, [4] ਹੋ ਜਾ, ਹੋ ਗਿਆ, [5] ਮਸਤ, [6] ਇਕੋ।

ਇਕ ਅਲਫੋਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹੋਏ, ਫਿਰ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਏ,
ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਬਾਝ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋਏ, ਹਿਕ ਅਲਫ਼ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਨਿਆਰਾ ਏ,
ਇਕ ਅਲਫ਼ ਪੜ੍ਹੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਏ।
ਕਿਉਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏਂ ਗੱਡ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ, ਸਿਰ ਚਾਨਾ ਏਂ ਪੰਡ[1] ਅਜ਼ਾਬਾਂ ਦੀ[2],
ਹੁਣ ਹੋਇਉਂ ਸ਼ਕਲ ਜੱਲਾਦਾਂ ਦੀ, ਅੱਗੇ ਪੈਂਡਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਭਾਰਾ ਏ,
ਇਕ ਅਲਫ਼ ਪੜ੍ਹੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਏ।
ਬਣ ਹਾਫ਼ਜ਼[3] ਹਿਫ਼ਜ਼[4] ਕੁਰਾਨ ਕਰੇਂ, ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਫ ਜ਼ਬਾਨ ਕਰੇਂ,
ਫ਼ਿਰ ਨਿਅਮਤ[5] ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਕਰੇਂ, ਮਨ ਫਿਰਦਾ ਜਿਉਂ ਹਲਕਾਰਾ ਏ,
ਇਕ ਅਲਫ਼ ਪੜ੍ਹੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਬੀ ਬੁਹੜ ਦਾ ਬੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਬਿਰਛ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ[6],
ਜਦ ਬਿਰਛ ਉਹ ਫ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਬੀ ਅਕਾਰਾ ਏ,
ਇਕ ਅਲਫ਼ ਪੜ੍ਹੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਏ।

12.

ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ ਏ।
ਫੜ ਨੁੱਕਤਾ ਛੋੜ ਹਿਸਾਬਾਂ ਨੂੰ, ਕਰ ਦੂਰ ਕੁਫ਼ਰ ਦਿਆਂ ਬਾਬਾਂ[7] ਨੂੰ,
ਲਾਹ ਦੋਜ਼ਖ਼[8] ਗੋਰ[9] ਅਜ਼ਾਬਾਂ ਨੂੰ, ਕਰ ਸਾਫ਼ ਦਿਲੇ ਦਿਆਂ ਖ਼੍ਵਾਬਾਂ ਨੂੰ,
ਗੱਲ ਏਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਢੁੱਕਦੀ ਏ, ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ ਏ।
ਐਵੇਂ ਮੱਥਾ ਜ਼ਮੀਂ ਘਸਾਈਦਾ, ਲੰਮਾ ਪਾ ਮਹਿਰਾਬ[10] ਦਿਖਾਈ ਦਾ,
ਪੜ੍ਹ ਕਲਮਾ ਲੋਕ ਹਸਾਈ ਦਾ, ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਸਮਝ ਨਾ ਲਿਆਈ ਦਾ,
ਕਦੀ ਬਾਤ ਸੱਚੀ ਵੀ ਲੁੱਕਦੀ ਏ, ਇਕ ਨੁੱਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ ਏ।
ਕਈ ਹਾਜੀ ਬਣ ਬਣ ਆਏ ਜੀ, ਗਲ ਨੀਲੇ ਜਾਮੇ ਪਾਏ ਜੀ,
ਹੱਜ ਵੇਚ ਟਕੇ ਲੈ ਖਾਏ ਜੀ, ਭਲਾ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਹਨੂੰ ਭਾਏ ਜੀ,
ਕਦੀ ਬਾਤ ਸੱਚੀ ਭੀ ਲੁੱਕਦੀ ਏ, ਇਕ ਨੁੱਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ ਏ।
ਇਕ ਜੰਗਲ ਬਹਿਰੀਂ ਜਾਂਦੇ ਨੀ, ਇਕ ਦਾਣਾ ਰੋਜ਼ ਲੈ ਖਾਂਦੇ ਨੀ,
ਬੇਸਮਝ ਵਜੂਦ ਥਕਾਂਦੇ ਨੀ, ਘਰ ਹੋਵਣ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂਦੇ ਨੀ,
ਐਵੇਂ ਚਿੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਮੁੱਕਦੀ ਏ, ਇਕ ਨੁੱਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ ਏ।
ਫੜ ਮੁਰਸ਼ਦ[11] ਆਬਦ[12] ਖ਼ੁਦਾਈ ਹੋ, ਵਿਚ ਮਸਤੀ ਬੇ ਪਰਵਾਹੀ ਹੋ,

---

[1] ਦੁੱਖਾਂ

ਪਾਠਾਂਤਰ :

[2] ਸਿਰ ਚਾਇਆ ਪੰਡ ਅਜ਼ਾਬਾਂ ਦੀ।

[3] (ਕੁਰਾਨ) ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, [4] ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ, [5] ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼, ਦਾਤ, [6] ਉਹ ਬਿਰਛ ਵੱਡਾ ਚਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, [7] ਸਬਕਾਂ, [8] ਨਰਕ, [9] ਕਬਰ, [10] ਡਾਟ, [11] ਗੁਰੂ, [12] ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਬੇਖ਼ਾਹਸ਼ ਬੇਨਵਾਈ ਹੋ, ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਦੇ ਖ਼ੂਬ ਸਫ਼ਾਈ ਹੋ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਬਾਤ ਸੱਚੀ ਕਦੋਂ ਰੁਕਦੀ ਏ, ਇਕ ਨੁੱਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ ਏ।

13.

ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਜਾਨੀ ਪਿਆਰਿਆ,
ਕੇਹੀ ਚੇਟਕ ਲਾਇਆ ਈ।
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਜ਼ੱਰਾ ਨਾ ਜੁਦਾਈ[1],
ਸਾਥੋਂ ਆਪ ਛੁਪਾਇਆ ਈ।
ਮਝੀਂ ਆਈਆਂ ਰਾਂਝਾ ਯਾਰ ਨਾ ਆਇਆ ਫੂਕ ਬਿਰਹੋਂ ਡੋਲਾਇਆ ਈ,
ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਜਾਨੀ ਪਿਆਰਿਆ।
ਮੈਂ ਨੇੜੇ ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਦਿਸਨਾ ਏਂ, ਸਾਥੋਂ ਆਪ ਛੁਪਾਇਆ ਈ,
ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਜਾਨੀ ਪਿਆਰਿਆ।
ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਦੇ ਵਾਂਗ ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ, ਘੁੰਘਟ ਖੋਲ੍ਹ ਰੁਲਾਇਆ ਈ,
ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਜਾਨੀ ਪਿਆਰਿਆ।
ਸ਼ੌਹ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਬੁਰਕਾ, ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਈ।
ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਜਾਨੀ ਪਿਆਰਿਆ, ਕੇਹੀ ਚੇਟਕ ਲਾਇਆ ਈ।

14.

ਉਲਟੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਆਏ,
ਕਾਂ ਲਗੜ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਚਿੜੀਆਂ ਜੁੱਰੇ[2] ਖਾਏ,
ਉਲਟੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਆਏ।
ਇਰਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪਈ ਚਾਬਕ ਪਉਂਦੀ ਗੱਧੋ ਖੋਦ ਪਵਾਏ,
ਉਲਟੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਆਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਹੁਕਮ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਆਇਆ, ਤਿਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਹਟਾਏ,
ਉਲਟੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਆਏ।

15.

ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਬਹਾਇਉ ਰੇ ਸਾਧੋ, ਤਬ ਹਰ ਦਰਸਨ ਪਾਏ।
ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਪੂਣੀ ਹਾਥ ਮੇਂ ਲੀਜੋ, ਗੁਝ ਮਰੋੜੀ ਪੜ੍ਹਨੇ ਨਾ ਦੀਜੋ,
ਗਿਆਨ ਕਾ ਤੱਕਲਾ ਧਿਆਨ ਕਾ ਚਰਖਾ ਉਲਟਾ ਫੇਰ ਭੁਵਾਏ।
ਉਲਟੇ ਪਾਉਂ ਪਰ ਕੁੰਭ ਕਰਨ ਜਾਏ, ਤਬ ਲੰਕਾ ਕਾ ਭੇਦ ਉਪਾਏ।
ਦੈਂਹਸਰ ਲੁੱਟਿਆ ਹੁਣ ਲਛਮਨ ਬਾਕੀ, ਤਬ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਬਜਾਏ।
ਇਹ ਗਤ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੋਂ ਪਾਵੇ, ਗੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕ ਤਭੀ ਸਦਾਏ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਮੂੰ ਤਬ ਐਸੀ ਦੇ, ਕਿ ਹਰੀ ਹਰਿ ਹੋ ਜਾਏ।
ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਬਹਾਇਓ ਰੇ ਸਾਧੋ, ਤਬ ਹਰ ਦਰਸਨ ਪਾਏ।

---

[1] ਵਿਛੋੜਾ, [2] ਬਿਰ੍ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਸ਼ਿਕਰਾ।

16.

ਅੰਮਾਂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਭਲਿਆਈ, ਉਹ ਹੁਣ ਕੰਮ ਅਸਾਡੇ ਆਈ।
ਅੰਮਾਂ ਬਾਬੇ ਚੋਰ ਦੋ ਰਾਹਾਂ ਦੇ, ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ।
ਦਾਣੇ ਉੱਤੋਂ ਗੁੱਤ ਬਿਗੁੱਤੀ, ਘਰ ਘਰ ਪਈ ਲੜਾਈ।
ਅਸਾਂ ਕਜ਼ੀਏ ਤਦਾਹੀਂ ਜਾਲੇ, ਜਦਾਂ ਕਣਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟਰਘਾਈ।
ਖਾਏ ਖ਼ੈਰਾ ਤੇ ਫਾਟੀਏ ਜੁੰਮਾ, ਉਲਟੀ ਦਸਤਕ ਲਾਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਤੋਤੇ ਮਾਰ ਬਾਗਾਂ ਥੀਂ ਕੱਢੇ, ਉੱਲੂ ਰਹਿਣ ਉਸ ਜਾਈ।
ਅੰਮਾਂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਭਲਿਆਈ, ਉਹ ਹੁਣ ਕੰਮ ਅਸਾਡੇ ਆਈ।

17.

ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਸਾਰ ਲੈ ਮੇਰੀ, ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਘੇਰੀ।
ਅੰਦਰ ਖ਼੍ਵਾਬ[1] ਵਿਛੋੜਾ ਹੋਇਆ, ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਤੇਰੀ।
ਸੁੰਞੇ ਬਨ ਵਿਚ ਲੁੱਟੀ ਸਾਈਆਂ, ਸੂਰ ਪਲੰਗ[2] ਨੇ ਘੇਰੀ।
ਮੁੱਲਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਬਤਾਵਣ, ਦੇਣ ਭਰਮ ਦੇ ਫੇਰੀ।
ਇਹ ਤਾਂ ਠੱਗ ਜਗਤ ਦੇ, ਜਿਹਾ ਲਾਵਣ ਜਾਲ ਚੁਫੇਰੀ।
ਕਰਮ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਧਰਮ ਬਤਾਵਣ, ਸੰਗਲ ਪਾਵਣ ਪੈਰੀਂ।
ਜ਼ਾਤ ਮਜ਼ਹਬ ਇਹ ਇਸ਼ਕ ਨਾ ਪੁੱਛਦਾ, ਇਸ਼ਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਵੈਰੀ।
ਨਦੀਉਂ ਪਾਰ ਮੁਲਕ ਸਜਨ ਦਾ ਲਹਵੋ[3] ਲਅਬ[4] ਨੇ ਘੇਰੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਬੇੜੀ ਫੜੀ ਖਲੋਤੀ ਤੈਂ ਕਿਉਂ ਲਾਈ ਆ ਦੇਰੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੌਹ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਸੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੇਹ ਦਲੇਰੀ।
ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਸ ਤੇ ਟੋਲਨਾਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਉਂ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੀ।
ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਸਾਰ ਲੈ ਮੇਰੀ, ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਘੇਰੀ।

18.

ਆਓ ਫਕੀਰੋ ਮੇਲੇ ਚਲੀਏ, ਆਰਫ਼[5] ਕਾ ਸੁਣ ਵਾਜਾ ਰੇ।
ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਸੁਣੋ ਬਹੁ ਰੰਗੀ, ਤਜੀਏ ਭੇਖ ਪਿਆਜਾ[6] ਰੇ।
ਅਨਹਦ ਵਾਜਾ ਸੁਰਬ[7] ਮਿਲਾਪੀ, ਨਿਰ ਵੈਰੀ ਸਰਨਾਜਾ[8] ਰੇ।
ਮੇਲੇ ਬਾਝੋਂ ਮੇਲਾ ਔਤਰ, ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਮੂਲ ਵਿਆਜਾ ਰੇ।
ਕਰਨ ਫ਼ਕੀਰੀ ਰਸਤਾ ਆਸ਼ਕ, ਕਾਇਮ ਕਰੋ ਮਨ ਬਾਜਾ ਰੇ।
ਬੰਦਾ ਰਬ ਭਿਓ ਇਕ ਮਗਰ ਸੁੱਖ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਪੜਾ ਜਹਾਨ ਬਰਾਜਾ ਰੇ।

19.

ਆਓ ਸਈਓ ਰਲ ਦਿਉ ਨੀ ਵਧਾਈ।
ਮੈਂ ਵਰ ਪਾਇਆ ਰਾਂਝਾ ਮਾਹੀ।

---

[1] ਸੁਪਨਾ, [2] ਬਘਿਆੜ, [3] ਖੇਡ ਕੁਦ, [4] ਅਰਥਾਤ ਨੇਕੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ, [5] ਮਾਅਰਫਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, [6] ਛਿਲਕਾ, [7] ਸੁਰ, [8] ਸ਼ਰਨ ਆ ਜਾ।

ਅੱਜ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਮੁਬਾਰਕ[1] ਚੜ੍ਹਿਆ, ਰਾਂਝਾ ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਵੜਿਆ,
ਹੱਥ ਖੂੰਡੀ ਮੋਢੇ ਕੰਬਲ ਧਰਿਆ, ਚਾਕਾਂ[2] ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਈ,
ਆਓ ਸਈਓ ਰਲ ਦਿਉ ਨੀ ਵਧਾਈ।
ਮੁੱਕਟ ਗਊਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁੱਲਦਾ, ਜੰਗਲ ਜੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁੱਲਦਾ,
ਹੈ ਕੋਈ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਵੱਲ ਭੁੱਲਦਾ, ਅਸਲ ਹਕੀਕਤ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ,
ਆਓ ਸਈਓ ਰਲ ਦਿਉ ਨੀ ਵਧਾਈ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਇਕ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ, ਪੀਤਾ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ,
ਨਾ ਕੁਝ ਲਾਹਾ ਟੋਟਾ ਲੀਤਾ, ਦਰਦ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗਠੜੀ ਚਾਈ,
ਆਓ ਸਈਓ ਰਲ ਦਿਉ ਨੀ ਵਧਾਈ।

20.

ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।
ਸਾਬਰ[3] ਨੇ ਜਦ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਇਆ, ਦੇਖ ਪੀਆ ਨੇ ਕੀ ਦਿਖਲਾਇਆ।
ਰਗ ਰਗ ਅੰਦਰ ਕਿਰਮ[4] ਚਲਾਇਆ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਦੀ ਗਲ ਮੁਹਾਲ[5],
ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।
ਜ਼ਕਰੀਆ ਨੇ ਜਦ ਪਾਇਆ ਕਹਾਰਾ, ਜਿਸ ਦਮ ਵਜਿਆ ਇਸ਼ਕ ਨੱਕਾਰਾ[6],
ਧਰਿਆ ਸਿਰ ਤੇ ਤਿੱਖਾ ਆਰਾ, ਕੀਤਾ ਐਡ ਜ਼ਵਾਲ,
ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।
ਜਦੋਂ ਯਹੀਯੇ ਨੇ ਪਾਈ ਝਾਤੀ, ਰਮਜ਼[7] ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਲਾਈ ਕਾਤੀ,
ਜਲਵਾ ਦਿੱਤਾ ਆਪਣਾ ਜ਼ਾਤੀ, ਤਨ ਖ਼ੰਜਰ ਕੀਤਾ ਲਾਲ,
ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।
ਆਪ ਇਸ਼ਾਰਾ ਅੱਖ ਦਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਮਧੁਵਾ ਮਨਸੂਰ ਨੇ ਪੀਤਾ,
ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਤਾ, ਹੋਇਆ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਲ,
ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।
ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਜੋ ਆਇਆ, ਮੁੰਦਰਾ ਹੱਥੋਂ ਚਾ ਗਵਾਇਆ,
ਤਖ਼ਤ ਨਾ ਪਰੀਆਂ ਦਾ ਫਿਰ ਆਇਆ, ਭੱਠ ਝੋਕੇ ਪਿਆ ਬੇਹਾਲ,
ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਹੁਣ ਚੁੱਪ ਚੰਗੇਰੀ, ਨਾ ਕਰ ਏਥੇ ਐਡ ਦਲੇਰੀ,
ਗੱਲ ਨਾ ਬਣਦੀ ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ, ਛੱਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਹਿਮ ਖ਼ਿਆਲ,
ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।

21.

ਐਸਾ ਜਗਿਆ ਗਿਆਨ ਪਲੀਤਾ।

---

[1] ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ, [2] ਨੌਕਰ, [3] ਸਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, [4] ਕੀੜੇ, [5] ਔਖੀ, [6] ਨਗਾਰਾ, [7] ਭੇਤ।

ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਤੁਰਕ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਨਾਮ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਹੈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ,
ਆਸ਼ਕ ਨੇ ਹਰ ਜੀਤਾ, ਐਸਾ ਜਗਿਆ ਗਿਆਨ ਪਲੀਤਾ[1],
ਵੇਖੋ ਠੱਗਾਂ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ, ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਚਾ ਬਣਾਇਆ।
ਮੂਰਖ ਭੁੱਲੇ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਸ਼ਕ ਜ਼ਾਹਰ[2] ਕੀਤਾ,
ਐਸਾ ਜਗਿਆ ਗਿਆਨ ਪਲੀਤਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਆਸ਼ਕ ਦੀ ਬਾਤ ਨਿਆਰੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਿਆਂ ਬੜੀ ਕਰਾਰੀ,
ਮੂਰਖ ਦੀ ਮੱਤ ਐਵੇਂ ਮਾਰੀ, ਵਾਕ ਸੁਖ਼ਨ[3] ਚੁੱਪ ਕੀਤਾ।
ਐਸਾ ਜਗਿਆ ਗਿਆਨ ਪਲੀਤਾ।

22.

ਇਹ ਅਚਰਜ ਸਾਧੋ ਕੌਣ ਕਹਾਵੇ।
ਛਿਨ ਛਿਨ ਰੂਪ ਕਿਤੇ ਬਣ ਆਵੇ।
ਮੱਕਾ ਲੰਕਾ ਸਹਿਦੇਵ ਕੇ ਭੇਤ ਦੋਊ ਕੋ ਏਕ ਬਤਾਵੈ।
ਜਬ ਜੋਗੀ ਤੁਮ ਵਸਲ[4] ਕਰੋਗੇ ਬਾਂਗ ਕਹੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾਦ ਵਜਾਵੇ।
ਭਗਤੀ ਭਗਤ ਨਤਾਰੇ ਨਾਹੀਂ ਭਗਤ ਸੋਈ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਭਾਵੇ।
ਹਰ ਪਰਗਟ ਪਰਗਟ ਹੀ ਦੇਖੋ ਕਿਆ, ਪੰਡਤ ਫਿਰ ਵੇਦ ਸੁਨਾਵੇ।
ਧਿਆਨ ਧਰੋ ਇਹ ਕਾਫ਼ਰ ਨਾਹੀਂ ਕਿਆ ਹਿੰਦੂ ਕਿਆ ਤੁਰਕ ਕਹਾਵੇ।
ਜਬ ਦੇਖੂੰ ਤਬ ਓਹੀ ਓਹੀ ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਹਰ ਰੰਗ ਸਮਾਵੇ।
ਇਹ ਅਚਰਜ ਸਾਧੋ ਕੌਣ ਕਹਾਵੇ।
ਛਿਨ ਛਿਨ ਰੂਪ ਕਿਤੇ ਬਣ ਆਵੇ।

23.

ਇਹ ਦੁਖ ਜਾ ਕਹੂੰ ਕਿਸ ਆਗੇ।
ਰੁੱਮ-ਰੁੱਮ[5] ਘਾ[6] ਪਰੇਮ ਕੇ ਲਾਗੇ।
ਸਿਕਤ-ਸਿਕਤ-ਹੋ[7] ਰੈਣ ਵਿਹਾਣੀ।
ਹਮਰੇ ਪੀਆ ਨੇ ਪੀੜ ਨਾ ਜਾਣੀ।
ਕਿਆ ਜਾਣੂ ਪੀਆ ਕਿਆ ਮਨ ਭਾਣੀ।
ਬਿਲਕਤ ਬਿਲਕਤ ਰੈਣ ਵਿਹਾਣੀ[8]।
ਹਾਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਪੈ ਗਈ ਫਾਸੀ!
ਇਕ ਮਰਨਾ ਦੂਜਾ ਜਗ ਦੀ ਹਾਸੀ।
ਕਰਤ ਫਿਰਤ ਨਿੱਤ ਮੋਹੀ ਰੇ ਮੋਹੀ।
ਕੌਣ ਕਰੇ ਮੋਹੇ ਸੇ ਦਿਲਜੋਈ।
ਸ਼ਾਮ ਪੀਆ ਮੈਂ ਦੇਤੀ ਹੂੰ ਧਰੋਈ।

---

[1] ਚਿਣਗ, [2] ਪਰਗਟ, [3] ਬਚਨ, [4] ਮਿਲਾਪ, [5] ਮੁੜ, [6] ਜ਼ਖ਼ਮ, [7] ਸਿਸਕ ਸਿਸਕ ਕੇ, [8] ਲੰਘੇਗੀ।

ਦੁੱਖ ਜੱਗ ਕੇ ਮੋਹੇ ਪੂਛਣ ਆਏ।
ਜਿਨ ਕੇ ਪੀਆ ਪਰਦੇਸ ਸਿਧਾਏ।
ਨਾ ਪੀਆ ਆਏ ਨਾ ਪੀਆ ਆਏ।
ਇਹ ਦੁੱਖ ਜਾ ਕਹੂੰ ਕਿਸ ਜਾਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਘਰ ਆ ਪਿਆਰਿਆ।
ਇਕ ਘੜੀ ਕੋ ਕਰਨ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ।
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਜੀਆ ਤੈਂ ਪਰ ਵਾਰਿਆ।
ਇਹ ਦੁਖ ਜਾ ਕਹੂੰ ਕਿਸ ਆਗੇ।
ਰੁੱਮ ਰੁੱਮ ਘਾ ਪਰੇਮ ਕੇ ਲਾਗੇ।

24.

ਐਸੀ ਮਨ ਮੇਂ ਆਇਉ ਰੇ।
ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਸਭ ਵੰਞਾਇਉ ਰੇ।
ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਕੋ ਆਗ ਲਗਾਊਂ,
ਤਨ ਪਰ ਢਾਂਡ ਮਚਾਇਉ ਰੇ।

ਸੁਣ ਕੇ ਗਿਆਨ ਕੀਆਂ ਐਸੀ ਬਾਤਾਂ, ਨਾਮ-ਨਿਸ਼ਾਂ[1] ਤਭੀ ਅਨਘਾਤਾਂ,
ਕੋਇਲ ਵਾਂਙ ਮੈਂ ਕੂਕਾਂ ਰਾਤਾਂ, ਤੈਂ ਅਜੇ ਭੀ ਤਰਸ ਨਾ ਆਇਉ ਰੇ।
ਗਲ ਮਿਰਗਾਨੀ[2] ਸੀਸ ਖੱਪਰੀਆ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਚੜ੍ਹਿਆ,
ਜੋਗਨ ਨਾਮ ਬਹੂਲਤ ਧਰਿਆ, ਅੰਗ ਭਿਬੂਤ ਰਮਾਇਉ[3] ਰੇ।
ਇਸ਼ਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਬਾਂਗ ਸੁਣਾਈ, ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਵਾਜਬ[4] ਆਈ,
ਕਰ ਕਰ ਸਿਦਕ ਸਿਜਦੇ ਵੱਲ ਧਾਈ, ਮੂੰਹ ਮਹਿਰਾਬ[5] ਟਿਕਾਇਉ ਰੇ।
ਪਰੇਮ ਨਗਰ ਵਾਲੇ ਉਲਟੇ ਚਾਲੇ, ਮੈਂ ਮੋਈ ਭਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲੇ,
ਆਣ ਫਸੀ ਆਪੇ ਵਿਚ ਜਾਲੇ, ਹੱਸ ਹੱਸ ਆਪ ਕੁਹਾਇਉ[6] ਰੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ, ਜੀਅ[7] ਜਾਮੇ[8] ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸਾਈ,
ਮੁਰਸ਼ਦ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ, ਜਿਸ ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਭਰਮਾਇਉ ਰੇ।

[ਬੇ]

25.

ਬਸ ਕਰ ਜੀ ਹੁਣ ਬਸ ਕਰ ਜੀ।
ਇਕ ਬਾਤ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਹੱਸ ਕਰ ਜੀ।

ਤੁਸੀਂ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹੋ, ਐਵੇਂ ਸਾਥੋਂ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਨੱਸਦੇ ਹੋ[9],

---

[1] ਨਾਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ, [2] ਮਿਰਗ ਦੀ ਖੱਲ, [3] ਮਲਣਾ, [4] ਯੋਗ, [5] ਡਾਟ, [6] ਕਤਲ ਕਰਾਇਓ, [7] ਜਾਨ [8] ਸ਼ਰੀਰ।

ਪਾਠਾਂਤਰ :

[9] ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਦਸਦੇ ਹੋ।

ਨਾਲੇ ਘੱਤ ਜਾਦੂ ਦਿਲ ਖੱਸਦੇ ਹੋ, ਹੁਣ ਕਿਤਵਲ ਜਾਸੋ ਨੱਸ ਕਰ ਜੀ,

ਬਸ ਕਰ ਜੀ ਹੁਣ ਬਸ ਕਰ ਜੀ।

ਤੁਸੀਂ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨਾ ਮੁੱਕਦੇ ਸੀ, ਖਿੱਦੋ ਵਾਂਙ ਖੂੰਡੀ ਨਿੱਤ ਕੁੱਟਦੇ ਸੀ[1],
ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾ ਗਲ ਘੁੱਟਦੇ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੀਰ ਲਗਾਓ ਕੱਸ ਕਰ ਜੀ।

ਬਸ ਕਰ ਜੀ ਹੁਣ ਬਸ ਕਰ ਜੀ।

ਤੁਸੀਂ ਛਪਦੇ ਹੋ ਅਸਾਂ ਪਕੜੇ ਹੋ, ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਫ਼ ਦੇ ਜਕੜੇ[2] ਹੋ,
ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਛਪਣ ਨੂੰ ਤਕੜੇ ਹੋ, ਹੁਣ ਜਾਣ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਨਸ ਕਰ ਜੀ।

ਬਸ ਕਰ ਜੀ ਹੁਣ ਬਸ ਕਰ ਜੀ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਬਰਦੀ[3] ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਮੁੱਖ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਰਦੀ ਹਾਂ,
ਨਿੱਤ ਸੌ ਸੌ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਬੈਠ ਪਿੰਜਰ ਵਿਚ ਧੱਸ ਕਰ ਜੀ[4]।

ਬਸ ਕਰ ਜੀ ਹੁਣ ਬਸ ਕਰ ਜੀ।

26.

ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣੇ ਜ਼ਾਤ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕੌਣ।
ਨਾ ਸੂਹਾਂ ਨਾ ਕੰਮ ਬਖੇੜੇ ਵੰਞੇ ਜਾਗਣ ਸੌਣ।

ਰਾਂਝੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗਾਲੀਆਂ ਦੇਵਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਾਂ ਦੁਆਈਂ।
ਮੈਂ ਤੇ ਰਾਂਝਾ ਇਕੋ ਕੋਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਈਂ।
ਜਿਸ ਬੇਲੇ ਵਿਚ ਬੇਲੀ ਦਿੱਸੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਵਾਂ ਬਲਾਈਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਛੱਡ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਈਂ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਜ਼ਾਤ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕੌਣ।

27.

ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।

ਨਾ ਮੈਂ ਮੋਮਨ[5] ਵਿਚ ਮਸੀਤਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਵਿਚ ਕੁਫਰ[6] ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ,
ਨਾ ਮੈਂ ਪਾਕਾਂ[7] ਵਿਚ ਪਲੀਤਾਂ[8], ਨਾ ਮੈਂ ਮੂਸਾ ਨਾ ਫਰਔਨ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।

ਨਾ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਬੇਦ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਨਾ ਵਿਚ ਭੰਗਾਂ ਨਾ ਸ਼ਰਾਬਾਂ,
ਨਾ ਵਿਚ ਰਿੰਦਾਂ ਮਸਤ ਖ਼ਰਾਬਾਂ, ਨਾ ਵਿਚ ਜਾਗਣ ਨਾ ਵਿਚ ਸੌਣ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।

ਨਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀ[9] ਨਾ ਗ਼ਮਨਾਕੀ[10], ਨਾ ਮੈਂ ਵਿਚ ਪਲੀਤੀ[11] ਪਾਕੀ[12],
ਨਾ ਮੈਂ ਆਬੀ ਨਾ ਮੈਂ ਖ਼ਾਕੀ, ਨਾ ਮੈਂ ਆਤਿਸ਼ ਨਾ ਮੈਂ ਪੌਣ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।

---

[1] ਨਿੱਤ ਖਿੱਦੋ ਵਾਂਗੂੰ ਕੁਟਦੇ ਸੀ, [2] ਅਸਾਂ ਵਿਚ ਜਿਗਰ ਦੇ ਜਕੜੇ ਹੋ, [3] ਦਾਸੀ, [4] ਹੁਣ ਰਹੁ ਪਿੰਜਰ ਵਿਚ ਫਸ ਕਰ ਜੀ, [5] ਮੁਸਲਮਾਨ, [6] ਝੂਠ, [7] ਪਨਿਤਰ, [8] ਪਾਪੀਆਂ, [9] ਖ਼ੁਸ਼ੀ, [10] ਗ਼ਮੀ, [11] ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, [12] ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ।

ਨਾ ਮੈਂ ਅਰਬੀ ਨਾ ਲਹੌਰੀ, ਨਾ ਮੈਂ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨਗੌਰੀ,
ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਤੁਰਕ ਪਸ਼ੌਰੀ, ਨਾ ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਵਿਚ ਨਦੌਨ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।
ਨਾ ਮੈਂ ਭੇਤ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਪਾਇਆ, ਨਾ ਮੈਂ ਆਦਮ ਹੱਵਾ ਜਾਇਆ,
ਨਾ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਧਰਾਇਆ, ਨਾ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਨਾ ਵਿਚ ਭੌਣ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।
ਅੱਵਲ ਆਖ਼ਰ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਾਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਪਛਾਣਾਂ,
ਮੈਥੋਂ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਖੜਾ ਹੈ ਕੌਣ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।

28.

ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ[1] ਬਜਾਈ
ਬੰਸੀ ਵਾਲਿਆ ਚਾਕਾ ਰਾਂਝਾ, ਤੇਰਾ ਸੁਰ ਹੈ ਸਭ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ,
ਤੇਰੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਸਾਡਾ ਮਾਂਝਾ, ਸਾਡੀ ਸੁਰਤੀ ਆਪ ਮਿਲਾਈ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।
ਬੰਸੀ ਵਾਲਿਆ ਕਾਹਨ ਕਹਾਵੇਂ, ਸਬ ਦਾ ਨੇਕ ਅਨੂਪ ਮਨਾਵੇਂ,
ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇਂ, ਕੈਸੀ ਬਿਖੜੀ[2] ਖੇਲ ਰਚਾਈ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।
ਬੰਸੀ ਸਭ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਵੇ, ਅਰਥ ਇਸ ਕਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪਾਵੇ,
ਜੋ ਕੋਈ ਅਨਹਦ ਕੀ ਸੁਰ ਪਾਵੇ, ਸੋ ਇਸ ਬੰਸੀ ਕਾ ਸੌਦਾਈ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।
ਸੁਣੀਆਂ ਬੰਸੀ ਦੀਆਂ ਘੰਗੋਰਾਂ, ਕੂਕਾਂ ਤਨ ਮਨ ਵਾਂਙੂ ਮੋਰਾਂ,
ਡਿੱਠੀਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤੋੜਾਂ ਜੋੜਾਂ, ਇਕ ਸੁਰ ਦੀ ਸਭ ਕਲਾ ਉਠਾਈ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।
ਇਸ ਬੰਸੀ ਦਾ ਲੰਮਾ ਲੇਖਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਢੂੰਡਾ ਤਿਸ ਨੇ ਦੇਖਾ,
ਸਾਦੀ ਇਸ ਬੰਸੀ ਦੀ ਰੇਖਾ, ਏਸ ਵਜੂਦੋਂ[3] ਸਿਫ਼ਤ[4] ਉਠਾਈ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।
ਇਸ ਬੰਸੀ ਦੇ ਪੰਜ ਸਤ ਤਾਰੇ, ਆਪ ਆਪਣੀ ਸੁਰ ਭਰਦੇ ਸਾਰੇ,
ਇਕ ਸੁਰ ਸਭ ਦੇ ਵਿਚ ਦਮ ਮਾਰੇ, ਸਾਡੀ ਇਸ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਭੁਲਾਈ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਪੁੱਜ ਪਏ ਤਕਰਾਰ[5], ਬੂਹੇ ਆਣ ਖਲੋਤੇ ਯਾਰ,
ਰੱਖੀਂ ਕਲਮੇ[6] ਨਾਲ ਬਿਉਪਾਰ, ਤੇਰਾ ਹਜ਼ਰਤ ਭਰੇ ਗਵਾਹੀ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।

---

[1] ਅਨੋਖੀ, [2] ਔਖੀ, [3] ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ, [4] ਗੁਣ, [5] ਝਗੜਾ, [6] ਨਾਮ।

29.

ਬਹੁੜੀਂ ਵੇ ਤਬੀਬਾ[1] ਮੈਂਡੀ ਖ਼ਬਰ ਗਈਆ[2]।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।
ਇਸ਼ਕ ਡੇਰਾ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ,
ਭਰ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਮੈਂ ਪੀਤਾ,
ਝਬਦੇ ਆਵੀਂ ਵੇ ਤਬੀਬਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਮਰ ਗਈਆ।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।
ਛੁੱਪ ਗਿਆ ਸੂਰਜ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਈਆ ਲਾਲੀ,
ਹੋਵਾਂ ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਮੁੜ ਜੇ ਦੇਂ ਵਿਖਾਲੀ,
ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਗਈਆ।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਸਾਰ ਵੇ ਮੈਂ ਨਾ ਜਾਣਾਂ,
ਇਹ ਸਿਰ ਆਇਆ ਏ ਮੇਰਾ ਹੇਠ ਵਦਾਣਾਂ,
ਸੱਟ[3] ਪਈ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਤਾਂ ਕੂਕਾਂ ਦਈਆ[4]।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।
ਏਸ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਹਟਕ ਨਾ ਮਾਏ,
ਲਾਹੂ ਜਾਂਦੜੇ ਬੇੜੇ ਮੋੜ ਕੌਣ ਹਟਾਏ,
ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਭੁੱਲੀ ਨਾਲ ਮੁਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਗਈਆ।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।
ਏਸ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਝੰਗੀ ਵਿਚ ਮੋਰ ਬੁਲੇਂਦਾ,
ਸਾਨੂੰ ਕਾਬਾ ਤੇ ਕਿਬਲਾ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਦਸੇਂਦਾ,
ਸਾਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਲਈਆ।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਦੇ ਬਹਿ ਬੂਹੇ,
ਜਿਸ ਪਹਿਨਾਏ ਸਾਨੂੰ ਸਾਵੇ[5] ਸੂਹੇ[6]
ਜਾਂ ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਉਡਾਰੀ ਮਿਲ ਪਿਆ ਵਹੀਆ।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।

---

[1] ਹਕੀਮਾਂ,

ਪਾਠਾਂਤਰ :

[2] ਮੈਂਡੀ ਜਿੰਦ ਗਈਆ

[3] ਗਈ ਜਾਨ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕੂਕੇਂਦਿਆਂ ਦੀਆ

[4] ਦੇਵਾਂ, ਮਾਰਾਂ, [5] ਹਰੇ, [6] ਲਾਲ

ਜਿਸ ਪਹਿਨਾਏ ਸਾਲੂ ਸੂਹੇ

30.

ਭਰਵਾਸਾ[1] ਕੀ ਆਸ਼ਨਾਈ[2] ਦਾ।

ਡਰ ਲਗਦਾ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀ ਦਾ।

ਇਬਰਾਹੀਮ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਧਾਇਉ, ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੂੰ ਭੱਠ ਝੁਕਾਇਉ,
ਯੂਨਸ ਮੱਛੀ ਤੋਂ ਨਿਗਲਾਇਉ, ਫੜ ਯੂਸਫ਼ ਮਿਸਰ ਵਿਕਾਈਦਾ।

ਭਰਵਾਸਾ ਕੀ ਆਸ਼ਨਾਈ ਦਾ।

ਜ਼ਿਕਰੀਆਂ ਸਿਰ ਕਲਵੱਤਰ[3] ਚਲਾਇਉ, ਸਾਬਰ ਦੇ ਤਨ ਕੀੜੇ ਪਾਇਉ,
ਸੁੰਨੀਆਂ ਗਲ ਜ਼ੁੱਨਾਰ ਪਵਾਇਉ, ਕਿਤੇ ਉਲਟਾ ਪੋਸ਼[4] ਲੁਹਾਈ ਦਾ।

ਭਰਵਾਸਾ ਕੀ ਆਸ਼ਨਾਈ ਦਾ।

ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਤੇ ਨੂਰ ਉਪਾਇਉ, ਨਾਮ ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਧਰਾਇਉ,
ਝੂਲਾ ਜਿਬਰਾਈਲ ਝੁਲਾਇਉ, ਫਿਰ ਪਿਆਸਾ ਗਲਾ ਕਟਾਈਦਾ।

ਭਰਵਾਸਾ ਕੀ ਆਸ਼ਨਾਈ ਦਾ।

ਜਾ ਜ਼ਕਰੀਆ ਰੁੱਖ ਛੁਪਾਇਆ, ਛਪਣਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ,
ਆਰਾ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾ ਵਗਾਇਆ, ਸਣੇ ਰੁੱਖ ਚਰਾਈਦਾ।

ਭਰਵਾਸਾ ਕੀ ਆਸ਼ਨਾਈ ਦਾ।

ਯਈਹਾ ਉਸ ਦਾ ਯਾਰ ਕਹਾਇਆ, ਨਾਲ ਓਸੇ ਦੇ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਇਆ,
ਰਾਹ ਸ਼ਰਹ ਦਾ ਉੱਨ ਬਤਲਾਇਆ, ਸਰ ਉਸ ਦਾ ਥਾਲ ਕਟਾਈਦਾ।

ਭਰਵਾਸਾ ਕੀ ਆਸ਼ਨਾਈ ਦਾ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਹੁਣ ਸਹੀ[5] ਸੰਞਾਤੇ ਹੈਂ, ਹਰ ਸੂਰਤ ਨਾਲ ਪਛਾਤੇ ਹੈਂ,
ਕਿਤੇ ਆਤੇ ਹੈਂ ਕਿਤੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ, ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈ ਦਾ।

ਭਰਵਾਸਾ ਕੀ ਆਸ਼ਨਾਈ ਦਾ।

31.[6]

ਭੈਣਾਂ ਮੈਂ ਕੱਤਦੀ ਕੱਤਦੀ ਹੁੱਟੀ।

ਖਿੜੀ ਪਿੱਛੇ ਪਛਵਾੜੇ ਰਹਿ ਗਈ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਈ ਜੁੱਟੀ।

---

[1] ਭਰੋਸਾ, [2] ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ, ਮੁਹੱਬਤ, ਇਸ਼ਕ [3] ਆਰਾ, [4] ਖੱਲ, [5] ਠੀਕ।

ਪਾਠਾਂਤਰ :

[6] ਭੈਣਾਂ ਮੈਂ ਕੱਤਦੀ ਕੱਤਦੀ ਹੁੱਟੀ
ਪੜੀ ਪੱਛੀ ਪਿਛਵਾੜੇ ਰਹਿ ਗਈ,
ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਈ ਜੁੱਟੀ।
ਅੱਗੇ ਚਰਖਾ ਪਿਛੇ ਪੀਹੜਾ,
ਹੱਥ ਮੇਰਿਓਂ ਤੰਦ ਟੁੱਟੀ।
ਰਲ ਮਿਲ ਸਈਆਂ ਪਾਣੀ ਗਈਆਂ,

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 70 ਤੇ)

ਅੱਗੇ ਚਰਖਾ ਪਿੱਛੇ ਪੀਹੜਾ, ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਤੰਦ ਤਰੁੱਟੀ[1]।

ਭੈਣਾਂ ਮੈਂ ਕੱਤਦੀ ਕੱਤਦੀ ਹੁੱਟੀ[2]।

ਦਾਜ ਜਵਾਹਰ ਅਸਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਪਰੇਮ ਕਟਵਾਈ ਮੁੱਠੀ।

ਓਹੋ ਚੋਰ ਮੇਰਾ ਪਕੜ ਮੰਗਾਓ ਜਿਸ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਕੁੱਠੀ।

ਭੈਣਾਂ ਮੈਂ ਕੱਤਦੀ ਕੱਤਦੀ ਹੁੱਟੀ।

ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਮੇਰਾ ਚਰਖਾ ਟੁੱਟਾ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਅਜ਼ਾਬੋਂ ਛੁੱਟੀ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਨੇ ਨਾਚ ਨਚਾਏ, ਓਥੇ ਧੁੰਮ ਪਈ ਕੜ-ਕੁੱਟੀ[3]।

ਭੈਣਾਂ ਮੈਂ ਕੱਤਦੀ ਕੱਤਦੀ ਹੁੱਟੀ।

32.

ਭਾਵੇਂ ਜਾਣ ਨਾ ਜਾਣ ਵੇ ਵਿਹੜੇ ਆ ਵੜ ਮੇਰੇ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੁਰਬਾਨ ਵੇ ਵਿਹੜੇ ਆ ਵੜ ਮੇਰੇ।

ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ, ਢੂੰਡਾਂ ਜੰਗਲ ਬੇਲਾ ਰੋਹੀ,

ਢੂੰਡਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਵੇ, ਵਿਹੜੇ ਆ ਵੜ ਮੇਰੇ।

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਚਾਕ ਮਹੀਂ ਦਾ, ਰਾਂਝਾ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਹੀਂਦਾ,

ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਦੀਨ ਈਮਾਨ[4] ਵੇ, ਵਿਹੜੇ ਆ ਵੜ ਮੇਰੇ।

ਮਾਪੇ ਛੋੜ ਲੱਗੀ ਲੜ ਤੇਰੇ, ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ[5] ਮੇਰੇ।

ਲਾਈਆਂ ਦੀ ਲੱਜ[6] ਪਾਲ ਵੇ, ਵਿਹੜੇ ਆ ਵੜ ਮੇਰੇ।

(ਸਫਾ 69 ਦੇ ਫੁੱਟਨੋਟ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮੈਂ ਵਿਚ ਦੁੱਘੜ ਫੁੱਟੀ।

ਸੈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਛੱਲੀ ਲਾਹੀ,

ਕਾਗ ਮਰੇਂਦਾ ਝੁੱਟੀ।

ਭੌਂਦਾ ਭੌਂਦਾ ਊਰਾ ਡਿੱਗਾ,

ਛਿੱਬ ਉਲਝੀ ਤੰਦ ਟੁੱਟੀ।

ਆਸ਼ਕ ਬੱਕਰੀ ਮਸ਼ੂਕ ਕਸਾਈ,

ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਕੁੱਠੀ।

ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਮੇਰਾ ਚਰਖਾ ਟੁੱਟਾ,

ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਅਜ਼ਾਬੋਂ ਛੁੱਟੀ।

ਚੋਰੀ ਉਹੀ ਪਕੜ ਮੰਗਾਇਓ,

ਜਿਸ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਘੁੱਟੀ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਨੇ ਨਾਚ ਨਚਾਏ,

ਉੱਥੇ ਧੁੰਮ ਪਈ ਕੜਕੁੱਟੀ।

[1] ਟੁੱਟੀ, [2] ਥੱਕ ਗਈ, [3] ਢੋਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਡਗੇ ਦੀ ਚੋਟ, [4] ਯਕੀਨ, [5] ਮਾਲਿਕ, [6] ਸ਼ਰਮ।

33.

ਬੇਹੱਦ ਰਮਜ਼ਾਂ ਦਸਦਾ ਨੀਂ ਢੋਲਣ ਮਾਹੀ।
ਮੀਮ ਦੇ ਉਹਲੇ ਵੱਸਦਾ ਨੀਂ ਢੋਲਣ ਮਾਹੀ।
ਔਲੀਆ ਮਨਸੂਰ ਕਹਾਵੇ, ਰਮਜ਼[1] ਅਨਲਹੱਕ[2] ਆਪ ਬਤਾਵੇ,
ਆਪੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਾਵੇ, ਤੇ ਕੋਲ ਖਲੋਕੇ ਹੱਸਦਾ ਨੀ, ਢੋਲਣ ਮਾਹੀ।

[ਪੇ]

34.

ਪਾਣੀ ਭਰ ਭਰ ਗਈਆਂ ਸੱਭੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰ।
ਇਕ ਭਰ ਆਈਆਂ ਇਕ ਭਰ ਚਲੀਆਂ ਇਕ ਖਲੀਆਂ ਬਾਂਹ ਪਸਾਰ।
ਹਾਰ ਹਮੇਲਾਂ ਪਾਈਆਂ ਗਲ ਵਿੱਚ ਬਾਹੀਂ ਛਣਕੇ ਚੂੜਾ।
ਕੰਨੀਂ ਬੁੱਕ ਬੁੱਕ ਮਛਰੀਆਲੇ[3] ਸਭ ਅਡੰਬਰ ਕੂੜਾ।
ਅੱਗੇ ਸ਼ੌਹ ਨੇ ਝਾਤ ਨਾ ਪਾਈ ਐਵੇਂ ਗਿਆ ਸ਼ਿੰਗਾਰ।
ਪਾਣੀ ਭਰ ਭਰ ਗਈਆਂ ਸੱਭੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰ।
ਹੱਥੀਂ ਮਹਿੰਦੀ ਪੈਰੀਂ ਮਹਿੰਦੀ ਸਿਰ ਤੇ ਧੜੀ ਗੁੰਦਾਈ,
ਤੇਲ ਫੁਲੇਲ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ, ਦੰਦੀਂ ਮਿੱਸੀ ਲਾਈ,
ਕੋਈ ਜੂ ਸਦ ਪਈਓ ਨੇ ਡਾਢੀ ਵਿੱਸਰਿਆ ਘਰ ਬਾਰ।
ਪਾਣੀ ਭਰ ਭਰ ਗਈਆਂ ਸੱਭੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੇ ਪੰਧ ਪਵੇਂ ਜੇ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਰਾਹ ਪਛਾਣੇਂ,
ਪਉ-ਸਤਾਰਾਂ[4] ਪਾਸਿਉਂ ਮੰਗਦਾ, ਦਾਅ ਪਿਆ ਤ੍ਰੈ-ਕਾਣੇ[5],
ਗੁੰਗੀ ਡੋਰੀ[6] ਕਮਲੀ ਹੋਈ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ।
ਪਾਣੀ ਭਰ ਭਰ ਗਈਆਂ ਸੱਭੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰ।

35.

ਪਤੀਆਂ[7] ਲਿਖੂੰਗੀ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੀਆ ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ।
ਆਂਗਨ[8] ਬੜਾ ਡਰਾਉਣਾ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਰੈਣ ਵਿਹਾਵੇ।
ਕਾਗ਼ਜ਼ ਕਰੂੰ ਲਿਖ ਦਾਮਨੇ[9] ਨੈਣ ਆਂਸੂ ਲਾਊਂ।
ਬਿਰਹੋਂ ਜਾਰੀ[10] ਹੋਂ ਜਰੀ ਦਿਲ ਫੂਕ ਜਲਾਊਂ।
ਪਾਂਧੇ ਪੰਡਤ ਜਗਤ ਕੇ ਪੁੱਛ ਰਹੀਆਂ ਸਾਰੇ।
ਬੇਦ ਪੋਥੀ ਕਿਆ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਉਲਟੇ ਭਾਗ ਹਮਾਰੇ।
ਨੀਂਦ ਗਈ ਕਿਤੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਉਹ ਭੀ ਵੈਰਨ ਹਮਾਰੇ।
ਰੋ ਰੋ ਜੀਓ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਗ਼ਮ ਕ੍ਰਨੀ ਆਂ ਦੂਣਾ।
ਨੈਣੋਂ ਨੀਰ ਨਾ ਚਲੇ ਕਿਸੇ ਕਿਆ ਕੀਤਾ ਟੂਣਾ।

---

[1] ਭੇਦ, [2] ਮੈਂ ਹੀ ਰੱਬ ਹਾਂ, [3] ਝੁਮਕੇ, [4] ਜਿੱਤ (ਪਾਉਂ ਬਾਰਾਂ), [5] ਤਿੰਨ ਕਾਣੇ (ਹਾਰ), [6] ਬੋਲੀ, [7] ਚਿੱਠੀਆਂ, [8] ਵਿਹੜਾ, [9] ਪੱਲੇ, [10] ਸਾੜ।

ਪੀੜ ਪਰਾਈ ਜਰ ਰਹੀ ਦੁੱਖ ਰੁੰਮ ਰੁੰਮ[1] ਜਾਗੇ।
ਬੇਦਰਦੀ ਬਾਂਹੀਂ ਟੋਹ ਕੇ ਮੁੜ ਪਾਛੇ ਭਾਗੇ।
ਭਾਈਆ ਵੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆ ਇਕ ਬਾਤ ਸੱਚੀ ਵੀ ਕਹੀਓ।
ਜੋ ਮੈਂ ਹੀਣੀ ਕਰਮ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਕੇ ਹੋ ਰਹੀਓ।
ਇਕ ਹਨੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਦੂਜਾ ਦੀਵਾ ਨਾ ਬਾਤੀ।
ਬਾਂਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਚਲੇ ਕੋਈ ਸੰਗ ਨਾ ਸਾਥੀ।
ਭੱਜ ਸਕਾਂ ਨਾ ਭੱਜਾਂ ਜਾਂ ਸੱਚ ਇਸ਼ਕ ਫਕੀਰੀ।
ਦੁਲੜੀ[2] ਤਿਲੜੀ[3] ਚੌਲੜੀ[4] ਗਲ ਪਰੇਮ ਜ਼ੰਜੀਰੀ।
ਪਾਪੀ ਦੋਨੋਂ ਗੁੰਮ ਹੂਏ ਸਿਰ ਲਾਗੀ ਜਾਣੀ।
ਗਏ ਅਨਾਇਤ ਕਾਦਰੀ ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਠਨ ਕਹਾਣੀ।
ਇਕ ਫਿਕਰਾਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ[5] ਲੱਗੇ ਪਰੇਮ ਦੇ ਧਾਗੇ।
ਸੁੱਖੀਆ ਹੋਵੇ ਪੈ ਸਵੇਂ ਕੋਈ ਦੁੱਖੀਆ ਜਾਗੇ।
ਦਸਤ[6] ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਕੋਈ ਲਿਓ ਬਪਾਰੀ।
ਦਰ ਦਰ ਹੋਕਾ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਬ ਚਲਣਹਾਰੀ।
ਪਰੇਮ ਨਗਰ ਚਲ ਵਸੀਏ ਜਿਥੇ ਕੰਤ ਹਮਾਰਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਤੋਂ ਮੰਗਨੀ ਹਾਂ ਜੋ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰਾ।
ਪੱਤੀਆਂ ਲਿਖੂੰਗੀ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੀਆ ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ।
ਆਂਗਨ ਬੜਾ ਡਰਾਵਣਾ ਕਿਤ ਬਿਧ ਰੈਣ ਵਿਹਾਵੇ।

36.

ਪਰਦਾ ਕਿਸ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀਦਾ।
ਪਹਿਲੋਂ ਆਪੇ ਸਾਜਨ ਸਾਜੇ ਦਾ, ਹੁਣ ਦਸਨਾ ਏਂ ਸਬਕ ਨਮਾਜੇ ਦਾ,
ਹੁਣ ਆਇਆ ਆਪ ਨਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ, ਵਿਚ ਲੈਲਾ ਬਣ ਬਣ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਪਰਦਾ ਕਿਸ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਦਾ।
ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਮੱਸ ਦੀ ਖੱਲ ਲੁਹਾਇਓ, ਮਨਸੂਰ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਦਵਾਇਓ,
ਜ਼ਕਰੀਏ ਸਿਰ ਕਲਵੱਤਰ ਧਰਾਇਉ, ਕੀ ਲੇਖਾ ਰਹਿਆ ਬਾਕੀ ਦਾ।
ਪਰਦਾ ਕਿਸ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਦਾ।
ਕੁੰਨ[7] ਕਿਹਾ ਫਅਕੂਨ[8] ਕਹਾਇਆ, ਬੇ-ਚੂਨੀ[9] ਦਾ ਚੂਨ[10] ਬਣਾਇਆ,
ਖ਼ਾਤਰ ਤੇਰੀ ਜਗਤ ਬਣਾਇਆ, ਸਿਰ ਪਰ ਛਤਰ ਲੌਲਾਕੀ[11] ਦਾ।
ਪਰਦਾ ਕਿਸ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਦਾ।

---

[1] ਲੂੰ ਲੂੰ, [2] ਦੋ ਲੜੀ, ਦੂਹਰੀ, [3] ਤਿੰਨ ਲੜੀ, [4] ਚਾਰ ਲੜੀ, [5] ਵਿਛਾਉਣਾ, [6] ਹੱਥ, [7] ਹੋਜਾ, [8] ਹੋ ਗਿਆ, [9] ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ, [10] ਦੁਨੀਆਂ [11] ਵਿਸ਼ਵ, ਆਸਮਾਨ।

ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਵਲ ਧਾਇਆ ਏ, ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਛੁਪਾ ਛੁਪਾਇਆ ਏ,
ਕਿਤੇ ਬੁਲ੍ਹਾ ਨਾਮ ਧਰਾਇਆ ਏ, ਵਿਚ ਓਹਲਾ ਰਖਿਆ ਖ਼ਾਕੀ ਦਾ।

ਪਰਦਾ ਕਿਸ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।

37.

ਪੜਤਾਲਿਉ ਹੁਣ ਆਸ਼ਕ ਕਿਹੜੇ[1]।

ਨੇਹੁੰ ਲੱਗਾ ਮਤ ਗਈ ਗਵਾਤੀ, ਨਾਹੁਨੋ[2] ਅਕਰਬ ਜ਼ਾਤ ਪਛਾਤੀ,
ਸਾਈਂ ਭੀ ਸ਼ਾਹ ਰੱਗ ਤੋਂ ਨੇੜੇ, ਪੜਤਾਲਿਉ ਹੁਣ ਆਸ਼ਕ ਕਿਹੜੇ।
ਹੀਰੋਂ ਹੋ ਮੁੜ ਰਾਂਝਾ ਹੋਈ, ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਰਲਾ ਜਾਣੇ ਕੋਈ,
ਚੁੱਕ ਪਏ ਸਭ ਝਗੜੇ ਝੇੜੇ, ਪੜਤਾਲਿਉ[3] ਹੁਣ ਆਸ਼ਕ ਕਿਹੜੇ।
ਲੈ ਬਰਾਤਾਂ ਰਾਤੀਂ ਜਾਗਣ, ਨੂਰ[4] ਨਬੀ[5] ਦੇ ਬਰਸਣ ਲਾਗਣ,
ਉਹੋ ਵੇਖ ਅਸਾਡੇ ਝੇੜੇ, ਪੜਤਾਲਿਉ ਹੁਣ ਆਸ਼ਕ ਕਿਹੜੇ!
ਅਨੁਲਹੱਕ[6] ਆਪ ਕਹਾਇਆ ਲੋਕਾ, ਮਨਸੂਰ ਨਾ ਦੇਂਦਾ ਆਪੇ ਹੋਕਾ,
ਮੁੱਲਾਂ ਬਣ ਬਣ ਆਵਣ ਨੇੜੇ, ਪੜਤਾਲਿਉ ਹੁਣ ਆਸ਼ਕ ਕਿਹੜੇ!
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰੀਅਤ ਕਾਜ਼ੀ ਹੈ, ਹਕੀਕਤ ਪਰ ਭੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੈ[7],
ਸਾਈਂ ਘਰ ਘਰ ਨਿਆਉਂ ਨਬੇੜੇ, ਪੜਤਾਲਿਉ ਹੁਣ ਆਸ਼ਕ ਕਿਹੜੇ।

38.

ਪਿਆਰਿਆ ਸਾਨੂੰ ਮਿੱਠੜਾ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਸ਼ੋਰ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇ ਰਾਜੀ ਰਹਿਨਾਂ,
ਪਿਆਰਿਆ ਸਾਨੂੰ ਮਿੱਠੜਾ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਸ਼ੋਰ।
ਮੈਂ ਘਰ ਖਿਲਾ ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ ਹੋਰ,
ਵੇਖੀਆਂ ਬਾਗ਼ ਬਹਾਰਾਂ ਹੋਰ,
ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿਣਾ,
ਪਿਆਰਿਆ ਸਾਨੂੰ ਮਿੱਠੜਾ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਸ਼ੋਰ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਮੋਈ ਨੀ ਮੇਰੀਏ ਮਾਂ,

ਪਾਠਾਂਤਰ :

[1] ਪੜਤਾਲੀ ਲਾ ਆਸ਼ਕ ਕਉਣ ਕਿਹੜੇ
[2] ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਕਰ
[3] ਸਾਈਂ ਚਕ ਪਵਣ ਸ਼ੁਭ ਝੇੜੇ
[4] ਪ੍ਰਕਾਸ਼, [5] ਰਸੂਲ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ।
[6] ਮੈਂ ਰਬ ਹਾਂ
[7] ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ,
ਹੱਕ ਹਕੀਕਤ ਤੇ ਹੈ ਰਾਜ਼ੀ

ਪੂਣੀ ਮੇਰੀ ਲੈ ਗਿਆ ਕਾਂ,
ਡੋ ਡੋ ਕਰਦੀ ਮਗਰੇ ਜਾਂ,
ਪੂਣੀ ਦੇ ਦਈਂ ਸਾਈਂ ਦੇ ਨਾਂ,
ਪਿਆਰਿਆ ਸਾਨੂੰ ਮਿੱਠੜਾ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਸ਼ੋਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸਾਈਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, ਮਿਹਰ ਅਨਾਇਤ ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰ,
ਇਹੋ ਕੌਲ[1] ਤੇ ਇਹੋ ਕਰਾਰ[2], ਦਿਲਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾਂ,
ਪਿਆਰਿਆ ਸਾਨੂੰ ਮਿੱਠੜਾ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਸ਼ੋਰ।

39.

ਪੀਆ ਪੀਆ ਕਰਤੇ ਹਮੀ ਪੀਆ ਹੋਏ ਅਬ ਪੀਆ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੀਏ।
ਹਿਜਰ[3] ਵਸਲ[4] ਹਮ ਦੋਨੋਂ ਛੋੜੇ ਅਬ ਕਿਸ ਕੇ ਹੋ ਰਹੀਏ।
ਪੀਆ ਪੀਆ ਕਰਤੇ ਹਮੀਂ ਪੀਆ ਹੋਏ।
ਮਜਨੂੰ ਲਾਲ ਦੀਵਾਨੇ ਵਾਂਙੂ ਅਬ ਲੈਲਾ ਹੋ ਰਹੀਏ
ਪੀਆ ਪੀਆ ਕਰਤੇ ਹਮੀਂ ਪੀਆ ਹੋਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਘਰ ਮੇਰੇ ਆਏ ਅਬ ਕਿਉਂ ਤਾਅਨੇ ਸਹੀਏ।
ਪੀਆ ਪੀਆ ਕਰਤੇ ਹਮੀਂ ਪੀਆ ਹੋਏ।

40.

ਪਿਆਰੇ ਬਿਨ ਮਸਲ੍ਹਤ[5] ਉੱਠ ਜਾਣਾ।
ਤੂੰ ਕਦੀਏ ਤੇ ਹੋ ਸਿਆਣਾ।
ਕਰਕੇ ਚਾਵੜ[6] ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਥੀਸੇਂ ਅੰਤ ਨਿਮਾਣਾ।
ਜ਼ੁਲਮ ਕਰੇਂ ਤੇ ਲੋਕ ਸਤਾਵੇਂ ਛੱਡ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਸਤਾਣਾ[7]।
ਪਿਆਰੇ ਬਿਨ ਮਸਲ੍ਹਤ ਉੱਠ ਜਾਣਾ।
ਜਿਸ ਜਿਸ ਦਾ ਵੀ ਮਾਣ ਕਰੇਂ ਤੂੰ ਸੋ ਵੀ ਸਾਥ ਨਾ ਜਾਣਾ।
ਸ਼ਹਿਰ ਖਾਮੋਸ਼ਾਂ ਵੇਖ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਗ ਸਮਾਣਾ।
ਪਿਆਰੇ ਬਿਨ ਮਸਲ੍ਹਤ ਉੱਠ ਜਾਣਾ।
ਭਰ ਭਰ ਪੂਰ ਲੰਘਾਵੇ ਡਾਢਾ ਮਲਕੁਲ-ਮੌਤ[8] ਮੁਹਾਣਾ[9]।
ਐਥੇ ਹੈਨ ਤਨਤੇ[10] ਸਭ ਮੈਂ ਅਵਗੁਣਹਾਰ ਨਿਮਾਣਾ।
ਪਿਆਰੇ ਬਿਨ ਮਸਲ੍ਹਤ ਉੱਠ ਜਾਣਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਾਲ ਬੁਰੇ ਵਿਚ, ਹੈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਲ ਢਾਣਾ।
ਮਹਿਬੂਬ-ਰਬਾਨੀ[11] ਕਰੇ ਰਸਾਈ[12] ਖ਼ੌਫ ਜਾਏ ਮਲਕਾਣਾ[13]।
ਪਿਆਰੇ ਬਿਨ ਮਸਲ੍ਹਤ ਉੱਠ ਜਾਣਾ।

---

[1] ਵਚਨ, [2] ਇਕਰਾਰ, [3] ਵਿਛੋੜਾ, [4] ਮਿਲਾਪ :, [5] ਸਲਾਹ, [6] ਚੌੜ, [7] ਢਾਡਾ, [8] ਮੌਤ ਦਾ ਫਰਿਸ਼ਤਾ (ਯਮਰਾਜ) , [9] ਮਲਾਹ, [10] ਕਜੀਏ (ਟੰਟੇ), [11] ਪਿਆਰਾ ਮੁਰਸ਼ਦ, [12] ਪਹੁੰਚ, [13] ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ।

ਪਿਆਰਿਆ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਪਿੱਛੋਂ ਪਛਤਾਵੇਂਗਾ :
ਜਾਂਦਾ ਜਾਹ ਨਾ ਆਵੀਂ ਫੇਰ, ਓਥੇ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀ ਢੇਰ,
ਓਥੇ ਡਹਿਲ[1] ਖਲੋਂਦੇ ਸ਼ੇਰ, ਤੂੰ ਵੀ ਫੱਧਿਆ ਜਾਵੇਂਗਾ।
ਪਿਆਰਿਆ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਪਿੱਛੋਂ ਪਛਤਾਵੇਂਗਾ।
ਖੂਹ ਵਿਚ ਯੂਸਫ਼ ਪਾਇਉ ਨੇ, ਫੜ ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਕਾਇਉ ਨੇ,
ਇਕ ਅੱਟੀ ਮੁੱਲ ਪਵਾਇਉ ਨੇ, ਤੂੰ ਕੌਡੀ ਮੁੱਲ ਪਵਾਵੇਂਗਾ।
ਪਿਆਰਿਆ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਪਿੱਛੋਂ ਪੱਛੋਤਾਵੇਂਗਾ।

ਪਾਠਾਂਤਰ : ਕਾਫੀ 41

ਦਿਲਬਰ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾਇ ਪਿਛੋਂ ਪਛੋਤਾਵਹਿੰਗਾ।
ਜਾਣੇਗਾ ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਾ ਰੋਇ ਰੋਇ ਹਾਲ ਵੰਵਾਵਹਿੰਗਾ।
ਜਾਂਦੋ ਜਾਇ ਨ ਆਵੈ ਫੇਰਿ
ਓਥੈ ਬੇਪਰਵਾਹੀਆ ਢੇਰ
ਓਥੈ ਡਹਿਲ ਖਲੋਂਦੇ ਸ਼ੇਰ ਓਥੈ ਤੂੰ ਭੀ ਛਲਿਆ ਜਾਵੇਂਗਾ।
ਓਥੈ ਇਸ਼ਕ ਜੁਲੈਖਾਂ ਹੈ
ਓਥੈ ਆਸ਼ਕ ਤੜਫਨ ਹੈ
ਓਥੈ ਮਜਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਥੈ ਤੂੰ ਕਿਆ ਲਿਆਵਹਿੰਗਾ
ਯੂਸਫ਼ ਖੂਹ ਵਹਾਇਆ ਨੇ
ਜਾ ਬਾਜ਼ਾਰਿ ਖਲਵਾਇਆ ਨੇ
ਤੇ ਅੱਟੀ ਮੁੱਲ ਪਵਾਇਆ ਨੇ
ਤੇ ਕਉਡੀ ਮੁੱਲ ਵਿਕਾਵੈਂਗਾ।
ਇਕਨਾ ਦੇ ਪੋਸ ਲੁਹਾਈਦੇ
ਇਕ ਆਰਿਆਂ ਨਾਲਿ ਚਿਰਾਈਦੇ
ਇਕ ਸੂਲੀ ਪਕੜਿ ਚੜ੍ਹਾਈਦੇ
ਤੂ ਭੀ ਸੀਸ ਕਟਾਵੈਂਗਾ।
ਕਲਾਲਾਂ ਦਾ ਘਰਿ ਪਾਸੇ
ਓਥੈ ਆਵਣ ਮਸਤ ਪਿਆਸੇ
ਭਰਿ ਭਰਿ ਪੀਣ ਪਿਆਲੇ ਖਾਸੇ
ਤੂੰ ਭੀ ਜੀਉ ਲਲਚਾਵਹਿੰਗਾ
ਬੁਲ੍ਹਾ ਗ਼ੈਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨ ਹੋਇ
ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ੍ਰ ਭਰਿ ਕਰਿ ਸੋਇ
ਅਨਲਹੱਕ ਨ ਮੁਖੋਂ ਬੁਗੋਇ, ਚੜ੍ਹ ਸੂਲੀ ਢੋਲਾ ਗਾਵਹਿੰਗਾ।

---

[1] ਡਰ ਕੇ।

ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਵੇਖ ਜ਼ੁਲੈਖ਼ਾਂ ਲਏ, ਓਥੇ ਆਸ਼ਕ ਤੜਫਣ ਪਏ,
ਮਜਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਹੈ ਹੈ, ਤੂੰ ਓਥੋਂ ਕੀ ਲਿਆਵੇਂਗਾ।
ਪਿਆਰਿਆ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਪਿਛੋਂ ਪੱਛੋਤਾਵੇਂਗਾ।
ਉਥੇ ਇਕਨਾਂ ਪੈਵਸਤ[1] ਲੁਹਾਈਦੇ, ਇਕ ਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਚਿਰਾਈਦੇ,
ਇਕ ਸੂਲੀ ਪਕੜ ਚੜ੍ਹਾਈਦੇ, ਉਥੇ ਤੂੰ ਵੀ ਸੀਸ ਕਟਾਵੇਂਗਾ।
ਪਿਆਰਿਆ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਪਿੱਛੋਂ ਪੱਛੋਤਾਵੇਂਗਾ।
ਘਰ ਕਲਾਲਾਂ[2] ਦਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸੇ, ਓਥੇ ਆਵਣ ਮਸਤ ਪਿਆਸੇ,
ਭਰ ਭਰ ਪੀਵਣ ਪਿਆਲੇ ਕਾਸੇ, ਤੂੰ ਵੀ ਜੀਅ ਲਲਚਾਵੇਂਗਾ।
ਪਿਆਰਿਆ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਪਿੱਛੋਂ ਪੱਛੋਤਾਵੇਂਗਾ।
ਦਿਲਬਰ ਹੁਣ ਗਿਉਂ ਕਿਤ ਲੋਉ[3], ਭਲਕੇ ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਕੀ ਹੋ,
ਮਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾ ਕੋਲ ਖਲੋ, ਤੂੰ ਵੀ ਮਸਤ ਸਦਾਵੇਂਗਾ।
ਪਿਆਰਿਆ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਪਿੱਛੋਂ ਪੱਛੋਤਾਵੇਂਗਾ।
ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਗ਼ੈਰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨਾ ਹੋ, ਸੁੱਖ ਦੀ ਨੀਂਦਰ ਭਰਕੇ ਸੌਂ,
ਮੂੰਹੋਂ ਅਨਲਹੱਕ[4] ਬਗੋ[5], ਚੜ੍ਹ ਸੂਹੀ ਢੋਲੇ ਗਾਵੇਂਗਾ।
ਪਿਆਰਿਆ ਸੰਭਲ ਕੇ ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਪਿੱਛੋਂ ਪੱਛੋਤਾਵੇਂਗਾ।

42.

ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਨਿੱਤ ਕਾਗ ਉਡਾਵਾਂ ਖਲੀਆਂ।
ਕਉਡੀ ਦਮੜੀ ਪੱਲੇ ਨਾ ਕਾਈ, ਪਾਰ ਵੰਞਣ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਧਰਾਈ,
ਨਾਲ ਮਲਾਹਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਆਸ਼ਨਾਈ[6], ਝੇੜਾ[7] ਕਰਾਂ ਵਲੱਲੀਆਂ।
ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਨੈ ਚੰਦਲ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਕਿਨਾਰੇ, ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਵਿਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰੇ,
ਡੁੱਬ ਡੁੱਬ ਮੋਏ ਤਾਰੂ ਭਾਰੇ, ਜੇ ਸ਼ੋਰ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਝੱਲੀ ਆਂ।
ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਨੈ ਚੰਦਲ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਪਾਹੇ, ਤਾਰੂ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਆਹੇ,
ਮਾਹੀ ਮੁੰਡੇ ਪਾਰ ਸਿਧਾਏ, ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਰਹੀਆਂ ਕੱਲੀਆਂ।
ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਨੈ ਚੰਦਲ ਦੀਆਂ ਤਾਰੂ ਫਾਟਾਂ, ਖਲੀ ਉਡੀਕਾਂ ਮਾਹੀ ਦੀਆਂ ਵਾਟਾਂ[8],
ਇਸ਼ਕ ਮਾਹੀ ਦੇ ਲਾਈਆਂ ਚਾਟਾਂ[9], ਜੇ ਕੂਕਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗਲੀਆਂ।
ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਪਾਰ ਝਨਾਓਂ ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ, ਓਥੇ ਖ਼ੂਨੀ ਸ਼ੇਰ ਬਘੇਲੇ[10],

---

[1] ਖੱਲ; ਪੋਸਤ, [2] ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ, [3] ਪਾਸੇ, [4] ਮੈਂ ਰੱਬ ਹਾਂ, [5] ਆਖ, [6] ਜਾਣ ਪਛਾਣ, ਪਿਆਰ, [7] ਝਗੜਾ, [8] ਰਾਹ, [9] ਚੁਪੇੜਾਂ, [10] ਬਘਿਆੜ।

ਝਬ ਰੱਬ ਮੈਨੂੰ ਮਾਹੀ ਮੇਲੇ, ਮੈਂ ਏਸ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਗਲੀਆਂ।
ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਲਟਕਦੇ ਤਾਰੇ, ਇਕ ਲਟਕੇ ਇਕ ਲਟਕਣਹਾਰੇ,
ਮੈਂ ਉੱਠ ਆਈ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ, ਹੁਣ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਨੂੰ ਖਲੀਆਂ।
ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਮੈਂ ਮਨ-ਤਾਰੂ ਸਾਰ ਕੀ ਜਾਣਾਂ, ਵੰਝ ਚੱਪਾ ਨਾ ਤੁਲ੍ਹਾ[1] ਪੁਰਾਨਾ,
ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਨਾ ਟਾਂਗ ਟਿਕਾਣਾ, ਰੋ ਰੋ ਫਾਟਾਂ ਤਲੀਆਂ।
ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਘਰ ਮੇਰੇ ਆਵੇ, ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਾਵੇ,
ਮੂੰਹ ਮੁਕਟ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾਵੇ, ਜੇ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭਲੀਆਂ।
ਤਾਂਘ ਮਾਹੀ ਦੀ ਜਲੀਆਂ।
ਨਿੱਤ ਕਾਗ ਉਡਾਵਾਂ ਖਲੀਆਂ।

43.

ਤੁਸੀਂ ਆਓ ਮਿਲੋ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ।
ਮੇਰੇ ਟੁਰਨੇ ਦੀ ਹੋਈ ਤਿਆਰੀ।
ਸੱਭੇ ਰਲ ਕੇ ਟੋਰਨ ਆਈਆਂ, ਆਈਆਂ ਫੁੱਫੀਆਂ ਚਾਚੀਆਂ ਤਾਈਆਂ,
ਸੱਭੇ ਰੋਂਦੀਆਂ ਜ਼ਾਰੋ-ਜ਼ਾਰ[2], ਮੇਰੇ ਟੁਰਨੇ ਦੀ ਹੋਈ ਤਿਆਰੀ।
ਸੱਭੇ ਆਖਣ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣੀ, ਰਵ੍ਹੀਂ ਤੂੰ ਹਰ ਦਮ ਹੋ ਨਿਮਾਣੀ,
ਤਾਹੀਂ ਲੱਗੇਂਗੀ ਓਥੇ ਪਿਆਰੀ, ਮੇਰੇ ਟੁਰਨੇ ਦੀ ਹੋਈ ਤਿਆਰੀ।
ਸੱਭੇ ਟੋਰ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜੀਆਂ, ਮੈਂ ਹੋ ਇਕ ਇਕੱਲੜੀ ਟੁਰੀਆਂ,
ਹੋਈ ਆਂ ਡਾਰੋਂ ਮੈਂ ਕੂੰਜ ਨਿਆਰੀ, ਮੇਰੇ ਟੁਰਨੇ ਦੀ ਹੋਈ ਤਿਆਰੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਵੇ, ਮੈਂ ਕੁਚੱਜੀ ਨੂੰ ਲੈ ਗਲ ਲਾਵੇ,
ਇਕੋ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਏ ਬਾਤ ਨਿਆਰੀ, ਮੇਰੇ ਟੁਰਨੇ ਦੀ ਹੋਈ ਤਿਆਰੀ।

44.

ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਕੇਹੀ ਹੋ ਗਈ ਵੇਦਨ[3] ਭਾਰੀ।
ਉਹ ਘਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਉਸ ਆ ਮੈਨੂੰ ਭਰਮਾਇਆ,
ਪੁੱਛੋ ਜਾਦੂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਲੌ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਓਹੋ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ, ਬੈਠਾ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਹੱਸਦਾ,
ਪੁੱਛਾਂ ਬਾਤਾਂ ਤੇ ਉੱਠ ਨੱਸਦਾ, ਲੈ ਬਾਜ਼ਾਂ ਵਾਂਙ ਉਡਾਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।

---

[1] ਬੇੜੀ, [2] ਜ਼ਾਰ ਜ਼ਾਰ, ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ, [3] ਕਸ਼ਟ।

ਮੈਂ ਸ਼ੌਹ ਦਰਿਆਵਾਂ ਪਈ ਆਂ, ਠਾਠਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਗਈ ਆਂ,
ਫੜ ਕੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਭਵਈਆਂ, ਪੁਰ ਬਰਖਾ ਰੈਣ ਅੰਧਆਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਸਈਆਂ ਐਡ ਛਨਿਛਰ ਚਾਏ, ਤਾਰੇ ਖਾਰਿਆਂ ਹੇਠ ਛੁਪਾਏ,
ਮੁੰਜ ਦੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਨਾਗ ਬਣਾਏ, ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਇਹ ਜੋ ਮੁਰਲੀ ਕਾਨ੍ਹ[1] ਵਜਾਈ, ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਚੋਟ ਲਗਾਈ,
ਆਹ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਕਰਦੀ ਆਹੀ, ਮੈਂ ਰੋਵਾਂ ਜ਼ਾਰੋ-ਜ਼ਾਰੀ[2]।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀਵਾਨੇ ਲੀਕਾਂ ਲਾਈਆਂ, ਡਾਢੀਆਂ ਘਣੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਪਾਈਆਂ,
ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੱਕਰੀ ਕੋਲ ਕਸਾਈਆਂ, ਰਹਿੰਦਾ ਸਹਿਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਾਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਇਸ਼ਕ ਰੁਹੇਲਾ[3] ਨਾਹੀਂ ਛੱਪਦਾ, ਅੰਦਰ ਧਰਿਆ ਬੰਨੀਂ ਨੱਚਦਾ,
ਮੈਨੂੰ ਦਿਉ ਸੁਨੇਹੜਾ ਸੱਚ ਦਾ, ਮੇਰੀ ਕਰੋ ਕੋਈ ਗ਼ਮਖ਼ਾਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕੀ ਮਿਹਰ ਮੁਹੱਬਤ ਜਾਣਾਂ, ਸਈਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਜ਼ੋਰ ਧਿਙਾਣਾ,
ਗਲ ਗਲ ਮੇਵਾ ਕੀ ਹਦਵਾਣਾ, ਕੀ ਕੋਈ ਵੈਦ ਪਸਾਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਨੌਂ ਸ਼ੌਹ ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਂਸ ਬਰੇਲੀ, ਟੁੱਟੀ ਡਾਲੋਂ ਰਹੀ ਇਕੇਲੀ,
ਕੂਕੇ ਬੇਲੀ ਬੇਲੀ ਬੇਲੀ, ਉਹਦੀ ਕਰੇ ਕੋਈ ਦਿਲਦਾਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੇ ਜੇ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ, ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਧੜ ਫੇਰ ਨਾ ਪਾਵਾਂ,
ਓਥੇ ਜਾਵਾਂ ਫੇਰ ਨਾ ਆਵਾਂ, ਏਥੇ ਐਵੇਂ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਕਹੀ ਹੋ ਗਈ ਵੇਦਨ ਭਾਰੀ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ : 44

ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ
ਨੀ ਕੋਈ ਹੋ ਗਈ ਵੇਦਨ ਭਾਰੀ। ਰਹਾਉ।
ਇਹ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ
ਬਹਿ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਹੱਸਦਾ
ਪੁਛਨੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਤਾਂ ਉਠਿ ਨੱਸਦਾ
ਲੈ ਕੇ ਬਾਜਾਂ ਵਾਂਗ ਉਡਾਰੀ
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।

---

[1] ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, [2] ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ, [3] ਡਾਢਾ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਸ਼ਹੁ ਦਰਯਾਵੇਂ ਪਈਆਂ
ਠਾਠਾਂ ਲਹਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈਆਂ
ਘੁੰਮਣ ਘੇਰਾਂ ਪਕੜ ਭਵਾਈਆਂ
ਉਪਰੋਂ ਬਰਖਾ ਰੈਣ ਅੰਧਾਰੀ
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਵੇ ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਚੋਜ ਰਚਾਏ
ਤਾਰੇ ਖਾਰੀ ਹੇਠ ਲੁਕਾਏ
ਮੁੰਜ ਦੀ ਰੱਸੀ ਨਾਗ ਬਣਾਏ
ਤੇਰੇ ਸੇਹਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰੀ
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਇਹ ਜੋ ਮੁਰਲੀ ਕਾਨ੍ਹ ਬਜਾਈ
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਚੇਟਕ ਲਾਈ
ਆਹੀਂ ਨਾਲੇ ਭਰਦੀ ਆਹੀਂ
ਮੈਂ ਰੋਵਾਂ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰੀ
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਇਸ਼ਕ ਦਿਵਾਨੇ ਲੀਕਾਂ ਲਾਈਆਂ
ਇਸਨੇ ਘਣੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਪਾਈਆਂ
ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੱਕਰੀ ਵੱਸ ਕਸਾਈਆਂ
ਸਹਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਪਤ ਨਿਆਰੀ
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਇਹੋ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਯਾ
ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭਰਮਾਯਾ
ਪੁਛਨੀਆਂ ਜਾਦੂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਯਾ
ਇਸ ਤੋਂ ਲਵੋ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰੀ
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਮੈਂ ਇੰਞਾਣੀ ਨੇਹੁੰ ਕੀ ਜਾਣਾ
ਇਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਲੋਕ ਧਿਙਾਣਾ
ਕਿਆ ਗੁਲ ਮੇਵਾ ਹੈ ਹਿੰਦਵਾਣਾ
ਕਿਆ ਕੋਈ ਦਾਰੂ ਵੈਦ ਪਸਾਰੀ
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੇ ਜੇ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ
ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਧੜ ਫੇਰ ਨ ਪਾਵਾਂ
ਉਥੇ ਜਾਵਾਂ ਨਾ ਦੁਖ ਪਾਵਾਂ
ਭੈੜੀ ਐਵੇਂ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ
ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰੀ।

45.

ਤੂੰ ਕਿਧਰੋਂ ਆਇਆ ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ, ਆਪਣਾ ਦੱਸ ਟਿਕਾਣਾ।
ਜਿਸ ਠਾਣੇ ਦਾ ਤੂੰ ਮਾਣ ਕਰੇਂ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਜਾਸੀ ਠਾਣਾ।
ਜ਼ੁਲਮ ਕਰੇਂ ਤੇ ਲੋਕ ਸਤਾਵੇਂ, ਕਸਬ[1] ਫੜਿਉ ਲੁੱਟ ਖਾਣਾ।
ਮਹਿਬੂਬ[2] ਸੁਜਾਨੀ ਕਰੇ ਆਸਾਨੀ, ਖ਼ੌਫ ਜਾਏ ਮਲਕਾਣਾ।
ਸ਼ਹਿਰ ਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਲ ਵੱਸੀਏ ਜਿੱਥੇ ਮੁਲਕ ਸਮਾਣਾ।
ਭਰ ਭਰ ਪੂਰ ਲੰਘਾਵੇ ਡਾਢਾ ਮਲਕ-ਉਲ-ਮੌਤ ਮੁਹਾਣਾ।
ਕਰੇ ਚਾਵੜ ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਓੜਕ ਤੂੰ ਉੱਠ ਜਾਣਾ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਥੀਂ ਏ ਬੁਲ੍ਹਾ ਔਗੁਣਹਾਰ ਪੁਰਾਣਾ।
ਤੂੰ ਕਿਧਰੋਂ ਆਇਆ ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਆਪਣਾ ਦੱਸ ਟਿਕਾਣਾ।

46.

ਤੂੰ ਨਹੀਓਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਵੇ ਸਜਣਾ ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ।
ਖੋਲੇ[3] ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ[4] ਵਾਂਙੂ ਘੂਮ ਰਿਹਾ ਮਨ ਮਾਹੀਂ।
ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਵੇ ਸਜਣਾ ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ।
ਜਾਂ ਬੋਲਾਂ ਤੂੰ ਨਾਲੇਂ ਬੋਲੇਂ ਚੁੱਪ ਕਰਾਂ ਮਨ ਨਾਹੀਂ।
ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਵੇ ਸਜਣਾ ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ।
ਜਾਂ ਸੌਵਾਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਸੌਵੇਂ ਜਾਂ ਟੁਰਾਂ ਤਾਂ ਰਾਹੀਂ।
ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਵੇ ਸਜਣਾ ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਘਰ ਆਇਆ ਸਾਡੇ ਜਿੰਦੜੀ ਘੋਲ ਘੁਮਾਈਂ।
ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਵੇ ਸਜਣਾ ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ।

47.

ਤੈਂ ਕਿਤ ਪਰ ਪਾਉਂ[5] ਪਸਾਰਾ ਏ।
ਕੋਈ ਦਮ ਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਏ।

ਇਕ ਪਲਕ ਛਲਕ ਦਾ ਮੇਲਾ ਏ, ਕੁਝ ਕਰ ਲੈ ਇਹੋ ਵੇਲਾ ਏ,
ਇਕ ਘੜੀ ਗ਼ਨੀਮਤ ਦਿਹਾੜਾ ਏ, ਤੈਂ ਕਿਤ ਪਰ ਪਾਉਂ ਪਸਾਰਾ ਏ।
ਇਕ ਰਾਤ ਸਰਾਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਏ, ਏਥੇ ਆ ਕਰ ਭੁੱਲ ਨਾ ਬਹਿਣਾ ਏ,
ਕਲ ਸਭ ਦਾ ਕੂਚ ਨਕਾਰਾ[6] ਏ, ਤੈਂ ਕਿਤ ਪਰ ਪਾਉਂ ਪਸਾਰਾ ਏ।
ਤੂੰ ਓਸ ਮਕਾਨੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਏਥੇ ਆਦਮ[7] ਬਣ ਸਮਾਇਆ ਏ,
ਹੁਣ ਛੱਡ ਮਜਲਸ[8] ਕੋਈ ਕਾਰਾ[9] ਏ, ਤੈਂ ਕਿਤ ਪਰ ਪਾਉਂ ਪਸਾਰਾ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਇਹ ਭਰਮ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ ਏ, ਸਿਰ ਚੁੱਕਿਆ ਪਰਬਤ ਭਾਰਾ ਏ,
ਉਸ ਮੰਜ਼ਲ ਰਾਹ ਨਾ ਖਾਹੜਾ[10] ਏ, ਤੈਂ ਕਿਤ ਪਰ ਪਾਉਂ ਪਸਾਰਾ ਏ।

---

[1] ਹੁਨਰ, [2] ਪਿਆਰਾ, [3] ਢੱਠਾ ਘਰ, [4] ਭੂਤ, [5] ਪੈਰ, [6] ਨਗਾਰਾ, [7] ਮਨੁੱਖ, [8] ਸੰਗਤ, [9] ਕੰਮ, [10] ਰਾਹ।

48.

ਟੁੱਕ[1] ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।
ਕਿਸੇ ਭੇਖੀ ਭੇਖ ਵਟਾਇਆ ਏ।

ਜਿਸ ਨਾ ਦਰਦ ਦੀ ਬਾਤ ਕਹੀ ਉਸ ਪਰੇਮ ਨਗਰ ਨਾ ਝਾਤ ਪਈ,
ਉਹ ਡੁੱਬ ਮੋਈ ਸਭ ਘਾਤ ਗਈ, ਉਹ ਕਿਉਂ ਚੰਦਰੀ ਨੇ ਜਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

ਮਾਨੰਦ ਪਲਾਸ[2] ਬਣਾਇਉ ਈ, ਮੇਰੀ ਸੂਰਤ ਚਾ ਲਿਖਾਇਉ ਈ,
ਮੁੱਖ ਕਾਲਾ ਕਰ ਦਿਖਲਾਇਉ ਈ, ਕਿਆ ਸਿਆਹੀ ਰੰਗ ਲਗਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

ਇਕ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਏ, ਸੰਗ ਚੋਰਾਂ ਯਾਰਾਂ ਦਾਨਾ ਏ,
ਉਸ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਖਸਮਾਨਾ ਏ, ਸੰਗ ਖ਼ੌਫ਼ ਰਕੀਬ[3] ਬਣਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

ਦੂਈ[4] ਦੂਰ ਕਰੋ ਕੋਈ ਸ਼ੋਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ,
ਸਭ ਸਾਧ ਕਹੋ ਕੋਈ ਚੋਰ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਘਟ ਵਿਚ ਆਪ ਸਮਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

ਐਵੇਂ ਕਿੱਸੇ ਕਾਹਨੂੰ ਘੜਨਾ ਏਂ, ਤੇ ਗੁਲਸਤਾਂ, ਬੋਸਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏਂ,
ਐਵੇਂ ਬੇਮੂਜਬ[5] ਕਿਉਂ ਲੜਨਾ ਏਂ, ਕਿਸ ਉਲਟਾ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

ਸ਼ਰੀਅਤ ਸਾਡੀ ਦਾਈ ਏ, ਤਰੀਕਤ ਸਾਡੀ ਮਾਈ ਏ,
ਅੱਗੋਂ ਹੱਕ ਹਕੀਕਤ ਆਈ ਏ, ਅਤੇ ਮਾਰਫ਼ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

ਹੈ ਵਿਰਲੀ ਬਾਤ ਬਤਾਵਣ ਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਝੋ ਦਿਲ ਤੇ ਲਾਵਣ ਦੀ,
ਕੋਈ ਗੱਤ ਦੱਸੋ ਇਸ ਬਾਵਣ ਦੀ, ਇਹ ਕਾਹਨੂੰ ਭੇਤ ਬਣਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

ਇਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਲਮ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਦਸਣਾ ਨਾ ਮੰਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ,
ਜਿਸ ਦਸਿਆ ਸੋ ਮਨਸੂਰ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਸੂਲੀ ਪਕੜ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

ਮੈਨੂੰ ਕਿਸਬ[6] ਨਾ ਫ਼ਿਕਰ ਤਮੀਜ਼[7] ਕੀਤਾ, ਦੁੱਖ ਤਨ ਆਰਫ ਬਾਜ਼ੀਦ ਕੀਤਾ,
ਕਰ ਜ਼ੁਹਦ[8] ਕਿਤਾਬ-ਮਜੀਦ[9] ਕੀਤਾ, ਕਿਸੇ ਬੇ-ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।

---

[1] ਜ਼ਰਾ, [2] ਇੱਕ ਬਿਰਛ, [3] ਸ਼ਰੀਕ, [4] ਦ੍ਵੈਸ਼, [5] ਬੇਲੋੜਾ, [6] ਹੁਨਰ, [7] ਪਛਾਣ, [8] ਤਪ, [9] ਕੁਰਾਨ-ਮਜੀਦ।

ਇਸ ਦੁਖ ਸੇ ਕਿਚਰਕ ਭਾਗੇਂਗਾ, ਰਹੇਂ ਸੁੱਤਾ ਕਦ ਤੂੰ ਜਾਗੇਂਗਾ,
ਫੇਰ ਉਠਦਾ ਰੋਵਣ ਲਾਗੇਂਗਾ, ਕਿਸੇ ਗ਼ਫਲਤ ਮਾਰ ਸੁਲਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।
ਗ਼ੈਨ ਐਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਇਕ ਠਹਿਰਾ, ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਹੈ ਫ਼ਰਕ ਪੜਾ,
ਜੋ ਨੁਕਤਾ ਦਿਲ ਥੀਂ ਦੂਰ ਕਰਾ, ਫਿਰ ਗ਼ੈਨ ਵਾ ਐਨ ਜਿਤਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।
ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਦੂਆ[1] ਰੇ, ਇਹ ਕੌਣ ਕਹੇ ਮੈਂ ਮੂਆ ਰੇ,
ਤਨ ਸਭ ਅਨਾਇਤ ਹੂਆ ਰੇ, ਫਿਰ ਬੁਲ੍ਹਾ ਨਾਮ ਧਰਾਇਆ ਏ।
ਟੁੱਕ ਬੂਝ ਕੌਣ ਛੁਪ ਆਇਆ ਏ।
ਕਿਸ ਭੇਖੀ ਭੇਖ ਵਟਾਇਆ ਏ।

49.

ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।
ਇਸ ਟੂਣੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਫੂਕਾਂਗੀ, ਸੂਰਜ ਅਗਨ ਜਲਾਵਾਂਗੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।
ਅੱਖੀਆਂ ਕਾਜਲ ਕਾਲੇ ਬਾਦਲ, ਭਵਾਂ ਸੇ ਆਗ ਲਗਾਵਾਂਗੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।
ਔਰਤ ਬਸਾਤ[2] ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਮੇਰੀ ਜੋਬਨ ਧੜੀ ਗੁੰਦਾਂਵਾਂਗੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।
ਸਤ ਸਮੁੰਦਰ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿਲ ਸੇ ਲਹਿਰ ਉਠਾਵਾਂਗੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।
ਬਿਜਲੀ ਹੋ ਕਰ ਚਮਕ ਡਰਾਵਾਂ ਮੈਂ ਬਾਦਲ ਘਿਰ ਘਿਰ ਜਾਵਾਂਗੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।
ਇਸ਼ਕ ਅੰਗੀਠੀ ਹਰਮਲ[3] ਤਾਰੇ ਸੂਰਜ ਅਗਨ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।
ਨਾ ਮੈਂ ਵਿਆਹੀ ਨਾ ਮੈਂ ਕਵਾਰੀ ਬੇਟਾ ਗੋਦ ਖਿਡਾਵਾਂਗੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਲਾਮਕਾਨ[4] ਦੀ ਪਟੜੀ ਉੱਤੇ, ਬਹਿ ਕੇ ਨਾਦ ਵਜਾਵਾਂਗੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਨ ਕਰਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗੀ।

[ਜੀਮ]

50.

ਜਿਚਰ ਨਾ ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜ਼ੀ ਲਾਗੇ।
ਸੂਈ ਸੀਵੇ ਨਾ ਬਿਨ ਧਾਗੇ।

---

[1] ਦ੍ਵੈਸ਼, [2] ਹਿੰਮਤ, [3] ਇੱਕ ਹਰੀ ਬੂਟੀ, [4] ਬੇਘਰ।

ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜ਼ੀ ਦਾਤਾ ਹੈ।
ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ।
ਇਸ਼ਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਡੀਂ ਪੈਂਦਾ।
ਸੋਈ ਨਿਰਜੀਵਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ।
ਇਸ਼ਕ ਪਿਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਏ।
ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਤਾ ਏ।
ਆਸ਼ਕ ਦਾ ਤਨ ਸੁੱਕਦਾ ਜਾਏ।
ਮੈਂ ਖੜੀ ਚੰਦ ਪਿਰ ਕੇ ਸਾਏ।
ਵੇਖ ਮਸ਼ੂਕਾਂ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹਾਸੇ,
ਇਸ਼ਕ ਬੇਤਾਲ ਪੜ੍ਹਾਤਾ ਹੈ।
ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ਼ਕ ਇਹ ਆਇਆ ਹੈ,
ਉਹ ਬੇਬਸ ਕਰ ਦਿਖਲਾਇਆ ਹੈ,
ਨਸ਼ਾ ਰੋਮ ਰੋਮ ਮੇਂ ਆਇਆ ਹੈ,
ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਤੀ ਉਹਲਾ ਹੈ,
ਹਰ ਤਰਫ ਦਸੇਂਦਾ ਮੌਲਾ[1] ਹੈ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਆਸ਼ਕ ਵੀ ਹੁਣ ਤਰਦਾ ਹੈ।
ਜਿਸ ਫ਼ਿਕਰ ਪੀਆ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਹੈ,
ਰੱਬ ਮਿਲਦਾ ਵੇਖ ਉਚਰਦਾ ਹੈ,
ਮਨ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਝਾਤਾ[2] ਹੈ।
ਜਿਸ ਪਿਛੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ।

51.

ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗਿਆ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਲ।
ਨਾਚੇ ਬੇਸੁਰ ਤੇ ਬੇਤਾਲ।
ਦਰਦਮੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਛੇੜੇ, ਆਪੇ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਸਹੇੜੇ,
ਜੰਮਣਾ ਜੀਊਣਾ ਮੂਲ ਹੁਗੇੜੇ[3], ਆਪਣਾ ਬੂਝੇ ਆਪ ਖ਼ਿਆਲ।
ਜਿਸ ਤਨ ਲਗਿਆ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਲ।
ਜਿਸ ਨੇ ਵੇਸ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਕੀਤਾ, ਧੁਰ ਦਰਬਾਰੋਂ ਫ਼ਤਵਾ[4] ਲੀਤਾ,
ਜਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ, ਕੁਝ ਨਾ ਰਿਹਾ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ।
ਜਿਸ ਤਨ ਲਗਿਆ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਲ।
ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਿਆ ਯਾਰ, ਉਠਿਆ ਯਾਰੋ ਯਾਰ ਪੁਕਾਰ,
ਨਾ ਉਹ ਚਾਹੇ ਰਾਗ ਨਾ ਤਾਰ, ਐਵੇਂ ਬੈਠਾ ਖੇਡੇ ਹਾਲ।
ਜਿਸ ਤਨ ਲਗਿਆ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਲ।

---

[1] ਰੱਬ, [2] ਝਾਕੀ, [3] ਉਘੇੜ ਦੇਵੇ, [4] ਫ਼ੈਸਲਾ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਨਗਰ ਸਚ ਪਾਇਆ, ਝੂਠਾ ਰੌਲਾ ਸਭ ਮੁਕਾਇਆ,
ਸੱਚਿਆਂ ਕਾਰਨ ਸੱਚ ਸੁਣਾਇਆ, ਪਾਇਆ ਉਸਦਾ ਪਾਕ[1] ਜਮਾਲ।
ਜਿਸ ਤਨ ਲਗਿਆ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਲ।

52.

ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਆਪੇ ਹੈਂ ਤੂੰ ਲਹਿਮਕ-ਲਹਿਮਾ[2] ਆਪੇ ਹੈਂ ਤੂੰ ਨਿਆਰਾ,
ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਤੇਰੀਆਂ ਮੇਰਾ ਅਕਲ ਗਿਆ ਉੱਡ ਸਾਰਾ,
ਸ਼ਰੀਅਤ ਤੋਂ ਬੇਸ਼ਰੀਅਤ ਕਰਕੇ ਭਲੀ ਖੁੱਭਣ ਵਿਚ ਪਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਜ਼ੱਰਾ ਇਸ਼ਕ ਤੁਸਾਡਾ ਦਿਸਦਾ ਪਰਬਤ ਕੋਲੋਂ ਭਾਰਾ,
ਇਕ ਘੜੀ ਦੇ ਵੇਖਣ ਕਾਰਨ ਚੁਕ ਲਿਆ ਜੱਗ ਸਾਰਾ,
ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਮਿਲਦੀ ਨਾਹੀਂ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ ਲੁਕਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਵਾ-ਵੇਲਾ[3] ਕੀ ਕਰਨਾ ਜਿੰਦ ਜੁ ਸਾੜੇ ਸੁ ਸਾੜੇ,
ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪੂਲਾ[4] ਨਾਹੀਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਖਲਵਾੜੇ,
ਹੋਣੀ ਸੀ ਜੁ ਉਸ ਦਿਨ ਹੋਈ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ ਭਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਸਲਾਹ ਨਾ ਮੰਨਦਾ ਵਾਤ ਨਾ ਪੁੱਛਦਾ ਆਖ ਵੇਖਾਂ ਕੀ ਕਰਦਾ,
ਕਲ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਤੇ ਉਹ ਕਮਲਾ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਮੈਥੋਂ ਡਰਦਾ,
ਉਹਲੇ ਬਹਿ ਕੇ ਰਮਜ਼[5] ਚਲਾਈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਚੋਟ ਲਗਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਸੀਨੇ ਬਾਣ ਧੰਦਾਲਾਂ[6] ਗਲ ਵਿਚ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜਾਲਾਂ,
ਚਾ ਚਾ ਸਿਰ ਭੋਏਂ ਤੇ ਮਾਰਾਂ ਰੋ ਰੋ ਯਾਰ ਸੰਭਾਲਾਂ,
ਅੱਗੇ ਵੀ ਸਈਆਂ ਨੇ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਜੱਗ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨ ਨਾਂ ਤੁਸਾਡਾ ਆਸ਼ਕ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨੱਸਦੇ ਹੋ,
ਵੱਸੋ ਰੱਸੋ ਵਿਚ ਬੁਕਲ ਦੇ ਆਪਣਾ ਭੇਤ ਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋ,
ਵਿਚੋਕੜੇ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਫੜ ਕੇ ਮੈਂ ਕਰ ਉਲਟੀ ਲਟਕਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਅੰਦਰ ਵਾਲਿਆ ਬਾਹਰ ਆਵੀਂ ਬਾਹੋਂ ਪਕੜ ਖਲੋਵਾਂ,
ਜ਼ਾਹਰਾ ਮੈਥੋਂ ਲੁੱਕਣ ਛਿਪਣ ਬਾਤਨ[7] ਕੋਲੇ ਹੋਵਾਂ,

---

[1] ਪਵਿੱਤਰ, [2] ਗੋਸ਼ਤ, ਪੋਸਤ, [3] ਉਪਰਾਲਾ, [4] ਭਰੀ, [5] ਇਸ਼ਾਰਾ, [6] ਧੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗਲ, [7] ਅੰਦਰੋਂ।

ਐਸੇ ਬਾਤਨ ਫਟੀ ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ ਮੈਂ ਬਾਤਨ ਬਿਰਲਾਈ[1]।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਆਖਣੀਆਂ ਸੀ ਆਖ ਸੁਣਾਈਆਂ ਮਚਲਾ ਸੁਣਦਾ ਨਾਹੀਂ,
ਹੱਥ ਮਰੋੜਾਂ ਫਾਟਾਂ ਤਲੀਆਂ ਰੋਵਾਂ ਢਾਹੀਂ ਢਾਹੀਂ,
ਲੈਣੇ ਥੀਂ ਮੁੜ ਦੇਣਾ ਆਇਆ ਇਹ ਤੇਰੀ ਭਲਿਆਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਇਕ ਇਕ ਲਹਿਰ ਅਜਿਹੀ ਆਵੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣੀਆਂ ਸੋ ਦੱਸਾਂ,
ਸੱਚ ਆਖਾਂ ਤਾਂ ਸੂਲੀ ਫਾਹਾ ਝੂਠ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਵੱਸਾਂ,
ਐਸੀ ਨਾਜ਼ਕ ਬਾਤ ਕਿਉਂ ਆਖਾਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਵੇ ਪਰਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਵਹੀ ਵਸੀਲਾ ਪਾਕਾਂ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਸਾਡੇ ਹੋਵੋ,
ਜਾਗਦਿਆਂ ਸੰਗ ਸਾਡੇ ਜਾਗੋ ਸਵਾਂ ਤਾਂ ਨਾਲੇ ਸੋਵੋ,
ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਂ ਸੰਗ ਪਰੀਤ ਲਗਾਈ ਕਿਹੜੇ ਸੁੱਖ ਸੁਵਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਐਸੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਲਾਈਆਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਈ ਘਰ ਗਾਲੇ,
ਉਪਰਵਾਰੋਂ ਪਾਵੇਂ ਝਾਤੀ ਵਤੀ[2] ਫਿਰੇਂ ਦੁਆਲੇ,
ਲੁੱਕਣ ਛਿਪਣ ਤੇ ਛਲ ਜਾਵਣ ਇਹ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਨਿਆਉਂ ਨਬੇੜੇ ਰੂਮੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਆਵੇ,
ਖੋਲ੍ਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਰੇ ਤਸੱਲੀ ਦੋਹਾਂ ਇਕ ਬਤਾਵੇ,
ਭਰਮਿਆ ਕਾਜ਼ੀ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਮੈਂ ਕਾਜ਼ੀ ਭਰਮਾਈ।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਤੂੰ ਕੇਹਾ ਜੇਹਾ ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਕਹੀ,
ਤੈਨੂੰ ਜੋ ਮੈਂ ਢੂੰਡਣ ਲੱਗੀ ਮੈਂ ਭੀ ਆਪ ਨਾ ਰਹੀ,
ਪਾਇਆ ਜ਼ਾਹਰ ਬਾਤਨ ਤੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਰੁਸ਼ਨਾਈ[3]।
ਜਿੰਦ ਕੁੜਿਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।

53.

ਜੋ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗਿਆ ਮੁਰਸ਼ਦ ਵਾਲੀ ਲਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਆਹਦ[4] ਵਿਚੋਂ ਅਹਿਮਦ[5] ਹੋਇਆ ਵਿਚੋਂ ਮੀਮ ਨਿਕਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਦਰਮੁਆਨੀ[6] ਦੀ ਧੂਮ ਮਚੀ ਹੈ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਘੁੰਡ ਉਠਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਜੋ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗਿਆ ਮੁਰਸ਼ਦ ਵਾਲੀ ਲਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।

---

[1] ਵਿਰਲਾਪ ਕੀਤਾ, [2] ਤੁਰੀ, [3] ਚਾਨਣ, [4] ਰੱਬ, ਅਰੂਪ, [5] ਰਸੂਲ, ਰੂਪਵਾਨ, [6] ਅਮੋਲਕ ਵਿਚਾਰ, ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨ।

ਸੂਰੰਤ ਯੂਸਫ਼[1] ਮੁਜ਼ਮੱਲ[2] ਵਾਲਾ ਬਦਲਾਂ ਗਰਜ ਸੰਭਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਜ਼ੁਲਫ਼ ਸਿਆਹ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਜ਼ਾ[3] ਦੇ ਚਮਕਾਰ ਵਖਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਜੋ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗਿਆ ਮੁਰਸ਼ਦ ਵਾਲੀ ਲਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਮੂਤੂ-ਕਿਬਲਾ-ਅੱਤਾ[4]-ਮੂਤੂ ਹੋਈਆਂ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਜਵਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਕਰ ਕਰ ਨਾਚ ਵਖਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਜੋ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰੰਗਿਆ ਮੁਰਸ਼ਦ ਵਾਲੀ ਲਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।

[ਚੇ]

54.

ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਕਰੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।
ਸੱਚ ਸੁਣਕੇ ਲੋਕ ਨਾ ਸਹਿੰਦੇ ਨੀ, ਸੱਚ ਆਖੀਏ ਤਾਂ ਗਲ ਪੈਂਦੇ ਨੀ,
ਫਿਰ ਸੱਚੇ ਪਾਸ ਨਾ ਬਹਿੰਦੇ ਨੀ, ਸੱਚ ਮਿੱਠਾ ਆਸ਼ਕ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ।
ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਕਰੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।
ਸੱਚ ਸ਼ਰਾ ਕਰੇ ਬਰਬਾਦੀ ਏ, ਸੱਚ ਆਸ਼ਕ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ਾਦੀ[5] ਏ,
ਸੱਚ ਕਰਦਾ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਏ, ਜਿਹੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤਰੀਕਤ ਹਾਰੇ ਨੂੰ।
ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਕਰੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।
ਚੁੱਪ ਆਸ਼ਕ ਤੋਂ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਏ, ਜਿਸ ਆਈ ਸੱਚ ਸੁਗੰਧੀ ਏ,
ਜਿਸ ਮਾਲ੍ਹ ਸੁਹਾਗ ਦੀ ਗੁੰਦੀ ਏ, ਛੱਡ ਦੁਨੀਆਂ ਕੂੜ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ।
ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਕਰੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਸੱਚ ਹੁਣ ਬੋਲੇ ਹੈਂ, ਸੱਚ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤਰੀਕਤ ਫੋਲੇ ਹੈਂ,
ਗੱਲ ਚੌਥੇ-ਪਦ[6] ਦੀ ਖੋਲੇ ਹੈਂ, ਜਿਹਾ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤਰੀਕੇ ਹਾਰੇ ਨੂੰ।
ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਕਰੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।

55.

ਚਲੋ ਦੇਖੀਏ ਉਸ ਮਸਤਾਨੜੇ ਨੂੰ,
ਜਿਦ੍ਹੀ ਤ੍ਰਿੰਞਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਈ ਏ ਧੁੰਮ।
ਉਹ ਤੇ ਮੈਂ ਵਹਿਦਤ[7] ਵਿਚ ਰੰਗਦਾ ਏ,
ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਕੀ ਹੋ ਤੁਮ।
ਜੀਦ੍ਹਾ ਸ਼ੋਰ ਚੁਫੇਰੇ ਪੈਂਦਾ ਏ,
ਉਹ ਕੋਲ ਤੇਰੇ ਨਿੱਤ ਰਹਿੰਦਾ ਏ,
ਨਾਲੇ ਨਾਹਨ ਅਕਰਬ[8] ਕਹਿੰਦਾ ਏ,
ਨਾਲੇ ਆਖੇ ਵਫੀਅਨਫ਼ੋਸਾ-ਕੁਨ[9]।

---

[1] ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, [2] ਕੰਬਲੀ ਵਾਲਾ, [3] ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ, [4] ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਨਾ, [5] ਖੁਸ਼ੀ, [6] ਸਹਿਜ-ਪਦ, ਮੁਕਤੀ, [7] ਏਕਤਾ, [8] (ਰੱਬ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹਾਂ, [9] ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ।

ਛੱਡ ਝੂਠ ਭਰਮ ਦੀ ਬਸਤੀ ਨੂੰ,
ਕਰ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕਾਇਮ ਮਸਤੀ ਨੂੰ,
ਗਏ ਪਹੁੰਚ ਸਜਣ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ,
ਜਿਹੜੇ ਹੋ ਗਏ ਸੁਮੁਨ-ਬੁਕਮੁਨਵ-ਉਮਯੁਨ[1]।
ਨਾ ਤੇਰਾ ਏ ਨਾ ਮੇਰਾ ਏ,
ਜਗ ਫਾਨੀ[2] ਝਗੜਾ ਝੇੜਾ ਏ,
ਬਿਨਾਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਰਹਿਬਰ[3] ਕਿਹੜਾ ਏ,
ਪੜ੍ਹ-ਫ਼ਜ਼-ਰੂਨੀ-ਅਜ਼-ਕੁਰ-ਕੁਨ[4]।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਇਹ ਬਾਤ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੀ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੱਗ ਗਈ ਤਾਂਘ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੀ,
ਦਸ ਪੈਂਦੀ ਘਰ ਵਣਜਾਰੇ ਦੀ,
ਹੈ ਯਦਉੱਲਾ-ਫੌਕਾ-ਐਦੀ-ਕੁਮ[5]।

[ਹੇ]

56.

ਹਾਜੀ ਲੋਕ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ,
ਮੇਰਾ ਰਾਂਝਾ ਮਾਹੀ ਮੱਕਾ,
ਨੀ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਤੇ ਮੰਗ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਹੋਈਆਂ, ਮੇਰਾ ਬਾਬਲ ਕਰਦਾ ਧੱਕਾ[6],
ਨੀ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਹਾਂ।
ਹਾਜੀ ਲੋਕ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨੌਂ ਸ਼ੌਹ ਮੱਕਾ,
ਨੀ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਹਾਂ।
ਵਿਚੇ ਹਾਜੀ ਵਿਚੇ ਗਾਜ਼ੀ, ਵਿਚੇ ਚੋਰ ਉਚੱਕਾ,
ਨੀ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਹਾਂ।
ਹਾਜੀ ਲੋਕ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ, ਅਸਾਂ ਜਾਣਾ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ,
ਨੀ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਹਾਂ।
ਜਿਤ ਵੱਲ ਯਾਰ ਉਤੇ ਵੱਲ ਕਾਅਬਾ, ਭਾਵੇਂ ਫੋਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚਾਰੇ,
ਨੀ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਹਾਂ।

57.

ਹਜਾਬ[7] ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।

---

[1] ਗੂੰਗੇ, ਬੋਲੇ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇ, ਉਹ ਰਜੂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ, [2] ਨਾਸ਼ਵਾਨ, [3] ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ, [4] ਸਾਰਾ ਵਾਧਾ ਜਾਂ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੋਈ, [5] ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਹੱਥ ਸਭ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ, [6] ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ, [7] ਪੜਦਾ

ਗਲ ਅਲਫੀ[1] ਸਿਰ-ਪਾ-ਬਰਹਿਨ[2] ਭਲਕੇ ਰੂਪ ਵਟਾਵੇਂਗਾ।
ਇਸ ਲਾਲਚ ਨਫ਼ਸਾਨੀ ਕੋਲੋਂ ਓੜਕ ਮੂਨ ਮਨਾਵੇਂਗਾ।
ਘਾਟ ਜ਼ਿਕਾਤ[3] ਮੰਗਣਗੇ ਪਿਆ ਕਹੁ ਕੀ ਅਮਲ ਵਿਖਾਵੇਂਗਾ।
ਆਣ ਬਣੀ ਸਿਰ ਪਰ ਭਾਰੀ ਅੱਗੋਂ ਕੀ ਬਤਲਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਹਕ ਪਰਾਇਆ ਜਾਤੋ ਨਾਹੀਂ ਖਾ ਕਰ ਭਾਰ ਉਠਾਵੇਂਗਾ।
ਫੇਰ ਨਾ ਆ ਕਰ ਬਦਲਾ ਦੇਸੇਂ ਲਾਖੀ ਖੇਤ ਲੁਟਾਵੇਂਗਾ।
ਦਾਅ ਲਾ ਕੇ ਵਿਚ ਜਗ ਦੇ ਜੂਏ ਜਿੱਤੇ ਦਮ ਹਰਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਜੈਸੀ ਕਰਨੀ ਵੈਸੀ ਭਰਨੀ ਪਰੇਮ ਨਗਰ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਏ,
ਏਥੇ ਦੋਜ਼ਖ਼ ਕੱਟ ਤੂੰ ਦਿਲਬਰ ਅੱਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਬਹਾਰਾ ਏ,
ਕੇਸਰ ਬੀਜ ਜੁ ਕੇਸਰ ਜੰਮੇ ਲਸਣ ਬੀਜ ਕੀ ਖਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਕਰੋ ਕਮਾਈ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਇਹੋ ਵਕਤ ਕਮਾਵਣ ਦਾ,
ਪੌਂ-ਸਤਾਰਾਂ[4] ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਹੁਣ ਦਾਅ ਨਾ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰਣ ਦਾ,
ਉਜੜੀ ਖੇਡ ਛਪਣਗੀਆਂ ਨਰਦਾਂ ਝਾੜੂ ਕਾਨ ਉਠਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਖਾਵੇਂ ਰਾਸ ਚਬਾਵੇਂ ਬੀੜੇ ਅੰਗ ਪੁਸ਼ਾਕ ਲਗਾਇਆ ਈ,
ਟੇਢੀ ਪਗੜੀ ਅੱਕੜ ਚਲੇਂ ਜੁੱਤੀ ਪੈਰ ਅੜਾਇਆ ਈ,
ਪਲਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਜਿਸਮ ਦਾ ਬਕਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕੁਹਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਪਲ ਦਾ ਵਾਸਾ ਵੱਸਣ ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਅਗੇ ਡੇਰਾ ਏ,
ਲੈ ਲੈ ਤੁਹਫੇ ਘਰ ਨੂੰ ਘਲੀਂ ਇਹੋ ਵੇਲਾ ਤੇਰਾ ਏ,
ਓਥੇ ਹੱਥ ਨਾ ਲਗਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਏਥੋਂ ਹੀ ਲੈ ਜਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਪੜ੍ਹ ਸਬਕ ਮੁਹੱਬਤ ਓਸੇ ਦਾ ਤੂੰ ਬੇਮੂਜਬ[5] ਕਿਉਂ ਡੁਬਨਾ ਏਂ,
ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕਿੱਸੇ ਮਗ਼ਜ਼ ਖਪਾਵੇਂ ਕਿਉਂ ਖੁਭਣ ਵਿਚ ਖੁੱਭਨਾ ਏਂ,
ਹਰਫ਼ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਇਕੋ ਨੁਕਤਾ ਕਾਹੇ ਕੋ ਉੱਠ ਲਦਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਭੁੱਖ ਮਰੇਂਦਿਆਂ ਨਾਮ ਅਲ੍ਹਾ ਦਾ ਇਹੋ ਬਾਤ ਚੰਗੇਰੀ ਏ,
ਦੋਵੇਂ ਥੇਕ ਪਥਰ ਥੀਂ ਭਾਰੇ ਔਖੀ ਜਿਹੀ ਇਹ ਫੇਰੀ ਏ,

---

[1] ਖਫਣੀ, [2] ਨੰਗਾ (ਸਿਰੋਂ ਪੈਰੋਂ), [3] ਜੁਗਾਤ, ਟੈਕਸ, [4] ਪੌਂ ਬਾਰ੍ਹਾਂ, ਜਿੱਤ, [5] ਬੇਲੋੜਾ।

ਆਣ ਬਣੀ ਜਦ ਸਿਰ ਪਰ ਭਾਰੀ ਅੱਗੋਂ ਕੀ ਬਤਲਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਅੰਮਾਂ ਬਾਬਾ ਬੇਟੀ ਬੇਟਾ ਪੁੱਛ ਵੇਖਾਂ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੇ ਨੀ,
ਰੰਨਾਂ ਕੰਜਕਾਂ[1] ਭੈਣਾਂ ਭਾਈ ਵਾਰਸ ਆਣ ਖਲੋਂਦੇ ਨੀ,
ਇਹ ਜੋ ਲੁੱਟਦੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਲੁੱਟਦਾ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਇਕ ਇਕੱਲਿਆਂ ਜਾਣਾ ਈ ਤੈਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕੋਈ ਜਾਵੇਗਾ,
ਖ਼੍ਵੇਸ਼-ਕਬੀਲ[2] ਰੋਂਦਾ ਪਿੱਟਦਾ ਰਾਹੋਂ ਹੀ ਮੁੜ ਆਵੇਗਾ,
ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਓਥੇ ਡੇਰਾ ਪਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਕਰਾਂ ਨਸੀਹਤ ਵੱਡੀ ਜੇ ਕੋਈ ਸੁਣ ਕਰ ਦਿਲ ਤੇ ਲਾਵੇਂਗਾ,
ਮੋਏ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਹਸ਼ਰ[3] ਨੂੰ ਉੱਠਣ ਆਸ਼ਕ ਨਾ ਮਰ ਜਾਵੇਂਗਾ।
ਜੇ ਤੂੰ ਮਰੇਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਅਗੇ ਮਰਨੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਜਾਂ ਰਾਹ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਪਕੜੇਂਗਾ ਤਾਂ ਓਟ ਮੁਹੰਮਦੀ ਹੋਵੇਗਾ।
ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਰਦੀ ਨਾਹੀ ਇਹੋ ਖ਼ਲਕਤ ਰੋਵੇਂਗਾ।
ਹੁਣ ਸੁਤਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਜਗਾਏ ਜਾਗਦਿਆਂ ਪਛਤਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਆਖੇ ਲੱਗੇਂ ਤੈਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਬਹਾਵਾਂਗੇ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਆਲਮ[4] ਢੂੰਡੇ ਤੈਨੂੰ ਆਣ ਮਿਲਾਵਾਂਗੇ,
ਜ਼ੁਹਦੀ[5] ਹੋ ਕੇ ਜ਼ੁਹਦ[6] ਕਮਾਵੇਂ ਲੈ ਪੀਆ ਗਲ ਲਾਵਾਂਗੇ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਐਵੇਂ ਉਮਰ ਗਵਾਈਆ ਔਗਤ[7] ਅਕਬਤ[8] ਚਾ ਰੁੜ੍ਹਾਇਆ ਈ,
ਲਾਲਚ ਕਰ ਕਰ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਮੁਖ ਸਫੈਦੀ ਆਇਆ ਈ,
ਅਜੇ ਵੀ ਸੁਣ ਜੈ ਤਾਇਬ[9] ਹੋਵੇਂ ਤਾਂ ਆਸ਼ਨਾ[10] ਸਦਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੇ ਚਲਨਾ ਏਂ ਤਾਂ ਚਲ ਕਿਹਾ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਈ,
ਜਿਕੋ ਧੱਕੇ ਕੀ ਕਰਨੇ ਜਾਂ ਵਤਨੋਂ ਦਫ਼ਤਰ ਆਇਆ ਈ,
ਵਾਚਦਿਆਂ ਖ਼ਤ ਅਕਲ ਗਈਉ ਈ ਰੋ ਰੋ ਹਾਲ ਵੰਞਾਵੇਂਗਾ।
ਹਜਾਬ ਕਰੇਂ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਕੋਲੋਂ ਕਦ ਤਕ ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇਂਗਾ।

---

[1] ਕੁੜੀਆਂ, [2] ਟੱਬਰ, [3] ਅੰਤ-ਸਮਾਂ, [4] ਦੁਨੀਆਂ, [5] ਤਪੱਸਵੀ, [6] ਤਪ, [7] ਅਵਿਗਤ, [8] ਅੰਤ, [9] ਅਧੀਨ, [10] ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ।

58.

ਖ਼ਾਕੀ[1] ਖ਼ਾਕ ਸੂੰ ਰਲ ਜਾਣਾ
ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਜ਼ੋਰ ਧਿਙਾਣਾ।
ਗਏ ਸੋ ਗਏ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਆਏ ਮੇਰੇ ਜਾਨੀ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ,
ਮੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਰਹਿੰਦੇ ਨਾਹੀਂ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਅਸਾਂ ਵਿਸਾਰੇ,
ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸੂੰ ਰਲ ਜਾਣਾ।
ਚਿਤ ਪਿਆਰ ਨਾ ਜਾਏ ਸਾਥੋਂ ਉੱਭੇ ਸਾਹ ਨਾ ਰਹਿੰਦੇ,
ਅਸੀਂ ਮੋਇਆਂ ਦੇ ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹਿੰਦੇ,
ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸੂੰ ਰਲ ਜਾਣਾ।
ਓਥੇ ਮਗਰ ਪਿਆਦੇ[2] ਲਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਆਏ,
ਏਥੇ ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਣ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਅੱਗੇ ਕਿਤ ਵਲ ਧਾਏ,
ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸੂੰ ਰਲ ਜਾਣਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਰੋਂਦੇ ਪਿਟਦੇ ਚੱਲੇ,
ਇਕੋ ਨਾਮ ਓਸੇ ਦਾ ਖਰਚੀ ਪੈਸਾ ਹੋਰ ਨਾ ਪੱਲੇ,
ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸੂੰ ਰਲ ਜਾਣਾ।
ਨਾ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ਧਙਾਣਾ।

ਪਾਠਾਂਤਰ—ਨੰ. 58

ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸਿਉਂ ਰਲ ਜਾਣਾ
ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜ਼ੋਰ ਧਿਙਾਣਾ
ਗਏ ਸੋ ਗਏ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਆਏ
ਮੇਰੇ ਜਾਨੀ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ
ਮੈਂ ਬਾਝੋਂ ਪਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨਾਹੀਂ,
ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਅਸਾਂ ਵਿਸਾਰੇ
ਵਿਚ ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ
ਮਾਰੂ ਕੇਹਾ ਝੁਲਾਣਾ
ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸਿਉਂ ਰਲ ਜਾਣਾ
ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜ਼ੋਰ ਧਿਙਾਣਾ।
ਚਿੱਤ ਪਇਆ ਨਾ ਜਾਏ ਸਾਥੋਂ
ਉਭੇ ਸਾਹ ਨਾ ਰਹਿੰਦੇ,
ਅਸੀਂ ਮੋਇਆਂ ਦੇ ਪਰਲੇ ਪਾਰੋਂ

---

[1] ਮਿੱਟੀ ਦਾ, [2] ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ।

ਜੀਵੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹਿੰਦੇ
ਅੱਜ ਕਿ ਭਲਕ ਤੁਰਣ ਦਾ ਸਾਨੂੰ
ਹੋਸੀ ਵੱਡਾ ਕਹਾਣਾ
ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸਿਉਂ ਰਲ ਜਾਣਾ
ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜ਼ੋਰ ਧਿਙਾਣਾ
ਉਥੇ ਮਗਰ ਪਿਆਦੇ ਲਗੇ
ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆਏ
ਇਥੇ ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਣ ਨਾ ਮਿਲਦਾ
ਅਗੇ ਕਿਤ ਵਲ ਜਾਏ।
ਜੋ ਕੁਛ ਅਗਲਿਆਂ ਸਿਰ ਬੀਤੀ,
ਅਸਾਂ ਭੀ ਉਹੋ ਟਿਕਾਣਾ।
ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸਿਉਂ ਰਲ ਜਾਣਾ
ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜ਼ੋਰ ਧਿਙਾਣਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਨਾ ਮਿਲਦਾ
ਰੋਂਦੇ ਪਿਟਦੇ ਚੱਲੇ
ਇਕ ਨਾਮ ਉਸੇ ਦਾ ਖ਼ਰਚੀ
ਬਿਆ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਪੱਲੇ
ਮੈਂ ਸੁਫ਼ਨਾ ਸਭ ਜਗ ਭੀ ਸੁਫ਼ਨਾ
ਹੋਰ ਸੁਫ਼ਨਾ ਲਗੇ ਭਿਆਣਾ
ਖ਼ਾਕੀ ਖ਼ਾਕ ਸਿਉਂ ਰਲ ਜਾਣਾ,
ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜ਼ੋਰ ਧਿਙਾਣਾ।

[ਦਾਲ]

59.

ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਮਾਹੀ ਯਾਰ ਨੂੰ।
ਇਕ ਹੱਸ ਹੱਸ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ, ਇਕ ਰੋਂਦੀਆਂ ਧੋਂਦੀਆਂ ਮਰਦੀਆਂ,
ਕਹੋ ਫੁੱਲੀ ਬਸੰਤ ਬਹਾਰ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਮਾਹੀ ਯਾਰ ਨੂੰ।
ਮੈਂ ਨ੍ਹਾਤੀ ਧੋਤੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਇਕ ਗੰਢ ਮਾਹੀ ਦਿਲ ਬਹਿ ਗਈ,
ਭਾ ਲਾਈਏ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਮਾਹੀ ਯਾਰ ਨੂੰ।
ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਕੀਤੀ ਦੂਤੀਆਂ[1], ਦੁੱਖ ਘੇਰ ਚੁਫੇਰੋਂ ਲੀਤੀਆਂ,
ਘਰ ਆ ਮਾਹੀ ਦੀਦਾਰ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਮਾਹੀ ਯਾਰ ਨੂੰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਘੁੱਟ ਰਾਂਝਣ ਗਲ ਲਾਇਆ,
ਦੁੱਖ ਗਏ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਮਾਹੀ ਯਾਰ ਨੂੰ।

---

[1] ਚੁਗ਼ਲ-ਖ਼ੋਰਾਂ ਨੇ।

[ਡਾਲ]

60.

ਢੋਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ।
ਆਪੇ ਆਹੂ[1] ਆਪੇ ਚੀਤਾ ਆਪੇ ਮਾਰਨ ਧਾਇਆ,
ਆਪੇ ਸਾਹਿਬ ਆਪੇ ਬਰਦਾ[2] ਆਪੇ ਮੁੱਲ ਵਿਕਾਇਆ,
ਢੋਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ।
ਕਦੀ ਹਾਥੀ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਦੀ ਠੂਠਾ ਡਾਂਗ ਭੁਵਾਇਆ,
ਕਦੀ ਰਾਵਲ ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਂਗੀ ਸਾਂਗ ਬਣਾਇਆ,
ਢੋਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ।
ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਕਿਆ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਲੀ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤਲੀ ਵਾਂਙ ਨਚਾਇਆ,
ਮੈਂ ਉਸ ਪੜਤਾਲੀ ਨਚਣਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਗਤ ਮਿਤ ਯਾਰ ਲਿਖਾਇਆ,
ਢੋਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ।
ਹਾਬੀਲ[3] ਕਾਬੀਲ[4] ਆਦਮ ਦੇ ਜਾਏ ਆਦਮ ਕਿਸ ਦਾ ਜਾਇਆ!
ਬੁਲ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਅੱਗੇ ਆਹਾ ਦਾਦਾ ਗੋਦ ਖਿਡਾਇਆ,
ਢੋਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ।

ਪਾਠਾਂਤਰ— ਨੰ. 60

ਮਉਲਾ ਆਦਮ ਬਣ ਆਇਆ
ਮਾਟੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀਰਾ ਲੱਧਾ, ਗੋਬਰ ਮਹਿੰ ਦੁਧ ਪਾਇਆ। ੧। ਰਹਾਉ।
ਸਭੋ ਊਠ ਕਤਾਰੀਂ ਬੱਧੇ
ਧੰਨੇ ਦਾ ਵੱਗ ਚਰਾਇਆ
ਸਾਡੀ ਭਾਜੀ ਲੇਵੇ ਨਾਹੀ
ਬਿਦਰ ਦੇ ਸਾਗ ਅਘਾਇਆ
ਕਹੂੰ ਹਾਥੀ ਅਸਵਾਰ ਹੋਇਆ
ਕਹੂੰ ਠੂਠਾ ਭਾਂਗ ਭਵਾਇਆ।
ਕਹੂੰ ਰਾਵਲ ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ
ਕਹੂੰ ਸ੍ਵਾਂਗੀ ਸ੍ਵਾਂਗ ਰਚਾਇਆ।
ਆਪ ਆਹੂ ਆਪੇ ਚੀਤਾ
ਆਪੇ ਮਾਰਨ ਧਾਇਆ
ਆਪੇ ਸਾਹਿਬ ਆਪੇ ਬਰਦਾ
ਆਪੇ ਮੁੱਲ ਵਿਕਾਇਆ
ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਕਿਆ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਲ

[1] ਹਰਨ, [2] ਦਾਸ [3] ਹਜ਼ਰਤ, [4] ਆਦਮ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਾਬੀਲ ਨੇ ਕਾਬੀਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪੁਤਲੀ ਵਾਂਗੂ ਨਚਾਯਾ
ਮੈਂ ਉਸ ਪੜਤਾਲੀ ਨੱਚਨਾ ਹਾਂ
ਜਿਸ ਗਤ ਮਤ ਯਾਰ ਲਖਾਯਾ।
ਹਾਬਿਲ ਕਾਬਿਲ ਆਦਮ ਦੇ ਜਾਏ
ਤੇ ਆਦਮ ਕੈਂ ਦਾ ਜਾਇਆ?
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸਭਨਾਂ ਥੀਂ ਅਗੇ ਆਹਾ
ਜਿਨ ਦਾਦਾ ਗੋਦਿ ਦਿਖਾਇਆ।

[ਰੇ]

61.

ਰਾਂਝਾ ਜੋਗੀੜਾ ਬਣ ਆਇਆ[1]।
ਵਾਹ ਸਾਂਗੀ ਸਾਂਗ ਰਚਾਇਆ।
ਏਸ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨੈਣ ਕਟੋਰੇ, ਬਾਜ਼ਾਂ ਵਾਂਙੂ ਲੈਂਦੇ ਡੋਰੇ,
ਮੁੱਖ ਡਿਠਿਆਂ ਦੁੱਖ ਜਾਵਣ ਝੋਰੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖੀਆਂ ਲਾਲ ਵੰਜਾਇਆ[2]।
ਰਾਂਝਾ ਜੋਗੀੜਾ ਬਣ ਆਇਆ।
ਏਸ ਜੋਗੀ ਦੀ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ[3], ਕੰਨ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਗਲ ਵਿਚ ਗਾਨੀ,
ਸੂਰਤ ਇਸ ਦੀ ਯੂਸਫ਼ ਸਾਨੀ, ਏਸ ਅਲਫ਼ੋਂ ਆਹਦ[4] ਬਣਾਇਆ।
ਰਾਂਝਾ ਜੋਗੀੜਾ ਬਣ ਆਇਆ।
ਰਾਂਝਾ ਜੋਗੀ ਤੇ ਮੈਂ ਜੋਗਿਆਨੀ, ਇਸ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਭਰਸਾਂ ਪਾਣੀ,
ਏਵੇਂ ਪਿਛਲੀ ਓਮਰ ਵਿਹਾਣੀ, ਏਸ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਭਰਮਾਇਆ,
ਰਾਂਝਾ ਜੋਗੀੜਾ ਬਣ ਆਇਆ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਇਹ ਗਤ[5] ਬਣਾਈ[6], ਪ੍ਰੀਤ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਈ,
ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਕੂੰ ਛਪੇ ਛੁਪਾਈ, ਨੀ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰਿਓਂ ਧਾਇਆ[7]।
ਰਾਂਝਾ ਜੋਗੀੜਾ ਬਣ ਆਇਆ।
ਵਾਹ ਸਾਂਗੀ ਸਾਂਗ ਰਚਾਇਆ।

---

1 ਰਾਂਝਾ ਜੋਗੀਅੜਾ ਬਣ ਆਇਆ ਨੀ
ਵਾਹ ਵਾਹ! ਸਾਂਗੀ ਸਾਂਗ ਰਚਾਇਆ ਨੀ
2 ਗੁਆਇਆ
ਮੁੱਖ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵਣ ਦੁਖ ਝੋਰੇ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਲਖਾਇਆ ਨੀ।
3 ਏਸ ਜੋਗੀ ਦੀ ਕੀ ਵੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।
4 ਅਰੂਪ, ਰੱਬ, 5 ਹਾਲਤ
6 ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਹੁਣ ਗਤ ਪਾਈ
7 ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਕੁਰ ਛਪੇ ਛਪਾਈ
ਲੈ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਧਾਇਆ ਨੀ।

62.

ਰਾਂਝਾ ਰਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਨੀ, ਮੈਂ ਆਪੇ ਰਾਂਝਾ ਹੋਈ।
ਸੱਦੋ ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਧੀਦੋ ਰਾਂਝਾ, ਹੀਰ ਨਾ ਆਖੋ ਕੋਈ।
ਰਾਂਝਾ ਮੈਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰਾਂਝੇ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾ ਕੋਈ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਹ ਆਪ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਆਪ ਕਰੇ ਦਿਲਜੋਈ।
ਰਾਂਝਾ ਰਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਨੀ, ਮੈਂ ਆਪੇ ਰਾਂਝਾ ਹੋਈ।
ਹੱਥ ਖੂੰਡੀ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਮੰਗੂ[1], ਮੋਢੇ ਭੂਰਾ ਲੋਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਹੀਰ ਸਲੇਟੀ ਵੇਖੋ, ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਖਲੋਈ।
ਰਾਂਝਾ ਰਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਨੀ, ਮੈਂ ਆਪੇ ਰਾਂਝਾ ਹੋਈ।
ਸੱਦੋ ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਧੀਦੋ ਰਾਂਝਾ, ਹੀਰ ਨਾ ਆਖੋ ਕੋਈ।

63.

ਰਾਤੀਂ ਜਾਗੇਂ ਕਰੇਂ ਇਬਾਦਤ[2],
ਰਾਤੀਂ ਜਾਗਣ ਕੁੱਤੇ।
ਤੈਥੋਂ ਉੱਤੇ।
ਭੌਂਕਣ ਬੰਦ ਮੂਲ ਨਾ ਹੁੰਦੇ,
ਜਾ ਰੂੜੀ ਤੇ ਸੁੱਤੇ।
ਤੈਥੋਂ ਉੱਤੇ।
ਖਸਮ[3] ਆਪਣੇ ਦਾ ਦਰ ਨਾ ਛੱਡਦੇ,
ਭਾਵੇਂ ਵੱਜਣ ਜੁੱਤੇ।
ਤੈਥੋਂ ਉੱਤੇ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਕੋਈ ਰਖਤ[4] ਵਿਹਾਜ ਲੈ,
ਨਹੀਂ ਤੇ ਬਾਜ਼ੀ ਲੈ ਗਏ ਕੁੱਤੇ।
ਤੈਥੋਂ ਉੱਤੇ।

64.

ਰੋਜ਼ੇ ਹੱਜ ਨਿਮਾਜ਼ ਨੀ ਮਾਏ।
ਮੈਨੂੰ ਪੀਆ ਨੇ ਆਣ ਭੁਲਾਏ।
ਜਾਂ ਪੀਆ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪਈਆਂ, ਮੰਤਕ[5] ਨਹਿਵ[6] ਸੱਭੇ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ,
ਉਸ ਅਨਹਦ-ਤਾਰ[7] ਵਜਾਏ, ਰੋਜ਼ੇ ਹੱਜ ਨਿਮਾਜ਼ ਨੀ ਮਾਏ।
ਜਾਂ ਪੀਆ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਕਾਇਆ[8],
ਹਰ ਮੁਜ਼ਹਰ[9] ਵਿਚ ਉਹਾ ਦਿਸਦਾ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਜਲਵਾ ਜਿਸ ਦਾ।
ਲੋਕਾਂ ਖਬਰ ਨਾ ਕਾਏ, ਰੋਜ਼ੇ ਹੱਜ ਨਿਮਾਜ਼ ਨੀ ਮਾਏ।

---

[1] ਚੋਣਾ (ਮੱਝਾਂ ਦਾ), [2] ਭਗਤੀ, [3] ਮਾਲਿਕ, [4] ਵਣਜ, ਲਾਹਾ, [5] ਤਰਕ (Logic), [6] ਵਾਕ-ਵਿਚਾਰ (Syntax), [7] ਅਨਾਹਤ ਸੰਗੀਤ, [8] ਤ੍ਰੀਕਾ, [9] ਪਰਗਟ।

65.

ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਕਹੁ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਉਤਾਰਿਆ ਈ।

ਆਦਮ ਕਣਕੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਾਇਆ, ਆਪੇ ਮਗਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੁੜਾਇਆ,
ਕਢ ਬਹਿਸ਼ਤੋਂ[1] ਜ਼ਮੀਨ ਰੁਲਾਇਆ, ਕੇਡ ਪਸਾਰ ਪਸਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਈਸਾ ਨੂੰ ਬਿਨ ਬਾਪ ਜੰਮਾਇਆ, ਨੂਹੇ ਪਰ ਤੂਫ਼ਾਨ ਮੰਗਾਇਆ,
ਨਾਲ ਪਿਓ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਲੜਾਇਆ, ਡੋਬ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਮੂਸੇ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਤੂਰ ਚੜ੍ਹਾਇਓ, ਅਸਮਾਈਲ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਾਹ[2] ਕਰਾਇਓ,
ਯੂਨਸ ਮੱਛੀ ਤੋਂ ਨਿਗਲਾਇਓ, ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁੱਤਬੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਖ਼੍ਵਾਬ ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਲਾਇਓ, ਯੂਸਫ਼ ਖੂਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪਵਾਇਓ,
ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਦਿਵਾਇਓ, ਤਾਂ ਮਰਾਤਬ[3] ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਭੱਠ ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੂੰ ਝੁਕਾਇਉ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਪਾਇਉ,
ਸਾਬਰ ਦੇ ਤਨ ਕੀੜੇ ਪਾਇਓ, ਹੁਸਨ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਮਨਸੂਰ ਸਰਮਦ ਦਾ ਗਲਾ ਕਟਾਇਓ, ਰਾਹਬ ਦਾ ਕਢਵਾਇਉ ਪਿੱਤਾ,
ਜ਼ਕਰੀਆ ਸਿਰ ਕਲੱਵਤਰ ਕੀਤਾ, ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਕੰਮ ਕੀ ਸਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਸ਼ਾਹ ਸਰਮਦ ਦਾ ਗਲਾ ਕਟਾਇਓ, ਸ਼ਮਸ ਤੇ ਜਾਂ ਸੁਖਨ ਅਲਾਇਓ,
ਕੁਮਰ ਯਾਜ਼ਨੀ ਆਪ ਕਹਾਇਓ, ਸਿਰ ਪੈਰੋਂ ਖੱਲ ਉਤਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਏਸ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਬੜੇ ਅਡੰਬਰ, ਇਸ਼ਕ ਨਾ ਛੱਪਦਾ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ,
ਇਸ਼ਕ ਕੀਤਾ ਸ਼ਾਹ ਸਰਫ਼ ਕਲੰਦਰ, ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਠਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਇਸ਼ਕ ਲੇਲਾ ਦੇ ਧੁੰਮਾਂ ਪਾਈਆਂ, ਤਾਂ ਮਜਨੂੰ ਨੇ ਅੱਖੀਆਂ ਲਾਈਆਂ,
ਉਹਨੂੰ ਧਾਰਾਂ ਇਸ਼ਕ ਚੁੰਘਾਈਆਂ, ਖੂਹੇ ਬਰਸ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਇਸ਼ਕ ਹੋਰੀਂ ਹੀਰ ਵੱਲ ਧਾਏ, ਤਾਂਹੀਏ ਰਾਂਝੇ ਕੰਨ ਪੜਵਾਏ,
ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹੁਣ ਆਏ, ਸਿਰ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵਾਰਿਆ ਈ।

---

[1] ਸੁਰਗ ਵਿਚੋਂ, [2] ਕਤਲ, [3] ਮਰਤਬਾ।

ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਸੱਸੀ ਥਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਲਾਈ, ਸੋਹਣੀ ਕੱਚੇ ਘੜੇ ਰੁੜ੍ਹਾਈ,
ਰੋਡੇ ਪਿੱਛੇ ਗੱਲ ਗਵਾਈ, ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕਰ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਫ਼ੌਜਾਂ ਕਤਲ ਕਰਾਈਆਂ ਭਾਈਆਂ, ਮਸ਼ਕਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕਟਵਾਈਆਂ,
ਡਿੱਠੀ ਕੁਦਰਤ ਤੇਰੀ ਸਾਈਆਂ, ਸਿਰ ਤੈਥੋਂ ਬਲਿਹਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਕੈਰੋਂ ਪਾਂਡੋ ਕਰਨ ਲੜਾਈਆਂ, ਅਠਾਰਾਂ ਖੂਹਣੀਆਂ ਤਦੋਂ ਖਪਾਈਆਂ,
ਮਾਰਨ ਭਾਈ ਸਕਿਆਂ ਭਾਈਆਂ, ਕੀ ਓਥੇ ਨਿਆਂ ਨਿਤਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਨਮਰੂਦ ਨੇ ਵੀ ਖ਼ੁਦਾ ਸਦਾਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ,
ਮੱਛਰ ਤੋਂ ਨਮਰੂਦ ਮਰਵਾਇਆ, ਕਾਰੂੰ ਜ਼ਮੀਂ ਨਿਘਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਫਰਔਨ ਨੇ ਜਦੋਂ ਖ਼ੁਦਾ ਕਹਾਇਆ, ਨੀਲ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਇਆ,
ਓਸੇ ਨਾਲ ਅਸ਼ਟੰਡ ਜਗਾਇਆ, ਖ਼ੁਦੀਓਂ ਕਰ ਤਦ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਲੰਕਾ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਦ[1] ਬਜਾਇਓ, ਲੰਕਾ ਰਾਮ ਕੋਲੋਂ ਲੁਟਵਾਇਓ,
ਹਰਨਾਕਸ਼ ਕਿੱਤਾ ਬਹਿਸ਼ਤ ਬਨਾਇਓ, ਉਹ ਵਿਚ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਸੀਤਾ ਦੈਂਹਸਰ ਲਈ ਬੇਚਾਰੀ, ਤਦ ਹਨੂਵੰਤ[2] ਨੇ ਲੰਕਾ ਸਾੜੀ,
ਰਾਵਣ ਦੀ ਸਭ ਢਾਹ ਅਟਾਰੀ[3], ਓੜਕ ਰਾਵਣ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਗੋਪੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀ ਚੱਜ ਕਮਾਇਆ, ਮੱਖਣ ਕਾਨ੍ਹ ਤੋਂ ਲੁਟਵਾਇਆ,
ਰਾਜੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਮੰਗਵਾਇਆ, ਬੋਦੀਉਂ ਪਕੜ ਪਛਾੜਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਆਪੇ ਚਾ ਇਮਾਮ ਬਣਾਇਆ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਯਜ਼ੀਦ ਲੜਾਇਆ,
ਚੌਧੀਂ ਤਬਕੀਂ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ, ਸਿਰ ਨੇਜ਼ੇ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲੇ ਪੀਤੇ, ਭੂਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਕੀਤੇ,
ਸਭ ਅਸ਼ਰਾਫ਼[4] ਫਿਰਨ ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ, ਭਲਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਝਾੜਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਫ਼ਕੀਰ ਵਿਚਾਰਾ, ਕਰ ਕਰ ਚਲਿਆ ਕੂਚ ਨਗਾਰਾ,

---

[1] ਵਾਜਾ, [2] ਹਨੂੰਮਾਨ, [3] ਮਹੱਲ, [4] ਭਲੇਮਾਣਸ।

ਰੋਸ਼ਨ ਜੱਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ[1], ਨੂਰੋਂ ਸਰਜ ਉਤਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਕਹੁ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਉਤਾਰਿਆ ਈ।

66.

ਰੈਣ ਗਈ ਲਟਕੇ ਸਭ ਤਾਰੇ।
ਅਬ ਤੋ ਜਾਗ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਪਿਆਰੇ।
ਆਵਾਗੌਣ ਸਰਾਈਂ ਡੇਰੇ, ਸਾਥ ਤਿਆਰ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਤੇਰੇ।
ਤੈਂ ਨਾ ਸੁਣਿਉ ਕੂਚ ਨਗਾਰੇ, ਅਬ ਤੋ ਜਾਗ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਪਿਆਰੇ।
ਕਰ ਲੈ ਅੱਜ ਕਰਨੀ ਦੇ ਬੇਰਾ[2], ਬਹੁੜ[3] ਨਾ ਹੋਸੀ ਆਵਣ ਤੇਰਾ,
ਸਾਥੀ ਚਲੋ ਚੱਲ ਪੁਕਾਰੇ, ਅਬ ਤੋ ਜਾਗ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਪਿਆਰੇ।
ਕਿਆ ਸਰਧਨ[4] ਕਿਆ ਨਿਰਧਨ[5] ਪੌੜੇ, ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਦੌੜੇ,
ਲੱਧਾ ਨਾਮ ਲੈ ਲਿਓ ਸਭਾਰੇ, ਅਬ ਤੋ ਜਾਗ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਪਿਆਰੇ।
ਮੂਤੀ ਚੂਨੀ ਪਾਰਸ ਪਾਸੇ, ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਮਰੋ ਪਿਆਸੇ,
ਖੋਲ੍ਹ ਅੱਖੀਂ ਉੱਠ ਬਹੁ ਭਿਕਾਰੇ, ਅਬ ਤੋ ਜਾਗ ਮੁਸਾਫਰ ਪਿਆਰੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪੜੀਏ, ਗ਼ਫ਼ਲਤ[6] ਛੋੜ ਕੁਝ ਹੀਲਾ[7] ਕਰੀਏ।
ਮਿਰਗ ਜਤਨ ਬਿਨ ਖੇਤ ਉਜਾੜੇ, ਅਬ ਤੋ ਜਾਗ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਪਿਆਰੇ।
ਰੈਣ ਗਈ ਲਟਕੇ ਸਭ ਤਾਰੇ।
ਅਬ ਤੋ ਜਾਗ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਪਿਆਰੇ।

ਪਾਠਾਂਤਰ— ਨੰ: 66

ਅਬ ਤੂੰ ਜਾਗ ਸੁਦਾਗਰ ਪਿਆਰੇ,
ਰੈਣ ਗਈ ਲੁੜਕੇ ਸਭ ਤਾਰੇ।
ਆਵਾਗਉਣ ਸਰਾਈਂ ਡੇਰੇ, ਸਭੇ ਤਿਆਰ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਤੇਰੇ।
ਅਜੇ ਨ ਸੁਣੇਂ ਤੈਂ ਕੂਚ ਨਗਾਰੇ।
ਕਰ ਲੈ ਅਜ ਕਰਨ ਦੀ ਵੇਰਾ, ਬਹੁੜ ਨ ਹੋਸੀ ਆਵਣ ਤੇਰਾ।
ਅਬ ਕਿਛੁ ਕਰਹੁ ਕਰਨ ਦੀ ਬਰੀਆ
ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਸਭੀ ਮਤਿ ਹਿਰੀਆ
ਸਾਥ ਤੇਰਾ ਚਲ ਚਲਹਿ ਪੁਕਾਰੇ।
ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਨਫ਼ੇ ਕਉ ਦਉਰੇ
ਕਿਆ ਸਰਧਨ ਕਿਆ ਨਿਰਧਨ ਬਉਰੇ
ਲਾਹਾ ਨਾਮ ਤੂੰ ਲੇ ਸੰਭਾਰੇ।
ਮੋਤੀ ਚੂਨੀ ਪਾਰਸ ਪਾਸੇ

---

[1] ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ, [2] ਵੇਲਾ, [3] ਮੁੜ ਕੇ, [4] ਅਮੀਰ, [5] ਗ਼ਰੀਬ, [6] ਸੁਸਤੀ, [7] ਉਪਰਾਲਾ।

ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਮਰਹੁ ਪਿਆਸੇ
ਖੋਲ੍ਹ ਅੱਖੀਂ ਉਠ ਲੈ ਛਿਟਕਾਰੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਰੀਏ
ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਛੋਡਿ ਕਿਛ ਹੀਲਾ ਕਰੀਏ
ਮ੍ਰਿਗ ਜਤਨ ਬਿਨ ਖੇਤ ਉਜਾਰੇ ਅਬ ਤੂੰ....

[ਸੀਨ]

67.

ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੱਖੜਾ ਮੋੜ,
ਵੇ ਪਿਆਰਿਆ,
ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੱਖੜਾ ਮੋੜ।
ਆਪੇ ਲਾਈਆਂ ਕੁੰਡੀਆਂ ਤੈਂ, ਤੇ ਆਪ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈਂ ਡੋਰ।
ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੱਖੜਾ ਮੋੜ।
ਅਰਸ਼ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬਾਂਗਾਂ ਮਿਲੀਆਂ, ਮੱਕੇ ਪੈ ਗਿਆ ਸ਼ੋਰ।
ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੱਖੜਾ ਮੋੜ।
ਡੋਲੀ ਪਾ ਕੇ ਲੈ ਚੱਲੇ ਖੇੜੇ, ਨਾ ਕੁਝ ਉਜ਼ਰ[1] ਨਾ ਜ਼ੋਰ।
ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੱਖੜਾ ਮੋੜ।
ਜੇ ਮਾਏ ਤੈਨੂੰ ਖੇੜੇ ਪਿਆਰੇ, ਡੋਲੀ ਪਾ ਦੇਵੀਂ ਹੋਰ।
ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੱਖੜਾ ਮੋੜ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਅਸਾਂ ਮਰਨਾ ਨਾਹੀਂ, ਵੇ ਮਰ ਗਿਆ ਕੋਈ ਹੋਰ।
ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਮੁੱਖੜਾ ਮੋੜ।

68.

ਸਾਈਂ ਛਪ ਤਮਾਸ਼ੇ ਨੂੰ ਆਇਆ,
ਤੁਸੀਂ ਰਲ ਮਿਲ ਨਾਮ ਧਿਆਓ।
ਲਟਕ[2] ਸਜਨ ਦੀ ਨਾਹੀਂ ਛਪਦੀ, ਸਾਰੀ ਖ਼ਲਕਤ ਸਿੱਕਦੀ[3] ਤੱਪਦੀ,
ਤੁਸੀਂ ਦੂਰ ਨਾ ਢੂੰਡਨ ਜਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਰਲ ਮਿਲ ਨਾਮ ਧਿਆਓ।
ਰਲ ਮਿਲ ਸਈਓ ਅਤਣ[4] ਪਾਓ, ਇਕ ਬੰਨੇ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਓ;
ਨਾਲੇ ਗੀਤ ਸਜਣ ਦਾ ਗਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਰਲ ਮਿਲ ਨਾਮ ਧਿਆਓ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਬਾਤ ਅਨੋਖੀ ਏਹਾ, ਨੱਚਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਘੁੰਗਟ ਕੇਹਾ,
ਤੁਸੀਂ ਪਰਦਾ ਅੱਖੀਂ ਥੀਂ ਲਾਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਰਲ ਮਿਲ ਨਾਮ ਧਿਆਓ।

69.

ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।
ਦੂਰ ਦੂਰ ਅਸਾਥੋਂ ਗਿਉਂ, ਅਸਲਾਤੇ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਰਹਿਉਂ,

---

[1] ਇਨਕਾਰ, [2] ਮਸਤੀ, [3] ਤਰਸਦੀ, [4] ਤ੍ਰਿੰਞਣ।

ਕੀ ਕਸਰ ਕਸੂਰ ਵਿਸਾਰਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।
ਮੇਰਾ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਯਾਰ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਓਸੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ,
ਕਿਡੇ ਸਮਝੇਂ ਵਡ ਪਰਵਾਰਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।
ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਪੈ ਗਈ, ਧੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਈ,
ਮੂੰਹ ਬਾਹਰਵੀਂ ਸਦੀ ਪਸਾਰਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।
ਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹਸ਼ਰ ਅਜ਼ਾਬ ਦਾ, ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ,
ਡਰ ਹਾਵੀਏ ਦੋਜ਼ਖ਼ ਮਾਰਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਵਸੀ, ਮੇਰੀ ਬਲਦੀ ਭਾ[1] ਬੁਝਾਵਸੀ,
ਅਨਾਇਤ ਦਮਦਮ ਨਾਲ ਚਿਤਾਰਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।

ਪਾਠਾਂਤਰ—ਨੰ. 69

ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ!
ਦੂਰ ਦੂਰ ਅਸਾਥੋਂ ਰਹਿ ਗਇਓਂ
ਅਰਸ਼ ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਰਹਿਓਂ
ਕੀ ਕਸਰ ਕਸੂਰ ਵਿਸਾਰਿਆ
ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ!
ਮੇਰਾ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਯਾਰ ਏ
ਮੇਰਾ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਏ
ਕਦੀ ਆਵੀਂ ਦੋ ਪੁੜ ਵਾਲਿਆ
ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ!
ਜਦ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਪੈ ਗਈ।
ਧੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਈ
ਮੂੰਹ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਪਸਾਰਿਆ
ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ!
ਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹਸ਼ਰ ਅਜ਼ਾਬ ਦਾ
ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਯਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ
ਵਿਚ ਹਾਵਿਆਂ ਦੋਜ਼ਖ਼ਾਂ ਮਾਰਿਆ
ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ!
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਮੇਰੇ ਘਰਿ ਆਵਸੀ
ਮੇਰੀ ਬਲਦੀ ਭਾਹ ਬੁਝਾਵਸੀ
ਅਸਾਂ ਦਮ ਬਦਮ ਚਿਤਾਰਿਆ
ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ!

---

[1] ਅੱਗ।

70.

ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀਂ ਦਾ।

ਤਾਣੀ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ ਨਲੀਆਂ, ਪੀਠ ਨੜਾ ਤੇ ਛੱਬਾਂ ਛੱਲੀਆਂ,
ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਜਿਤਾਵਣ, ਵੱਖੋ ਵੱਖੀ ਜਾਹੀਂ ਦਾ।

ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀਂ ਦਾ।

ਚੌਂਸੀ ਪੈਂਸੀ ਖੱਦਰ ਧੋਤਰ, ਮਲ ਮਲ ਖਾਸਾ ਇੱਕਾ ਸੂਤਰ,
ਪੂਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇ, ਭਗਵਾ[1] ਭੇਸ ਗੋਸਾਈਂ ਦਾ।

ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀਂ ਦਾ।

ਕੁੜੀਆਂ ਹੱਥੀਂ ਛਾਪਾਂ ਛੱਲੇ, ਆਪੋ ਆਪੇ ਨਾਮ ਸਵੱਲੇ,
ਸੱਭਾ[2] ਹਿੱਕਾ[3] ਚਾਂਦੀ ਆਖੋ, ਕਣਕਣ ਚੂੜਾ ਬਾਹੀਂ ਦਾ।

ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀਂ ਦਾ।

ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਠ ਮਝੀਆਂ ਦਾ ਕਰੇ ਸੰਭਾਲਾ,
ਰੂੜੀ ਉਤੇ ਗੱਦੋਂ ਚਾਰੇ, ਉਹ ਭੀ ਵਾਗੀ ਗਾਈਂ ਦਾ।

ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀਂ ਦਾ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਕੀ ਪੁੱਛਨੈਂ, ਸ਼ਾਕਰ ਹੋ ਰਜ਼ਾਈਂ ਦਾ,
ਜੇ ਤੂੰ ਲੋਚੇਂ ਬਾਗ਼ ਬਹਾਰਾਂ, ਚਾਕਰ ਰਹੁ ਅਰਾਈਂ[4] ਦਾ।

ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀਂ ਦਾ।

71.

ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕੋਲੋਂ ਤਨ ਦਾ ਲਹੂ ਛਾਣੀਦਾ।
ਦੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਕੀਤਾ ਏਕਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਹੁਰਾ ਨਾ ਕੋਈ ਪੇਕਾ,
ਦਰਦ ਵਿਹੂਣੀ ਪਈ ਦਰ ਤੇਰੇ[5], ਤੂੰ ਹੈਂ ਦਰਦ ਰੰਜਾਣੀ[6] ਦਾ।
ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕੋਲੋਂ ਤਨ ਦਾ ਲਹੂ ਛਾਣੀਦਾ।
ਕਢ ਕਲੇਜਾ ਕਰਨੀ ਆਂ ਬੇਰੇ[7], ਇਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਲਾਇਕ ਤੇਰੇ,
ਹੋਰ ਤੌਫ਼ੀਕ[8] ਨਹੀਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ, ਪੀਉ ਕਟੋਰਾ ਪਾਣੀ ਦਾ।
ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕੋਲੋਂ ਤਨ ਦਾ ਲਹੂ ਛਾਣੀਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੇ ਨੈਣ ਨਿਰਾਸੇ, ਆਪੇ ਓੜਕ ਫਾਹੀ ਫਾਸੇ[9]।
ਹੁਣ ਤਾਂ ਛੁੱਟਣ ਔਖਾ ਹੋਇਆ, ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਨਿਮਾਣੀ ਦਾ।
ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕੋਲੋਂ ਤਨ ਦਾ ਲਹੂ ਛਾਣੀਦਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਪਿਆ ਹੁਣ ਗੱਜੇ, ਇਸ਼ਕ ਦਮਾਮੇ[10] ਸਿਰ ਤੇ ਵੱਜੇ,

---

[1] ਗੇਰੂਆ, [2] ਸਾਰੇ, [3] ਇਕੋ, [4] ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਜੀ।
[5] ਦਰ ਦਰ ਹੋਇ ਪਈ ਦਰ ਤੇਰੇ
[6] ਮਾਰੀ ਹੋਈ, [7] ਟੋਟੇ, [8] ਹਿੰਮਤ,
[9] ਆਪੇ ਉਡਿ ਉਡਿ ਫਾਹੀ ਫਾਸੇ, [10] ਢੋਲ।

ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਗੋਇਲ ਵਾਸਾ, ਓੜਕ ਕੂਚ ਨੱਕਾਰੇ[1] ਦਾ।
ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕੋਲੋਂ ਤਨ ਦਾ ਲਹੂ ਛਾਣੀਦਾ।

72.

ਸਦਾ ਮੈਂ ਸਾਹਵਰਿਆਂ ਘਰ ਜਾਣਾ,
ਨੀ ਮਿਲ ਲਓ ਸਹੇਲੜਿਓ।
ਤੁਸਾਂ ਵੀ ਹੋਸੀ ਅੱਲਾ ਭਾਣਾ,
ਨੀ ਮਿਲ ਲਓ ਸਹੇਲੜੀਓ।

ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ ਸੂਲ ਉਪੱਠੇ ਚੰਬੜ ਜਾਵਣ ਮੈਨੂੰ।
ਦੁੱਖ ਅਗਲੇ ਮੈਂ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸੌਂਪਾਂ ਕਿਹਨੂੰ।
ਇਕ ਵਿਛੋੜਾ ਸਈਆਂ ਦਾ ਜਿਉਂ ਡਾਰੋਂ ਕੂੰਜ ਵਿਛੁੰਨੀ।
ਮਾਪਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਇਕ ਚੋਲੀ ਇਕ ਚੁੰਨੀ।
ਦਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੰਝੂ ਭਰ ਭਰ ਰੁੰਨੀ।
ਸੱਸ ਨਨਾਣਾਂ ਦੇਵਣ ਤਾਹਨੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਭਾਰੀ ਪੁੰਨੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਸੱਤਾਰ[2] ਸੁਣੀਂਦਾ ਇਕ ਵੇਲਾ ਟਲ ਜਾਵੇ।
ਅਦਲ[3] ਕਰੇ ਤਾਂ ਜਾਹ ਨਾ ਕਾਈ ਫਜ਼ਲੋਂ[4] ਬਖਰਾ ਪਾਵੇ।

ਸਦਾ ਮੈਂ ਸਾਹਵਰਿਆਂ ਘਰ ਜਾਣਾ,
ਨੀ ਮਿਲ ਲਓ ਸਹੇਲੜੀਓ।
ਤੁਸਾਂ ਵੀ ਹੋਸੀ ਅੱਲਾ ਭਾਣਾ,
ਨੀ ਮਿਲ ਲਓ ਸਹੇਲੜੀਓ।

73.

ਸੁਨੋ ਤੁਮ ਇਸ਼ਕ ਕੀ ਬਾਜ਼ੀ[5], ਮਲਾਇਕ[6] ਹੋਂ ਕਹਾਂ ਰਾਜ਼ੀ,
ਯਹਾਂ ਬਿਰਹੋਂ ਪਰ ਹੈਗਾ ਜੀ, ਵੇਖਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਹਾਰੇਗਾ।
ਸਾਜਨ ਕੀ ਭਾਲ ਹੁਣ ਹੋਈ, ਮੈਂ ਲਹੂ ਨੈਣ ਭਰ ਰੋਈ,
ਨੱਚੇ ਹਮ ਲਾਹ ਕਰ ਲੋਈ, ਹੈਰਤ[7] ਕੇ ਪੱਥਰ ਮਾਰੇਗਾ।
ਮਹੂਰਤ ਪੂਛ ਕਰ ਜਾਊਂ, ਸਾਜਨ ਕਾ ਦੇਖਨੇ ਪਾਊਂ,
ਉਸੇ ਮੈਂ ਲੇ ਗਲੇ ਲਾਊਂ, ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਖ਼ੁਦ ਗੁਜ਼ਾਰੇਗਾ।
ਇਸ਼ਕ ਕੀ ਤੇਗ਼[8] ਸੇ ਮੂਈ, ਨਹੀਂ ਵੋਹ ਜ਼ਾਤ ਕੀ ਦੂਈ[9],
ਔਰ ਪੀਆ ਪੀਆ ਕਰ ਮੂਈ, ਮੋਇਆਂ ਫਿਰ ਰੂਹ ਚਿਤਾਰੇਗਾ।
ਸਾਜਨ ਕੀ ਭਾਲ ਸਰ[10] ਦੀਆ, ਲਹੂ ਮਧ[11] ਅਪਨਾ ਪੀਆ,
ਕਫ਼ਨ ਬਾਹੋਂ ਸੇ ਸੀ ਲੀਆ, ਲਹਦ[12] ਮੇਂ ਪਾ ਉਤਾਰੇਗਾ।

---

[1] ਨਗਾਰਾ   ਓੜਕ ਕੂਚ ਬਖਾਣੀ ਦਾ

[2] ਰੱਬ, [3] ਇਨਸਾਫ, [4] ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ, [5] ਖੇਡ, [6] ਫਰਿਸ਼ਤਾ, [7] ਹੈਰਾਨੀ, [8] ਤਲਵਾਰ, [9] ਦ੍ਵੈਸ਼, [10] ਸਿਰ, [11] ਰਿੜ, [12] ਕਬਰ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਇਸ਼ਕ ਹੈ ਤੇਰਾ, ਉਸੀ ਨੇ ਜੀ ਲੀਆ ਮੇਰਾ,
ਮੇਰੇ ਘਰ ਬਾਰ ਕਰ ਫੇਰਾ, ਵੇਖਾਂ ਸਿਰ ਕੌਣ ਵਾਰੇਗਾ।

74.

ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ ਨੀ ਮਾਏ ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ।
ਲਾਲਾਂ ਦਾ ਉਹ ਵਣਜ ਕਰੇਂਦੇ ਹੋਕਾ ਆਖ ਸੁਣਾਏ।
ਲਾਲ ਨੇ ਗਹਿਣੇ ਸੋਨੇ ਸਾਥੀ ਮਾਏ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵਾਂ,
ਸੁਣਿਆ ਹੋਕਾ ਮੈਂ ਦਿਲ ਗੁਜ਼ਰੀ ਮੈਂ ਭੀ ਲਾਲ ਲਿਆਵਾਂ,
ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਲਾਵਾਂ,
ਲੋਕ ਜਾਨਣ ਇਹ ਲਾਲਾਂ ਵਾਲੇ ਲਈਆਂ ਮੈਂ ਭਰਮਾਏ,
ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ ਨੀ ਮਾਏ ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ।
ਓੜਕ ਜਾ ਖਲੋਤੀ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਮਨੋਂ ਸਧਰਾਈਆਂ,
ਭਾਈ ਵੇ ਲਾਲਾਂ ਵਾਲਿਉ ਮੈਂ ਵੀ ਲਾਲ ਲੇਵਣ ਨੂੰ ਆਈਆਂ,
ਉਹਨਾਂ ਭਰੇ ਸੰਦੂਕ ਵਿਖਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਰੀਝਾਂ ਆਈਆਂ,
ਵੇਖੇ ਲਾਲ ਸੁਹਾਨੇ ਸਾਰੇ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਸਵਾਏ।
ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ ਨੀ ਮਾਏ ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ।
ਭਾਈ ਵੇ ਲਾਲਾਂ ਵਾਲਿਆ ਵੀਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਦਸਾਈਂ,
ਜੇ ਤੂੰ ਆਈ ਹੈਂ ਲਾਲ ਖ਼ਰੀਦਣ ਧੜ ਤੋਂ ਸੀਸ ਲਹਾਈਂ,
ਡਮ੍ਹ[1] ਕਦੀ ਸੂਈ ਦਾ ਨਾ ਸਹਿਆ ਸਿਰ ਕਿਥੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਈ,
ਲਾਜ਼ਮ[2] ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਘਰ ਆਈ ਪੁੱਛਣ ਗਵਾਂਢੀ ਆਏ।
ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ ਨੀ ਮਾਏ ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ।
ਤੂੰ ਜੁ ਗਈ ਸੈਂ ਲਾਲ ਖ਼ਰੀਦਣ ਉੱਚੀ ਅੱਡੀ ਚਾਈ ਨੀ,
ਕਿਹੜਾ ਮੁਹਰਾ ਓਥੋਂ ਰੰਨੇ ਤੂੰ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆਈ ਨੀ,
ਲਾਲ ਸੀ ਭਾਰੇ ਮੈਂ ਸਾਂ ਹਲਕੀ ਖ਼ਾਲੀ ਕੰਨੀ ਸਾਈ ਨੀ।
ਭਾਰਾ ਲਾਲ ਅਨਮੁੱਲਾ ਓਥੋਂ ਮੈਥੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਨਾ ਜਾਏ।
ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ ਨੀ ਮਾਏ ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ।
ਕੱਚੀ ਕੱਚ ਵਿਹਾਜਣ ਜਾਣਾ ਲਾਲ ਵਿਹਾਜਣ ਚੱਲੀ,
ਪੱਲੇ ਖ਼ਰਚ ਨਾ ਸਾਖ[3] ਨਾ ਕਾਈ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰਨ ਚੱਲੀ,
ਮੈਂ ਮੋਟੀ ਮੁਸ਼ਟੰਡੀ[4] ਦਿੱਸਾਂ ਲਾਲ ਨੂੰ ਚਾਰਨ ਚੱਲੀ,
ਜਿਸ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣਾ ਸੋ ਸ਼ਾਹ ਮੂੰਹ ਨਾ ਲਾਏ।
ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ ਨੀ ਮਾਏ ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ।
ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫਿਰੇਂ ਦੀਵਾਨੀ ਨੀ ਕੁੜੀਏ ਮੁਟਿਆਰੇ,
ਲਾਲ ਚੁਗੇਂਦੀ ਨਾਜ਼ਕ ਹੋਈ ਇਹ ਗੱਲ ਕੌਣ ਨਿਤਾਰੇ,

---

[1] ਜ਼ਖਮ, ਦੁਖ, [2] ਮਜਬੂਰ, [3] ਪੜਤ, [4] ਬਦਮਾਸ਼।

ਜਾਂ ਮੈਂ ਮੁੱਲ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਮੁੱਲ ਕਰਨ ਉਹ ਭਾਰੇ,
ਡਮ੍ਹ ਸੂਈ ਦਾ ਕਦੇ ਨਾ ਖਾਧਾ ਉਹ ਆਖਣ ਸਿਰ ਵਾਰੇ,
ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਲ ਵਿਹਾਜਣ ਉਹਨਾਂ ਸੀਸ ਲੁਹਾਏ।
ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ ਨੀ ਮਾਏ ਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਆਏ।
ਲਾਲਾਂ ਦਾ ਉਹ ਵਣਜ ਕਰੇਂਦੇ ਹੋਕਾ ਆਖ ਸੁਣਾਏ।

75.

ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਹਰਿ ਹਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇਓ ਈ।

ਅਨਾਅਹਦ[1] ਦਾ ਗੀਤ ਸੁਣਾਇਉ,
ਅਨਾਅਹਿਮਦ[2] ਹੂੰ ਫਿਰ ਫ਼ਰਮਾਇਉ,
ਅਨਾਅਰਬ[3] ਬੇ ਐਨ ਬਤਾਇਉ,
ਫਿਰ ਨਾਮ ਰਸੂਲ ਧਰਾਇਉ ਈ।
ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਫਸੁਮਾਵਜਉਲ[4] ਅੱਲਾ ਨੂਰ ਤੇਰਾ,
ਹਰ ਹਰ ਕੇ ਬੀਚ ਜ਼ਹੂਰ ਤੇਰਾ,
ਹੈ ਅਲਇਨਸਾਨ[5] ਮਜ਼ਕੂਰ[6] ਤੇਰਾ,
ਏਥੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਲੋਕਾਇਉ ਈ।
ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਤੂੰ ਆਇਉਂ ਤੇ ਮੈਂ ਨਾ ਆਈ,
ਗੰਜ ਮਖ਼ਫ਼ੀ[7] ਦੀ ਤੈਂ ਮੁਰਲੀ ਬਜਾਈ।
ਆਖ ਅਲੱਸਤ[8] ਗਵਾਹੀ ਚਾਹੀ,
ਓਥੇ ਕਾਲੂਬਲਾ[9] ਸੁਣਾਇਉ ਈ।
ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਪਰਗਟ ਹੋ ਕਰ ਨੂਰ ਸਦਾਇਉ,
ਅਹਿਮਦ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਰਾਇਉ,
ਨਾਬੂਦੋਂ ਕਰ ਬੂਦ ਦਿਖਲਾਇਉ,
ਫ਼ਨਫ਼ਖ਼ਤੋਫ਼ੀਏ[10] ਸੁਣਾਇਉ ਈ।
ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਨਾਹੁਨੁਅਕਰਬ[11] ਲਿਖ ਦਿੱਤੋਈ,

---

[1] ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ (ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਸ਼ਾਨ), [2] ਮੈਂ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹਾਂ, [3] ਮੈਂ ਅਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਹਾਂ, [4] ਅੱਲਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ (ਸ਼ਕਲ), [5] ਇਨਸਾਨ, [6] ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, [7] ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ, [8] ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰੱਬ ਨਹੀਂ, [9] ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ, [10] ਇਸ ਵਿਚ ਫ਼ਾਇਦਾ, [11] ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਆਓ।

ਹੁਵਾਮਾਕੁਮ[1] ਸਬਕ ਦਿੱਤੋਈ,
ਵਫ਼ੀਅਨਫ਼ੋਸੇਕੁਮ[2] ਹੁਕਮ ਕੀਤੋਈ,
ਫਿਰ ਕੇਹਾ ਘੁੰਗਟ ਪਾਇਉ ਈ।
ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਭਰ ਕੇ ਵੱਹਦਤ[3] ਜਾਮ ਪਿਲਾਇਉ,
ਮਨਸੂਰੇ[4] ਨੂੰ ਮਸਤ ਕਰਾਇਉ,
ਉਸ ਤੋਂ ਅਨੁਲਹੱਕ[5] ਆਪ ਕਹਾਇਉ,
ਫਿਰ ਸੂਲੀ ਪਕੜ ਚੜ੍ਹਾਇਉ ਈ।
ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਘੁੰਘਟ ਖੋਲ੍ਹ ਜਮਾਲ ਵਿਖਾਇਆ,
ਸ਼ੈਖ਼ ਜੁੰਨੈਦ ਕਮਾਲ ਸਦਾਇਆ,
ਲੈਸਾਫ਼ੀਜੰਨਤੀ[6] ਹਾਲ ਬਣਾਇਆ,
ਅਸ਼ਰਫ਼[7] ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਇਉ ਈ।
ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਵਲਕਦਕਰਮਨਾ[8] ਯਾਦ ਕਰਾਇਉ,
ਲਾਇੱਲਾਹ[9] ਦਾ ਪਰਦਾ ਲਾਹਿਉ,
ਇੱਲਅੱਲਾਹੂ[10] ਕਹੋ ਝਾਤੀ ਪਾਇਉ,
ਫਿਰ ਭੁੱਲਾ ਨਾਮ ਧਰਾਇਉ ਈ।
ਸਈਓ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਪਾਇਓ ਈ।
ਹਰਿ ਹਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਉ ਈ।

[ਐਨ]

76.

ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
ਜਾਂ ਮੈਂ ਸਬਕ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਮਸਜਦ ਕੋਲੋਂ ਜੀਉੜਾ ਡਰਿਆ,
ਡੇਰੇ ਜਾ ਠਾਕਰ ਦੇ ਵੜਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਜਦੇ ਨਾਦ ਹਜ਼ਾਰ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
ਜਾਂ ਮੈਂ ਰਮਜ਼ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਪਾਈ, ਮੈਨਾ ਤੋਤਾ ਮਾਰ ਗਵਾਈ,
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੋਈ ਸਫ਼ਾਈ, ਜਿਤਵੱਲ ਵੇਖਾਂ ਯਾਰੋ ਯਾਰ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਮੇਲੇ, ਭੁੱਲੀ ਹੀਰ ਢੂੰਡੇਂਦੀ ਬੇਲੇ,

---

[1] ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ, [2] ਆਪਣੇ ਨਫ਼ਸ ਨਾਲ, [3] ਏਕਤਾ, [4] ਮਨਸੂਰ, [5] ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ, [6] ਜੰਨਤ (ਸੁਰਗ ਵਿਚ) ਵਿਚ ਜਾਣਾ, [7] ਸ਼ਰੋਮਣੀ, [8] ਬੇਸ਼ਕ ਅਸੀਂ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, [9] ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ, [10] ਬੇਸ਼ਕ ਅੱਲਾ ਮੌਲਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਰੌਲਾ।

ਰਾਂਝਾ ਯਾਰ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਖੇਲੇ, ਮੈਨੂੰ ਸੁਧ ਰਹੀ ਨਾ ਸਾਰ[1]।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
ਬੇਦ ਕੁਰਾਨਾਂ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਥੱਕੇ, ਸੱਜਦੇ ਕਰਦਿਆਂ ਘੱਸ ਗਏ ਮੱਥੇ,
ਨਾ ਰੱਬ ਤੀਰਥ ਨਾ ਰੱਬ ਮੱਕੇ, ਜਿਸ ਪਾਯਾ ਤਿਸ ਨੂਰ ਅਨਵਾਰ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
ਫੂਕ ਮੁਸੱਲਾ ਭੰਨ ਸੁੱਟ ਲੋਟਾ, ਨਾ ਫੜ ਤਸਬੀ[2] ਆਸਾ ਸੋਟਾ[3],
ਆਸ਼ਕ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇ ਦੇ ਹੋਕਾ, ਤਰਕ ਹਲਾਲੋਂ ਖਾਹ ਮੁਰਦਾਰ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
ਉਮਰ ਗਵਾਈ ਵਿਚ ਮਸੀਤੀ, ਅੰਦਰ ਭਰਿਆ ਨਾਲ ਪਲੀਤੀ[4],
ਕਦੇ ਨਮਾਜ਼ੀ ਤੌਹੀਦ[5] ਨਾ ਕੀਤੀ, ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨਾ ਏਂ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ[6]।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
ਇਸ਼ਕ ਭੁਲਾਇਆ ਸਜਦਾ ਤੇਰਾ, ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਐਵੇਂ ਪਾਵੇਂ ਝੇੜਾ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਚੁਪ ਬਥੇਰਾ, ਇਸ਼ਕ ਕਰੇਂਦਾ ਮਾਰੋ ਮਾਰ[7]।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਉਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।

77.

ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਨੇ ਮੁੱਠੀ[8] ਕੁੜੇ,
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਪੀਆ ਦਾ ਦੇਸ।
ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਬਾਲ ਇਞਾਣੀ, ਪੀਤ[9] ਲਗਾ ਕੇ ਲੁੱਟੀ ਕੁੜੇ,
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਪੀਆ ਦਾ ਦੇਸ।
ਮਨਤਕ[10] ਮਅਨੇ[11] ਕੰਨਜ਼[12] ਕਦੂਰੀ[13], ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਇਲਮ ਵਗੁੱਚੀ ਕੁੜੇ,
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਪੀਆ ਦਾ ਦੇਸ।
ਨਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ਾ ਓਹਨਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਰਾਹੀ ਲੁੱਟੀ ਕੁੜੇ,
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਪੀਆ ਦਾ ਦੇਸ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਮਜਲਸ ਬਹਿ ਕੇ, ਸਭ ਕਰਨੀ ਮੇਰੀ ਛੁੱਟੀ ਕੁੜੇ,
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਪੀਆ ਦਾ ਦੇਸ।

---

[1] ਮੈਨੂੰ ਸੁਧ ਬੁਧ ਰਹੀ ਨਾ ਸਾਰ :, [2] ਮਾਲਾ, [3] ਕਾਸਾ (ਪਿਆਲਾ), [4] ਅਪਵਿੱਤਰਤਾ, [5] ਰਬ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਨਣਾ,

[6] ਕਦੇ ਨਮਾਜ਼ ਵਹਾਦਤ ਨਾ ਕੀਤੀ,
ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਏਂ ਧਾੜੋ ਧਾੜ।

[7] ਬੁਲ੍ਹਾ ਹੋ ਰਹੁ ਚੁਪ ਚੁਪੇਰਾ,
ਚੁੱਕੀ ਸਗਲੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ।

[8] ਲੁੱਟੀ, [9] ਪ੍ਰੀਤ, [10] ਦਲੀਲ, ਤਰਕ, [11] ਅਰਥ, [12] ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ, [13] ਫਿਕਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ।

78.

ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਕੇਹੀ ਕੀਤੀ ਲੋਕ ਮਰੇਂਦੇ ਤਾਅਨੇ।
ਦਿਲ ਦੀ ਵੇਦਨ[1] ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇਸ ਬਗਾਨੇ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਟ ਅਮਰ ਦੀ ਹੋਵੇ ਸੋਈ ਅਮਰ ਪਛਾਣੇ।
ਏਸ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਔਖੀ ਘਾਟੀ ਜੋ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋ ਜਾਣੇ।
ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਕੇਹੀ ਕੀਤੀ ਲੋਕ ਮਰੇਂਦੇ ਤਾਅਨੇ।
ਆਤਸ਼[2] ਇਸ਼ਕ ਫ਼ਰਾਕ[3] ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪਲ ਵਿਚ ਸਾੜ ਵਿਖਾਈਆਂ,
ਏਸ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਸਾੜੇ ਕੋਲੋਂ ਜਗ ਵਿਚ ਦਿਆਂ ਦੁਹਾਈਆਂ,
ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੇ ਸੋ ਤਨ ਜਾਣੇ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਣੇ।
ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਕੇਹੀ ਕੀਤੀ ਲੋਕ ਮਰੇਂਦੇ ਤਾਅਨੇ।
ਇਸ਼ਕ ਕਸਾਈ ਨੇ ਜੇਹੀ ਕੀਤੀ ਰਹਿ ਗਈ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ,
ਇਸ਼ਕ ਚਵਾਤੀ[4] ਲਾਈ ਛਾਤੀ ਫੇਰ ਨਾ ਝਾਤੀ ਪਾਈ,
ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਛੁਪ ਛੁਪ ਰੋਵਾਂ ਕਰ ਕਰ ਲੱਖ ਬਹਾਨੇ।
ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਕੇਹੀ ਕੀਤੀ ਲੋਕ ਮਰੇਂਦੇ ਤਾਅਨੇ।
ਹਿਜਰ ਤੇਰੇ ਨੇ ਝੱਲੀ ਕਰਕੇ ਕਮਲੀ ਨਾਮ ਧਰਾਇਆ,
ਸੁਮੁਨ[5] ਹੁਤਮਨੁ[6] ਵ ਉਮਯੁਨ[7] ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵਕਤ ਲੰਘਾਇਆ,
ਕਰ ਹੁਣ ਨਜ਼ਰ ਕਰਮ ਦੀ ਸਾਈਆਂ ਨ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ਧਙਾਣੇ,
ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਕੇਹੀ ਕੀਤੀ ਲੋਕ ਮਰੇਂਦੇ ਤਾਅਨੇ।
ਹੱਸ ਬੁਲਾਵਾਂ ਤੇਰਾ ਜਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ,
ਪੱਲ ਪੱਲ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਦ ਜੁਦਾਈ ਤੇਰਾ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਲੇ,
ਰੋ ਰੋ ਯਾਦ ਕਰਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤੀਂ ਪਿਛਲੇ ਵਕ਼ਤ ਵਿਹਾਣੇ।
ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਕੇਹੀ ਕੀਤੀ ਲੋਕ ਮਰੇਂਦੇ ਤਾਅਨੇ।
ਇਸ਼ਕ ਤੇਰਾ ਦਰਕਾਰ[8] ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰ ਹੀਲੇ,
ਪਾਕ ਰਸੂਲ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਖ਼ਾਸ ਵਸੀਲੇ,
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਜੇ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰਾ ਲੱਖ ਕਰਾਂ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ।
ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਕੇਹੀ ਕੀਤੀ ਲੋਕ ਮਰੇਂਦੇ ਤਾਅਨੇ।

79.

ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਇਲਮ ਨਾ ਆਵੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ, ਇਕੋ ਅਲਫ਼ ਤੇਰੇ ਦਰਕਾਰ।
ਜਾਂਦੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਇਤਬਾਰ, ਇਲਮੋਂ ਬੱਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।

---

[1] ਵੇਦਨਾ, [2] ਅੱਗ, [3] ਵਿਛੋੜਾ, [4] ਚਿਣਗ, [5] ਚੁਪ ਗੜੁਪ, [6] ਖ਼ਾਮੋਸ਼, [7] ਸੁੰਨ ਮਸੁੰਨੀ, [8] ਲੋੜੀਂਦਾ।

ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਇਲਮ ਲਗਾਵੇਂ ਢੇਰ, ਕੁਰਾਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ,
ਗਿਰਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਅਨ੍ਹੇਰ, ਬਾਝੋਂ ਰਾਹਬਰ[1] ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਸਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਸ਼ੈਖ਼ ਮਸਾਇਖ਼ ਹੋਇਆ, ਭਰ ਭਰ ਪੇਟ ਨੀਂਦਰ ਭਰ ਸੋਇਆ,
ਜਾਂਦੀ ਵਾਰੀ ਨੈਣ ਭਰ ਰੋਇਆ, ਡੁੱਬਾ ਵਿਚ ਉਰਾਰ ਨਾ ਪਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਸ਼ੈਖ ਮਸਾਇਖ਼ ਕਹਾਵੇਂ, ਉਲਟੇ ਮਸਲ ਘਰੋਂ ਬਣਾਵੇਂ,
ਬੇ-ਅਕਲਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲੁਟ ਖਾਵੇਂ, ਉਲਟੇ ਸਿਧੇ ਕਰੇਂ ਕਰਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਨਫ਼ਲ[2] ਨਮਾਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੇਂ, ਉੱਚੀਆਂ ਬਾਂਗਾਂ ਚਾਂਘਾਂ ਮਾਰੇਂ,
ਮੰਬਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਵਾਅਜ਼[3] ਪੁਕਾਰੇਂ, ਕੀਤਾ ਤੈਨੂੰ ਹਿਰਸ[4] ਖ਼ੁਆਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਮੁੱਲਾਂ ਹੋਇ ਕਾਜ਼ੀ, ਅੱਲਾਹ ਇਲਮਾਂ ਬਾਹਝੋਂ ਰਾਜ਼ੀ,
ਹੋਏ ਹਿਰਸ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਤਾਜ਼ੀ, ਨਫ਼ਾ ਨੀਅਤ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰ,
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਮਸਲੇ ਰੋਜ਼ ਸੁਣਾਵੇਂ, ਖਾਣਾ ਸ਼ਕ ਸ਼ੁਬਹੇ ਦਾ ਖਾਵੇਂ,
ਦੱਸੇਂ ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕਮਾਵੇਂ, ਅੰਦਰ ਖੋਟ ਬਾਹਰ ਸੱਚਿਆਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਇਲਮ ਨਜੂਮ ਵਿਚਾਰੇ, ਗਿਣਦਾ ਰਾਸਾਂ ਬੁਰਜ ਸਤਾਰੇ,
ਪੜ੍ਹੇ ਅਜ਼ੀਮਤਾਂ ਮੰਤਰ ਝਾੜੇ, ਅਬਜਦ[5] ਗਿਣੇ ਤਅਵੀਜ਼[6] ਸ਼ੁਮਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਪਏ ਕਜ਼ੀਏ ਹੋਰ, ਅੱਖੀਂ ਵਾਲੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕੋਰ,
ਫੜੇ ਸਾਧ ਤੇ ਛੱਡੇ ਚੋਰ, ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀਂ ਹੋਇਆ ਖ਼ੁਆਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਪਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਫਸਤੇ[7], ਰਾਹੀ ਅਟਕ ਰਹੇ ਵਿਚ ਰਸਤੇ,
ਮਾਰਿਆ ਹਿਜਰ ਹੋਏ ਦਿਲ ਖਸਤੇ[8], ਪਿਆ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਭਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਮੀਆਂ ਜੀ ਕਹਾਵੇਂ, ਤੰਬਾ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਮੰਡੀ ਜਾਵੇਂ,
ਧੇਲਾ ਲੈ ਕੇ ਛੁਰੀ ਚਲਾਵੇਂ, ਨਾਲ ਕਸਾਈਆਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਬਹੁਤਾ ਇਲਮ ਅਜ਼ਰਾਈਲ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਝੁੱਗਾ ਝਾ ਓਸੇ ਦਾ ਸੜਿਆ,

---

[1] ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ, [2] ਬਹੁਤ ਬੰਦਗੀ, [3] ਧਾਰਮਕ ਲੈਕਚਰ, [4] ਲੋਭ, [5] ਅਰਬੀ ਕਾਇਦੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ, [6] ਤਾਵੀਤ, [7] ਅੜਿੱਕੇ, [8] ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ।

ਗਲ ਵਿਚ ਤੌਕ[1] ਲਾਹਨਤ ਦਾ ਪੜਿਆ, ਆਖ਼ਿਰ ਗਿਆ ਉਹ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਜਦ ਮੈਂ ਸਬਕ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਦਰਿਆ ਵੇਖ ਵਹਦਤ ਦਾ ਵੜਿਆ,
ਘੁੰਮਣ ਘੇਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੜਿਆ, ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਲਾਇਆ ਪਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਨਾ ਰਾਫ਼ਜ਼ੀ[2] ਨਾ ਹੈ ਸੁੰਨੀ[3], ਆਲਮ ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਨਾ ਆਲਮ ਜੁੰਨੀ[4],
ਇਕੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਇਲਮ ਲਦੁੰਨੀ[5], ਵਾਹਦ ਅਲਫ਼ ਮੀਮ ਦਰਕਾਰ।
ਇਲਮੋਂ ਬਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।

[ਫ਼ੇ]

80.

ਫ਼ਸੁਮਾ[6] ਵਜਉਲ-ਅੱਲਾ[7] ਦਸਨਾ ਏਂ ਅੱਜ ਓ ਯਾਰ।
ਘੁੰਘਟ ਖੋਲ ਮੁੱਖ ਵੇਖ ਨਾ ਮੇਰਾ,
ਐਬ ਨਿਮਾਣੀ ਦੇ ਕੱਜ[8] ਓ ਯਾਰ।
ਫ਼ਸੁਮਾ ਵਜਉਲ-ਅੱਲਾ ਦਸਨਾ ਏਂ ਅੱਜ ਓ ਯਾਰ।
ਮੈਂ ਅਣਜਾਣੀ ਤੇਰਾ ਨੇਹੁੰ ਕੀ ਜਾਣਾ,
ਲਾਵਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਚੱਜ[9] ਓ ਯਾਰ।
ਫ਼ਸੁਮਾ ਵਜਉਲ-ਅੱਲਾ ਦਸਨਾ ਏਂ ਅੱਜ ਓ ਯਾਰ।
ਹਾਜੀ ਲੋਕ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ,
ਸਾਡਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਹੱਜ ਓ ਯਾਰ।
ਫ਼ਸੁਮਾ ਵਜਉਲ-ਅੱਲਾ ਦਸਨਾ ਏਂ ਅੱਜ ਓ ਯਾਰ।
ਡੂੰਘੀ ਨਦੀ ਤੇ ਤੁਲਾਹ[10] ਪੁਰਾਣਾ,
ਮਿਲਸਾਂ ਕਿਹੜੇ ਪੱਜ ਓ ਯਾਰ।
ਫ਼ਸੁਮਾ ਵਜਉਲ-ਅੱਲਾ ਦਸਨਾ ਏਂ ਅੱਜ ਓ ਯਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਮੈਂ ਜ਼ਾਹਰ ਡਿੱਠਾ,
ਲਾਹ ਮੂੰਹੋਂ ਤੋਂ ਲਜ ਓ ਯਾਰ।
ਫ਼ਸੁਮਾ ਵਜਉਲ-ਅੱਲਾ ਦਸਨਾ ਏਂ ਅੱਜ ਓ ਯਾਰ।

[ਕਾਫ਼]

81.

ਕੱਤ ਕੁੜੇ ਨਾ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।
ਛੱਲੀ ਲਾਹ ਭੜੋਲੇ ਘੱਤ ਕੁੜੇ।

---

[1] ਨਿਸ਼ਾਨੀ, [2] ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮੱਤ ਦੇ, [3] ਫ਼ਿਰਕੇ, [4] ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਇਲਮ, [5] ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ ਕੀਤਿਆਂ ਰੱਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਗਿਆਨ। [6] ਅੱਡ ਹੋ ਜਾ, ਪਰੇ ਹੋ ਜਾ, [7] ਰੱਬ ਦਾ ਡਰ, ਭੈ, [8] ਢੱਕ, [9] ਤਰੀਕਾ, [10] ਬੇੜੀ।

ਜੇ ਪੂਣੀ ਪੂਣੀ ਕੱਤੇਂਗੀ, ਤਾਂ ਨੰਗੀ ਮੂਲ ਨਾ ਵੱਤੇਂਗੀ,
ਸੈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਜੇ ਕੱਤੇਂਗੀ, ਤਾਂ ਕਾਂਗ ਮਾਰੇਗਾ ਝੁਟ ਕੁੜੇ।
ਕੱਤ ਕੁੜੇ ਨਾ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।
ਵਿਚ ਗ਼ਫ਼ਲਤ[1] ਜੇ ਤੈਂ ਦਿਨ ਜਾਲੇ, ਕੱਤ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਲਿਉ ਸੰਭਾਲੇ,
ਬਾਝੋਂ ਗੁਣ ਸ਼ਹੁ ਆਪਣੇ ਨਾਲੇ, ਤੇਰੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਹੋਸੀ ਗੱਤ ਕੁੜੇ।
ਕੱਤ ਕੁੜੇ ਨਾ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।
ਮਾਂ ਪਿਓ ਤੇਰੇ ਗੰਢੀਂ ਪਾਈਆਂ, ਅਜੇ ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਸੁਰਤਾਂ ਆਈਆਂ,
ਦਿਨ ਥੋੜੇ ਤੇ ਚਾਅ ਮਕਾਈਆਂ, ਨਾ ਆਸੇਂ ਪੇਕੇ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।
ਕੱਤ ਕੁੜੇ ਨਾ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।
ਜੇ ਦਾਜ ਵਿਹੂਣੀ ਜਾਵੇਂਗੀ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਭਲੀ ਨਾ ਭਾਵੇਂਗੀ,
ਓਥੇ ਸ਼ਹੁ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੀਝਾਵੇਂਗੀ, ਕੁਝ ਲੈ ਫ਼ਕਰਾਂ[2] ਦੀ ਮੱਤ ਕੁੜੇ।
ਕੱਤ ਕੁੜੇ ਨਾ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਦਾਜ ਰੰਗਾਏ ਨੀ, ਓਹਨਾਂ ਸੂਹੇ ਸਾਹਲੂ ਪਾਏ ਨੀ,
ਤੂੰ ਪੈਰ ਉਲਟੇ ਕਿਉਂ ਚਾਏ ਨੀ, ਜਾ ਓਥੇ ਲੱਗੀ[3] ਤੱਤ[4] ਕੁੜੇ।
ਕੱਤ ਕੁੜੇ ਨਾ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਘਰ ਆਪਣੇ ਆਵੇ, ਚੂੜਾ ਬੀੜਾ ਸਭ ਸੁਹਾਵੇ,
ਗੁਣ ਹੋਸੀ ਤਾਂ ਗਲੇ ਲਗਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਰੋਸੇਂ ਨੈਣੀਂ ਰੱਤ ਕੁੜੇ।
ਕੱਤ ਕੁੜੇ ਨਾ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ: 81.

ਕੱਤ ਕੁੜੇ ਨਾ ਵੱਤ ਕੁੜੇ। ਛੱਲੀ ਲਾਹ ਭੜੋਲੇ ਘੱਤ ਕੁੜੇ।
ਜੇ ਪੂਣੀ ਪੂਣੀ ਕੱਤੇਂਗੀ
ਤਾਂ ਨੰਗੀ ਮੂਲ ਨਾ ਵੱਤੇਂਗੀ
ਸੈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਜੇ ਕੱਤੇਂਗੀ
ਤਾਂ ਕਾਗ ਮਰੀਗਾ ਝੁਟ ਕੁੜੇ।
ਵਿਚ ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਜੋ ਤੈਂ ਦਿਨ ਜਾਲੇ
ਕੱਤ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਲਿਉ ਸੰਭਾਲੇ
ਬਾਝੋਂ ਗੁਣ ਸ਼ਹੁ ਆਪਣੇ ਨਾਲੇ
ਤੇਰੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਹੋਸੀ ਗੱਤ ਕੁੜੇ।
ਜੇ ਦਾਜ ਵਿਹੂਣੀ ਜਾਵੇਂਗੀ
ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਭਲੀ ਨਾ ਭਾਵੇਂਗੀ
ਉਥੇ ਸ਼ਹੁ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰਿਝਾਵੇਂਗੀ,

---

[1] ਸੁਸਤੀ, [2] ਫਕੀਰਾ, [3] ਵਗ ਕੇ ਛੇਤੀ, [4] ਛੇਤੀ, ਝੱਟ।

ਕੁਝ ਲੈ ਫ਼ਕਰਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਕੁੜੇ।
ਮਾਂ ਪਿਓ ਤੇਰੇ ਗੰਢੀਂ ਪਾਈਆਂ
ਅਜੇ ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਖ਼ਬਰਾਂ ਆਈਆਂ
ਦਿਨ ਥੋੜੇ ਤੇ ਚਾ ਮੰਗਾਈਆਂ
ਨਾ ਆਸੇਂ ਪੇਕੇ ਵੱਤ ਕੁੜੇ।
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਦਾਜ ਰੰਗਾਏ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਹੇ ਸਾਲੂ ਪਾਏ
ਤੂੰ ਪੈਰ ਉਲਟੇ ਕਿਉਂ ਚਾਏ ਨੀ
ਜਾ ਉਥੇ ਲੱਗੀ ਤੱਤ ਕੁੜੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਘਰ ਆਪਣੇ ਆਵੇ
ਚੂੜਾ ਬੀੜਾ ਸਭ ਸੁਹਾਵੇ
ਗੁਣ ਹੋਸੀ ਤਾਂ ਗਲੇ ਲਾਵੇ।
ਨਹੀਂ ਰੋਸੇਂ ਨੈਣੀਂ ਰੱਤ ਕੁੜੇ।

82.

ਕਪੂਰੀ ਰੇਵੜੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੜੇ ਪਤਾਸੇ ਨਾਲ।
ਤੇਲ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਲੱਡੂ ਨੇ ਜਲੇਬੀ ਪਕੜ ਰੰਗਾਈ,
ਡਰਦੇ ਨੱਠੇ ਕੰਦ ਸ਼ਕਰ ਤੋਂ ਮਿਸਰੀ ਨਾਲ ਲੜਾਈ,
ਕਾਂ ਲਗੜ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਗੱਦੋਂ ਦੀ ਗੱਲ੍ਹ ਲਾਲ।
ਕਪੂਰੀ ਰੇਵੜੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੜੇ ਪਤਾਸੇ ਨਾਲ।
ਹੋ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਲੱਖਪਤੀਆਂ ਨੇ ਲੂਣ ਤੇ ਦਸਤਕ ਲਾਈ,
ਗੁਲਗਲਿਆਂ ਮਨਸੂਬਾ ਬੱਧਾ ਪਾਪੜ ਚੋਟ ਚਲਾਈ,
ਭੇਡਾਂ ਮਾਰ ਪਲੰਗਾ[1] ਖਪਾਏ ਗੁਰਗਾਂ ਬੁਰਾ ਅਹਿਵਾਲ।
ਕਪੂਰੀ ਰੇਵੜੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੜੇ ਪਤਾਸੇ ਨਾਲ।
ਗੁੜ ਦੇ ਲੱਡੂ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਪੇੜਿਆਂ ਤੇ ਫ਼ਰਿਆਦੀ,
ਬਰਫ਼ੀ ਨੂੰ ਕਹੇ ਦਾਲ ਚਨੇ ਦੀ ਤੂੰ ਹੈਂ ਮੇਰੀ ਬਾਂਦੀ,
ਚੜ੍ਹ ਸਹੇ ਸ਼ੀਹਣੀਆਂ ਤੇ ਨੱਚਣ ਲੱਗੇ ਵੱਡੀ ਪਈ ਧਮਾਲ।
ਕਪੂਰੀ ਰੇਵੜੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੜੇ ਪਤਾਸੇ ਨਾਲ।
ਸ਼ਕਰ ਖੰਡ ਕਹੇ ਮਿਸਰੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵੇਖ ਸਫ਼ਾਈ,
ਚਿੜਵੇ ਚਨੇ ਇਹ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਬਦਾਨੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ,
ਚੂਹਿਆਂ ਕੰਨ ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਕੁਤਰੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ।
ਕਪੂਰੀ ਰੇਵੜੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੜੇ ਪਤਾਸੇ ਨਾਲ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਹੁਣ ਕਿਆ ਬਤਾਵੇ ਜੋ ਦਿਸੇ ਸੋ ਲੜਦਾ।

---

[1] ਚੀਤਾ।

ਲੱਤ ਬਲੱਤੀ, ਗੁੱਤ ਬਗੁੱਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੱਥ ਫੜਦਾ,
ਵੇਖੋ ਕੇਹੀ ਕਿਆਮਤ ਆਈ ਆਇਆ ਖਰ ਦੱਜਾਲ[1]।
ਕਪੂਰੀ ਰੇਵੜੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੜੇ ਪਤਾਸੇ ਨਾਲ।

83.

ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਬਿਰਹੋਂ ਸਿਤਾਈ ਨੂੰ।
ਇਸ਼ਕ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਹੈ ਹੈ ਕੂਕੇਂ,
ਤੂੰ ਕੀ ਜਾਣੇ ਪੀੜ ਪਰਾਈ ਨੂੰ।
ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਬਿਰਹੋਂ ਸਿਤਾਈ ਨੂੰ।
ਜੋ ਕੋਈ ਇਸ਼ਕ ਵਿਹਾਜਿਆ ਲੋੜੇ,
ਸਿਰ ਦੇਵੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਈਂ ਨੂੰ,
ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਬਿਰਹੋਂ ਸਿਤਾਈ ਨੂੰ।
ਅਮਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਲੰਘ ਲੰਘ ਗਈਆਂ,
ਸਾਡੀਆਂ ਲੱਜਾਂ ਮਾਹੀ ਨੂੰ।
ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਬਿਰਹੋਂ ਸਿਤਾਈ ਨੂੰ।
ਗ਼ਮ ਦੇ ਵਹਿਣ ਸਿਤਮ[2] ਦੀਆਂ ਕਾਂਗਾਂ,
ਕਿਸੇ ਕਅਰ[3] ਕੱਪੜ ਵਿਚ ਪਾਈ ਨੂੰ।
ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਬਿਰਹੋਂ ਸਿਤਾਈ ਨੂੰ।
ਮਾਂ ਪਿਓ ਛੱਡ ਸਈਆਂ ਮੈਂ ਭੁੱਲੀਆਂ,
ਬਲਿਹਾਰੀ ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ ਨੂੰ।
ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਬਿਰਹੋਂ ਸਿਤਾਈ ਨੂੰ।

84.

ਕਦੀ ਮੋੜ ਮੁਹਾਰਾਂ ਢੋਲਿਆ।
ਤੇਰੀਆਂ ਵਾਟਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਘੋਲਿਆ।
ਮੈਂ ਨ੍ਹਾਤੀ ਧੋਤੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਕੋਈ ਗੰਢ ਸੱਜਨ ਦਿਲ ਬਹਿ ਗਈ,
ਕੋਈ ਸੁਖਨ[4] ਅਵੱਲਾ ਬੋਲਿਆ, ਕਦੀ ਮੋੜ ਮੁਹਾਰਾਂ ਢੋਲਿਆ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਕਦੀ ਘਰ ਆਵਸੀ, ਮੇਰੀ ਬਲਦੀ ਭਾ[5] ਬੁਝਾਵਸੀ,
ਜੀਹਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਮੂਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਕਦੀ ਮੋੜ ਮੁਹਾਰਾਂ ਢੋਲਿਆ।

85.

ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਮੈਂ ਬੇਗੁਣ ਕਿਆ ਗੁਣ ਕੀਆ ਹੈ, ਤਨ ਪੀਆ ਹੈ ਮਨ ਪੀਆ ਹੈ,
ਉਹ ਪੀਆ ਸੁ ਮੇਰਾ ਜੀਆ ਹੈ, ਪੀਆ ਪੀਆ ਸੇ ਰਲ ਮਿਲ ਜਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।

---

[1] ਝੂਠਾ, [2] ਜ਼ੁਲਮ, [3] ਥੇਹ, ਡੂੰਘਾਈ, [4] ਬੋਲ, [5] ਅੱਗ।

ਮੈਂ ਫ਼ਾਨੀ[1] ਆਪ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰਾਂ, ਤੈਂ ਬਾਕੀ ਆਪ ਹਜ਼ੂਰ ਕਰਾਂ,
ਜੇ ਅਜ਼ਹਾਰ ਵਾਂਙ ਮਨਸੂਰ ਕਰਾਂ, ਖੜ ਸੂਲੀ ਪਕੜ ਚੜ੍ਹਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਮੈਂ ਜਾਗੀ ਸਭ ਜਗ ਸੋਇਆ ਹੈ, ਖੁਲ੍ਹੀ ਪਲਕ ਤੇ ਉਠ ਕੇ ਰੋਇਆ ਹੈ,
ਜੁਜ਼[2] ਮਸਤੀ ਕਾਮ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਦੀ ਮਸਤ ਅਲੱਸਤ ਬਣਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਜਦੋਂ ਅਨਹਦ ਬਣ ਦੋ ਨੈਣ ਧਰੇ, ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਬਣ ਧੜ ਕੇ ਲਾਖ ਪੜੇ,
ਉੱਛਲ ਰੰਗਣ ਦੇ ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹੇ, ਮੇਰੇ ਲਹੂ ਦੀ ਨਦੀ ਵਗਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਕਿਸੇ ਆਸ਼ਕ ਨਾ ਸੁੱਖ ਸੌਣਾ ਏ, ਅਸਾਂ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਮੁੱਖ ਧੋਣਾ ਏ,
ਇਹ ਜਾਦੂ ਹੈ ਕਿ ਟੂਣਾ ਏ, ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਭੋਗ ਬਣਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਕਹੋ ਕਿਆ ਸਿਰ ਇਸ਼ਕ ਬਿਚਾਰੇਗਾ, ਫਿਰ ਕਿਆ ਥੀਸੀ ਨਿਰਵਾਰੇਗਾ,
ਜਬ ਦਾਰ[3] ਉੱਪਰ ਸਿਰ ਵਾਰੇਗਾ, ਤਬ ਪਿੱਛੇ ਢੋਲ ਵਜਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਕਬਾਬ ਕੀਆ, ਆਂਖੋਂ ਕਾ ਅਰਕ ਸ਼ਰਾਬ ਕੀਆ,
ਰਗ ਤਾਰਾਂ ਹੱਡ ਰੁਬਾਬ ਕੀਆ, ਕਿਆ ਮਤਿ ਕਾ ਨਾਮ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਸ਼ਕਰੰਜੀ ਕੋ ਕਿਆ ਕੀਜੀਏਗਾ, ਮਨ ਭਾਣਾ ਸੌਦਾ ਲੀਜੀਏਗਾ,
ਇਹ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕਿਸ ਦੀਜੀਏਗਾ, ਮੁਝੇ ਆਪਣਾ ਦਰਸ ਬਤਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਮੈਨੂੰ ਆਣ ਨਜ਼ਾਰੇ ਤਾਇਆ ਹੈ, ਦੋ ਨੈਣਾਂ ਬਰਖਾ ਲਾਇਆ ਹੈ,
ਬਣ ਰੋਜ਼ ਅਨਾਇਤ ਆਇਆ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਿਤਾਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਜਾਉਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਗੇ,
ਦੀਦਾਰ[4] ਤਦਾਹੀਂ ਪਾਉਗੇ, ਬਣ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਘਰ ਆਉਗੇ।
ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਉਗੇ।

86.

ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।
ਤੇਰੀਆਂ ਵਾਟਾਂ[5] ਤੋਂ ਸਿਰ ਵਾਰਿਆ।
ਚੜ੍ਹ ਬਾਗੀਂ ਕੋਇਲ ਕੂਕਦੀ।
ਨਿਤ ਸੋਜ਼-ਇ-ਅਲਮ ਦੇ ਫੂਕਦੀ।

---

[1] ਨਾਸ਼ਵਾਨ, [2] ਹਿੱਸਾ, ਮਾਮੂਲੀ, [3] ਸੂਲੀ, [4] ਦਰਸ਼ਨ, [5] ਰਾਹਾਂ।

ਮੈਨੂੰ ਤਤੜੀ ਕੋ ਸ਼ਾਮ ਵਿਸਾਰਿਆ।
ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਕਦੀ ਘਰ ਆਵਸੀ।
ਮੇਰੀ ਬਲਦੀ ਭਾ[1] ਬੁਝਾਵਸੀ।
ਉਹਦੀ ਵਾਟਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਵਾਰਿਆ।
ਕਦੀ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।
ਤੇਰੀਆਂ ਵਾਟਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਵਾਰਿਆ।

87.

ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਨਿਤ ਮੱਤੀਂ ਦੇਂਦੀ ਮਾਂ ਧੀਆ, ਕਿਉਂ ਫਿਰਨੀ ਏਂ ਐਵੇਂ ਆ ਧੀਆ,
ਨੀ ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਨਾ ਗਵਾ ਧੀਆ, ਤੂੰ ਕਦੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਾਦਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਚਰਖ਼ਾ ਮੁਫ਼ਤ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਆਇਆ, ਪੱਲਿਉਂ ਨਹੀਉਂ ਕੁਝ ਖੋਲ੍ਹ ਗਵਾਇਆ,
ਨਹੀਉਂ ਕਦਰ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਪਾਇਆ, ਜਦ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਆਸਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਚਰਖ਼ਾ ਬਨਿਆ ਖ਼ਾਤਰ ਤੇਰੀ, ਖੇਡਣ ਦੀ ਕਰ ਹਿਰਸ ਥੁਰੇੜੀ,
ਹੋਣਾ ਨਹੀਉਂ ਹੋਰ ਵਡੇਰੀ, ਮਤ ਕਰ ਕੋਈ ਅਗਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਚਰਖ਼ਾ ਤੇਰਾ ਰੰਗ ਰੰਗੀਲਾ, ਰੀਸ ਕਰੇਂਦਾ ਸਭ ਕਬੀਲਾ,
ਚਲਦੇ ਚਾਰੇ ਕਰ ਲੈ ਹੀਲਾ, ਹੋ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਵਾਦਾਨ[2] ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਇਸ ਚਰਖ਼ੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਭਾਰੀ, ਤੂੰ ਕੀ ਜਾਣੇ ਕਦਰ ਗਵਾਰੀ[3],
ਉੱਚੀ ਨਜ਼ਰ ਫਿਰੇਂ ਹੰਕਾਰੀ, ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਨ ਗੁਮਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਮੈਂ ਕੂਕਾਂ ਕਰ ਖਲੀਆਂ ਬਾਹੀਆਂ, ਨਾ ਹੋ ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਸਮਝ ਕਦਾਈਂ,
ਐਸਾ ਚਰਖ਼ਾ ਘੜਨਾ ਨਾਹੀਂ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਤਰਖਾਣ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਇਹ ਚਰਖ਼ਾ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਗਵਾਯਾ, ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਖੇਹ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਲਾਯਾ,
ਜਦ ਦਾ ਹੱਥ ਤੇਰੇ ਇਹ ਆਯਾ, ਤੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਡਾਹਿਆ ਆਣ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਨਿੱਤ ਮਤੀਂ ਦਿਆਂ ਵਲੱਲੀ ਨੂੰ, ਇਸ ਭੋਲੀ ਕਮਲੀ ਝੱਲੀ ਨੂੰ,
ਜਦ ਪਵੇਗਾ ਵਖ਼ਤ ਇਕੱਲੀ ਨੂੰ, ਤਦ ਹਾਏ ਹਾਏ ਕਰਸੀ ਜਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।

---

[1] ਅੱਗ, [2] ਆਬਾਦ, [3] ਗੰਵਾਰ, ਪੇਂਡੂ।

ਮੁਢੋਂ ਦੀ ਤੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਵਿਹੂਣੀ, ਗੋਹੜਿਉਂ ਨਾ ਤੂੰ ਕੱਤੀ ਪੂਣੀ,
ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਫਿਰਨੀ ਏਂ ਨਿੰਮੋਝੂਣੀ, ਕਿਸ ਦਾ ਕਰੇਂ ਗੁਮਾਨ[1] ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਨਾ ਤੱਕਲਾ ਰਾਸ ਕਰਾਵੇਂ ਤੂੰ, ਨਾ ਬਾਇੜ ਮਾਲ੍ਹ ਪਵਾਵੇਂ ਤੂੰ,
ਕਿਉਂ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਚਰਖ਼ਾ ਚਾਵੇਂ ਤੂੰ, ਤੂੰ ਕਰਨੀ ਏਂ ਆਪਣਾ ਜ਼ਿਆਨ[2] ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਡਿੰਗਾ ਤੱਕਲਾ ਰਾਸ ਕਰਾ ਲੈ, ਨਾਲ ਸ਼ਤਾਬੀ ਬਾਇੜ ਪਵਾ ਲੈ,
ਜਿਉਂ ਕਰ ਵਗੇ ਤਿਵੇਂ ਵਗਾ ਲੈ, ਮਤ ਕਰ ਕੋਈ ਅਗਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਅੱਜ ਘਰ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਕਪਾਹ ਕੁੜੇ, ਤੂੰ ਝਬ ਝਬ ਵੇਲਣਾ ਡਾਹ ਕੁੜੇ,
ਰੂੰ ਵੇਲ ਪਿੰਜਾਵਣ ਜਾਹ ਕੁੜੇ, ਮੁੜ ਕਲ੍ਹ ਨਾ ਤੇਰਾ ਜਾਣ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸਈਆਂ ਨੀ, ਕੱਤ ਪੂਣੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਲਈਆਂ ਨੀ,
ਤੈਨੂੰ ਬੈਠੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਪਈਆਂ ਨੀ, ਕਿਉਂ ਬੈਠੀ ਏਂ ਹੁਣ ਹੈਰਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਦੀਵਾ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਜਗਾਵੀਂ, ਕੱਤ ਕੱਤ ਸੂਤ ਭਰ ਵੱਟੀ[3] ਪਾਵੀਂ,
ਅੱਖੀਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਤ ਲੰਘਾਵੀਂ, ਔਖੀ ਕਰਕੇ ਜਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਰਾਜ ਪੇਕਾ ਦਿਨ ਚਾਰ ਕੁੜੇ, ਨਾ ਖੇਡੋਂ ਖੇਡ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੁੜੇ।
ਨਾ ਹੋ ਵਿਹਲੀ ਕਰ ਕਾਰ ਕੁੜੇ, ਘਰ ਬਾਰ ਨਾ ਕਰ ਵੀਰਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਤੂੰ ਸੁੱਤਿਆਂ ਰੈਣ ਗੁਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ, ਮੁੜ ਆਉਣਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ,
ਫਿਰ ਬਹਿਣਾ ਏਸ ਭੰਡਾਰ ਨਹੀਂ, ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਜੇਡੇ ਹਾਣ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਾ ਪੇਕੇ ਰਹਿਣਾ ਏਂ, ਨਾ ਪਾਸ ਅੰਬੜੀ ਦੇ ਬਹਿਣਾ ਏ,
ਭਾ ਅੰਤ ਵਿਛੋੜਾ ਸਹਿਣਾ ਏਂ, ਵੱਸ ਪਏਂਗੀ ਸੱਸ ਨਨਾਣ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਕੱਤ ਲੈ ਨੀ ਕੁਝ ਕਤਾ ਲੈ ਨੀ, ਹੁਣ ਤਾਣੀ ਤੰਦ ਉਣਾ ਲੈ ਨੀ,
ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਦਾਜ ਰੰਗਾ ਲੈ ਨੀ, ਤੂੰ ਤਦ ਹੋਵੇਂ ਪਰਧਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਜਦ ਘਰ ਬੇਗਾਨੇ ਜਾਵੇਂਗੀ, ਮੁੜ ਵਤ ਨਾ ਓਥੋਂ ਆਵੇਂਗੀ,
ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਛੋਤਾਵੇਂਗੀ, ਕੁਝ ਅਗਦੋਂ[4] ਕਰ ਸਮਿਆਨ ਕੁੜੇ।

---

[1] ਅਹੰਕਾਰ, [2] ਨੁਕਸਾਨ, [3] ਬੱਤੀ, [4] ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ।

ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਅੱਜ ਐਡਾ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਕੁੜੇ, ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਏਂ ਬੇ-ਗ਼ਮ[1] ਕੁੜੇ,
ਕੀ ਕਰ ਲੈਣਾ ਉਸ ਦੰਮ ਕੁੜੇ, ਜਦ ਘਰ ਆਇ ਮਹਿਮਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਜਦ ਸਭ ਸਈਆਂ ਟੁਰ ਜਾਉਣਗੀਆਂ, ਫਿਰ ਓਥੇ ਮੂਲ ਨਾ ਆਉਣਗੀਆਂ,
ਆ ਚਰਖ਼ੇ ਮੂਲ ਨਾ ਡਾਹੁਣਗੀਆਂ, ਤੇਰਾ ਤ੍ਰਿੰਞਣ ਪਿਆ ਵੀਰਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਮਾਣ ਨਾ ਹੁਸਨ ਜਵਾਨੀ ਦਾ, ਪਰਦੇਸ ਨਾ ਰਹਿਣ ਸੀਲਾਨੀ ਦਾ,
ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਝੂਠੀ ਫ਼ਾਨੀ[2] ਦਾ, ਨਾ ਰਹਿਸੀ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।
ਇਕ ਔਖਾ ਵੇਲਾ ਆਵੇਗਾ, ਸਭ ਸਾਕ ਸੈਣ ਭਜ ਜਾਵੇਗਾ,
ਕਰ ਮਦਤ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਬੁਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ਕੁੜੇ।
ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।

88.

ਕੌਣ ਆਇਆ ਪਹਿਨ ਲਿਬਾਸ ਕੁੜੇ।
ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛੋ ਨਾਲ ਇਖ਼ਲਾਸ[3] ਕੁੜੇ।
ਹੱਥ ਖੂੰਡੀ ਮੋਢੇ ਕੰਬਲ ਕਾਲਾ, ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸੇ ਉਜਾਲਾ[4],
ਚਾਕ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੈ ਮਤਵਾਲਾ[5], ਪੁਛੋ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਾਸ ਕੁੜੇ।
ਕੌਣ ਆਇਆ ਪਹਿਨ ਲਿਬਾਸ ਕੁੜੇ।
ਚਾਕਰ ਚਾਕ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਆਖੋ, ਇਹ ਨ ਖ਼ਾਲੀ ਗੁੱਝੜੀ ਘਾਤੋਂ,
ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤੋਂ, ਆਇਆ ਕਰਨ ਤਲਾਸ਼ ਕੁੜੇ।
ਕੌਣ ਆਇਆ ਪਹਿਨ ਲਿਬਾਸ ਕੁੜੇ।
ਨਾ ਇਹ ਚਾਕਰ ਚਾਕ ਕਹੀ ਦਾ, ਨਾ ਇਸ ਜ਼ੱਰਾ ਸ਼ੌਕ ਮਹੀ ਦਾ,
ਨਾ ਮੁਸ਼ਤਾਕ ਹੈ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਦਾ, ਨਾ ਉਸ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਕੁੜੇ।
ਕੌਣ ਆਇਆ ਪਹਿਨ ਲਿਬਾਸ ਕੁੜੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਲੁਕ ਬੈਠਾ ਓਹਲੇ, ਦੱਸੇ ਭੇਤ ਨਾ ਮੁੱਖ ਸੇ ਬੋਲੇ,
ਬਾਬਲ ਵਰ ਖੇੜਿਆਂ ਤੋਂ ਟੋਲੇ, ਵਰ ਮਾਂਹਢਾ[6] ਮਾਂਹਢੇ[7] ਪਾਸ ਕੁੜੇ।
ਕੌਣ ਆਇਆ ਪਹਿਨ ਲਿਬਾਸ ਕੁੜੇ।
ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛੋ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਾਸ ਕੁੜੇ।

89.

ਖੇਡ ਲੈ ਵਿਚ ਵਿਹੜੇ ਘੁੰਮੀ ਘੁੰਮ।

---

[1] ਬੇਫ਼ਿਕਰ, [2] ਨਾਸ਼ਵਾਨ, [3] ਪਿਆਰ, ਤ੍ਰੀਕਾ, [4] ਚਾਨਣ, [5] ਮਸਤ, [6] ਮੇਰਾ, [7] ਮੇਰੇ।

ਏਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆਲਾ ਸੋਂਹਦਾ ਆਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਕੀ[1]।
ਤਾਕੀ ਦੇ ਵਿਚ ਛੇਜ ਵਿਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੀਆ ਸੰਗ ਰਾਤੀ[2]।
ਏਸ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜੇ ਦਸਵਾਂ ਗੁਪਤ ਰਖਾਤੀ।
ਓਸ ਗਲੀ ਦੀ ਮੈਂ ਸਾਰ ਨਾ ਜਾਣਾਂ ਜਹਾਂ ਆਵੇ ਪੀਆ ਜਾਤੀ।
ਏਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਚਰਖ਼ਾ ਸੋਂਹਦਾ ਆਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਕੀ।
ਆਪਣੇ ਪੀਆ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇਸਾਂ ਚਰਖੇ ਦੇ ਹਰ ਫੇਰੇ।
ਏਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਮਕਨਾ ਹਾਥੀ ਸੰਗਲ ਨਾਲ ਕਹੇੜੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਫ਼ਕੀਰ ਸਾਈਂ ਦਾ ਜਾਗਦਿਆਂ ਕੌਂ ਛੇੜੇ।
ਖੇਡ ਲੈ ਵਿਚ ਵਿਹੜੇ ਘੁੰਮੀ ਘੁੰਮ।

90.

ਕੀਹਨੂੰ ਲਾ-ਮਕਾਨੀ[3] ਦੱਸਦੇ ਹੋ।
ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹੋ।
ਕੁਨਫਯੀਕੂਨ[4] ਤੈਂ ਆਪ ਕਹਾਇਆ, ਤੈਂ ਬਾਝੋਂ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਆਇਆ,
ਇਸ਼ਕੋਂ ਸਭ ਜ਼ਹੂਰ ਬਣਾਇਆ, ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਕੇ ਵੱਸਦੇ ਹੋ।
ਕੀਹਨੂੰ ਲਾ-ਮਕਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋ।
ਪੁੱਛੋ ਆਦਮ ਕਿਸ ਨੇ ਆਂਦਾ ਏ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਕਿਥੇ ਜਾਂਦਾ ਏ,
ਓਥੇ ਕਿਸ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਲਾਂਹਜਾ[5] ਏ, ਓਥੇ ਖਾ ਦਾਣਾ ਉਠ ਨੱਸਦੇ ਹੋ।
ਕੀਹਨੂੰ ਲਾ-ਮਕਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋ।
ਆਪੇ ਸੁਣੇਂ ਤੇ ਆਪ ਸੁਣਾਵੇਂ, ਆਪੇ ਗਾਵੇਂ ਆਪ ਬਜਾਵੇਂ,
ਹੱਥੋਂ ਕੌਲ ਸਰੋਦ ਸੁਣਾਵੇਂ, ਕਿਤੇ ਜਾਹਲ ਹੋ ਕੇ ਨੱਸਦੇ ਹੋ।
ਕੀਹਨੂੰ ਲਾ-ਮਕਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋ।
ਤੇਰੀ ਵਹਦਤ ਤੂਏਂ ਪੁਚਾਵੇਂ, ਅਨੁਲਹੱਕ[6] ਦੀ ਤਾਰ ਮਿਲਾਵੇਂ,
ਸੂਲੀ ਤੇ ਮਨਸੂਰ ਚੜ੍ਹਾਵੇਂ, ਓਥੇ ਕੋਲ ਖਲੋ ਕੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋ।
ਕੀਹਨੂੰ ਲਾ-ਮਕਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋ।
ਜਿਵੇਂ ਸਿਕੰਦਰ ਤਰਫ ਨੌਸ਼ਾਬਾਂ, ਹੋ ਰਸੂਲ ਲੈ ਆਇਆ ਕਿਤਾਬਾਂ,
ਯੂਸਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਖ਼ੁਆਬਾਂ, ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਖੱਸਦੇ ਹੋ,
ਕੀਹਨੂੰ ਲਾ-ਮਕਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋ।
ਕਿਤੇ ਰੂਮੀ ਹੋ ਕਿਤੇ ਜ਼ੰਗੀ ਹੋ, ਕਿਤੇ ਟੋਪੀ ਪੋਸ਼ ਫ਼ਰੰਗੀ ਹੋ,
ਕਿਤੇ ਮੈ-ਖ਼ਾਨੇ[7] ਵਿਚ ਭੰਗੀ ਹੋ, ਕਿਤੇ ਮਿਹਰ ਮਹਿਰੀ ਬਣ ਵਸਦੇ ਹੋ।
ਕੀਹਨੂੰ ਲਾ-ਮਕਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ 'ਅਨਾਇਤ' ਆਰਫ਼ ਹੈ, ਉਹ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਦਾ ਵਾਰਸ ਹੈ,

---

[1] ਖਿੜਕੀ, [2] ਰੱਤੀ, ਰੰਗੀ, [3] ਬਿਨਾਂ ਮਕਾਨ ਤੋਂ, [4] ਹੋ ਜਾ ਅਮਰ (ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ), [5] ਡਰ, [6] ਮੈਂ ਰੱਬ ਹਾਂ, [7] ਸ਼ਰਾਬਖ਼ਾਨਾ।

ਮੈਂ ਲੋਹਾ ਤੇ ਉਹ ਪਾਰਸ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਓਸੇ ਦੇ ਸੰਗ ਘੱਸਦੇ ਹੋ।
ਕੀਹਨੂੰ ਲਾ-ਮਕਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹੋ।
ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹੋ।

91.

ਕੇਹੇ ਲਾਰੇ ਦੇਨਾ ਏਂ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਈਂ।
ਨੇੜੇ ਵੱਸੇਂ ਥਾਂ ਨਾ ਦੱਸੇਂ,
ਢੂੰਡਾਂ ਕਿਤ ਵਲ ਜਾਹੀਂ।
ਆਪੇ ਝਾਤੀ ਪਾਈ ਅਹਿਮਦ,
ਵੇਖਾਂ ਤਾਂ ਮੁੜ ਨਾਹੀਂ।
ਆਖ ਗਿਉਂ ਮੁੜ ਆਇਉਂ ਨਹੀਂ।
ਸੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਭੜਕਣ ਭਾਹੀਂ[1]।
ਇਕਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀਆਂ ਰਸਦੀਆਂ,
ਕਿਤ ਵਲ ਕੂਕ ਸੁਣਾਈਂ।
ਪਾਂਧੀ ਜਾਂ ਮੇਰਾ ਦੇਹ ਸੁਨੇਹਾ।
ਦਿਲ ਦੇ ਉਹਲੇ ਲੁਕਦਾ ਕੇਹਾ।
ਨਾਮ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਨਾ ਹੋ ਵੈਰੀ,
ਮੁੱਖ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਾ ਤਰਸਾਈਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਕੀ ਲਾਇਆ ਮੈਨੂੰ,
ਰਾਤ ਅਧੀ ਹੈ ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ।
ਔਝੜ ਬੇਲੇ ਸਭ ਕੋਈ ਡਰਦਾ,
ਸੋ ਢੂੰਡਾਂ ਮੈਂ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ।
ਕੇਹੇ ਲਾਰੇ ਦੇਨਾ ਏਂ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਈਂ।

92.

ਕਿਉਂ ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਏ।
ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਏ।
ਇਬਰਾਹੀਮ ਚਾ ਚਿਖ਼ਾ ਸੁਟਾਇਉ, ਜ਼ਕਰੀਏ ਸਿਰ ਕਲਵੱਤਰ ਧਰਾਇਉ,
ਯੂਸਫ਼ ਹੱਟੋ ਹੱਟ ਵਿਕਾਇਉ, ਕਹੁ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਲਿਆਇਆ ਏ।
ਕਿਉਂ ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਏ।
ਸ਼ੇਖ ਸੁਨਆਨੋਂ ਖ਼ੂਕ[2] ਚਰਾਇਉ, ਸ਼ਮਸ ਦੀ ਖੱਲ ਉਲਟ ਲੁਹਾਇਉ,
ਸੂਲੀ ਤੇ ਮਨਸੂਰ ਚੜ੍ਹਾਇਉ, ਕਰ ਹੱਥ ਹੁਣ ਮੈਂ ਵਲ ਧਾਇਆ ਏ।
ਕਿਉਂ ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਏ।
ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਫੇਰ ਹੋਇਆ, ਸੋ ਜਲ ਬਲ ਕੋਇਲਾ ਢੇਰ ਹੋਇਆ,

---

[1] ਅੱਗਾਂ, [2] ਸੂਰ।

ਜਦ ਰਾਖ਼ ਉੱਡੀ ਤਦ ਸੇਰ ਹੋਇਆ, ਕਹੁ ਕਿਸ ਗਲ ਦਾ ਸਧਰਾਇਆ[1] ਏ।
ਕਿਉਂ ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਜ਼ਹੁ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਰੀਏ, ਤਨ ਭੱਠੀ ਮਨ ਅਹਿਰਣ[2] ਕਰੀਏ,
ਪਰੇਮ ਹਥੌੜਾ ਮਾਰਨ ਕਰੀਏ, ਦਿਲ ਲੋਹਾ ਅੱਗ ਪੰਘਾਇਆ ਏ।
ਕਿਉਂ ਇਸ਼ਕ ਅਸਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਏ।
ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਏ।

93.

ਕੀ ਕਰਦਾ ਨੀ ਕੀ ਕਰਦਾ,
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ[3] ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਇਕਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਿਆਂ ਰੱਸਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਵਿਚ ਪਰਦਾ।
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਵਿਚ ਮਸੀਤ ਨਿਮਾਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਬੁੱਤ ਖ਼ਾਨੇ ਜਾ ਵੜਦਾ।
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਆਪ ਇੱਕੋ ਕਈ ਲਖ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਭ ਘਰ ਘਰ ਦਾ।
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਜਿਤਵਲ[4] ਵੇਖਾਂ ਉੱਤ[5] ਵਲ[6] ਓਹੋ ਹਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ।
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਮੂਸਾ ਤੇ ਫਰਔਨ ਬਣਾ ਕੇ ਦੋ ਹੋ ਕੇ ਕਿਉਂ ਲੜਦਾ।
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਉਹੋ ਹਰ ਥਾਂ ਚੂਚਕ ਕਿਸ ਨੂੰ ਖੜਦਾ[7]।
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਐਸੀ ਨਾਜ਼ੁਕ[8] ਬਾਤ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਨਾ ਜਰਦਾ[9]।
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਬਘਲਾ[10] ਰੱਤ ਪੀਂਦਾ ਗੋਸ਼ਤ[11] ਚਰਦਾ।
ਕੀ ਕਰਦਾ ਨੀ ਕੀ ਕਰਦਾ।
ਕੋਈ ਪੁੱਛੋ ਖਾਂ ਦਿਲਬਰ ਕੀ ਕਰਦਾ।

94.

ਕੀ ਕਰਦਾ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੇ।
ਕੀ ਕਰਦਾ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੇ।

---

[1] ਸੱਧਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਲਲਚਾਇਆ, [2] ਲੋਹੇ ਦਾ ਘਨਾਕਾਰ ਟੁਕੜਾ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਗਰਮ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਕੁਟਦੇ ਹਨ, [3] ਪਿਆਰਾ, [4] ਜਿੱਧਰ, [5] ਉਸ, [6] ਪਾਸੇ, [7] .....ਦੋਜ਼ਖ਼ ਕਿਸ ਨੂੰ ਖੜਦਾ, [8] ਕੋਮਲ, [9] ਝੱਲਦਾ, [10] ਬਘਿਆੜ, [11] ਮਾਸ।

ਕੁੰਨ[1] ਕਿਹਾ ਫਯੀਕੂਨ[2] ਕਹਾਇਆ, ਬਾਤਨ[3] ਜ਼ਾਹਰ[4] ਦੇ ਵਲ ਆਇਆ
ਬੇਚੂਨੀ[5] ਦਾ ਚੂਨ[6] ਬਣਾਇਆ, ਬਿਖੜੀ ਖੇਡ ਮਚਾਈ ਜੇ।
ਕੀ ਕਰਦਾ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੇ।
ਸਿਰ ਮਖ਼ਫ਼ੀ[7] ਦਾ ਜਿਸ ਦੰਮ ਬੋਲਾ, ਘੁੰਘਟ ਅਪਨੇ ਮੂੰਹ ਸੇ ਖੋਲਾ,
ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਸਾਥੋਂ ਓਹਲਾ, ਸਭ ਵਿਚ ਹਕੀਕਤ ਆਈ ਜੇ।
ਕੀ ਕਰਦਾ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੇ।
ਕਰਮੰਨਾ[8] ਬਨੀ ਆਦਮ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ,
ਸ਼ਾਨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦੇ ਸੰਗ ਇਹਾ, ਡਫੜੀ ਖ਼ੂਬ ਵਜਾਈ ਜੇ।
ਕੀ ਕਰਦਾ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੇ।
ਆਪੇ ਬੇਪਰਵਾਹੀਆਂ ਕਰਦੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੇ ਆਪੇ ਡਰਦੇ,
ਰਿਹਾ ਸਮਾ ਵਿਚ ਹਰ ਹਰ ਘਰ ਦੇ, ਭੁੱਲੀ ਫਿਰੇ ਲੋਕਾਈ ਜੇ।
ਕੀ ਕਰਦਾ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੇ।
ਚੇਟਕ ਲਾ ਦੀਵਾਨਾ ਹੋਇਆ, ਲੈਲਾ ਬਣ ਕੇ ਮਜਨੂੰ ਮੋਹਿਆ,
ਆਪੇ ਰੋਇਆ ਆਪੇ ਧੋਇਆ, ਕਹੀ ਕੀਤੀ ਆਸ਼ਨਾਈ[9] ਜੇ।
ਕੀ ਕਰਦਾ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੇ।
ਆਪੇ ਹੈਂ ਤੂੰ ਸਾਜਨ ਸਈਆਂ, ਅਕਲ ਦਲੀਲਾਂ ਸਭ ਉਠ ਗਈਆਂ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਲਈਆਂ, ਹੁਣ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂ ਜੁਦਾਈ ਜੇ।
ਕੀ ਕਰਦਾ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਜੇ।

95.

ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਇਹ ਪਰਦਾ ਕਿਸ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਦਾ।
ਕਾਰਨ ਪੀਤ ਮੀਤ ਬਣ ਆਇਆ, ਮੀਮ ਦਾ ਘੁੰਗਟ ਮੁੱਖ ਪਰ ਪਾਇਆ,
ਅਹਿਦ ਤੇ ਅਹਿਮਦ ਨਾਮ ਧਰਾਇਆ, ਸਿਰ ਛਤਰ ਝਲੇ ਲੌਲਾਕੀ[10] ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਹੋ, ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਨਿਆਰੇ ਹੋ,
ਆਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੱਜ਼ਾਰੇ ਹੋ, ਵਿਚ ਬਰਜ਼ੱਖ਼[11] ਰਖਿਆ ਖਾਕੀ ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਤੁਧ ਬਾਝੋਂ ਦੂਸਰਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਪਾਇਆ ਉਲਟਾ ਝੇੜਾ ਹੈ,
ਇਹ ਡਿੱਠਾ ਬੜਾ ਅੰਧੇਰਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪੇ ਆਖੀ ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਕਿਤੇ ਰੂਮੀ ਹੋ ਕਿਤੇ ਸ਼ਾਮੀ ਹੋ, ਕਿਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕਿਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਹੋ,

---

[1] ਹੋ ਜਾ, [2] ਅਮਰ, [3] ਅੰਦਰ, [4] ਬਾਹਰ, [5] ਬ੍ਰਹਮ, [6] ਦੁਨੀਆਂ, [7] ਲੁਕੀ ਹੋਈ,
[8] ਅਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ (ਜਮ੍ਹਾ), [9] ਜਾਣ ਪਛਾਣ, [10] ਵਿਸ਼ਵ, [11] ਉਹਲਾ ਪਰਦਾ।

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤਮਾਮੀ ਹੋ, ਕਹੋ ਖੋਟਾ ਖਰਾ ਸੌ ਲਾਖੀ ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਜਿਸ ਤਨ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਬੇਖ਼ੁਦ ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ,
ਉਹ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ ਸਾਕੀ ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਅਸਾਨੂੰ ਧਾਏ ਜੀ, ਕਦ ਰਹਿੰਦੇ ਛਪੇ ਛਪਾਏ ਜੀ,
ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਹ 'ਅਨਾਇਤ' ਬਣ ਆਏ ਜੀ, ਹੁਣ ਲਾ ਲਾ ਨੈਣ ਝਮਾਕੀ[1] ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਤਨ ਭਾ ਦੀ ਭੱਠੀ ਕਰ, ਅੱਗ ਬਾਲ ਹੱਡਾਂ ਤਨ ਮਾਟੀ ਕਰ,
ਇਹ ਸ਼ੌਕ ਮੁਹੱਬਤ ਬਾਟੀ ਕਰ, ਇਹ ਬੁੱਧੂਵਾ ਇਸ ਬਿਧ ਝਾਕੀ ਦਾ।
ਕਿਉਂ ਓਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀ ਦਾ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ. 95.

ਕਹੁ ਪੜਦਾ ਕਿਸ ਥੀਂ ਰਾਖੀਦਾ,
ਕਿਉਂ ਉਹਲੇ ਬਹਿ ਬਹਿ ਝਾਕੀਦਾ।
ਪਹਿਲੇ ਆਪ ਸਾਜਨਾ ਸਾਜੀ
ਹੁਣ ਦੱਸਨਾ ਏਂ ਸਬਕ ਨਿਮਾਜ਼ੀ
ਖੋਹਾਯਾ ਆਪ ਨਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ
ਵਿਚ ਲਹਿਦਾ ਬਣ ਬਣ ਝਾਕੀਦਾ।
ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੱਮਸੇ ਦਾ ਪੋਸਤ ਲੁਹਾਇਓ
ਮਨਸੂਰ ਸੂਲੀ ਚਾਇ ਚੜ੍ਹਾਇਓ
ਜ਼ਕਰੀਏ ਸਿਰ ਕਲਵੱਤਰ ਧਰਾਇਓ
ਕੀ ਲੇਖਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਬਾਕੀ ਦਾ।
ਕੁਨ ਕਿਹਾ ਫ਼ਯੂਕੂਨ ਕਹਾਇਆ
ਬੇਚੂਨੀ ਦਾ ਚੂਨ ਬਣਾਇਆ
ਖ਼ਾਤਰ ਕੈਂ ਦੀ ਜਗਤ ਕਰਾਇਆ
ਸਿਰ ਪਰ ਛੱਤਰ ਲੌਲਾਕੀ ਦਾ।
ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਤਰਫੇ ਧਾਇਆ
ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਛਪਿਆ ਛਪਾਇਆ
ਕਿਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਨਾਮ ਧਰਾਇਆ
ਵਿਚ ਓਹਲਾ ਰੱਖਿਆ ਖ਼ਾਕੀ ਦਾ।
ਕਹੁ ਪੜਦਾ ਕਿਸ ਥੀਂ ਰਾਖੀ ਦਾ।

---

[1] ਝਮਕਦੇ ਹਾਂ।

96.

ਕੀ ਬੇਦਰਦਾਂ ਸੰਗ ਯਾਰੀ!
ਰੋਵਣ ਅੱਖੀਆਂ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰੀ!
ਸਾਨੂੰ ਗਏ ਬੇਦਰਦੀ ਛੱਡ ਕੇ, ਹਿਜਰੇ ਸਾਂਗ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਗੱਡ ਕੇ,
ਜਿਸਮੋਂ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਕੱਢ ਕੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਰ ਗਏ ਹੈ ਸਿਆਰੀ,
ਕੀ ਬੇਦਰਦਾਂ ਸੰਗ ਯਾਰੀ!
ਬੇਦਰਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਭਰਵਾਸਾ, ਖ਼ੌਫ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਮਾਸਾ,
ਚਿੜੀਆਂ ਮੌਤ ਗਵਾਰਾਂ ਹਾਸਾ, ਮਗਰੋਂ ਹੱਸ ਹੱਸ ਤਾੜੀ ਮਾਰੀ।
ਕੀ ਬੇਦਰਦਾਂ ਸੰਗ ਯਾਰੀ!
ਆਵਣ ਕਹਿ ਗਏ ਫੇਰ ਨਾ ਆਏ, ਆਵਣ ਦੇ ਸਭ ਕੌਲ ਭੁਲਾਏ,
ਮੈਂ ਭੁੱਲੀ ਭੁੱਲ ਨੈਣ ਲਗਾਏ, ਕੇਹੇ ਮਿਲੇ ਸਾਨੂੰ ਠੱਗ ਬਪਾਰੀ।
ਕੀ ਬੇਦਰਦਾਂ ਸੰਗ ਯਾਰੀ!
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਇਕ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ, ਕੀਤਾ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ,
ਨਾ ਕੁਝ ਨਫ਼ਾ ਨਾ ਟੋਟਾ ਲੀਤਾ, ਦਰਦ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗਠੜੀ ਭਾਰੀ।
ਕੀ ਬੇਦਰਦਾਂ ਸੰਗ ਯਾਰੀ!
ਰੋਵਣ ਅੱਖੀਆਂ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰੀ!

97.

ਕਿਉਂ ਲੜਨਾ ਹੈਂ ਕਿਉਂ ਲੜਨਾ ਹੈਂ ਗ਼ੈਰ ਗੁਨਾਹੀ।
ਲਾਤੱਤਹੱਰੁਕ[1] ਖੁਦ ਲਿਖਿਓ ਈ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਨਾ ਏਂ ਫਾਹੀ।
ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਅਹਿਲ ਕੁਰਾਨ ਭੀ ਆਹੇ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਸੱਦੇ ਆਈ।
ਅਲਸਤੋਬੇਰੁਕੁਮ[2] ਵਾਰਦ ਹੋਯਾ ਕਾਲੂਬਲਾ[3] ਧੁੰਮ ਪਾਈ।
ਕੁਨਫਯੀਕੂਨ[4] ਆਵਾਜ਼ਾ ਹੋਯਾ ਤਦਾਂ ਅਸੀਂ ਭੀ ਕੋਲੇ[5] ਆਹੀ।
ਲੱਜ਼ਤ ਮਾਰ ਦੀਵਾਨੀ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਤੀ ਅਸਲੀ ਆਹੀ।
ਕਿਉਂ ਲੜਨਾ ਹੈਂ ਕਿਉਂ ਲੜਨਾ ਹੈਂ ਗ਼ੈਰ ਗੁਨਾਹੀ।

98.

ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਵੇ ਅੜਿਆ,
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਜੋ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਬੋਲੇ ਚਾਲੇ ਜ਼ਾਤ ਅਸਾਡੀ ਹੋਈ।
ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਇਆ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਈ।
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।

---

[1] ਹਰਗਿਜ਼ ਹਿਲਣ ਜੁਲਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਅਹਿਲ, ਅਟੱਲ, ਭਾਣਾ, ਹੁਕਮ,
[2] ਕੀ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਹੈਂ, [3] ਬੇਸ਼ਕ, [4] ਹੋ ਜਾ ਅਮਰ (ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ), [5] ਨਾਲ, ਨੇੜੇ ਹੀ,।

ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਲਾਹ ਸੁੱਟ ਕੁੜੀਏ ਪਹਿਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਲੋਈ।
ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਦਾਗ਼ ਲਗੇਗਾ ਲੋਈ ਨੂੰ ਦਾਗ਼ ਨ ਕੋਈ।
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਅਲਫ਼ ਪਛਾਤਾ ਬੇ ਪਛਾਤੀ ਤੇ ਤਲਾਵਤ ਹੋਈ।
ਸੀਨ ਪਛਾਤਾ ਸ਼ੀਨ ਪਛਾਤਾ ਸਾਦਕ ਸਾਬਰ ਹੋਈ।
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਕੂ ਕੂ ਕਰਦੀ ਕਮਰੀ ਆਹੀ ਗਲ ਵਿਚ ਤੌਂਕ[1] ਪਿਉਈ।
ਬਸ ਨਾ ਕਰਦੀ ਕੂ ਕੂ ਕੋਲੋਂ ਕੂ ਕੂ ਅੰਦਰ ਮੋਈ।
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਸੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਭਾਣਾ ਕਿਆ ਕੁਝ ਕਰਸੀ ਕੋਈ।
ਜੋ ਕੁਝ ਲੇਖ ਮੱਥੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਮੈਂ ਉਸ ਤੇ ਸ਼ਾਕਰ ਹੋਈ।
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਆਸ਼ਕ ਬਕਰੀ ਮਾਸ਼ੂਕ ਕਸਾਈ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਕੋਹੀ[2]।
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਕਰਦੀ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮੋਈ ਮੋਈ।
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਅਨਾਇਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ੌਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦਿਤੋਈ।
ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਅਸੀਂ ਦੂਰੋਂ ਛੁੱਟੇ ਨੇੜੇ ਆਨ ਲੱਧੋਈ।
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।
ਵੇ ਅੜਿਆ,
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ: 98.

ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਰੇ ਬਾਬਾ! ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੋਈ
ਜੋ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਬੋਲੇ ਚਾਲੇ, ਜ਼ਾਤ ਅਸਾਡੀ ਸੋਈ
ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਯਾ ਉਹੋ ਜੇਹੀ ਹੋਈ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾ .....
ਚਿਟੀ ਚਾਦਰ ਲਾਹ ਸੁਟ ਕੁੜੀਏ, ਪਹਿਨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੀ ਲੋਈ।
ਇਸ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਦਾਗ਼ ਲਗੇਗਾ, ਲੋਈ ਨੂੰ ਦਾਗ਼ ਨ ਕੋਈ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾ .....
ਅਲਫ ਪਛਾਤਾ, ਬੇ ਪਛਾਤੀ, ਤੇ ਤਲਾਵਤ ਹੋਈ।
ਸੀਨ ਪਛਾਤਾ ਸ਼ੀਨ ਪਛਾਤਾ, ਸਾਦਕ ਸਾਬਰ ਹੋਈ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾ .....
ਕੂ ਕੂ ਕਰਦੀ ਕਮਰੀ ਆਹੀ, ਗਲ ਵਿਚ ਤਉਕ ਪਇਓ ਈ

---

[1] ਪੰਛੀ ਦੇ ਗਲ ਦੀ ਗਾਨੀ, [2] ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਬਸ ਨ ਕਰਦੀ ਕੂ ਕੂ ਕੋਇਲ, ਕੂ ਕੂ ਅੰਦਰ ਮੋਈ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾ .....
ਜੋ ਕਿਛ ਕਰਸੀ ਅੱਲਾ ਭਾਣਾ, ਕਿਆ ਕੁਛ ਕਰਸੀ ਕੋਈ
ਜੋ ਕਿਛੁ ਲੇਖ ਮੱਥੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ, ਉਸ ਤੇ ਸ਼ਾਕਿਰ ਹੋਈ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾ .....
ਆਸ਼ਕ ਬੱਕਰੀ ਮਾਸ਼ੂਕ ਕਸਾਈ, ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਕੋਹੀ
ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਕਰਦੀ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਮੋਈ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾ .....
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਅਨਾਇਤ ਕਰਕੇ, ਸ਼ਉਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦਿਤੋ ਈ
ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਅਸੀਂ ਦੂਰੋਂ ਛੁੱਟੇ, ਨੇੜੇ ਲਾਲ ਲਧੋ ਈ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾ .....

[ਗਾੜ]

99.

ਗੁਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦਾ ਏ।
ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਚੋਰੀ ਹੋਈ, ਸੁੱਤੀ ਰਹੀ ਨਾ ਜਾਗਿਆ ਕੋਈ,
ਮੈਂ ਗੁਰ ਫੜ ਸੋਝੀ ਹੋਈ, ਜੋ ਮਾਲ ਗਿਆ ਸੋ ਤਰਦਾ ਏ।
ਗੁਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦਾ ਏ।
ਪਹਿਲੇ ਮਖ਼ਫ਼ੀ[1] ਆਪ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਸੀ, ਓਥੇ ਹੈਰਤ[2] ਹੈਰਤਖ਼ਾਨਾ ਸੀ,
ਫਿਰ ਵਹਦਤ ਦੇ ਵਿਚ ਆਣਾ ਸੀ, ਕੁਲ ਜੁਜ਼[3] ਦਾ ਮੁਜਮਲ[4] ਪਰਦਾ ਏ।
ਗੁਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦਾ ਏ।
ਕੁਨਫਯੀਕੁਨ ਆਵਾਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ, ਵਹਦਤ ਵਿਚੋਂ ਕਸਰਤ ਲੈਂਦਾ,
ਪਹਿਨ ਲਬਾਸ ਬੰਦਾ ਬਣ ਬਹਿੰਦਾ, ਕਰ ਬੰਦਗੀ ਮਸਜਦ ਵੜਦਾ ਏ।
ਗੁਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦਾ ਏ।
ਰੋਜ਼ ਮੀਸਾਕ[5] ਅਲੱਸਤ ਸੁਣਾਵੇ, ਕਾਲੂਬਲਾ[6] ਅਸ਼ਹਦ ਨਾ ਚਾਹਵੇ,
ਫਿਰ ਕੁਝ ਆਪਣਾ ਆਪ ਛੁਪਾਵੇ, ਉਹ ਗਿਣ ਗਿਣ ਵਸਤਾਂ ਧਰਦਾ ਏ।
ਗੁਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦਾ ਏ।
ਗੁਰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਆਪ ਕਹੇਂਦਾ ਏ, ਗੁਰ ਅਲੀ ਨਬੀ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਏ,
ਘਰ ਹਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਏ, ਉਹ ਖ਼ਾਲੀ ਭਾਂਡੇ ਭਰਦਾ ਏ।
ਗੁਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦਾ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਇਆ, ਜਿਸ ਸਾਂਗੀ ਸਾਂਗ ਬਣਾਇਆ,
ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਭੇਤ ਛੁਪਾਇਆ, ਉਹ ਦਰਸ ਪਰਮ[7] ਦਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਏ।
ਗੁਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦਾ ਏ।

---

[1] ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ, [2] ਵਿਸਮਾਦ, [3] ਹਿੱਸਾ, [4] ਇਕੱਠ, [5] ਵਹਿਦਾ, [6] ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਮੇਰਾ ਰੱਬ ਹੈਂ, [7] ਉੱਤਮ।

100.

ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਸੱਚ ਆਖ ਮਨਾ ਕਿਉਂ ਡਰਨਾ ਏਂ, ਇਸ ਸਚ ਪਿੱਛੇ ਤੂੰ ਤਰਨਾ ਏਂ,
ਸੱਚ ਸਦਾ ਆਬਾਦੀ ਕਰਨਾ ਏਂ, ਸੱਚ ਵਸਤ ਅਚੰਭਾ[1] ਆਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਬਾਹਮਣ ਆਣ ਜਜਮਾਨ ਡਰਾਏ, ਪਿੱਤਰ ਪੀੜ ਦੱਸ ਭਰਮ ਦੁੜਾਏ,
ਆਪੇ ਦਸ ਕੇ ਜਤਨ ਕਰਾਏ, ਪੂਜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਪੁੱਤਰ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਪੀੜਾ, ਗੁੜ ਚਾਵਲ ਮਨਾਓ ਲੀੜਾ,
ਜੰਜੂ ਪਾਓ ਲਾਹੋ ਬੀੜਾ, ਚੁੱਲੀ ਤੁਰਤ ਪਵਾਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਐਵੇਂ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੀ, ਰੋਕ[2] ਰੁਪਈਆ ਭਾਂਡੇ ਢੱਗੀ,
ਹੋਵੇ ਲਾਖੀ ਦਰੁੱਸਤ ਨਾ ਬੱਗੀ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਇਹ ਬਾਤ ਬਣਾਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਪਿਰਤਮ ਚੰਡੀ ਮਾਤ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਜੇ ਸਰਬ ਲੋਕਾਈ,
ਪਾਛੀ ਵੱਢ ਕੇ ਜੰਜ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਡੋਲੀ ਠੁਮ ਠੁਮ ਆਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਭੁੱਲ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਖ਼ੁਦਾਈ, ਬੁੱਤਾਂ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈ,
ਜਿਹੜੇ ਘੜ ਕੇ ਆਪ ਬਣਾਈ, ਸ਼ਰਮ ਰੱਤਾ ਨਾ ਆਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਵੇਖੋ ਤੁਲਸੀ ਮਾਤ ਬਣਾਈ, ਸਾਲਗ ਰਾਮੀ ਸੰਗ ਪਰਨਾਈ,
ਹੱਸ ਰੱਸ ਡੋਲੀ ਚਾ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਸਾਲਾ ਸਹੁਰਾ ਬਣੇ ਜਵਾਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਸਭ ਵਿਆਹਵਣ, ਪਰਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਜਾਵਣ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਆਖਣ ਆਵਣ, ਨਾ ਮਾਤਾ ਕਿਸੇ ਵਿਆਹੀ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਸ਼ਾਹ ਰਗ ਥੀਂ ਰੱਬ ਦਿਸਦਾ ਨੇੜੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਏ ਲੰਮੇ ਝੇੜੇ,
ਵਾਂ[3] ਕੇ[4] ਝਗੜੇ ਕੌਣ ਨਬੇੜੇ, ਭਜ ਭਜ ਉਮਰ ਗਵਾਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।
ਬਿਰਛ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜੁਦਾਈ, ਬੰਦਾ ਰੱਬ ਤੀਵੀਂ ਬਣ ਆਈ,
ਪਿਛਲੇ ਸੋਤੇ ਤੇ ਖਿੜ ਆਈ, ਦੁਹਬਤਾ[5] ਆਣ ਮਿਟਾਈ ਏ।

---

[1] ਹੈਰਾਨੀ, [2] ਰੋਕੜੀ, ਨਕਦ, [3] ਉਥੋਂ, [4] ਦੇ, [5] ਦੁਬਿਧਾ, ਦ੍ਵੈਸ਼।

ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਆਪੇ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਇਆ ਏ, ਆਪੇ ਚਿਲਿਆਂ[1] ਵਿਚ ਦਬਾਇਆ ਏ,
ਆਪੇ ਹੋਕਾ ਦੇ ਸੁਣਾਇਆ ਏ, ਮੁੱਝ ਮੇਂ ਭੇਤ ਨਾ ਕਾਈ ਏ।

ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।

ਗਰਮ ਸਰਦ ਹੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਲਾ, ਹਰਕਤ ਕੀਤਾ ਚਿਹਰਾ ਕਾਲਾ,
ਤਿਸ ਨੂੰ ਆਖਣ ਜੀ ਸੁਖਾਲਾ, ਇਸ ਦੀ ਕਰੋ ਦਵਾਈ ਏ।

ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।

ਅੱਖੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਆਖਣ ਆਈਆਂ, ਅਲਸੀ ਸਮਝ ਕੇ ਆਉਣੀ ਮਾਈਆਂ,
ਆਪੇ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਹੁਣ ਸਾਈਆਂ, ਹੁਣ ਤੀਰਥ ਪਾਸ ਸੁਧਾਈ ਏ।

ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।

ਜੇ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਏਹੋ ਪਿਆਰਾ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਆਪੇ ਵੇਖਣਹਾਰਾ,
ਆਪੇ ਬੇਦ ਕੁਰਾਨ ਪੁਕਾਰਾ, ਜੋ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਸਤ ਭੁਲਾਈ ਏ।

ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।

ਪੋਸਤ ਆਖੇ ਮਿਲੇ ਅਫ਼ੀਮ, ਬੰਦਾ ਭਾਲੇ ਕਾਦਰ ਕਰੀਮ,
ਨਾ ਕੋਈ ਦਿੱਸੇ ਗਿਆਨ ਹਕੀਮ, ਅਕਲ ਤੁਸਾਡੀ ਜਾਈ ਏ।

ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।

ਜੋ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਏਹੋ ਪਿਆਰਾ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਆਪੇ ਵੇਖਣਹਾਰਾ,
ਆਪੇ ਬੇਦ ਕੁਰਾਨ ਪੁਕਾਰਾ, ਜੋ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਸਤ ਭੁਲਾਈ ਏ।

ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।

101.

ਘੁੰਘਟ ਚੁੱਕ ਓ ਸਜਣਾ ਹੁਣ ਸ਼ਰਮਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਵੇ।

ਜ਼ੁਲਫ਼ ਕੁੰਡਲ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ, ਬਿਸੀਅਰ[2] ਹੋ ਕੇ ਡੰਗ ਚਲਾਇਆ,
ਵੇਖ ਅਸਾਂ ਵੱਲ ਤਰਸ ਨਾ ਆਇਆ, ਕਰਕੇ ਖ਼ੂਨੀ ਅੱਖੀਆਂ ਵੇ।

ਘੁੰਘਟ ਚੁੱਕ ਓ ਸਜਣਾ ਹੁਣ ਸ਼ਰਮਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਵੇ।

ਦੋ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ, ਮੈਂ ਆਜਿਜ਼ ਦੇ ਸੀਨੇ ਲਾਇਆ,
ਘਾਇਲ ਕਰਕੇ ਮੁੱਖ ਛੁਪਾਇਆ, ਚੋਰੀਆਂ ਇਹ ਕਿਨ ਦੱਸੀਆਂ ਵੇ।

ਘੁੰਘਟ ਚੁੱਕ ਓ ਸਜਣਾ ਹੁਣ ਸ਼ਰਮਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਵੇ।

ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਕਟਾਰੀ ਤੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਮਾਰੀ, ਤਦ ਮੈਂ ਹੋਈ ਬੇਦਿਲ ਭਾਰੀ,
ਮੁੜ ਨਾ ਲਈ ਤੈਂ ਸਾਰ ਹਮਾਰੀ, ਪਤੀਆਂ[3] ਤੇਰੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਵੇ।

ਘੁੰਘਟ ਚੁੱਕ ਓ ਸਜਣਾ ਹੁਣ ਸ਼ਰਮਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਵੇ।

ਨੇਹੁੰ ਲਗਾ ਕੇ ਮਨ ਹਰ[4] ਲੀਤਾ, ਫੇਰ ਨ ਆਪਣਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਤਾ,
ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਮੈਂ ਇਹ ਪੀਤਾ, ਸੋ ਅਕਲੋਂ ਮੈਂ ਕੱਚੀਆਂ ਵੇ।

---

[1] ਚਾਲੀਹਾ, ਚਾਲ਼ੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਤਪ, [2] ਨਾਗ, [3] ਚਿੱਠੀਆਂ, [4] ਜਿੱਤ।

ਘੁੰਘਟ ਚੁੱਕ ਓ ਸਜਣਾ ਹੁਣ ਸ਼ਰਮਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਵੇ।

102.

ਘੁੰਘਟੇ ਓਹਲੇ ਨਾ ਲੁੱਕ ਸੋਹਣਿਆ,
ਮੈਂ ਮੁਸ਼ਤਾਕ[1] ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਹਾਂ।
ਜਾਨੀ ਬਾਝ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋਈ, ਟੋਕਾਂ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਸਭੋਈ,
ਦੇ ਕਰ ਯਾਰ ਕਰੇ ਦਿਲਜੋਈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਫ਼ਰਿਆਦ ਪੁਕਾਰਦੀ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਮੁਸ਼ਤਾਕ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਹਾਂ।
ਮੁਫ਼ਤ ਵਿਕਾਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਬਾਂਦੀ, ਮਿਲ ਮਾਹੀਆ ਜਿੰਦ ਐਵੇਂ ਜਾਂਦੀ,
ਇਕਦਮ ਹਿਜਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਬੁਲਬੁਲ ਇਸ ਗੁਲਜ਼ਾਰ[2] ਦੀ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਮੁਸ਼ਤਾਕ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਹਾਂ।

103.

ਘਰ ਮੇਂ ਗੰਗਾ ਆਈ ਸੰਤੋ ਘਰ ਮੇਂ ਗੰਗਾ ਆਈ।
ਆਪੇ ਮੁਰਲੀ ਆਪ ਘਨਈਆ ਆਪੇ ਜਾਦੂਰਾਈ[3]।
ਆਪ ਗੋਬਰੀਆ[4] ਆਪ ਗਡਰੀਆ[5] ਆਪੇ ਦੇਤ ਦਿਖਾਈ।
ਅਨਹਦ ਦ੍ਵਾਰ ਕਾ ਆਯਾ ਗੂਰੀਆ[6] ਕੰਙਣ ਦਸਤ ਚੜ੍ਹਾਈ।
ਸੰਡ[7] ਮੁੰਡਾ[8] ਮੋਹੇ ਪਰੀਤੀ ਕੋਰੇਨ[9] ਕੰਨਾਂ ਮੇਂ ਪਾਈ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਖਾ ਲਿਓ ਰੇ ਗੋਸਾਈਂ ਥੋੜੀ ਕਰੋ ਬਢਾਈ।
ਘਰ ਮੇਂ ਗੰਗਾ ਆਈ ਸੰਤੋ ਘਰ ਮੇਂ ਗੰਗਾ ਆਈ।

104.

ਘੜਿਆਲੀ ਦਿਉ ਨਿਕਾਲ ਨੀ।
ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ।
ਘੜੀ ਘੜੀ ਘੜਿਆਲ ਬਜਾਵੇ, ਰੈਣ ਵਸਲ ਦੀ ਪਿਆ ਘਟਾਵੇ,
ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਬਾਤ ਜੇ ਪਾਵੇ, ਹੱਥੋਂ ਚਾ ਸੱਟੇ ਘੜਿਆਲ ਨੀ।
ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ।
ਅਨਹਦ ਵਾਜਾ ਵੱਜੇ ਸੁਹਾਨਾ, ਮੁਤਰਿਬ[10] ਸੁਘੜਾ ਤਾਨ ਤਰਾਨਾ,
ਨਿਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ਾ ਭੁਲ ਗਿਆ ਦੁਗਾਨਾ, ਮਧ ਪਿਆਲਾ ਧਨ ਕਲਾਲ ਨੀ।
ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ।
ਮੁਖ ਵੇਖਣ ਦਾ ਅਜਬ ਨਜ਼ਾਰਾ, ਦੁੱਖ ਦਿਲੇ ਦਾ ਉੱਠ ਗਿਆ ਸਾਰਾ,
ਰੈਣ ਵਡੀ ਕਿਆ ਕਰੇ ਪਸਾਰਾ, ਦਿਨ ਅੱਗੇ ਧਰੋ ਦੀਵਾਲ ਨੀ।
ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ।
ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ, ਕਿਆ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕਿਤ ਵਿਆਹੀ,

---

[1] ਸ਼ੌਕੀਨ, [2] ਬਾਗ਼, [3] ਜਾਦੂਗਰ, [4] ਗੋਹਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ, [5] ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ, [6] ਗਵਾਲਾ, [7] ਮੂੰਹ, [8] ਸਿਰ, [9] ਤੁੰਗਲ, [10] ਗਵਈਆ।

ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕਰ ਛਪੇ ਛਪਾਈ, ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਫ਼ਜ਼ਲ[1] ਕਮਾਲ ਨੀ।
ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ।
ਟੂਣੇ ਕਾਮਣ ਕਰੇ ਬਥੇਰੇ, ਸਹਿਰੇ[2] ਆਏ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ[3],
ਹੁਣ ਘਰ ਆਇਆ ਜਾਨੀ ਮੇਰੇ[4], ਰਹਾਂ ਲੱਖ ਵਰ੍ਹੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ[5] ਨੀ।
ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਸੇਜ ਪਿਆਰੀ, ਨੀ ਮੈਂ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ਤਾਰੀ,
ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੁਣ ਆਈ ਵਾਰੀ, ਹੁਣ ਵਿਛੜਨ ਹੋਇਆ ਮੁਹਾਲ ਨੀ।
ਘੜਿਆਲੀ ਦਿਉ ਨਿਕਾਲ ਨੀ,
ਅੱਜ ਪੀ ਘਰ ਆਇਆ ਲਾਲ ਨੀ।

[ਲਾਮ]

105.

ਲਨਤਰਾਨੀ[6] ਦੱਸ ਕੇ ਜਾਨੀ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਮੁੱਖ ਛੁਪਾਇਆ ਈ?
ਮੈਂ ਢੋਲਣ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਨਾ ਕੋਈ ਏਨੁਮਾ ਫੁਰਮਾਇਆ ਈ।
ਆਓ ਸਜਣ ਗਲ ਲੱਗ ਸੌਵਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਘੁੰਘਟ ਪਾਇਆ ਈ।
ਲਨਤਰਾਨੀ ਦੱਸ ਕੇ ਜਾਨੀ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਮੁੱਖ ਛੁਪਾਇਆ ਈ?
ਤਨ ਸਾਬਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਪਾਏ ਜੋ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋ ਪਾਇਆ ਈ।
ਮਨਸੂਰ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਇਆ ਸੂਲੀ ਪਕੜ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਈ।
ਲਨਤਰਾਨੀ ਦੱਸ ਕੇ ਜਾਨੀ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਮੁੱਖ ਛੁਪਾਇਆ ਈ।
ਦੱਸੋ ਨੁਕਤਾ ਜ਼ਾਤ ਇਲਾਹੀ ਸੱਜਦਾ ਕਿਸ ਕਰਾਇਆ ਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਸ਼ੈਤਾਨ ਖ਼ਾਰ ਕਰਾਇਆ ਈ।
ਲਨਤਰਾਨੀ ਦੱਸ ਕੇ ਜਾਨੀ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਮੁੱਖ ਛੁਪਾਇਆ ਈ।

[ਮੀਮ]

106.

ਮਾਹੀ ਵੇ ਤੈਂ ਮਿਲਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਹੋਵਣ ਦੂਰ।
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਚਾਕ ਚਕੇਟਾ ਸਾਡਾ ਰੱਬ ਗ਼ਫ਼ੂਰ।
ਮਾਹੀ ਵੇ ਤੈਂ ਮਿਲਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਹੋਵਣ ਦੂਰ।
ਜੀਂਹਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਚਸ਼ਮਾਂ[7] ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਸੀ ਨਿਤ ਝੂਰ।
ਮਾਹੀ ਵੇ ਤੈਂ ਮਿਲਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਹੋਵਣ ਦੂਰ।
ਉੱਠ ਗਈ ਹਿਜਰ[8] ਜੁਦਾਈ[9] ਜਿਗਰੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਦਿਸਦਾ ਨੂਰ।
ਮਾਹੀ ਵੇ ਤੈਂ ਮਿਲਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਹੋਵਣ ਦੂਰ।

---

[1] ਕਿਰਪਾ, [2] ਜਾਦੂਗਰ, [3] ਜਾਦੂਗਰ ਆ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ, [4] ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਵਸ ਆਇਆ ਮੇਰੇ, [5] ਲੱਖ ਬਰਸ ਰਹਿ ਹੋਰੀਂ ਨਾਲ, [6] ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ (ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਹੁਕਮ), [7] ਅੱਖਾਂ, [8] ਵਿਛੋੜਾ, [9] ਵਿਛੋੜਾ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਰਮਜ਼ ਸਮਝ ਦੀ ਪਾਈਆ ਨਾ ਨੇੜੇ ਨਾ ਦੂਰ।
ਮਾਹੀ ਵੇ ਤੈਂ ਮਿਲਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਹੋਵਣ ਦੂਰ।

107.

ਮਾਏ ਨਾ ਮੁੜਦਾ ਇਸ਼ਕ ਦੀਵਾਨਾ ਸ਼ਹੁ ਨਾਲ ਪਰੀਤਾਂ ਲਾ ਕੇ
ਇਸ਼ਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀ ਲੱਗ ਗਈ ਬਾਜ਼ੀ ਖੇਡਾਂ ਮੈਂ ਦਾਓ ਲਗਾ ਕੇ।
ਮਾਰਨ ਬੋਲੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਨਾ ਬੋਲਾਂ ਸੁਣਾਂ ਨਾ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ।
ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨਚੇਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਖ ਸਮਝਾ ਕੇ।
ਤੋੜ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਈ ਬਾਜ਼ੀ ਫਿਰਦੀ ਨੱਕ ਵਢਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੇ ਅੰਜਾਣੀ ਖੇਡ ਵਿਗੁੱਚੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਮੈਂ ਆਕੇ ਬਾਕੇ।
ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਹੁਣ ਲਗਦੀਆਂ ਝੇਡਾਂ[1] ਘਰ ਪੀਆ ਦੇ ਆ ਕੇ।
ਸਈਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪਾਵਾਂ ਗਿੱਧਾ ਦਿਲਬਰ ਲੁੱਕ ਲੁੱਕ ਝਾਕੇ।
ਪੁੱਛੋ ਨੀ ਇਹ ਕਿਉਂ ਸ਼ਰਮਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਨਾ ਭੇਤ ਬਤਾ ਕੇ।
ਕਾਫ਼ਰ ਕਾਫ਼ਰ ਆਖਣ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੁਣਾ ਕੇ।
ਮੋਮਨ ਕਾਫ਼ਰ ਮੈਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਨਾ ਦਿਸਦੇ ਵਹਦਤ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ।
ਚੋਲੀ ਚੁੰਨੀ ਤੇ ਫੂਕਿਆ ਝਗਾ ਧੂਣੀ ਸ਼ਿਰਕ[2] ਜਲਾ ਕੇ।
ਵਾਰਿਆ ਕੁਫ਼ਰ ਵਡਾ ਮੈਂ ਦਿਲ ਥੀਂ ਤਲੀ ਤੇ ਸੀਸ ਟਿਕਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵਡਭਾਗੀ ਮਾਰਿਆ ਖ਼ਾਵਿੰਦ ਹੱਥੀਂ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਲਾ ਕੇ।
ਵਸਲ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਨਾਲ ਸਜਣ ਦੇ ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਗਵਾ ਕੇ।
ਵਿਚ ਚਮਨ ਮੈਂ ਪਲੰਘ ਵਿਛਾਇਆ ਯਾਰ ਸੁੱਤੀ ਗ੍ਹਲ ਲਾ ਕੇ।
ਸਿਰ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਈ ਸਿਰ ਦੇਹੀ ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ।
ਮਾਏ ਨਾ ਮੁੜਦਾ ਇਸ਼ਕ ਦੀਵਾਨਾ ਸ਼ਹੁ ਨਾਲ ਪਰੀਤਾਂ ਲਾ ਕੇ।

108.

ਮਾਟੀ[3] ਕੁਦਮ[4] ਕਰੇਂਦੀ ਯਾਰ।
ਮਾਟੀ ਜੋੜਾ ਮਾਟੀ ਘੋੜਾ, ਮਾਟੀ ਦਾ ਅਸਵਾਰ।
ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਨੂੰ ਦੌੜਾਏ ਮਾਟੀ ਦਾ ਖੜਕਾਰ।
ਮਾਟੀ ਕੁਦਮ ਕਰੇਂਦੀ ਯਾਰ।
ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਗੀ ਮਾਟੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰ।
ਜਿਸ ਮਾਟੀ ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਮਾਟੀ ਤਿਸ ਮਾਟੀ ਹੰਕਾਰ।
ਮਾਟੀ ਕੁਦਮ ਕਰੇਂਦੀ ਯਾਰ।
ਮਾਟੀ ਬਾਗ਼ ਬਗ਼ੀਚਾ ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਦੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ।
ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਆਈ ਮਾਟੀ ਦੀ ਏ ਬਹਾਰ।
ਮਾਟੀ ਕੁਦਮ ਕਰੇਂਦੀ ਯਾਰ।

---

[1] ਮਖ਼ੌਲ, [2] ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਕ ਕਰਨਾ, [3] ਸਰੀਰ, [4] ਫ਼ਸਾਦ।

ਹੱਸ ਖੇਡ ਮੁੜ ਮਾਟੀ ਹੋਈ ਮਾਟੀ ਪਾਓਂ[1] ਪਸਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਇਹ ਬੁਝਾਰਤ ਬੁੱਝੇਂ ਲਾਹ ਸਿਰੋਂ ਭੋਏਂ ਮਾਰ।
ਮਾਟੀ ਕੁਦਮ ਕਰੇਂਦੀ ਯਾਰ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ. 108

ਮਾਟੀ ਕੁਦਮ ਕਰੇਂਦੀ ਯਾਰ
ਵਾਹ ਵਾਹ ਮਾਟੀ ਦੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ।
ਮਾਟੀ ਘੋੜਾ ਮਾਟੀ ਜੋੜਾ, ਮਾਟੀ ਦਾ ਅਸਵਾਰ
ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਨੂੰ ਦੌੜਾਵੇ, ਮਾਟੀ ਦਾ ਖੜਕਾਰ
ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਗੀ, ਮਾਟੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰ
ਜਿਸ ਮਾਟੀ ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਮਾਟੀ, ਤਿਸ ਮਾਟੀ ਅਹੰਕਾਰ
ਮਾਟੀ ਬਾਗ਼ ਬਗ਼ੀਚਾ ਮਾਟੀ, ਮਾਟੀ ਦੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ
ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਈ, ਮਾਟੀ ਦੀ ਏ ਬਹਾਰ।
ਹੱਸ ਖੇਡ ਫਿਰ ਮਾਟੀ ਹੋਵੇ, ਪੈਂਦੀ ਪਾਉਂ ਪਸਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਬੁਝਾਰਤ ਬੁਝੇ, ਲਾਹਿ ਸਿਰੋਂ ਭੋਇੰ ਭਾਰ।

109.

ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਨ ਨੀ ਮੈਂ ਲੋਕ ਉਲ੍ਹਾਮੇਂ ਲੈਨੀ ਹਾਂ।
ਲੱਗਾ ਨੇਹੁੰ ਮੇਰਾ ਜਿਸ ਸੇਤੀ, ਸਰਹਾਣੇ ਵੇਖ ਪਲੰਘ ਦੇ ਜੀਤੀ,
ਆਲਮ ਕਿਉਂ ਸਮਝਾਵੇ ਰੀਤੀ, ਮੈਂ ਡਿੱਠੇ ਬਾਝ ਨਾ ਰਹਿਨੀ ਹਾਂ।
ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਨ ਨੀ ਮੈਂ ਲੋਕ ਉਲ੍ਹਾਮੇਂ ਲੈਨੀ ਹਾਂ।
ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਾਓ ਵੀਰੋ ਭੋਰੀ ਰਾਂਝਣ ਵੇਂਹਦਾ[2] ਮੈਥੋਂ ਚੋਰੀ,
ਜੀਂਹਦੇ ਇਸ਼ਕ ਕੀਤੀ ਮੈਂ ਡੋਰੀ, ਮੈਂ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਨ ਬਹਿਨੀ ਹਾਂ।
ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਨ ਨੀ ਮੈਂ ਲੋਕ ਉਲ੍ਹਾਮੇਂ ਲੈਨੀ ਹਾਂ।
ਬਿਰਹੋਂ ਆ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਵਿਹੜੇ, ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇ ਤਨ ਘੇਰੇ,
ਦਾਰੂ ਦਰਦ ਨਾ ਬਾਝੋਂ ਤੇਰੇ, ਮੈਂ ਸਜਣਾਂ ਬਾਝ ਮਰੇਨੀ ਹਾਂ।
ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਨ ਨੀ ਮੈਂ ਲੋਕ ਉਲ੍ਹਾਮੇਂ ਲੈਨੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਘਰ ਰਾਂਝਣ ਆਵੇ, ਮੈਂ ਤੱਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਗਲ ਲਾਵੇ,
ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰੈਣ ਵਿਹਾਵੇ, ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰਹਿਨੀ ਹਾਂ।
ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਨ ਨੀ ਮੈਂ ਲੋਕ ਉਲ੍ਹਾਮੇਂ ਲੈਨੀ ਹਾਂ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ. 109

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਣ ਨੀ ਮੈਂ
ਲੋਕ ਉਲ੍ਹਾਮੇਂ ਲੈਨੀ ਹਾਂ।
ਲਗਾ ਨੇਹੁ ਮੇਰਾ ਜਿਸ ਸੇਤੀ

---

[1] ਪੈਰ, [2] ਵੇਖਦਾ।

ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਵੇਖ ਪਲੰਘ ਦੇ ਜੇਤੀ
ਆਲਮ ਕਿਉਂ ਸਮਝਾਵੇ ਏਤੀ
ਮੈਂ ਡਿਠੇ ਬਾਝੁ ਨ ਰਹਿਨੀ ਹਾਂ।
ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਾਓ ਬਹੁੜੀ ਬਹੁੜੀ
ਰਾਂਝਨ ਵੈਂਦਾ ਮੈਂਥਹੁੰ ਚੋਰੀ
ਜੈਂਦੇ ਇਸ਼ਕ ਕੀਤੀ ਮੈਂ ਡਉਰੀ
ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨ ਬਹਿਨੀ ਹਾਂ।
ਬਿਰਹੋਂ ਆ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਵਿਹੜੇ
ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇ ਤਨ ਘੇਰੇ
ਦਾਰੂ ਦਰਦ ਨ ਬਾਝਹੁੰ ਤੇਰੇ
ਸੱਜਨਾਂ ਬਾਝ ਮਰੇਨੀ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਘਰਿ ਰਾਂਝਣ ਆਵੇ
ਮੈਂ ਤੱਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਗਲ ਲਾਵੇ
ਨਾਲ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰੈਣ ਵਿਹਾਵੇ
ਬਾਂਦੀ ਬਣਕੇ ਰਹਿਨੀ ਹਾਂ।
ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ.....।

110.

ਮੁਰਲੀ ਬਾਜ ਉਠੀ ਅਣਘਾਤਾਂ।
ਸੁਣ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਸਭ ਬਾਤਾਂ।
ਲੱਗ ਗਏ ਅਨਹਦ ਬਾਣ ਨਿਆਰੇ, ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੂੜ ਪਸਾਰੇ,
ਸਾਈਂ ਮੁੱਖ ਵੇਖਣ ਵਣਜਾਰੇ, ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਸਭ ਬਾਤਾਂ।
ਮੁਰਲੀ ਬਾਜ ਉਠੀ ਅਣਘਾਤਾਂ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਚੈਂਚਲ[1] ਮਿਰਗ[2] ਫਹਾਇਆ, ਓਸੇ ਮੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਬਹਾਇਆ।
ਸਿਰਫ ਦੁਗਾਨਾ ਇਸ਼ਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਚਾਰ ਕਾਤਾਂ।
ਮੁਰਲੀ ਬਾਜ ਉਠੀ ਅਣਘਾਤਾਂ।
ਬੂਹੇ ਆਣ ਖਲੋਤਾ ਯਾਰ, ਬਾਬਲ ਪੁੱਜ ਪਿਆ ਤਕਰਾਰ[3],
ਕਲਮੇ ਨਾਲ ਜੇ ਰਹੇ ਵਿਹਾਰ, ਨਬੀ ਮੁਹੰਮਦ ਭਰੇ ਸਫਾਤਾਂ[4]।
ਮੁਰਲੀ ਬਾਜ ਉਠੀ ਅਣਘਾਤਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਰਲਾਈ[5], ਜਦ ਦੀ ਮੁਰਲੀ ਕਾਹਨ ਬਜਾਈ,
ਬਾਵਰੀ ਹੋ ਤੁਸਾਂ ਵਲ ਧਾਈ, ਖੋਜੀਆਂ ਕਿਤ ਵਲ ਦਸਤ ਬਰਾਤਾਂ।
ਮੁਰਲੀ ਬਾਜ ਉਠੀ ਅਣਘਾਤਾਂ।

---

[1] ਚੰਚਲ, [2] ਮਨ, [3] ਝਗੜਾ, [4] ਗੁਣ, [5] ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ: 110

ਮੁਰਲੀ ਬਾਜ ਉਠੀ ਬਨ ਘਾਟਾ
ਸੁਣ ਧੁਨ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਸੁਧ ਸਾਤਾਂ।
ਲਗ ਗਏ ਅਨਹਦ ਬਾਣ ਨਿਆਰੇ
ਛਟ ਗਏ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੂੜ ਪਸਾਰੇ
ਤੇਰਾ ਮੁੱਖ ਦੇਖਣ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ
ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਸਭ ਬਾਤਾਂ।
ਅਸਾਂ ਚੰਚਲ ਮਿਰਗ ਫਹਾਇਆ
ਓਸੇ ਮੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਬਹਾਇਆ
ਹਰਫ਼ ਦੁਗਾਨਾ ਉਸੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ
ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਦੋ ਚਾਰ ਰੁਕਾਤਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਤਦ ਬਰਲਾਈ
ਜਦ ਦੀ ਮੁਰਲੀ ਕਾਨ੍ਹ ਵਜਾਈ
ਬਉਰੀ ਹੋਈ ਤੈਂ ਵਲ ਧਾਈ
ਕਹੁ ਜੀ ਕਿਤ ਵਲ ਦਸਤ ਬਰਾਤਾਂ।

111.

ਮੁੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਈ
ਮੁੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਈ।
ਮੁੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ,
ਅਲਫ਼ੋਂ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਨਾ ਆਇਆ,
ਉਹ ਬੇ ਈ ਬੇ ਪੁਕਾਰਦਾ ਈ।
ਮੁੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਈ।

112.

ਮਨ ਅਟਕਿਓ ਸ਼ਾਮ ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ।
ਕਹੂੰ ਵੇਖੂੰ ਬਾਹਮਣ ਕਹੂੰ ਸੇਖਾ[1],
ਆਪ ਆਪ ਕਰਨ ਸਭ ਲੇਖਾ,
ਕਿਆ ਕਿਆ ਖੇਲਿਆ ਹੁਨਰ ਸੋਂ।
ਮਨ ਅਟਕਿਓ ਸ਼ਾਮ ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ।
ਸੂਹਝ ਪੜੀ ਤਬ ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ,
ਹਮ ਤੁਮ ਏਕ ਨਾ ਦੂਜਾ ਕਾਈ,
ਇਸ ਪਰੇਮ ਨਗਰ ਕੇ ਘਰ ਸੋਂ।
ਮਨ ਅਟਕਿਓ ਸ਼ਾਮ ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ।

---

[1] ਸ਼ੇਖ।

ਪੰਡਿਤ ਕੌਣ ਕਿਤ ਲਿਖ ਸੁਣਾਏ,
ਨਾ ਕਹੀਂ ਜਾਏ ਨਾ ਕਹੀਂ ਆਏ,
ਜੈਸੇ ਗੁਰ ਕਾ ਕੰਗਣ ਕਰ ਸੋਂ।
ਮਨ ਅਟਕਿਉ ਸ਼ਾਮ ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪੜੀਏ,
ਸੀਸ ਕਾਟ ਕਰ ਅੱਗੇ ਧਰੀਏ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਰਿ ਦੇਖਾ ਹਰ ਹਰ ਸੂ[1]।
ਮਨ ਅਟਕਿਉ ਸ਼ਾਮ ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ।

113.

ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਝੂਠ ਆਖਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਬਚਦਾ ਏ, ਸੱਚ ਆਖਿਆਂ ਭਾਂਬੜ ਮਚਦਾ ਏ,
ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਜਚਦਾ[2] ਏ, ਜਚ ਜਚ ਕੇ ਜਿਹਬਾ ਕਹਿੰਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਜਿਸ ਪਾਇਆ ਭੇਤ ਕਲੰਦਰ[3] ਦਾ, ਰਾਹ ਖੋਜਿਆ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦਾ,
ਉਹ ਵਾਸੀ ਹੈ ਸੁੱਖ ਮੰਦਰ ਦਾ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਲਹਿੰਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਇਕ ਲਾਜ਼ਮ[4] ਬਾਤ ਅਦਬ ਦੀ ਏ, ਸਾਨੂੰ ਬਾਤ ਮਲੂਮੀ ਸਭ ਦੀ ਏ,
ਹਰ ਹਰ ਵਿਚ ਸੂਰਤ ਰੱਬ ਦੀ ਏ, ਕਿਤੇ ਜ਼ਾਹਰ ਕਿਤੇ ਛੁਪੇਂਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਏਥੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਏ, ਇਹ ਤਿਲਕਣਬਾਜ਼ੀ ਵਿਹੜਾ ਏ,
ਵੜ ਅੰਦਰ ਵੇਖੋ ਕਿਹੜਾ ਏ, ਕਿਉਂ ਖ਼ਫ਼ਤਣ[5] ਬਾਹਰ ਢੂੰਡੇਂਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਏਥੇ ਲੇਖਾ ਪਾਓਂ ਪਸਾਰਾ ਏ, ਇਹਦਾ ਵਖਰਾ ਭੇਤ ਨਿਆਰਾ ਏ,
ਇਹ ਸੂਰਤ ਦਾ ਚਮਕਾਰਾ[6] ਏ, ਜਿਵੇਂ ਚਿਣਗ ਦਾਰੂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਕਿਤੇ ਨਾਜ਼ ਅਦਾ ਦਿਖਲਾਈਦਾ, ਕਿਤੇ ਹੋ ਰਸੂਲ ਮਿਲਾਈਦਾ,
ਕਿਤੇ ਆਸ਼ਕ ਬਣ ਬਣ ਆਈਦਾ, ਕਿਤੇ ਜਾਨ ਜੁਦਾਈ ਸਹਿੰਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਜਦੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਏ ਨੂਰ ਹੁਰੀਂ, ਜਲ ਗਏ ਪਹਾੜ ਕੋਹ-ਤੂਰ ਹੁਰੀਂ,
ਤਦੋਂ ਦਾਰ ਚੜ੍ਹੇ ਮਨਸੂਰ ਹੁਰੀਂ, ਓਥੇ ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਵੈਂਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਜੇ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਾਂ ਇਸਰਾਰ[7] ਤਾਈਂ, ਸਭ ਭੁੱਲ ਜਾਵਣ ਤਕਰਾਰ[8] ਤਾਈਂ,

---

[1] ਪਾਸੇ, [2] ਰੁਕਦਾ, [3] ਫਕੀਰੀ, [4] ਜ਼ਰੂਰ, [5] ਖਬਤ, [6] ਚਮਤਕਾਰ, [7] ਭੇਤ, [8] ਝਗੜਾ।

ਫਿਰ ਮਾਰਨ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਯਾਰ ਤਾਈਂ, ਏਥੇ ਮਖ਼ਫ਼ੀ ਗੱਲੀ ਸੋਹੇਂਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਅਸਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਇਲਮ ਤਹਿਕੀਕੀ[1] ਏ, ਓਥੇ ਇਕੋ ਹਰਫ਼ ਹਕੀਕੀ ਏ,
ਹੋਰ ਝਗੜਾ ਸਭ ਵਧੀਕੀ ਏ, ਰੌਲਾ ਪਾ ਪਾ ਬਹਿੰਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਐ ਸ਼ਾਹ ਅਕਲ ਤੂੰ ਆਇਆ ਕਰ, ਸਾਨੂੰ ਅਦਬ ਅਦਾਬ ਸਿਖਾਇਆ ਕਰ,
ਮੈਂ ਝੂਠੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਰ, ਜੋ ਮੂਰਖ ਮਾਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਕੁਦਰਤ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਏ, ਦੇਵੇ ਕੈਦੀ ਦੇ ਸਿਰ ਸ਼ਾਹੀ ਏ,
ਐਸਾ ਬੇਟਾ ਜਾਇਆ ਮਾਈ ਏ, ਸਭ ਕਲਮਾ ਉਸ ਦਾ ਕਹਿੰਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਇਸ ਆਜਿਜ਼[2] ਦਾ ਕੀ ਹੀਲਾ ਏ, ਰੰਗ ਜ਼ਰਦ ਤੇ ਮੁੱਖੜਾ ਪੀਲਾ ਏ,
ਜਿਥੇ ਆਪੇ ਆਪ ਵਸੀਲਾ ਏ, ਓਥੇ ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਕਹਿੰਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਅਸਾਂ ਥੀਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ, ਬਿਨ ਸ਼ਹੁ ਥੀਂ ਦੂਜਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ,
ਪਰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ, ਤਾਹੀਂ ਜਾਨ ਜੁਦਾਈਆਂ ਸਹਿੰਦੀ ਏ।
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।

114.

ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਏ।
ਕਹਿ ਬੁਲ੍ਹਾ ਹੁਣ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ, ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੇ ਸੋ ਤਨ ਜਾਣੇ,
ਅੰਦਰ ਝਿੜਕਾਂ ਬਾਹਰ ਤਾਅਨੇ, ਨੇਹੁੰ ਲਾ ਇਹ ਸੁੱਖ ਪਾਇਆ ਏ।
ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਏ।
ਨੈਣਾਂ ਕਾਰ[3] ਰੋਵਣ ਦੀ ਪਕੜੀ, ਇਕ ਮਰਨਾ ਦੋ ਜਗ ਦੀ ਫਕੜੀ[4],
ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਜਿੰਦ ਅਵੱਲੀ ਜਕੜੀ, ਨੀ ਮੈਂ ਰੋ ਰੋ ਹਾਲ ਵੰਜਾਇਆ ਏ।
ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਏ।
ਮੈਂ ਪਿਆਲਾ ਤਹਿਕੀਕ[5] ਲੀਤਾ ਏ ਜੋ ਭਰ ਕੇ ਮਨਸੂਰ ਪੀਤਾ ਏ,
ਦੀਦਾਰ ਮਅਰਾਜ ਪੀਆ ਲੀਤਾ ਏ, ਮੈਂ ਖ਼ੂਹ ਥੀਂ ਵੁਜ਼ੂ[6] ਸਜਾਯਾ ਏ।
ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਏ।
ਇਸ਼ਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿਵਾਈ, ਸ਼ਹੁ ਆਵਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ,
ਕਰ ਨੀਯਤ ਸਜਦੇ ਵੱਲ ਧਾਈ, ਨੀ ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਮਹਿਰਾਬ ਲਗਾਯਾ ਏ।

---

[1] ਲੁਕੀ ਹੋਈ, [2] ਨਿਮਾਣਾ, [3] ਕੰਮ, [4] ਬਦਨਾਮੀ, [5] ਸਚਾਈ ਦੀ ਭਾਲ, [6] ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।

ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਏ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਘਰ ਲਪਟ ਲਗਾਈਂ, ਰਸਤੇ ਮੈਂ ਸਭ ਬਣ ਤਣ ਜਾਈਂ,
ਮੈਂ ਵੇਖਾਂ ਆ 'ਅਨਾਇਤ' ਸਾਈਂ, ਇਸ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਹੁ ਮਿਲਾਇਆ ਏ।
ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਏ।

115.

ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਨੀ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਘੋਲ-ਘੁਮਾਈ[1]।
ਦਰਦ-ਫ਼ਰਾਕ[2] ਬਥੇਰਾ ਕਰਿਆ, ਇਹ ਦੁੱਖ ਮੈਥੋਂ ਜਾਏ ਨਾ ਜਰਿਆ,
ਟਮਕ ਅਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੇ ਧਰਿਆ, ਡੋਈ ਬੁਗ਼ਚਾ ਲੋਹ ਕੜਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਜਾਗਦਿਆਂ ਮੈਂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੁੱਠੀ[3], ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਬੈਠੀ ਉੱਠੀ,
ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਂ ਮੈਂ ਓਸੇ ਕੁੱਠੀ[4], ਹੁਣ ਕੀ ਕਰ ਲਿਆ ਬੇਪਰਵਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਵਾਰੀ, ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਾਰੀ,
ਤੇਰੀ ਸੂਰਤ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ, ਮੈਂ ਵੇ ਬਿਚਾਰੀ ਘੋਲ ਘੁਮਾਈ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਪਨਾਹੀ, ਢੂੰਡਣ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚ ਲੋਕਾਈ,
ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ਤੇ ਫ਼ਜ਼ਲ[5] ਇਲਾਹੀ[6], ਜਿਸ ਨੇ ਗ਼ੈਬੋਂ ਤਾਰ ਹਿਲਾਈ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਕੁਨਫਯੀਊਨ[7] ਆਵਾਜ਼ਾ ਆਇਆ, ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰਿਉਂ ਰਾਂਝਾ ਧਾਇਆ,
'ਚੂਚਕ' ਦਾ ਉਸ ਚਾਕ ਸਦਾਇਆ, ਉਹ ਆਹਾ ਸਾਹਿਬ ਸਫ਼ਾਈ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਚੱਲ ਰਾਂਝਾ ਮੁਲਤਾਨ ਚਲਾਹੇਂ, ਗੌਸ਼[8] ਬਹਾਵਲ ਪੀਰ ਮਨਾਵੇਂ,
ਆਪਣੀ ਤੁਰਤ ਮੁਰਾਦ ਲਿਆਵੇਂ, ਮੇਰਾ ਜੀ ਰੱਬ ਮੌਲਾ ਚਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਜਿੱਥੇ ਇਸ਼ਕ ਡੇਰਾ ਘਤ ਬਹਿੰਦਾ, ਓਥੇ ਸਬਰ ਕਰਾਰ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ,
ਕੋਈ ਛੁੱਟਕਣ ਐਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਗਲ ਪਈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਫਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਆ ਜੰਞ ਖੇੜਿਆਂ ਦੀ ਢੁਕੀ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਹੀਰ ਨਿਮਾਣੀ ਮੁੱਕੀ,
ਮੇਰੀ ਰੱਤ ਸਰੀਰੋਂ ਮੁੱਕੀ, ਵਲ ਵਲ ਮਾਰੇ ਬਿਰਹੋਂ ਖਾਈ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।

---

[1] ਕੁਰਬਾਨ, [2] ਵਿਛੋੜਾ, [3] ਲੁੱਟੀ, [4] ਕਤਲ ਕੀਤੀ, [5] ਕਿਰਪਾ, [6] ਰੱਬੀ, [7] ਅਮਰ ਹੋ ਜਾ, [8] ਗੌਸ ਪੀਰ।

ਖੇੜਾ ਫੁੱਲ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਫੱਕਰ[1] ਧੂੜ ਗਰਦ ਵਿਚ ਰਲਿਆ,
ਏਡਾ ਮਾਣ ਕਿਉਂ ਕੂੜਾ ਕਰਿਆ, ਉਸ ਕੀਤੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪੀਰ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਕੇਹਾ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ,
ਮੈਨੂੰ ਮਾਹੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਇਆ, ਤਾਹੀਏਂ ਕੀਤੀ ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਮੈਂ ਮਾਹੀ ਦੀ ਮਾਹੀ ਮੇਰਾ, ਗੋਸ਼ਤ[2] ਪੋਸਤ[3] ਬੇਰਾ-ਬੇਰਾ[4],
ਦਿਨ ਹਸ਼ਰ ਦੇ ਕਰਸਾਂ ਝੇੜਾ, ਜਦ ਦੇਸੀ ਦਾਦ[5] ਇਲਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਚੂਚਕ ਕਾਜ਼ੀ ਸਦ ਬਹਾਇਆ, ਮੈਂ ਮਨ ਰਾਂਝੂ ਮਾਹੀ ਭਾਇਆ,
ਧੱਕੋ ਧੱਕ ਨਿਕਾਹ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਉਸ ਕੀਤਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਅਦਾਈ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਤੇਲ ਵਟਨਾ ਕੰਧੇ ਮਲਿਆ, ਚੋਇਆ ਚੰਨਣ ਮੱਥੇ ਰਲਿਆ,
ਮਾਹੀ ਮੇਰਾ ਬੇਲੇ ਵੜਿਆ, ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨੀ ਕੰਙਣ ਬਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਹੋਰ ਸੱਭੋ ਕੁਝ ਟੱਸਣ[6] ਕਰਿਆ, ਇਹ ਦੁੱਖ ਜਾਏ ਨਾ ਮੈਥੋਂ ਜਰਿਆ,
ਟਮਕ[7] ਰਾਂਝਣ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਧਰਿਆ, ਮੋਢੇ ਬੁਗਚਾ ਲੋਹ ਕੜਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਟਮਕ ਸੱਟ ਟਿੱਲੇ ਵਲ ਜਾਵੇ, ਬੈਠਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਵੇ,
ਕੰਨ ਪੜਵਾ ਕੇ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਵੇ, ਗੁੜ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਸੇਰ ਸ਼ਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਗੁਰ ਗੋਰਖ ਨੂੰ ਪੀਰ ਮਨਾਵੇ, ਹੀਰੇ ਹੀਰੇ ਕਰ ਕੁਰਲਾਵੇ,
ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੂੰਡ-ਮੁੰਡਾਵੇ, ਉਹ ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਜ਼ਰਦ ਮਲਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਸਿਧਾਰਨ ਆਇਆ, ਸਿਰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੂੰਹ ਮੋਨ ਮੁਨਾਇਆ[8],
ਇਸ ਤੇ ਭਗਵਾ ਭੇਸ ਵਟਾਇਆ, ਕਾਲੀ ਸਿਹਲੀ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਜੋਗੀ ਸ਼ਹਿਰ ਖੇੜਿਆਂ ਦੇ ਆਵੇ, ਜਿਸ ਘਰ ਮਤਲਬ ਸੋ ਘਰ ਪਾਵੇ,
ਬੂਹੇ ਜਾ ਕੇ ਨਾਦ ਵਜਾਵੇ, ਆਪੇ ਹੋਇਆ ਫ਼ਜ਼ਲ ਇਲਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਬੂਹੇ ਪੈ ਖੁੜਬਿਆ[9] ਧਙਾਣੇ[10], ਟੁੱਟ ਪਿਆ ਖੱਪਰ[11] ਡੁਲ੍ਹ ਪੈ ਦਾਣੇ,

---

[1] ਰਾਂਝਾ, [2] ਮਾਸ, [3] ਖੱਲ, [4] ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ, [5] ਸ਼ਾਬਾਸ਼, [6] ਸ਼ਗਨ, [7] ਢੋਲ, [8] ਘੋਨ ਮੋਨ ਹੋਇਆ, [9] ਲੜਿਆ, ਅੜਿਆ, [10] ਐਵੇਂ, [11] ਕਾਸਾ।

ਇਸ ਦੇ ਵਲ ਛਲ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ, ਚੀਣਾ ਰੁੱਲ ਗਿਆ ਵਿਚ ਪਾਹੀ[1]।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਚੀਣਾ ਚੁਣ ਚੁਣ ਝੋਲੀ ਪਾਵੇ, ਬੈਠਾ ਹੀਰੇ ਤਰਫ਼ ਤਕਾਵੇ,
ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਸੋ ਪਾਵੇ, ਰੋ ਰੋ ਲੜਦੇ ਨੈਣ ਸਿਪਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਇਹ ਗੱਲ ਸਹਿਤੀ ਨਣਦ ਪਛਾਤੀ, ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਵੇਦਨ[2] ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ,
ਉਹ ਵੀ ਆਹੀ ਸੀ ਮਦਮਾਤੀ[3], ਓਥੇ ਦੋਹਵਾਂ ਸੱਥਰ ਪਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸਹਿਤੀ ਫੰਦ[4] ਮਚਾਇਆ, ਹੀਰ ਸਲੇਟੀ ਨਾਗ ਲੜਾਇਆ,
ਜੋਗੀ ਮੰਤਰ ਝਾੜਨ ਆਇਆ, ਦੁਹਾਂ ਦੀ ਆਸ ਮੁਰਾਦ ਪੁਚਾਈ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।

116.

ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਪੀਆ ਹਮਾਰਾ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹਦਤ ਕੀਨਾ ਸ਼ੋਰ, ਅਨਹਦ ਬਾਂਸਰੀ ਦੀ ਘੰਗੋਰ[5],
ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਪਾਇਆ ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਪੀਆ ਹਮਾਰਾ।
ਜਲ ਗਏ ਮੇਰੇ ਖੋਟ ਨਿਖੋਟ, ਲਗ ਗਈ ਪ੍ਰੇਮ ਸੱਚੇ ਦੀ ਚੋਟ,
ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਓਸ ਖਸਮ ਦੀ ਓਟ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਪੀਆ ਹਮਾਰਾ।
ਹੁਣ ਕਿਆ ਕੰਨੇਂ ਸਾਲ ਵਸਾਲ, ਲੱਗ ਗਿਆ ਮਸਤ ਪਿਆਲਾ ਹਾਥ,
ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਜ਼ਾਤ ਸਫਾੱਤ[6], ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਪੀਆ ਹਮਾਰਾ।
ਹੁਣ ਕਿਆ ਕੀਨੇ ਬੀਸ ਪਚਾਸ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਈ ਅਸਾਂ ਵਲ ਝਾਤ,
ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਜੱਗ ਦਿਸਦਾ ਲਾਲ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਪੀਆ ਹਮਾਰਾ।
ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਦੀ ਫ਼ਾਸ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਆਇਆ ਹਮਰੇ ਪਾਸ।
ਸਾਈਂ ਪੁਚਾਈ[7] ਸਾਡੀ ਆਸ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਪੀਆ ਹਮਾਰਾ।

117.

ਮੇਰੇ ਨੌਸ਼ਹੁ ਦਾ ਕਿਤ ਮੋਲ[8]।
ਮੇਰੇ ਨੌਸ਼ਹੁ ਦਾ ਕਿਤ ਮੋਲ।
ਅਗਲੇ ਵੱਲ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕੋਈ ਰਹੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਫੋਲ।
ਸੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਪਏ ਵੱਜਣ ਪੌਲੇ[9] ਝੂਠੀਆਂ ਕਰਨ ਕਲੋਲ।
ਚੰਗ ਚੰਗੇਰੇ ਪਰੇ ਪਰੇਰੇ ਅਸੀਂ ਆਈਆਂ ਸੀ ਅਨਭੋਲ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਜੇ ਬੋਲਾਂਗਾ ਹੁਣ ਕੌਣ ਸੁਣੇ ਮੇਰੇ ਬੋਲ।
ਮੇਰੇ ਨੌਸ਼ਹੁ ਦਾ ਕਿਤ ਮੋਲ।
ਮੇਰੇ ਨੌਸ਼ਹੁ ਦਾ ਕਿਤ ਮੋਲ।

---

[1] ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ, [2] ਵੇਦਨਾ, [3] ਮਸਤ, ਮਖ਼ਮੂਰ, [4] ਸਾਜ਼ਸ਼, [5] ਘਨਕੋਰ, ਧੁਨਕਾਰ, [6] ਸਿਫਤ (ਗੁਣ) ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ, [7] ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ, [8] ਮੁੱਲ, [9] ਜੁੱਤੀਆਂ।

118.

ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।
ਨੀ—ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।
ਕੀਹਨੂੰ ਕੂਕ ਸੁਣਾਵਾਂ ਨੀ ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ[1],
ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਸ਼ੋਰ।
ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।
ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੜਨੇ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਿੰਦੂ ਡਰਦੇ ਗੋਰ।
ਦੋਵੇਂ ਏਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮਰਦੇ ਇਹੋ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਖੋਰ[2]।
ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।
ਕਿਤੇ ਰਾਮਦਾਸ ਕਿਤੇ ਫ਼ਤਹਿ ਮੁਹੰਮਦ ਇਹੋ ਕਦੀਮੀ[3] ਸ਼ੋਰ।
ਮਿਟ ਗਿਆ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਿਕਲ ਪਿਆ ਕੁਝ ਹੋਰ[4]।
ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।
ਅਰਸ਼[5] ਮਨੱਵਰ[6] ਬਾਂਗਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ।
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਕੁੰਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਲੁਕ ਛੁਪ ਖਿਚਦਾ ਡੋਰ।
ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।
ਜਿਸ ਢੂੰਡਾਇਆ ਤਿਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਨਾ ਝੁਰ ਝੁਰ ਹੋਯਾ ਮੋਰ।
ਪੀਰ ਪੀਰਾਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਅਸਾਡਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ।
ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।
ਇਹੋ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਖੋ ਸਾਰੇ ਆਪ ਗੁੱਡੀ ਆਪ[7] ਡੋਰ।
ਮੈਂ ਦਸਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪਕੜ ਲਿਆਓ ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੋਰ[8]।
ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।
ਨੀ—ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।

119.

ਮੇਰਾ ਰਾਂਝਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਹੋਰ।
ਤਖ਼ਤ ਮਨੱਵਰ ਬਾਂਗਾਂ ਮਿਲੀਆਂ,

---

[1] ਸਾਧੋ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੂਕ ਸੁਣਾਵਾਂ......
[2] ਦੁਸ਼ਮਣੀ, [3] ਪੁਰਾਣਾ,
[4] ਚੁੱਕ ਗਏ ਸਭ ਝਗੜੇ ਝੇੜੇ,
ਨਿੱਕਲ ਗਿਆ ਕੋਈ ਹੋਰ।
[5] ਅੰਬਰ, [6] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ,
[7] ਉਹ ਅਸੀਂ ਸਭ ਇੱਕੋ ਕੋਈ,
ਆਪ ਗੁੱਡੀ ਆਪ ਡੋਰ।
[8] ਤੁਸੀਂ ਪਕੜ ਲੋਹ ਮੈਂ ਦੱਸਨਾ ਹਾਂ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੁਗਲੀ ਖ਼ੋਰ।

ਤਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ।
ਇਸ਼ਕੇ ਮਾਰੇ ਐਵੇਂ ਫਿਰਦੇ,
ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਢੋਰ[1]।
ਰਾਂਝਾ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਸਾਈਂ,
ਹੁਣ ਓਥੋਂ ਹੋਇਆ ਚੋਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਅਸਾਂ ਮਰਨਾ ਨਾਹੀਂ,
ਕਬਰ ਪਾਇ ਕੋਈ ਹੋਰ।
ਮੇਰਾ ਰਾਂਝਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਹੋਰ।

120.

ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਆਪ ਲੱਦ ਗਏ ਮੈਂ ਵਿਚ ਕੀ ਤਕਸੀਰ[2]।
ਰਾਤੀਂ ਨੀਂਦ ਨ ਦਿਨ ਸੁੱਖ ਸੁੱਤੀ ਅੱਖੀਂ ਪਲਟਿਆ ਨੀਰ।
ਛਵ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਤੀਰ।
ਇਸ਼ਕੇ ਜੇਡ ਨਾ ਜ਼ਾਲਮ ਕੋਈ ਇਹ ਜ਼ਹਿਮਤ[3] ਬੇਪੀਰ[4]।
ਇਕ ਪਲ ਸਾਇਤ[5] ਆਰਾਮ ਨਾ ਆਵੇ ਬੁਰੀ ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਦੀ ਪੀੜ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਜੇ ਕਰੇ ਅਨਾਇਤ[6] ਦੁੱਖ ਹੋਵਣ ਤਗ਼ਯੀਰ[7]।
ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਆਪ ਲੱਦ ਗਏ ਮੈਂ ਵਿਚ ਕੀ ਤਕਸੀਰ।

121.

ਮੈਨੂੰ ਦਰਦ ਅਵੱਲੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।
ਮੈਨੂੰ ਦਰਦ ਅਵੱਲੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।
ਆ ਮੀਆਂ ਰਾਂਝਾ ਦੇ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰੀਂ ਤਕਸੀਰ।
ਮੈਨੂੰ ਦਰਦ ਅਵੱਲੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।
ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰਿਉਂ ਰਾਂਝਾ ਟੁਰਿਆ ਹੀਰ ਨਿਮਾਣੀ ਦਾ ਪੀਰ।
ਮੈਨੂੰ ਦਰਦ ਅਵੱਲੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।
ਹੌਰਨਾਂ ਦੇ ਨੌਸ਼ਹੁ ਆਵੇ ਜਾਵੇ ਕੀ ਬੁਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਤਕਸੀਰ।
ਮੈਨੂੰ ਦਰਦ ਅਵੱਲੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ. 121.

ਮੈਨੂੰ ਦਰਦ ਅਵੱਲੜੇ ਦੀ ਪੀੜ
ਸਹੀਓ! ਦਰਦ ਅਵੱਲੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।
ਮੈਨੂੰ ਛਡਿ ਗਏ ਆਪ ਲੱਦਿ ਗਏ
ਮੈਂ ਵਿਚ ਕੀ ਤਕਸੀਰ।
ਰਾਤੀਂ ਨੀਂਦ ਨ ਦਿਨ ਸੁਖ ਸੁੱਤੀ।

---

[1] ਪਸ਼ੂ, [2] ਭੁਲ, [3] ਬੀਮਾਰੀ, [4] ਲਾਇਲਾਜ, [5] ਘੜੀ, ਸਮਾਂ, [6] ਮਿਹਰਬਾਨੀ, [7] ਦੂਰ।

ਅੱਖੀਂ ਪਲਟਿਆ ਨੀਰ।
ਤੋਪਾਂ ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ
ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਤਿਖੜੇ ਤੀਰ।
ਇਸ਼ਕੇ ਜੇਡ ਨ ਜ਼ਾਲਮ ਕੋਈ
ਇਹ ਜ਼ਹਿਮਤ ਬੇਪੀਰ।
ਇਕ ਪਲ ਸਾਇਤ ਆਰਾਮ ਨ ਆਵੇ,
ਬੁਰੀ ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਦੀ ਪੀੜ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਜੇ ਕਰੇ ਇਨਾਇਤ
ਦੁਖ ਹੋਵਣ ਤਗ਼ਯੀਰ।

122.

ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਹੁਲਾਰੇ ਦੇਂਦਾ।
ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਯਾਰ ਬੁਲੇਂਦਾ।
ਪੁੱਛਦਾ ਹੈਂ ਕੀ ਜ਼ਾਤ ਸੱਫ਼ਾਤ ਮੇਰੀ, ਉਹੋ ਆਦਮ ਵਾਲੀ ਮੀਜ਼ਾ[1] ਤੇਰੀ,
ਨਹਨ-ਅਕਰਬ[2] ਦੇ ਵਿਚ ਘਾਤ ਮੇਰੀ, ਵਿਚ ਰੱਬ ਦਾ ਸਿਰ ਝੁਲੇਂਦਾ,
ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਹੁਲਾਰੇ ਦੇਂਦਾ।
ਕਿਤੇ ਸ਼ਈਯਾ ਏ ਕਿਤੇ ਸੁੰਨੀ ਏ, ਕਿਤੇ ਜਟਾਧਾਰੀ ਕਿਤੇ ਮੁੰਨੀ ਏ,
ਮੇਰੀ ਸਭ ਸੇ ਫ਼ਾਰਗ[3] ਕੁੰਨੀ[4] ਏ, ਜੋ ਕਹਾਂ ਸੋ ਯਾਰ ਮਨੇਂਦਾ।
ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਹੁਲਾਰੇ ਦੇਂਦਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਦੂਰੋਂ ਚਲ ਕੇ ਆਇਆ ਜੀ, ਉਹਦੀ ਸੂਰਤ ਨੇ ਭਰਮਾਇਆ ਜੀ,
ਓਸੇ ਪਾਕ ਜਮਾਲ[5] ਵਿਖਾਇਆ ਜੀ, ਉਹ ਹਿੱਕ ਦਮ ਨਾ ਭੁਲੇਂਦਾ।
ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਹੁਲਾਰੇ ਦੇਂਦਾ।
ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਯਾਰ ਬੁਲੇਂਦਾ।

123.

ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸੁਨੇਹੜਾ ਤੂੰ ਝਬ[6] ਲਿਆਵੀਂ ਵੇ,
ਪਾਂਧੀਆ ਹੋ।
ਮੈਂ ਕੁਬੜੀ ਮੈਂ ਡੁਬੜੀ ਹੋਈ ਆਂ,
ਮੇਰੇ ਸਭ ਦੁੱਖੜੇ ਬਤਲਾਵੀਂ ਵੇ।
ਪਾਂਧੀਆ ਹੋ।
ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਲਿਟਾਂ ਗੱਲ ਦਸਤ[7] ਪਰਾਂਦਾ,
ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀਂ ਨਾ ਸ਼ਰਮਾਵੀਂ ਵੇ।
ਪਾਂਧੀਆ ਹੋ।

---

[1] ਸੁਭਾਅ, [2] (ਰੱਬ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹਾਂ, [3] ਮੁਕਤ, [4] ਹੋਈ, [5] ਹੁਸਨ, [6] ਛੇਤੀ, [7] ਹਥ (ਵਿਚ)।

ਇਕ ਲੱਖ ਦੇਂਦੀ ਮੈਂ ਦੋ ਲੱਖ ਦੇਸਾਂ,
ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਆਣ ਮਿਲਾਵੀਂ ਵੇ।
ਪਾਂਧੀਆ ਹੋ।
ਯਾਰਾਂ ਲਿਖ ਕਿਤਾਬਤ[1] ਭੇਜੀ,
ਕਿਤੇ ਗੋਸ਼ੇ ਬਹਿ ਸਮਝਾਵੀਂ ਵੇ।
ਪਾਂਧੀਆ ਹੋ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀਆਂ ਮੁੜਨ ਮੁਹਾਰਾਂ,
ਲਿਖ ਪੱਤੀਆਂ[2] ਤੂੰ ਝਬ ਪਾਵੀਂ ਵੇ।
ਪਾਂਧੀਆ ਹੋ।
ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸੁਨੇਹੜਾ ਤੂੰ ਝਬ ਲਿਆਵੀਂ ਵੇ,
ਪਾਂਧੀਆ ਹੋ।

124.

ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਗਈ ਗਵਾਤੀ ਮੈਂ।
ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ।
ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਗਈ ਗਵਾਤੀ ਮੈਂ।
ਮੈਂ ਵਿਚ ਵੇਖਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਮੈਂ ਵਿਚ ਦਿਸਨਾਏਂ ਮੈਂ।
ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਗਈ ਗਵਾਤੀ ਮੈਂ।
ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰ ਤੀਕਰ ਵੀ ਤੂੰ ਹੈਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੈਂ ਤੈਂ।
ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਗਈ ਗਵਾਤੀ ਮੈਂ।
ਛੁੱਟ ਪਈ ਉਰਾਰੋਂ ਪਾਰੋਂ ਨਾ ਬੇੜੀ ਨਾ ਨੈਂ।
ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਗਈ ਗਵਾਤੀ ਮੈਂ।
ਮਨਸੂਰ ਪਿਆਰੇ ਕਿਹਾ ਅਨੁਲਹੱਕ ਕਹੋ[3] ਕਹਾਇਆ[4] ਕੈਂ[5]।
ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਗਈ ਗਵਾਤੀ ਮੈਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਓਸੇ ਦਾ ਆਸ਼ਕ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੰਜਾਇਆ ਤੈਂ।
ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਗਈ ਗਵਾਤੀ ਮੈਂ।

125.

ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਜਾਵਾਂ ਕਅਬੇ ਨੂੰ,
ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।
ਲੋਕੀ ਸੱਜਦਾ ਕਅਬੇ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਸਾਡਾ ਸੱਜਦਾ ਯਾਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ।
ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।
ਅਉਗੁਣ ਵੇਖ ਨਾ ਭੁੱਲ ਮੀਆਂ ਰਾਂਝਾ ਯਾਦ ਕਰੀਂ ਏਸ ਕਾਰੇ ਨੂੰ।
ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।

---

[1] ਲੇਖਣੀ, ਚਿੱਠੀ, [2] ਚਿੱਠੀਆਂ, [3] ਕਤਲ ਹੋ ਕੇ, [4] ਅਖਵਾਇਆ, [5] ਕੌਣ।

ਮੈਂ ਮਨਤਾਰੂ ਤਰਨ ਨਾ ਜਾਣਾਂ ਸ਼ਰਮ ਪਈ ਤੁੱਧ ਤਾਰੇ ਨੂੰ।
ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।
ਤੇਰਾ ਸਾਨੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਢੂੰਡ ਲਿਆ ਜਗ ਸਾਰੇ ਨੂੰ।
ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਨੋਖੀ ਤਾਰੇ ਅਉਗੁਣਹਾਰੇ ਨੂੰ।
ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਜਾਵਾਂ ਕਅਬੇ ਨੂੰ,
ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।

126.

ਮੈਂ ਕੁਸੁੰਬੜਾ[1] ਚੁਣ ਚੁਣ ਹਾਰੀ।
ਏਸ ਕੁਸੁੰਬੇ ਦੇ ਕੰਡੇ ਭਲੇਰੇ ਅੜ ਅੜ ਚੁੰਨੜੀ ਪਾੜੀ।
ਏਸ ਕੁਸੁੰਬੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਕਰੜਾ ਜ਼ਾਲਮ ਏ ਪਟਵਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕੁਸੁੰਬੜਾ ਚੁਣ ਚੁਣ ਹਾਰੀ।
ਏਸ ਕੁਸੁੰਬੇ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁਕੱਦਮ[2] ਮੁਆਮਲਾ ਮੰਗਦੇ ਭਾਰੀ।
ਹੋਰਨਾਂ ਚੁਗਿਆ ਫੂਹਿਆ-ਫੂਹਿਆ[3] ਮੈਂ ਭਰ ਲਈ ਪਟਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕੁਸੁੰਬੜਾ ਚੁਣ ਚੁਣ ਹਾਰੀ।
ਚੁੱਗ ਚੁੱਗ ਕੇ ਮੈਂ ਢੇਰੀ ਕੀਤਾ ਲੱਥੇ ਆਣ ਬਪਾਰੀ।
ਔਖੀ ਘਾਟੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਂਡਾ, ਸਿਰ ਪਰ ਗਠੜੀ ਭਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕੁਸੁੰਬੜਾ ਚੁਣ ਚੁਣ ਹਾਰੀ।
ਅਮਲਾਂ[4] ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਲੰਘ ਗਈਆਂ ਰਹਿ ਗਈ ਔਗੁਣਹਾਰੀ।
ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਖੇਡ ਗਵਾਈ ਓੜਕ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕੁਸੁੰਬੜਾ ਚੁਣ ਚੁਣ ਹਾਰੀ।
ਅਲੱਸਤ[5] ਕਿਹਾ ਜਦ ਅੱਖੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਯਾਰ ਵਿਸਾਰੀ।
ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿਚ ਵਸਦੀਆਂ ਰਸਦੀਆਂ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਰਹੀ ਨਯਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕੁਸੁੰਬੜਾ ਚੁਣ ਚੁਣ ਹਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕਮੀਨੀ ਕੁਚੱਜੀ ਕੋਹਜੀ[6] ਬੇਗੁਣ ਕੌਣ ਵਿਚਾਰੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਾਹੀਂ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਤਾਰੀ।
ਮੈਂ ਕੁਸੁੰਬੜਾ ਚੁਣ ਚੁਣ ਹਾਰੀ।

127.

ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਮੈਂ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕੋਈ ਘਲ ਸੁਨੇਹੁੜਾ।
ਚਸ਼ਮਾਂ[7] ਸੇਜ ਵਿਛਾਈਆਂ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਡੇਰਾ।

---

[1] ਕਸੁੰਭਾ, [2] ਮਾਮਲਾ ਜਾਂ ਟੈਕਸ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, [3] ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ, [4] ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ, [5] ਰੱਬ ਹੈ, [6] ਕੁਸੁਹਣੀ, [7] ਅੱਖਾਂ।

ਲਟਕ ਚਲੇਂਦਾ ਆਂਵਦਾ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਮੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜਾ ਆਖੇ ਜਿਹੜਾ।
ਮੈਂ ਵਿਚ ਕੀ ਤਕਸੀਰ ਹੈ ਮੈਂ ਬਰਦਾ[1] ਤੇਰਾ।
ਤੈਂ ਬਾਝੋਂ ਮੇਰਾ ਕੌਣ ਹੈ ਦਿਲ ਢਾ[2] ਨਾ ਮੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਦਸਤ ਕੰਗਣ ਬਾਹੀਂ ਚੂੜੀਆਂ ਗਲ ਨੌਰੰਗ ਚੋਲਾ।
ਮਾਹੀ ਮੈਨੂੰ ਕਰ ਗਿਆ ਕੋਈ ਰਾਵਲ ਰੌਲਾ।
ਜਲ ਬਲ ਆਹੀਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਦਿਲ ਪੱਥਰ ਮੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਕਿਆ ਤੇਰੀ ਮਾਂਗ ਸੰਧੂਰ ਭਰੀ ਸੋਹੇ ਰਤੜਾ ਚੋਲਾ।
ਪਈ ਵਾਂਙ ਸਮੀਂ ਮੈਂ ਕੂਕਦੀ ਕਰ ਢੋਲਾ ਢੋਲਾ।
ਅਣਗਿਣਵੇਂ ਸੂਲਾਂ ਪਾ ਲਿਆ ਸੂਲਾਂ ਦਾ ਖੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਦੁੱਖ ਘਰ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਪੈ ਘਰ ਕਈਆਂ।
ਜਿਹਾ ਸਿਰ ਸਿਰ ਭਾਂਬੜ ਭੜਕਿਆ ਸਭ ਟਪਦੀਆਂ ਗਈਆਂ।
ਹੁਣ ਆਣ ਪਈ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਸਭ ਚੁੱਕ ਗਿਆ ਝੇੜਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਹਵਰੇ ਮੱਤੀਆਂ ਸੋਈ ਪੇਕੇ ਹੋਵਣ।
ਸ਼ਹੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਇਲ[3] ਏ ਚੜ੍ਹ ਸੇਜੇ ਸੋਵਣ।
ਜਿਸ ਘਰ ਕੌਂਤ ਨ ਬੋਲਿਆ ਸੋਈ ਖਾਲੀ ਵੇੜ੍ਹਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਮੈਂ ਢੂੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਭਾਲਿਆ ਘੱਲਾਂ ਕਾਸਦ[4] ਕਿਹੜਾ।
ਹੁਣ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਡੋਲੀ ਪਰੇਮ ਦੀ ਦਿਲ ਧੜਕੇ ਮੇਰਾ।
ਦਿਲਦਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਆਰਬੀ[5] ਹੱਥ ਪਕੜੀਂ ਮੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਉਤਰੀ ਪੁਲ ਸਰਾਤੇ[6] ਡੇਰਾ।
ਹਾਜੀ ਮੱਕੇ ਜਾਵਣ ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਵੇਖਾਂ ਤੇਰਾ।
ਆ ਅਨਾਇਤ ਕਾਦਰੀ ਦਿਲ ਚਾਹੇ ਮੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਹੈ ਸਾਲ ਦੀ ਦਿਲ ਖ਼ੌਫ਼ੇ[7] ਮੇਰਾ।

---

[1] ਦਾਸ, [2] ਤੋੜ, [3] ਕੁਰਬਾਨ, ਸਹਿਮਤ, [4] ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, [5] ਅਰਬ ਦਾ, [6] ਪੁਲੇ ਸਰਾਤ, ਭੀੜਾ ਪੁਲ (ਅਗਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ), [7] ਡਰੇ।

ਡੂੰਘੀ ਘੋਰ ਕਵੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਲਹਿਦੋਂ[1] ਡੇਰਾ।
ਪਹਿਲਾ ਬੰਦ ਖੋਲਦਿਆਂ ਮੂੰਹ ਕਅਬੇ ਮੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਮਿਲੀ ਹੈ ਬਾਂਗ ਰਸੂਲ ਦੀ ਫੁੱਲ ਖਿੜਿਆ ਮੇਰਾ।
ਸਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਹਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਤੇਰਾ।
ਹਰ ਪੱਲ ਤੇਰੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਇਹੋ ਸਜਦਾ ਮੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਭੜਕਣ ਸ਼ਹੁ ਲਈ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਭਾਹੀਂ[2]।
ਔਖਾ ਪੈਂਡਾ ਪਰੇਮ ਦਾ ਸੋ ਘਟਦਾ ਨਾਹੀਂ।
ਪੈ ਧੱਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਝੇੜ ਦੇ ਸਿਰ ਧਾਈਂ ਬੇਰਾ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਕਦੀ ਆ ਕਰ ਫੇਰਾ।

128.

ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਏ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਏ।
ਤੈਂ ਆਪ ਸਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਏ।
ਕਹੂੰ ਤੁਰਕ[3] ਕਿਤਾਬਾਂ[4] ਪੜ੍ਹਤੇ ਹੋ, ਕਹੂੰ ਭਗਤ ਹਿੰਦੂ ਜਪ ਕਰਤੇ ਹੋ,
ਕਹੂੰ ਗੋਰਕੰਡੀ ਵਿਚ ਪੜਤੇ ਹੋ, ਹਰ ਘਰ ਘਰ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ ਏ।
ਤੈਂ ਆਪ ਸਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਏ।
ਕਿਤੇ ਵੈਰੀ ਹੋ ਕਿਤੇ ਬੇਲੀ ਹੋ, ਕਿਤੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਕਿਤੇ ਚੇਲੀ[5] ਹੋ,
ਕਿਤੇ ਮਜਨੂੰ ਹੋ ਕਿਤੇ ਲੇਲੀ ਹੋ, ਹਰ ਘਟ ਘਟ ਬੀਚ ਸਮਾਇਆ ਏ।
ਤੈਂ ਆਪ ਸਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਏ।
ਕਹੂੰ ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਕਹੂੰ ਨਮਾਜ਼ੀ ਹੋ, ਕਹੂੰ ਮੰਬਰ[6] ਤੇ ਬਹਿ ਕਾਜ਼ੀ ਹੋ,
ਕਹੂੰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਹੋ, ਕਹੂੰ ਆਪਣਾ ਪੰਥ ਬਣਾਇਆ ਏ।
ਤੈਂ ਆਪ ਸਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਏ।
ਕਹੂੰ ਮਸਜਦ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਏ, ਕਹੂੰ ਬਣਿਆ ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰਾ ਏ,
ਕਹੂੰ ਬੈਰਾਗੀ ਜਪ ਧਾਰਾ ਏ, ਕਹੂੰ ਸ਼ੈਖ਼ਨ[7] ਬਣ ਬਣ ਆਇਆ ਏ।
ਤੈਂ ਆਪ ਸਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦਾ ਮੈਂ ਮੁਤਹਾਜ[8] ਹੋਇਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਮਿਲੇ ਮੇਰਾ ਕਾਜ ਹੋਇਆ,
ਮੁਝੇ ਪੀਆ ਕਾ ਦਰਸ ਮਅਰਾਜ[9] ਹੋਇਆ,
ਲੱਗਾ ਇਸ਼ਕ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਏ,
ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਏ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਏ।
ਤੈਂ ਆਪ ਸਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਏ।

---

[1] ਕਬਰ ਵਿਚ, [2] ਅੱਗਾਂ, [3] ਮੁਸਲਮਾਨ, [4] ਕੁਰਾਨ, [5] ਚੇਲਾ, [6] ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮਸੀਤ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਥੜ੍ਹਾ, [7] ਸ਼ੈਖ਼, [8] ਮੁਥਾਜ, [9] ਨੇੜਤਾ, ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ।

ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿਛ ਪਾਇਆ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਅਲਖ ਲਖਾਇਆ ਹੈ।
ਕਹੂੰ ਵੈਰ ਪੜਾ ਕਹੂੰ ਬੇਲੀ ਹੋ
ਕਹੂੰ ਮਜਨੂੰ ਹੋ ਕਹੂੰ ਲੇਲੀ ਹੋ
ਕਹੂੰ ਆਪ ਗੁਰੂ ਕਹੂੰ ਚੇਲੀ ਹੋ
ਆਪ ਆਪ ਕਾ ਪੰਥ ਬਤਾਇਆ ਹੈ।
ਕਹੂੰ ਮਸਜਿਦ ਕਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ
ਕਹੂੰ ਬਣਿਆ ਠਾਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ
ਕਹੂੰ ਬੈਰਾਗੀ ਜਟਧਾਰਾ ਹੈ
ਕਹੂੰ ਸ਼ੇਖ ਨਬੀ ਬਣ ਆਇਆ ਹੈ।
ਕਹੂੰ ਤੁਰਕ ਹੋ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਤੇ ਹੋ
ਕਹੂੰ ਭਗਤ ਹਿੰਦੂ ਜਪ ਕਰਤੇ ਹੋ
ਕਹੂੰ ਘੋਰ ਗੁਫ਼ਾ ਮੇਂ ਪੜਤੇ ਹੋ
ਕਹੂੰ ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ ਹੈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਮੈਂ ਥੀਂ ਬੇਮੁਹਤਾਜ ਹੋਆ
ਮਹਾਰਾਜ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰਾ ਕਾਜ ਹੋਆ
ਦਰਸ ਪੀਆ ਕਾ ਮੁਝਹਿ ਇਲਾਜ਼ ਹੋਆ
ਆਪਿ ਆਪ ਮੈਂ ਆਪੁ ਸਮਾਇਆ ਹੈ।

129.

ਮੈਂ ਚੂਹਰੇਟੜੀ ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ।
ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੀ ਸਿਰੋਂ ਝੰਡੋਲੀ[1] ਸੁਨੇਹਾ ਆਇਆ ਪਾਰੋਂ।
ਤੜਬਰਾਟ[2] ਕੁਝ ਬਣਦਾ ਨਾਹੀਂ ਕੀ ਲੈਸਾਂ ਸੰਸਾਰੋਂ।
ਮੈਂ ਪਕੜਾਂ ਛਜਲੀ ਹਿਰਸ ਉਡਾਵਾਂ ਛੱਟਾਂ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰੋਂ।
ਮੈਂ ਚੂਹਰੇਟੜੀ ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਐਸੇ ਦੋ ਜਰਮੇ[3] ਤਰੈ ਜਰਮੇ
ਹਰਾਮ ਹਲਾਲ ਪਛਾਤਾ ਨਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭਰਮੇ,
ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦੀ ਪਰਖ ਅਸਾਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਵਾਰੋਂ।
ਮੈਂ ਚੂਹਰੇਟੜੀ ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ।
ਘੁੰਡੀ ਮੁੰਡੀ ਦਾ ਬੁਹਲ ਬਹਾਇਆ ਬਖਰਾ ਲਿਆ ਦੀਦਾਰੋਂ।
ਝੁੰਡ ਮੁੱਖ ਪੀਆ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਸ਼ਰਮ ਰਹੀ ਦਰਬਾਰੋਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹੀਏ ਛੁੱਟ ਗਏ ਕਾਰ ਬਗਾਰੋਂ।
ਮੈਂ ਚੂਹਰੇਟੜੀ ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ।

---

[1] ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਲ, [2] ਘਬਰਾਹਟ, [3] ਜਨਮੇ।

ਮੈਂ ਚੋੜ੍ਹੇਟਰੀ ਆਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰੋਂ।
ਧਿਆਨ ਕੀ ਛੱਜਲੀ ਗਿਆਨ ਕਾ ਝਾੜੂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਨਿੱਤ ਝਾੜੂੰ,
ਮੈਂ ਚੋੜ੍ਹੇਟਰੀ ਆਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰੋਂ।
ਕਾਜ਼ੀ ਜਾਣੇ ਹਾਕਮ ਜਾਣੇ ਫਾਰਗ਼ ਖਤੀ ਬੇਗਾਰੋਂ।
ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਮੈਂ ਏਹੋ ਮੰਗਦੀ ਦੂਰ ਨਾ ਕਰ ਦਰਬਾਰੋਂ।
ਮੈਂ ਚੋੜ੍ਹੇਟਰੀ ਆਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰੋਂ।
ਤੁੱਧ ਬਾਝੋਂ ਮੇਰਾ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਕੈਂ[1] ਵੱਲ ਕਰੂੰ ਪੁਕਾਰੋਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਅਨਾਇਤ ਕਰਕੇ ਬਖਰਾ ਮਿਲੇ ਦੀਦਾਰੋਂ।
ਮੈਂ ਚੋੜ੍ਹੇਟਰੀ ਆਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰੋਂ।

131.

ਮੈਂ ਪਾਪੜ੍ਹਿਆਂ[2] ਤੋਂ ਨੱਸਨਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਪਾਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਨੱਸਨਾ ਹਾਂ।
ਕੋਈ ਮੁਨਸੱਫ[3] ਹੋ ਨਿਰਵਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸਨਾਂ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਪਾਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਨੱਸਨਾ ਹਾਂ।
ਆਲਮ-ਫ਼ਾਜ਼ਲ[4] ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਪਾਪੜ੍ਹਿਆਂ ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਗਵਾਈ,
ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸਨਾਂ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਪਾਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਨੱਸਨਾ ਹਾਂ।

132.

ਮੈਂ ਗੱਲ ਓਥੇ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।
ਨਾਲ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਾ ਲਾਇਆ, ਤੁਸੀਂ ਚਲੋ ਮੈਂ ਨਾਲੇ ਆਇਆ
ਏਥੇ ਪਰਦਾ ਚਾ ਬਣਾਇਆ ਮੈਂ ਭਰਮ ਭੁਲਾਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।
ਨਾਲ ਹਾਕਮ ਦੇ ਖੇਲ ਅਸਾਡੀ, ਜੇ ਮੈਂ ਮੀਰੀ[5] ਤਾਂ ਮੈਂ ਫਾਡੀ[6],
ਧਰੀ ਧਰਾਈ ਪੂੰਜੀ ਤੁਹਾਡੀ, ਮੈਂ ਅਗਲਾ ਲੇਖਾ ਭਰਦਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।
ਦੇ ਪੂੰਜੀ ਮੂਰਖ ਝੁੰਜਲਾਇਆ, ਮਗਰ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਪੈੜਾ ਲਾਇਆ,
ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਪੈੜ ਲਿਆਇਆ, ਹਰ ਸ਼ਬ[7] ਧਾੜੇ ਧੜਦਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।
ਨਾ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਉਹ ਰੱਜਦਾ ਏ, ਨਾ ਮਿੰਨਤ ਕੀਤੀ ਸੱਜਦਾ ਏ,

---

[1] ਕਿਸ, [2] ਥੋੜ੍ਹਾ ਪੜ੍ਹੇ, [3] ਨਿਆਂਕਾਰ, [4] ਵਿਦਵਾਨ, [5] ਖੇਡ ਵਿਚ ਅੱਵਲ, [6] ਖੇਡ ਵਿਚ ਅਖ਼ੀਰ, [7] ਰਾਤ।

ਜਾਂ ਮੁੜ ਬੈਠਾਂ ਤਾਂ ਭੱਜਦਾ ਏ, ਮੁੜ ਮਿੰਨਤਜ਼ਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।
ਕੀ ਸੁੱਖ ਪਾਇਆ ਮੈਂ ਆਣ ਇਥੇ, ਨਾ ਮੰਜ਼ਲ ਨਾ ਡੇਰੇ ਜਿੱਥੇ,
ਘੰਟਾ ਕੂਚ ਸੁਣਾਵਾਂ ਕਿੱਥੇ, ਨਿੱਤ ਉਠ ਕਚਾਵੇ[1] ਕੜਦਾ[2] ਹਾਂ।
ਪਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਬੇਅੰਤ ਡੂੰਘਾਈ, ਦੋ ਜਗ ਬੀਚ ਨਾ ਲੱਗਦੀ ਕਾਈ,
ਉਰਾਰ[3] ਪਾਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ, ਮੈਂ ਬੇ ਸਿਰ ਪੈਰੀਂ ਤਰਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਗੱਲ ਓਥੇ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।

133.

ਮੈਂ ਪੁੱਛਾਂ ਸ਼ਹੁ ਦੀਆਂ ਵਾਟਾਂ ਨੀ।
ਕੋਈ ਕਰੇ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਬਾਤਾਂ ਨੀ।
ਭੁੱਲੇ ਰਹੇ ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਿਆ, ਗ਼ਫ਼ਲਤ[4] ਅੰਦਰ ਯਾਰ ਹੈ ਛਪਿਆ,
ਉਹ ਸਿੱਧੁ ਪੁਰਖਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਿਆ, ਲਗੀਆਂ ਨਫ਼ਸ ਦੀਆਂ ਚਾਟਾਂ ਨੀ।
ਕੋਈ ਕਰੇ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਬਾਤਾਂ ਨੀ।
ਜਪ ਲੈ ਨਾ ਹੋ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ, ਮਤ ਤੂੰ ਸਦਾਏਂ ਮੁੱਖ ਮੁਕਾਲੀ[5],
ਉਲਟੀ ਪਰੇਮ ਨਗਰ ਦੀ ਚਾਲੀ, ਭੜਕਣ ਇਸ਼ਕ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਨੀ।
ਕੋਈ ਕਰੇ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਬਾਤਾਂ ਨੀ।
ਭੋਲੀ ਨਾ ਹੋ ਹੋ ਸਿਆਣੀ, ਇਸ਼ਕ ਨੂਰ ਦਾ ਭਰ ਲੈ ਪਾਣੀ,
ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਛੋੜ ਕਹਾਣੀ, ਇਹ ਯਾਰ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਘਾਤਾਂ ਨੀ।
ਕੋਈ ਕਰੇ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਬਾਤਾਂ ਨੀ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਰੱਬ ਬਣ ਬੈਠੋਂ ਆਪੇ, ਤਦ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਏ ਸਿਆਪੇ,
ਦੂਤੀ ਵਿਹੜਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਾਪੇ ਸਭ ਕੜਕ ਪਈਆਂ ਆਫਾਤਾਂ[6] ਨੀ।
ਮੈਂ ਪੁੱਛਾਂ ਸ਼ਹੁ ਦੀਆਂ ਵਾਟਾਂ ਨੀ।
ਕੋਈ ਕਰੇ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਬਾਤਾਂ ਨੀ।

134.

ਮੈਂ ਵਿਚ ਮੈਂ[7] ਨਾ ਰਹਿ ਗਈ ਰਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਜਦ ਵਸਲ[8] ਵਸਾਲ[9] ਬਣਾਏਗਾ, ਤਦ ਗੂੰਗੇ ਦਾ ਗੁੜ ਖਾਏਗਾ,
ਸਿਰ ਪੈਰ ਨਾ ਆਪਣਾ ਪਾਏਗਾ, ਮੈਂ ਇਹ ਹੋਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਣਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।

---

[1] ਕਾਠੀ, [2] ਕਸਦਾ, [3] ਉਰਲਾ ਪਾਰ, [4] ਸੁਸਤੀ, [5] ਮੂੰਹ ਕਾਲੀ, ਕਾਲ਼ੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ, [6] ਆਫਤਾਂ, ਕਸ਼ਟ, [7] ਅਹੰ, ਅਹੰਕਾਰ, [8] ਮਿਲਾਪ, [9] ਮਿਲਾਪ।

ਹੋਏ ਨੈਣ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਬਰਦੇ[1], ਦਰਸ਼ਨ ਸੈ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਕਰਦੇ,
ਪੱਲ ਪੱਲ ਦੌੜਨ ਮਾਰੇ ਡਰ ਦੇ, ਤੈਂ ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਘਤ ਭੁਮਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਵਹਦਤ[2] ਵਿਚ ਘਰ ਪਾਇਆ, ਵਾਸਾ ਹੈਰਤ[3] ਦੇ ਸੰਗ ਆਇਆ,
ਜੀਵਨ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵੰਞਾਇਆ, ਆਪਣੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਰਹੀ ਨਾ ਕਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਸੀ ਇਸ਼ਕ ਸੁਖਾਲਾ, ਚਹੁੰ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਵਹਿਣ ਉਜਾਲਾ,
ਕਦੀ ਤੇ ਅੱਗ ਭੜਕੇ ਕਦੀ ਪਾਲਾ, ਨਿੱਤ ਬਿਰਹੋਂ ਅੱਗ ਲਗਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਡਊਂ ਡਊਂ ਇਸ਼ਕ ਨੱਕਾਰੇ[4] ਵੱਜਦੇ, ਆਸ਼ਕ ਵੇਖ ਉਤੇ ਵੱਲ ਭੱਜਦੇ,
ਤੜ ਤੜ ਤਿੜਕ ਗਏ ਲੜ ਲੱਜ ਦੇ, ਲੱਗ ਗਿਆ ਨੇਹੁੰ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮ ਸੁਧਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਪਿਆਰੇ ਬੱਸ ਕਰ ਬਹੁਤੀ ਹੋਈ, ਤੇਰਾ ਇਸ਼ਕ ਮੇਰੀ ਦਿਲਜੋਈ[5],
ਤੈਂ ਬਿਨ ਮੇਰਾ ਸੱਕਾ ਨਾ ਕੋਈ, ਅੰਮਾਂ ਬਾਬਲ ਭੈਣ ਨਾ ਭਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਕਦੀ ਜਾ ਅਸਮਾਨੀ ਬਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਕਦੀ ਇਸ ਜੱਗ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਿੰਦੇ ਹੋ,
ਕਦੀ ਪੀਰਮੁਗਾਂ[6] ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕਸੇ ਨਾਚ ਨਚਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਤੇਰੇ ਹਿਜਰੇ[7] ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹੁਜਰਾ[8] ਏ, ਦੁੱਖ ਡਾਢਾ ਮੈਂ ਪਰ ਗੁਜ਼ਰਾ ਏ,
ਕਦੇ ਹੋ ਮਾਇਲ ਮੇਰਾ ਮੁਜਰਾ[9] ਏ, ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਘੋਲ ਘੁਮਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਤੁਧ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਐਸਾ ਹੋਇਆ, ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਸੋਇਆ,
ਦਰ ਦਸਵੇਂ ਤੇ ਆਣ ਖਲੋਇਆ, ਕਦੇ ਮੰਨ ਮੇਰੀ ਆਸ਼ਨਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਾਰੇ ਹਾਂ, ਮੁੱਖ ਵੇਖਣ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ ਹਾਂ,
ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਘੋਲ ਘੁਮਾਈ।
ਮੈਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਾ ਰਹਿ ਗਈ ਰਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।

135.

ਮੈਂ ਬੇ-ਕੈਦ[10] ਮੈਂ ਬੇ ਕੈਦ।
ਨਾ ਰੋਗੀ ਨਾ ਵੈਦ।

---

[1] ਦਾਸ, [2] ਏਕਤਾ, [3] ਹੈਰਾਨੀ, ਵਿਸਮਾਦ, [4] ਢੋਲ, [5] ਭਰਵਾਸਾ, [6] ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮੋਢੀ, [7] ਵਿਛੋੜਾ, [8] ਵਾਸ, [9] ਨਾਚ, [10] ਆਜ਼ਾਦ।

ਨਾ ਮੈਂ ਮੋਮਨ ਨਾ ਮੈਂ ਕਾਫਰ,
ਨਾ ਸਈਯਦ ਨਾ ਸੈਦ[1]।
ਚੌਧੀਂ ਤਬਕੀਂ[2] ਸੀਰ[3] ਅਸਾਡਾ[4],
ਕਿਤੇ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਕੈਦ।
ਖ਼ਰਾਬਾਤ[5] ਮੈਂ ਜਾਲ ਅਸਾਡੀ[6],
ਨਾ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾ ਗ਼ੈਬ[7]।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਕੀ ਪੁੱਛਨੈਂ,
ਨਾ ਪੈਦਾ ਨਾ ਪੈਦ[8]।

136.

ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਨਾ ਰਹਿਸਾਂ ਹੋੜੇ, ਕੌਣ ਕੋਈ ਮੈਂ ਜਾਂਦੀ ਨੂੰ ਮੋੜੇ,
ਮੈਨੂੰ ਮੁੜਨਾ ਹੋਇਆ ਮੁਹਾਲ, ਸਿਰ ਤੇ ਮਿਹਣਾ ਚਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਦਿਲ ਦਾ ਮੀਤਾ, ਭੁੱਲ ਗਈ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ,
ਮੈਨੂੰ ਰਹੀ ਨਾ ਕੁੱਝ ਸੰਭਾਲ, ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਏਸ ਜੋਗੀ ਮੈਨੂੰ ਕਹੀਆਂ ਲਾਈਆਂ, ਹੈਨ ਕਲੇਜੇ ਕੁੰਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ,
ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਲ, ਮਿੱਠੀ ਬਾਤ ਸੁਣਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਖ਼ੂਬ ਪਛਾਤਾ, ਲੋਕਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਮਲੀ ਜਾਤਾ,
ਲੁੱਟੀ ਝੰਗ ਸਿਆਲ, ਕੰਨੀਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਜੇ ਜੋਗੀ ਘਰ ਆਵੇ ਮੇਰੇ, ਮੁੱਕ ਜਾਵਣ ਸਭ ਝਗੜੇ ਝੇੜੇ,
ਲਾਂ ਸੀਨੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਲੱਖ ਲੱਖ ਸ਼ਗਨ ਮਨਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਮਾਏ ਨੀ ਇਕ ਜੋਗੀ, ਦਰ ਸਾਡੇ ਉਸ ਧੂੰਆਂ ਪਾਇਆ,
ਮੰਗਦਾ ਹੀਰ ਸਿਆਲ, ਬੈਠਾ ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਤਾਅਨੇ ਨਾ ਦੇ ਫੁੱਫੀ ਤਾਈ, ਏਥੇ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਕਿਸਮਤ ਲਿਆਈ,
ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਫ਼ਜ਼ਲ[9] ਕਮਾਲ, ਆਇਆ ਹੈ ਜੋਗ ਸਿਧਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।

---

[1] ਨਾ ਮੁੱਲਾਂ ਨਾ ਸੈਦ, [2] ਆਸਮਾਨ, [3] ਸਾਂਝ, [4] ਚੌਦੀਂ ਤਬਕੀਂ ਸੈਰ ਅਸਾਡਾ, [5] ਪੈਦਾਇਸ਼, [6] ਖ਼ਰਾਬਾਤ ਹੈ ਜ਼ਾਤ ਅਸਾਡੀ, [7] ਨਾ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾ ਐਬ, [8] ਪੈਦਾਇਸ਼, [9] ਰਹਿਮਤ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ।

ਮਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਨੂਰ ਇਲਾਹੀ[1], ਅਨਹਦ ਦੀ ਜਿਸ ਮੁਰਲੀ ਵਾਹੀ,
ਮੁਠੀਓ ਸੁ ਹੀਰ ਸਿਆਲ, ਡਾਢੇ ਕਾਮਣ ਪਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਲੱਖਾਂ ਗਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਏ, ਉਸ ਦੇ ਭੇਤ ਕਿਸੇ ਨਾ ਪਾਏ,
ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਮੂਸੇ ਨਾਲ, ਪਰ ਕੋਹ ਤੂਰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਅਬਦਾ[2] ਰਸੂਲ ਕਹਾਇਆ, ਵਿਚ ਮਿਅਰਾਜ[3] ਬੁੱਰਾਕ[4] ਮੰਗਾਇਆ,
ਜਿਬਰਾਈਲ ਪਕੜ ਲੈ ਆਇਆ, ਹਰਾਂ ਮੰਗਲ ਗਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਏਸ ਜੋਗੀ ਦੇ ਸੁਣੋ ਅਖਾੜੇ, ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ ਨਬੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ,
ਮਾਰਿਓ ਸੂ ਵਿਚ ਜੱਦਾਲ[5], ਪਾਣੀ ਬਿਨ ਤਰਸਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਏਸ ਜੋਗੀ ਦੀ ਸੁਣੋ ਕਹਾਣੀ, ਸੋਹਣੀ ਡੁੱਬੀ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ,
ਫਿਰ ਰਲਿਆ ਮਹੀਂਵਾਲ, ਸਾਰਾ ਰਖ਼ਤ ਲੁਟਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਡਾਂਵਾਂ ਡੋਲੀ ਲੈ ਚੱਲੇ ਖੇੜੇ, ਮੁੱਢ ਕਦੀਮੀ[6] ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਿਹੜੇ,
ਰਾਂਝਾ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਨਾਲ, ਸਿਰ ਤੇ ਟਮਕ ਵਜਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਸਾਇਆ[7], ਭਰ ਭਰ ਪਿਆਲਾ ਜ਼ੌਕ[8] ਪਿਲਾਇਆ,
ਮੈਂ ਪੀ ਪੀ ਨਿਹਾਲ, ਅੰਗ ਬਿਭੂਤ[9] ਰਮਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਜੋਗੀ ਨਾਲ ਕਰੇਂਦੇ ਝੇੜੇ, ਕੇਹੇ ਪਾ ਬੈਠੇ ਕਾਜ਼ੀ ਘੇਰੇ,
ਵਿਚ ਕੈਦੋ ਪਾਈ ਮੁਕਾਲ[10], ਕੂੜਾ ਬਰਾ[11] ਲਗਾ ਕੇ,
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਮੈਂ ਜੋਗੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ, ਲੋਕਾਂ ਕਮਲਿਆਂ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ,
ਮੈਂ ਜੋਗੀ ਦਾ ਮਾਲ, ਪੰਜੇ ਪੀਰ ਮਨਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।

[ਨੂਨ]

137.

ਨਿੱਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏਂ ਇਸਤਗ਼ੱਫ਼ਾਰ[12],
ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ ਇਹ ਯਾਰ।

---

[1] ਰੱਬੀ, [2] ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, [3] ਰੱਬ ਦੀ ਨੇੜਤਾ, [4] ਉਹ ਸਵਾਰੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਰਸੂਲ ਚੜ੍ਹੇ, [5] ਯੁੱਧ, [6] ਪੁਰਾਣੇ, [7] ਛਾਇਆ, ਟੂਣਾ, ਭੂਤ, [8] ਸ਼ੌਕ, ਇਸ਼ਕ, [9] ਸੁਆਹ, [10] ਮੂੰਹ-ਕਾਲਖ, [11] ਤਦਬੀਰ, ਯਤਨ, [12] ਮੰਦਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ।

ਸਾਂਵੇਂ ਦੇ ਕੇ ਲਵੇਂ ਸਵਾਈ, ਵਾਧਿਆਂ ਦੀ ਤੂੰ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਈ,
ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਪਾਈ, ਨਿੱਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏਂ ਇਤਸਗ਼ੱਫ਼ਾਰ।
ਨਿੱਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏਂ ਇਸਤਗ਼ੱਫ਼ਾਰ।
ਜਿਥੇ ਨਾ ਜਾਣਾ ਓਥੇ ਜਾਏਂ, ਮਾਲ ਪਰਾਇਆ ਮੂੰਹ ਧਰ ਖਾਏਂ,
ਕੂੜ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਏਂ, ਇਹ ਤੇ ਇਤਬਾਰ।
ਨਿੱਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏਂ ਇਸਤਗ਼ੱਫ਼ਾਰ।
ਜ਼ਾਲਮ ਜ਼ੁਲਮੋਂ ਨਾਹੀਂ ਡਰਦੇ, ਆਪਣੀ ਅਮਲੀਂ[1] ਆਪੇ ਮਰਦੇ,
ਮੂੰਹੋਂ ਤੋਬਾ ਦਿਲੋਂ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਏਥੇ ਓਥੇ ਹੋਣ ਖ਼ੁਆਰ।
ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ ਇਹ ਯਾਰ।
ਸੌ ਦਿਨ ਜੀਵੇਂ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਸੇਂ, ਉਸ ਦਿਨ ਖ਼ੌਫ਼ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਕਰਸੇਂ,
ਇਸ ਤੋਬਾ ਥੀਂ ਤੋਬਾ ਕਰਸੇਂ, ਉਹ ਤੋਬਾ ਕਿਸ ਕਾਰ।
ਨਿੱਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏਂ ਇਸਤਗ਼ੱਫ਼ਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਸੁਣੋ ਹਕਾਇਤ[2], ਹਾਦੀ[3] ਫੜਿਆਂ ਹੋਈ ਹਦਾਇਤ,
ਮੇਰਾ ਸਾਈਂ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ, ਉਹੋ ਲੰਘਾਵੇ ਪਾਰ।
ਨਿੱਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਏਂ ਇਸਤਗ਼ੱਫ਼ਾਰ।
ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ ਇਹ ਯਾਰ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ. 137.

ਤੋਬਾ ਨਾ ਕਰ ਯਾਰ ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ
ਨਿਤ ਪੜ੍ਹਦੇ ਇਸਤਗ਼ਫ਼ਾਰ ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ,
ਸਾਵੀਂ ਦੇ ਕੇ ਲਹੋ ਸਵਾਈ
ਡਿਉਢੀਆਂ ਤੇ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾਈ
ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕਿਥੇ ਪਾਈ
ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਰਦਾਰ ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ,
ਜਿਥੇ ਨਾ ਜਾਣਾ ਤੂੰ ਉਥੇ ਜਾਏਂ,
ਹੱਕ ਬਿਗਾਨਾ ਮੁੱਕਰ ਖਾਏਂ
ਕੂੜ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਏਂ
ਇਹ ਤੇਰਾ ਇਤਬਾਰ ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ।
ਮੂੰਹੋਂ ਤੋਬਾ ਦਿਲੋਂ ਨਾ ਕਰਦਾ
ਨਾਹੀਂ ਖ਼ੌਫ਼ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਧਰਦਾ
ਇਸ ਤੋਬਾ ਥੀਂ ਤੋਬਾ ਕਰੀਏ
ਤਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਗ਼ੱਫ਼ਾਰ ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੁਣੋ ਹਕਾਇਤ

---

[1] ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ, [2] ਕਹਾਣੀ, [3] ਹਿਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਹਾਦੀ ਪਕੜਿਆਂ ਹੋਗੁ ਹਦਾਇਤ
ਮੇਰਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ
ਉਹ ਲੰਘਾਏ ਪਾਰ ਕੈਸੀ ਤੋਬਾ ਹੈ।

138.

ਨਾ ਜੀਵਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਨਾ ਜੀਵਾਂ।
ਇਹਨਾਂ ਸੁੱਕਿਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਸ[1] ਨਹੀਂ,
ਪਰਦੇਸ ਗਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ,
ਜਿਹੜੇ ਸਾਈਂ ਸਾਜਣ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ,
ਨਾ ਜੀਵਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਨਾ ਜੀਵਾਂ।
ਤੂੰ ਕੀ ਸੁੱਤਾ ਏਂ ਚਾਦਰ ਤਾਣ ਕੇ,
ਸਿਰ ਮੌਤ ਖਲੋਤੀ ਤੇਰੇ ਆਣ ਕੇ,
ਕੋਈ ਅਮਲ[2] ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਕੇ,
ਨਾ ਜੀਵਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਨਾ ਜੀਵਾਂ।
ਕੀ ਮੈਂ ਖੱਟਿਆ ਤੇਰੀ ਹੋ ਕੇ,
ਦੋਵੇਂ ਨੈਣ ਗਵਾਇ ਰੋ ਕੇ,
ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਲਈਏ ਮੁੱਖ ਧੋ ਕੇ,
ਨਾ ਜੀਵਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਨਾ ਜੀਵਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਬਦੇਸੋਂ[3] ਆਉਂਦਾ,
ਹੱਥ ਕੰਗਣਾ ਤੇ ਬਾਹੀਂ ਲਟਕਾਉਂਦਾ,
ਸਿਰ ਸਦਕਾ ਤੇਰੇ ਨਾਉਂ ਦਾ,
ਨਾ ਜੀਵਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਨਾ ਜੀਵਾਂ।

139.

ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਲਗੜਾ ਇਸ਼ਕ ਅਵੱਲ ਦਾ।
ਅਵੱਲ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ੱਲ[4] ਦਾ।
ਵਿਚ ਕੜਾਹੀ ਤਲ ਤਲ ਜਾਵੇ, ਤਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾ ਤਲਦਾ,
ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਲਗੜਾ ਇਸ਼ਕ ਅਵੱਲ ਦਾ।
ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਲ ਵਲ ਮਾਰੇ, ਵਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾ ਵਲਦਾ।
ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਲਗੜਾ ਇਸ਼ਕ ਅਵੱਲ ਦਾ।
ਕਿਆ ਜਾਣਾਂ ਕੋਈ ਚਿਣਗ ਕੱਖੀ ਏ, ਨਿੱਤ ਸੂਲ ਕਲੇਜੇ ਸਲਦਾ।
ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਲਗੜਾ ਇਸ਼ਕ ਅਵੱਲ ਦਾ।
ਤੀਰ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਇਸ਼ਕੋਂ? ਨਹੀਂ ਹਲਾਇਆਂ ਹਲਦਾ।
ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਲਗੜਾ ਇਸ਼ਕ ਅਵੱਲ ਦਾ।

---

[1] ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ, [2] ਕੰਮ, [3] ਪਰਦੇਸੋਂ, [4] ਅਖ਼ੀਰ।

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦਾ ਨੇਹੁੰ[1] ਅਨੋਖਾ, ਨਹੀਂ ਰਲਾਇਆਂ ਰਲਦਾ।
ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਲਗੜਾ ਇਸ਼ਕ ਅਵੱਲ ਦਾ।
ਅਵੱਲ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ੱਲ ਦਾ।

140.

ਨੀ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸੁਣਿਆ ਇਸ਼ਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੀ ਨਾਤਾ।
ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਪੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵਣ ਸਭ ਬਾਤਾ[2]
ਘਰ ਘਰ ਸਾਈਂ ਹੈ ਉਹ ਸਾਈਂ ਹਰ ਹਰ ਨਾਲ ਪਛਾਤਾ।
ਅੰਦਰ ਸਾਡੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਵੱਸਦਾ ਨੇਹੁੰ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਜਾਤਾ।
ਮੰਤਕ[3] ਮਅਨੇ[4] ਕੰਨਜ਼[5] ਕਦੂਰੀ[6] ਪੜ੍ਹਿਆ ਇਲਮ ਗਵਾਤਾ।
ਨਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ਾ ਓਸ ਕੀ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਮਧ ਪੀਤੀ ਮਧਮਾਤਾ।
ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਪੰਡਿਤ ਮੁੱਲਾਂ ਹਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਭੇਦ ਪਛਾਤਾ।
ਜ਼ਰੀ[7] ਬਾਫਦੀ[8] ਕਦਰ ਕੀ ਜਾਣੇ ਛੱਟ ਓਨਾਂ ਜਤ ਕਾਤਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਮਜਲਸ[9] ਬਹਿ ਕੇ ਹੋ ਗਿਆ ਗੁੰਗਾ ਬਾਤਾ[10]।
ਨੀ ਮੈਂ ਹੁਣ ਸੁਣਿਆ ਇਸ਼ਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਕੀ ਨਾਤਾ।

141.

ਨੀ ਕੁਟੀਚਲ[11] ਮੇਰਾ ਨਾਂ।
ਮੁੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਅਲਫੋਂ ਅੱਗੇ ਕੁੱਝ ਨਾ ਆਇਆ।
ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਖਾਂਦੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਕੁਟੀਚਲ ਮੇਰਾ ਨਾਂ।
ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਲਾਈਆਂ, ਰਲ ਕੇ ਸਈਆਂ ਮਾਰਨ ਆਈਆਂ,
ਨਾਲੇ ਮਾਰੇ ਬਾਬਲ ਮਾਂ, ਨੀ ਕੁਟੀਚਲ ਮੇਰਾ ਨਾਂ।
ਸਾਹਵਰੇ ਸਾਨੂੰ ਵੜਨ ਨਾ ਦੇਂਦੇ, ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਘਰੋਂ ਕਢੇਂਦੇ,
ਮੇਰਾ ਪੇਕੇ ਨਹੀਓਂ ਥਾਂ, ਨੀ ਕੁਟੀਚਲ ਮੇਰਾ ਨਾਂ।
ਪੜ੍ਹਨ ਸੇਤੀ ਸਭ ਮਾਰਨ ਆਹੀਂ, ਬਿਨ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੁਣ ਛੱਡਦਾ ਨਾਹੀਂ,
ਨੀ ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿੱਤ ਵੱਲ ਜਾਂ, ਨੀ ਕੁਟੀਚਲ ਮੇਰਾ ਨਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਕੀ ਲਾਈ ਮੈਨੂੰ, ਮਤ ਕੁਝ ਲੱਗੇ ਉਹ ਹੀ ਤੈਨੂੰ,
ਤਦ ਕਰੇਂਗਾ ਤੂੰ ਨਿਆਂ, ਨੀ ਕੁਟੀਚਲ ਮੇਰਾ ਨਾਂ।

142.

ਨੀ ਸਈਓ ਮੈਂ ਗਈ ਗਵਾਚੀ।
ਖੋਲ੍ਹ ਘੁੰਘਟ ਮੁੱਖ ਨਾਚੀ।
ਜਿਤ ਵਲ ਵੇਖਾਂ ਉੱਤ ਵੱਲ ਓਹੀ, ਕਸਮ ਓਸੇ ਦੀ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ,

---

[1] ਪ੍ਰੇਮ, [2] ਗੱਲਾਂ, [3] ਤਰਕ (logic), [4] ਅਰਥ, [5] ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ, [6] ਫ਼ਿਕਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ, [7/8] ਕੀਮਤੀ ਕਪੜੇ, [9] ਸੰਗਤ, [10] ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, [11] ਢੀਠ, ਕੁਟੀਚਰ।

ਫ਼ਹਿਵ[1] ਮੁਅਉਮਰ[2] ਫਿਰ ਗਈ ਧੋ੍ਹੀ, ਜਬ ਗੋਰ[3] ਤੇਰੀ ਬਾਚੀ।
ਨੀ ਸਈਓ ਮੈਂ ਗਈ ਗਵਾਚੀ।
ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾ ਮੇਰਾ ਸਈਓ, ਜੋ ਆਖਾਂ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੀਓ,
ਇਹ ਗੱਲ ਮੂਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਸਹੀਓ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਖ਼ੂਬ ਹਕੀਕਤ[4] ਜਾਚੀ।
ਨੀ ਸਈਓ ਮੈਂ ਗਈ ਗਵਾਚੀ।
ਖੋਲ੍ਹ ਘੁੰਗਟ ਮੁੱਖ ਨਾਚੀ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ. 142

ਨੀ ਸਹੀਓ! ਮੈਂ ਗਈ ਗਵਾਚੀ
ਖੋਲ੍ਹ ਘੁੰਘਟ ਮੁਖ ਨਾਚੀ।
ਜਿਤ ਵਲ ਦੇਖਾਂ ਦਿਸਦਾ ਓਹੀ
ਕਸਮ ਉਸੇ ਦੀ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ
ਉਹੋ ਮੁਹਕਮ ਫਿਰ ਗਈ ਦੋਹੀ
ਜਬ ਗੁਰ ਪੱਤਰੀ ਵਾਚੀ।
ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾ ਮੇਰਾ ਸਹੀਓ!
ਜੇ ਆਖਾਂ ਤਾਂ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੀਓ
ਇਹ ਗੱਲ ਮੂਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਹੀਓ
ਬੁਲ੍ਹਾ ਖ਼ੂਬ ਹਕੀਕਤ ਜਾਚੀ!

[ਵਾਓ]

143.

ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ,
ਆਸ਼ਕ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਸਮਝੇ ਕੋਰ।
ਕੋਠੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਦੇਵਾਂ ਹੋਕਾ, ਇਸ਼ਕ ਵਿਹਾਜਿਉ[5] ਕੋਈ ਨਾ ਲੋਕਾ,
ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਾ ਖਾਣਾ ਧੋਖਾ, ਜੰਗਲ ਬਸਤੀ ਮਿਲੇ ਨਾ ਠੋਰ[6]।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ।
ਆਸ਼ਕ ਦੋਹੀਂ ਜਹਾਨੀਂ ਮੁੱਠੇ[7], ਨਾਜ਼[8] ਮਸ਼ੂਕਾਂ ਦੇ ਉਹ ਕੁੱਠੇ,
ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਫੱਟਿਆ ਕੋਈ ਨਾ ਛੁੱਟੇ, ਕੀਤੋ ਸੂ ਬਾਂਦਾ[9] ਫੱਟ ਫਲੋਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ।
ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਹੋਇਆ ਜਦ ਰਾਹੀ, ਅਚਣਚੇਤ ਪਈ ਗਲ ਫਾਹੀ,
ਡਾਢੀ ਕੀਤੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ, ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਠੱਗ ਲਾਹੌਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ।

---

[1] ਭੁਲ, [2] ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, [3] ਕਬਰ, [4] ਸੱਚਾਈ, [5] ਵਣਜ ਕਰਿਓ, [6] ਟਿਕਾਣਾ, [7] ਲੁਟੇ, [8] ਨਖ਼ਰੇ, [9] ਨੌਕਰ।

ਸ਼ੀਰੀਂ[1] ਹੈ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਕੋਹ[2] ਚੋਟੀ ਫ਼ਰਹਾਦ ਨਿਮਾਣਾ,
ਯੂਸਫ਼ ਮਿਸਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਕਾਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਹੀਂ ਵੇਖਣ ਕੋਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ।
ਲੈਲਾ ਮਜਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਬਰਦੇ, ਸੋਹਣੀ ਡੁੱਬੀ ਵਿਚ ਬਹਿਰ ਦੇ,
ਹੀਰ ਵੰਞਾਏ ਸੱਭੇ ਘਰ ਦੇ, ਇਸ ਦੀ ਖਿੱਚੀ ਮਾਹੀ ਡੋਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ।
ਆਸ਼ਕ ਫਿਰਦੇ ਚੁੱਪ ਚੁਪਾਤ, ਜੈਸੇ ਮਸਤ ਸਦਾ ਮਧ[3] ਮਾਤੇ,
ਦਾਮ ਜ਼ੁਲਫ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਾਥੇ, ਓਥੇ ਚੱਲੇ ਵੱਸ ਨਾ ਜ਼ੋਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ।
ਜੇ ਉਹ ਆਣ ਮਿਲੇ ਦਿਲਜਾਨੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਨ ਕਰਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ,
ਸੂਰਤ ਦੇ ਵਿਚ ਯੂਸਫ਼ ਸਾਨੀ, ਆਲਮ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ੋਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਕੋਈ ਨਾ ਵੇਖੇ, ਜੋ ਵੇਖੇ ਸੋ ਕਿਸੇ ਨਾ ਲੇਖੇ,
ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਨਾ ਰੂਪ ਨਾ ਰੇਖੇ[4], ਉਹ ਈ ਹੋਵੇ ਹੋ ਕੇ ਚੋਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਣ ਦੀ ਹੋਰ।
ਆਸ਼ਕ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਸਮਝੇ ਕੋਰ।

144.

ਵਾਹ ਸੋਹਣਿਆਂ ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਅਜਾਇਬ[5] ਲਟਕਾਂ ਨਾਲ ਚਲੇਂਦੇ ਓ।
ਆਪੇ ਜ਼ਾਹਿਰ[6] ਆਪੇ ਬਾਤਨ[7] ਆਪੇ ਲੁੱਕ ਲੁੱਕ ਬਹਿੰਦੇ ਓ।
ਆਪੇ ਮੁੱਲਾਂ ਆਪੇ ਕਾਜ਼ੀ ਆਪੇ ਇਲਮ ਪੜ੍ਹੇਂਦੇ ਓ।
ਵਾਹ ਸੋਹਣਿਆਂ ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਅਜਾਇਬ ਲਟਕਾ ਨਾਲ ਚਲੇਂਦੇ ਓ।
ਘੱਤ ਜ਼ੁੰਨਾਰ[8] ਕੁਫ਼ਰ[9] ਦਾ ਗਲ ਵਿਚ ਬੁੱਤ ਖ਼ਾਨੇ ਵੜ ਬਹਿੰਦੇ ਓ।
ਲੌਲਾਕ[10] ਲਮਾ[11] ਅਫ਼ਲਾਕ[12] ਵਿਚਾਰੋ ਆਪੇ ਧੁੰਮ ਮਚੇਂਦੇ ਓ।
ਵਾਹ ਸੋਹਣਿਆਂ ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਅਜਾਇਬ ਲਟਕਾਂ ਨਾਲ ਚਲੇਂਦੇ ਓ।
ਜਾਤ ਤੋਂ ਹੈ ਅਸ਼ਰਾਫ਼[13] ਰੰਝੇਟਾ ਲਾਈਆਂ ਦ੍ਰੀ ਲਾਜ ਰਖੇਂਦੇ ਓ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਅਨਾਇਤ ਮੈਨੂੰ ਪਲ ਪਲ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦੇ ਓ।
ਵਾਹ ਸੋਹਣਿਆਂ ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਅਜਾਇਬ ਲਟਕਾਂ ਨਾਲ ਚਲੇਂਦੇ ਓ।

---

[1] ਮਿੱਠਾ, [2] ਪਹਾੜ, [3] ਨਸ਼ਾ, [4] ਸ਼ਕਲ, [5] ਅਜੀਬ, [6] ਪਰਗਟ, [7] ਲੁਪਤ, [8] ਜਨੇਊ, [9] ਝੂਠ।

[10] ਹਦੀਸ ਕਦਸੀ:— ਇਸ

[11/12] ਹਦੀਸ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ: 'ਲੌਲਾਕ ਲਮਾ ਖ਼ਲਕਤ ਅਲਅਫ਼ਲਾਕ' ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਐ ਮੁਹੰਮਦ ਜੇ ਤੂੰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਸਮਾਨ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰਦਾ।

[13] ਸ਼ਰੀਫ਼।

145.

ਵਾਹ ਵਾਹ ਛਿੰਝ[1] ਪਈ ਦਰਬਾਰ।
ਖ਼ਲਕ[2] ਤਮਾਸ਼ੇ ਆਈ ਯਾਰ।
ਅਸਾਂ ਅੱਜ ਕੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਲ ਕੀ ਕਰਨਾ ਭੱਠ ਅਸਾਡਾ ਆਇਆ,
ਐਸੀ ਵਾਹ ਕਿਆਰੀ ਬੀਜੀ ਚਿੜੀਆਂ ਖੇਤ ਵੰਜਾਇਆ,
ਜਿਹੜੇ ਮਗਰ ਪਿਆਦੇ[3] ਲੱਗੇ ਉੱਠ ਚੱਲੇ ਪੁਹਤੇ[4] ਤਾਰ[5]।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਛਿੰਝ ਪਈ ਦਰਬਾਰ।
ਇਕ ਉਲ੍ਹਾਮਾ ਸਈਆਂ ਦਾ ਹੈ ਦੂਜਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ।
ਨੰਗ ਨਾਮੂਸ ਏਥੋਂ ਦੇ ਏਥੇ ਲਾਹ ਪਗੜੀ ਭੋਇੰ ਮਾਰ।
ਨਾਮ ਸਾਈਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਲਵਾਏ ਖਿਲ[6] ਪਈ ਗੁਲਜ਼ਾਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਛਿੰਝ ਪਈ ਦਰਬਾਰ।
ਨੱਢਾ ਗਿਰਦਾ[7] ਬੁੱਢਾ ਗਿਰਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ,
ਕੀ ਬੀਵੀ ਕੀ ਬਾਂਦੀ ਲੌਂਡੀ ਕੀ ਧੋਬਣ ਭਠਿਆਰੀ,
ਅਮਲਾਂ ਸੇਤੀ ਹੋਣ ਨਬੇੜੇ ਨਬੀ ਲੰਘਾਵੇ ਪਾਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਛਿੰਝ ਪਈ ਦਰਬਾਰ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਜਾਵੇ ਆਪਣਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰਦਾ,
ਗੂਣੋ[8] ਗੂਣੀ[9] ਭਾਂਡੇ ਘੜ ਕੇ ਠੀਕਰੀਆਂ ਕਰ ਧਰਦਾ,
ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਕੇ ਚਲ ਅਗਲਾ ਵੇਖ ਬਜ਼ਾਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਛਿੰਝ ਪਈ ਦਰਬਾਰ।
ਖ਼ਲਕ ਤਮਾਸ਼ੇ ਆਈ ਯਾਰ।

146.

ਵੱਤ ਨਾ ਕਰਸਾਂ ਮਾਣ ਰੰਝੇਟੇ ਯਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਜਾਨ ਕਰਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਭੇਤ ਨਾ ਦੱਸਨਾ ਏਂ,
ਢੂੰਡਾਂ ਤਕੀਏ[10] ਦੁਆਰ ਤੈਨੂੰ ਉੱਠ ਨੱਸਨਾ ਏਂ,
ਰਲ ਮਿਲ ਸਈਆਂ ਪੁੱਛਣ ਗਈਆਂ,
ਹੋਇਆ ਵਕਤ ਭੰਡਾਰ[11] ਦੇ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਵੱਤ ਨਾ ਕਰਸਾਂ ਮਾਣ ਰੰਝੇਟੇ ਯਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਇਸ਼ਕ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਹਣਾ,
ਕਿਹਨੂੰ ਕਰਾਂ ਪੁਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ,
ਓਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਊਹੋ ਜਾਣੇ,
ਕੌਣ ਕੋਈ ਮਾਰਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਵੱਤ ਨਾ ਕਰਸਾਂ ਮਾਣ ਰੰਝੇਟੇ ਯਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।

---

[1] ਕੁਸ਼ਤੀ, [2] ਖ਼ਲਕਤ, [3] ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ, [4] ਪਹੁੰਚੇ, [5] ਸਿਰ ਦੀ ਮੰਗ, [6] ਖਿੜ, [7] ਡਿਗਦਾ, [8] ਬੋਰੇ, [9] ਬੋਰੀਆਂ, [10] ਟਿਕਾਣਾ, [11] ਤ੍ਰਿੰਜਣ।

ਅੱਜ ਅਜੋਕੜੀ ਰਾਤ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵੱਸ ਖਾਂ ਵੇ ਅੜਿਆ,
ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਘੁੰਡੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਹੱਸ ਖਾਂ ਵੇ ਅੜਿਆ,
ਜਦ ਕੀਤੇ ਕੌਲ ਕਰਾਰ ਕੀ ਇਤਬਾਰ,
ਸੋਹਣੇ ਯਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।

ਵੱਤ ਨਾ ਕਰਸਾਂ ਮਾਣ ਰੰਝੇਟੇ ਯਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।

ਇਕ ਕਰਦੀਆਂ ਖ਼ੁਦੀ ਹੰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨੈਂ ਵੇ ਅੜਿਆ,
ਇਕ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨਿੱਤ ਖ਼ੁਆਰ ਸੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨੈ ਵੇ ਅੜਿਆ,
ਮੈਂਡੇ ਸੋਹਣੇ ਯਾਰ ਦਾ ਕੀ ਇਤਬਾਰ,
ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।

ਵੱਤ ਨਾ ਕਰਸਾਂ ਮਾਣ ਰੰਝੇਟੇ ਯਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।

ਚਿੱਕੜ ਭਰੀਆਂ ਨਾਲ ਉੱਠ ਝੁੰਬਰ[1] ਘੱਤਨਾ ਏਂ[2] ਵੇ ਅੜਿਆ,
ਮੈਂ ਲਾਇਆ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਮੈਥੋਂ ਉੱਠ ਨੱਸਨਾ ਏਂ ਵੇ ਅੜਿਆ,
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਘਰ ਆਇਆ ਪਿਆਰਾ,
ਹੋਇਆ ਵਕਤ ਦੀਦਾਰ ਵੇ ਅੜਿਆ।

ਵੱਤ ਨਾ ਕਰਸਾਂ ਮਾਣ ਰੰਝੇਟੇ ਯਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ: 146.

ਵਤ ਨ ਕਰਸਾਂ ਮਾਣ ਰੰਝੇਟੇ ਯਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਇਸ਼ਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਹਣਾ
ਕਿਉਂ ਕਰ ਕਰਾਂ ਪੁਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ
ਅੱਗੇ ਦੀ ਗੱਲਿ ਓਹਾ ਜਾਣੇ ਕੌਣ ਦਮ ਮਾਰਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਅੱਜ ਅਜੋਕੜੀ ਰਾਤ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵੱਸ ਖਾਂ
ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਘੁੰਡੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਹੱਸ ਖਾਂ
ਦਿਲਬਰ ਯਾਰ ਕਰਾਰ ਕੀਤੋਈ ਕੀ ਇਤਬਾਰ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਜਾਨ ਕਰਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਭੇਤ ਨ ਦੱਸਨਾ ਏਂ
ਢੂੰਡਾਂ ਤਕੀਏ ਦਾਇਰੇ ਉਠਿ ਉਠਿ ਨੱਸਨਾ ਏਂ
ਰਲ ਮਿਲ ਸਈਆਂ ਪੁਛਦੀਆਂ ਹੋਯਾ ਵਕਤ ਭੰਡਾਰ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਹਿਕ ਕਰਦੀਆਂ ਖ਼ੁਦੀ ਹੰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥੀਂ ਤਾਰਨਾ ਏਂ
ਹਿਕ ਪਿੱਛੇ ਫਿਰਨ ਖ਼ੁਆਰ, ਸੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨਾ ਏਂ
ਮੈਂਡੇ ਯਾਰ ਕੀ ਇਤਬਾਰ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।
ਚਿੱਕੜ-ਭਰੀਆਂ ਨਾਲ ਤੂੰ ਝੁੰਮਰ ਘੱਤਨਾ ਏਂ
ਲਾਇਆ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਮੈਂਥੀਂ ਉਠਿ ਨੱਸਨਾ ਏਂ
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਘਰਿ ਆਉ ਹੋਇਆ ਵਕਤ ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਵੇ ਅੜਿਆ।

---

[1] ਨਾਚ, [2] ਨਚਦਾ ਹੈਂ।

ਵੱਲ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਯਾਰ ਆਪੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ਏ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਮੋਈ ਨੀ ਮੇਰੀਏ ਮਾਂ, ਮੇਰੀ ਪੂਣੀ ਲੈ ਗਿਆ ਕਾਂ,
ਪਿੱਛੇ ਡੌਂ ਡੌਂ ਕਰਦੀ ਜਾਂ[1], ਜਿਸ ਮੇਰਾ ਵਤਨ[2] ਛੁਡਾਯਾ ਏ।
ਵੱਲ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਯਾਰ ਆਪੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ਏ।
ਕਾਂਵਾਂ ਪੂਣੀ ਦਈਂ ਪੀਆ ਦੇ ਨਾਂ, ਤੇਰੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ,
ਜ਼ਰਬਾਂ[3] ਤੇਰੀਆਂ ਜਰਨੀ[4] ਹਾਂ, ਜਿਸ ਮੈਨੂੰ ਮੂਰ ਕਰਾਇਆ ਏ।
ਵੱਲ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਯਾਰ ਆਪੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ਏ।
ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਭਲਾ ਨ ਲੱਗਦਾ ਸ਼ੋਰ, ਮੈਂ ਘਰ ਖਿੜਿਆ ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ[5] ਹੋਰ,
ਬੇ ਨਾ ਤੇ ਨਾ ਸੇ ਨਾ ਹੋਰ, ਇੱਕੋ ਅਲਫ਼ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।
ਵੱਲ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਯਾਰ ਆਪੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ਏ।
ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮਜਨੂੰ ਆਖੋ ਨਾ, ਦਿਨ ਦਿਨ ਲੈਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ,
ਡੇਰਾ ਯਾਰ ਬਣਾਏ ਤਾਂ, ਇਹ ਤਨ ਬੰਗਲਾ ਬਣਾਇਆ ਏ।
ਵੱਲ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਯਾਰ ਆਪੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ਏ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਅਨਾਇਤ ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰ, ਇਹੋ ਕੌਲ ਇਹੋ ਤਕਰਾਰ,
ਵੱਲ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਯਾਰ ਆਪੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ਏ।
ਵੱਲ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਯਾਰ ਆਪੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਇਆ ਏ।

148.

ਵੇਖੋ ਨੀ ਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਮਾਹੀ।
ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਦਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਰਾਹੀ[6]।
ਅੰਮਾਂ ਝਿੜਕੇ ਬਾਬਲ ਮਾਰੇ, ਤਾਅਨੇ ਦੇਂਦੇ ਵੀਰ ਪਿਆਰੇ,
ਮੈਂ ਜੇਹੀ ਬੁਰੀ ਬੁਰਿਆਰ ਵੇ ਲੋਕਾ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੋ ਉਤੇ ਵੱਲ ਤ੍ਰਾਹੀ[7]।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਮਾਹੀ।
ਆ ਬੂਹੇ ਤੇ ਨਾਦ ਵਜਾਇਆ[8], ਅਕਲ ਫਿਕਰ ਸਭ ਚਾ ਗਵਾਯਾ,
ਅੱਲਾ ਦੀ ਸਹੁੰ ਅੱਲਾ ਜਾਣੇ, ਹੱਸਦਿਆਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਫਾਹੀ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਮਾਹੀ।
ਰਹੁ ਇਸ਼ਕਾ ਕੀ ਕਰੇਂ ਅਖਾੜੇ, ਸ਼ਾਹ ਮਨਸੂਰ ਸੂਲੀ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹੇ[9],

---

[1] ਜਾਵਾਂ, [2] ਦੇਸ਼, [3] ਸੱਟਾਂ, [4] ਝੱਲਦੀ, [5] ਕਰੂੰਬਲ, ਕਲੀ, ਫੁੱਲ (ਅਣਖਿੜਿਆ)।
[6] ਲੈਂਦਾ ਹੀ ਦਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਰਾਹੀ।
[7] ਭਜਾ
[8] ਬੂਹੇ ਤੇ ਉਨ ਨਾਦ ਵਜਾਇਆ
[9] ਇਸ਼ਕ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਪਏ ਪਵਾੜੇ,
ਕੁਝ ਸਲਾਂ ਕੁਝ ਕਰਮਾਂ ਸਾੜੇ,
ਮਨਸੂਰ ਹੋਰਾਂ ਚਾ ਬੁਰਕੇ ਸਾੜੇ,

ਆਣ ਬਣੀ ਜਦ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ, ਬੁਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲੋਈ ਲਾਹੀ[1]।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਮਾਹੀ।
ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਦਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਰਾਹੀ।

149.

ਵੇਖੋ ਨੀ ਸ਼ਹੁ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ।
ਮੈਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਕਿਵੇਂ ਅਦਾਈਂ[2]।
ਕਦੀ ਆਵੇ ਕਦੀ ਆਵੇ ਨਾਹੀਂ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਭੜਕਣ ਭਾਹੀਂ[3]।
ਨਾਮ ਅੱਲਾ ਪੈਗ਼ਾਮ[4] ਸੁਣਾਈਂ, ਮੁੱਖ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਾ ਤਰਸਾਈਂ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਸ਼ਹੁ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਕੇਹੀ ਲਾਈ ਮੈਨੂੰ, ਰਾਤ ਹਨ੍ਹੇਰ ਉੱਠ ਟੁਰਦੀ ਨੈ ਨੂੰ,
ਜਿਸ ਓਹਝਰ[5] ਤੋਂ ਸਭ ਕੋਈ ਡਰਦਾ, ਸੋ ਮੈਂ ਢੂੰਡਾਂ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਸ਼ਹੁ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ।
ਮੈਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਕਿਵੇਂ ਅਦਾਈਂ।

150.

ਵੇਖੋ ਨੀ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਮੇਂ ਛੱਲ ਗਿਆ।
ਮੈਂ ਸੋਈ ਹੋਈ ਮੁੱਠੀ ਆਂ, ਮੈਂ ਵਾਂਗ ਜ਼ੁਲੈਖਾਂ ਕੁੱਠੀ ਆਂ,
ਚਾ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਮੈਂ ਫੱਟੀ ਆਂ, ਮੇਰਾ ਬੰਦ ਬੰਦ ਹਿੱਲ ਗਿਆ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਮੇਂ ਛੱਲ ਗਿਆ।
ਮੈਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਸਭ ਬੁਲਾਈਆਂ, ਮੈਂ ਔਂਸੀਆਂ ਸਭ ਪਵਾਈਆਂ,
ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਨਜੂਮੀਆਂ, ਮੇਰੀ ਨੈਣੀਂ ਨੀਰ ਉੱਛਲ ਗਿਆ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਮੇਂ ਛੱਲ ਗਿਆ।
ਨੇੜੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਈਦਾ, ਸਾਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਲਾਈਦਾ,
ਨੱਜ਼ਾਰੇ ਤੋਂ ਡਰਾਈਦਾ, ਕੋਹ ਤੂਰ ਪਹਾੜ ਜਲ ਗਿਆ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਮੇਂ ਛੱਲ ਗਿਆ।
ਪੀਆ ਨੇ ਨੈਣ ਬਾਣ ਲਾ ਕੇ, ਬਿਰਹੋਂ ਸੂੰ ਚਹਿਚਿਹਾ ਕੇ,
ਫ਼ਰਹਾਦ ਕੋਹ[6] ਕਟਾ ਕੇ, ਸ਼ੀਰੀਂ ਸੋਂ ਰਲ ਗਿਆ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਮੇਂ ਛੱਲ ਗਿਆ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਆਪ ਤੋਂ ਲਭਾਈਦਾ, ਸ਼ਹੁ ਅਨਾਇਤ ਹੈ ਪਾਈਦਾ,
ਨੇੜੇ ਹੀ ਪਛੋਤਾਈਦਾ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਅੱਜ ਸ਼ਹੁ ਮਿਲ ਗਿਆ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਪਿਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਮੇਂ ਛੱਲ ਗਿਆ।

[ਹੇ]

151.

ਹੱਥੀ ਢਿਲਕ ਗਈ ਮੇਰੇ ਚਰਖੇ ਦੀ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਕਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।

---

[1] ਅਸਾਂ ਭੀ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲੋਹੀ ਲਾਹੀ, [2] ਨਖਰੇ, [3] ਅੱਗਾਂ, [4] ਸੁਨੇਹਾ, [5] ਹਨੇਰਾ, [6] ਪਹਾੜ।

ਹੁਣ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਦ ਹੋਵੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਮੂੰਹ ਦਿਖਲਾਵੇ।
ਤਕਲੇ ਨੂੰ ਵੱਲ ਪੈ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਕੌਣ ਲੁਹਾਰ ਲਿਆਵੇ!
ਹੱਥੀ ਢਿਲਕ ਗਈ ਮੇਰੇ ਚਰਖੇ ਦੀ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਕੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।
ਤੱਕਲਿਉਂ ਵੱਲ ਕੱਢ ਲੁਹਾਰਾ ਤੰਦ ਚਲੇਂਦਾ ਨਾਹੀਂ,
ਘੜੀ ਘੜੀ ਇਹ ਝੋਲੇ ਖਾਂਦਾ ਛੱਲੀ[1] ਕਿਤ ਬਿਧ ਲਾਹਵੇ।
ਹੱਥੀ ਢਿਲਕ ਗਈ ਮੇਰੇ ਚਰਖੇ ਦੀ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਕਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।
ਪਲੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਬੀੜੀ ਬੰਨ੍ਹਾਂ ਬਾਇੜ ਹੱਥ ਨਾ ਆਵੇ।
ਚਮੜਿਆਂ[2] ਨੂੰ ਚੋਪੜ ਨਾਹੀਂ ਮਾਲ੍ਹ ਪਈ ਬੜਲਾਵੇ।
ਹੱਥੀ ਢਿਲਕ ਗਈ ਮੇਰੇ ਚਰਖੇ ਦੀ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਕੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।
ਤ੍ਰਿੰਜਣ ਕੱਤਣ ਸੱਦਣ ਸਈਆਂ ਬਿਰਹੋਂ ਢੋਲ ਬਜਾਵੇ।
ਤੀਲੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪੂਣੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਵੱਛਾ ਗੋਹੜੇ ਖਾਵੇ।
ਹੱਥੀ ਢਿਲਕ ਗਈ ਮੇਰੇ ਚਰਖੇ ਦੀ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਕੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।
ਮਾਹੀ ਛਿੜ ਗਿਆ ਨਾਲ ਮਹੀਂ ਦੇ ਹੁਣ ਕੱਤਣ ਕਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇ।
ਜਿੱਤ ਵੱਲ ਯਾਰ ਉਤੇ ਵੱਲ ਅੱਖੀਆਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਬੇਲੇ ਵੱਲ ਧਾਵੇ।
ਹੱਥੀ ਢਿਲਕ ਗਈ ਮੇਰੇ ਚਰਖੇ ਦੀ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਕੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।
ਅਰਜ਼ ਏਹੋ ਮੈਨੂੰ ਆਣ ਮਿਲੇ ਹੁਣ ਕੌਣ ਵਸੀਲਾ ਜਾਵੇ[3]।
ਸੈ ਮਣਾਂ ਦਾ ਕੱਤ ਲਿਆ ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਮੈਨੂੰ ਗਲ ਲਾਵੇ।
ਹੱਥੀ ਢਿਲਕ ਗਈ ਮੇਰੇ ਚਰਖੇ ਦੀ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਕੱਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ।

152.

ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ[4] ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ।
ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦਾ ਗਰਮ ਬਜ਼ਾਰ।
ਜਦ ਅਹਿਦ[5] ਇਕ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਨਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੋਈ ਤਜੱਲਾ[6] ਸੀ,
ਨਾ ਰੱਬ ਰਸੂਲ ਨਾ ਅੱਲਾ ਸੀ, ਨਾ ਜੱਬਾਰ[7] ਤੇ ਨਾ ਕਹਾਰ[8]।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ।
ਬੇਚੂਨ[9] ਵ ਬੇਚਗੂਨਾ[10] ਸੀ, ਬੇਸ਼ਬੀਯਾ[11] ਬੇਨਮੂਨਾ ਸੀ।
ਨਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਨਾ ਨਮੂਨਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਗੂਨਾਂ ਗੂਨ[12] ਹਜ਼ਾਰ।

---

[1] ਗਲੋਟਾ, [2] ਚਰਮਖਾਂ, [3] ਗ਼ਰਜ਼ ਇਹੋ ਮੈਨੂੰ ਆਣ ਮਿਲੇ,
ਹੁਣ ਕੌਣ ਵਸੀਲਾ ਪਾਵੇ।
[4] ਜਾਣ ਲਿਆ, ਪਾ ਲਿਆ, [5] ਰੱਬ, ਨਿਰਾਕਾਰ, [6] ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣ,
[7] ਜਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, [8] ਕਹਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ — ਰੱਬ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ,
[9] [10] ਨਿਰਾਕਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ,
[11] ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਅਦੁੱਤੀ ਹੈ, [12] ਕਈ ਗੁਣਾਂ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ।
ਪਿਆਰਾ ਪਹਿਨ ਪੋਸ਼ਾਕਾਂ ਆਇਆ, ਆਦਮ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਧਰਾਇਆ,
ਅਹਦਿ[1] ਤੇ ਬਣ ਅਹਿਮਦ[2] ਆਇਆ, ਨਬੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ।
ਕੁਨ[3] ਕਿਹਾ ਫਯੀਕੂਨ[4] ਕਹਾਇਆ, ਬੇਚੂਨੀ[5] ਸੇ ਚੂਨ[6] ਬਣਾਇਆ,
ਅਹਦ ਦੇ ਵਿਚ ਮੀਮ ਰਲਾਇਆ, ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਐਡ ਪਸਾਰ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ।
ਤਜੂੰ ਮਸੀਤ ਤਜੂੰ ਬੁੱਤਖਾਨਾ, ਬਰਕੀ[7] ਰਹਾਂ ਨਾ ਰੋਜ਼ਾ ਜਾਨਾ,
ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਵੁਜ਼ੂ ਨਮਾਜ਼ ਦੁਗਾਨਾ, ਤੈਂ ਪਰ ਜਾਨ ਕਰਾਂ ਬਲਿਹਾਰ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ।
ਪੀਰ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਇਸ ਦੇ ਬਰਦੇ, ਇਸ ਮਲਾਇਕ[8] ਸਜਦੇ ਕਰਦੇ,
ਸਰ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਧਰਦੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ।
ਜੋ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਲਖਿਆ ਚਾਹੇ, ਬਾਝ ਵਸੀਲੇ ਲਖਿਆ ਨ ਜਾਏ,
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਭੇਤ ਬਤਾਏ, ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਭ ਇਸਰਾਰ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ।
ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦਾ ਗਰਮ ਬਜ਼ਾਰ।

153.

ਹਿੰਦੂ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ।
ਬਹੀਏ ਤ੍ਰਿੰਜਣ ਤਜ ਅਭਿਮਾਨ।
ਸੁੰਨੀ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਮ ਸ਼ੀਆ।
ਸੁਲ੍ਹਾ ਕੁੱਲ ਕਾ ਮਾਰਗ ਲੀਆ।
ਭੁੱਖੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਮ ਰੱਜੇ।
ਨੰਗੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਮ ਕੱਜੇ।
ਰੋਂਦੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਮ ਹੱਸਦੇ।
ਉਜੜੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹਮ ਵੱਸਦੇ।
ਪਾਪੀ ਨਾਂ ਸੁਧਰਮੀ[9] ਨਾਂ।
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀ ਰਾਹ ਨਾ ਜਾਣਾਂ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਜੋ ਹਰਿ ਚਿਤ ਲਾਗੇ।
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੂਜਨ[10] ਤਿਆਗੇ।

---

[1] ਰੱਬ, ਨਿਰਾਕਾਰ, [2] ਰਸੂਲ, ਸਾਕਾਰ, [3] ਹੋ ਜਾ, [4] ਹੋ ਗਿਆ, [5] ਨਿਰਾਕਾਰ, ਰੱਬ, [6] ਸਾਕਾਰ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, [7] ਇਕ ਲੰਮੀ ਟੋਪੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਦ ਤੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, [8] ਫਰਿਸ਼ਤੇ, [9] ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਵਾਲੇ, [10] ਦ੍ਵੈਸ਼।

ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਕਿਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਹੋ ਬੁਲੇਂਦੇ ਹੋ, ਕਿਤੇ ਸੁੰਨਤ ਫ਼ਰਜ਼ ਦਸੇਂਦੇ ਹੋ,
ਕਿਤੇ ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹੋ, ਕਿਤੇ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਅੰਤ ਭਸਮ[1] ਦੀ ਢੇਰੀ ਹੈ
ਇਹ ਢੇਰੀ ਪੀਆ ਨੇ ਘੇਰੀ ਹੈ, ਢੇਰੀ ਨੂੰ ਨਾਚ ਨਚਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਕਿਤੇ ਬੇਸਿਰ ਚੌੜਾਂ ਪਾਓਗੇ, ਕਿਤੇ ਜੋੜ ਇਨਸਾਨ ਹੰਢਾਓਗੇ
ਕਿਤੇ ਆਦਮ ਹੱਵਾ ਬਣ ਆਓਗੇ, ਕਦੀ ਮੈਥੋਂ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਬਾਹਰ ਜ਼ਾਹਰ[2] ਡੇਰਾ ਪਾਇਉ? ਆਪੇ ਢੌਂ ਢੌਂ[3] ਢੋਲ ਬਜਾਇਉ,
ਜਗ ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਿਤਾਯੋ, ਫਿਰ ਅੱਬਦੁੱਲ ਦੇ ਘਰ ਧਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਜੋ ਭਾਲ ਤੁਸਾਡੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੋਇਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਰਦਾ ਹੈ,
ਉਹ ਮੋਇਆਂ ਵੀ ਤੈਥੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਮਤ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੁਹਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਮੇਂ ਗਊਆਂ ਚਰਾਵੇ, ਲੰਕਾ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਦ ਵਜਾਵੇ।
ਮੱਕੇ ਦਾ ਬਣ ਹਾਜੀ ਆਵੇ, ਵਾਹ ਵਾਹ ਰੰਗ ਵਟਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਮਨਸੂਰ ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਏ, ਤੁਸਾਂ ਸੂਲੀ ਪਕੜ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਏ,
ਮੇਰਾ ਭਾਈ ਬਾਬਲ ਜਾਇਆ ਏ, ਦਿਓ ਖ਼ੂਨ ਬਹਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਤੁਸੀਂ ਸਭਨੀਂ ਭੇਸੀਂ ਥੀਂਦੇ[4] ਹੋ, ਆਪੇ ਮਧ[5] ਹੋ ਆਪੇ ਪੀਂਦੇ ਹੋ,
ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਜਾ ਤੁਸੀਂ ਦਸੀਂਦੇ ਹੋ, ਆਪੇ ਆਪ ਕੋ ਆਪ ਚੁਕਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਪਾਸ ਤੁਸਾਡੇ ਵੱਸਾਂਗੀ, ਨਾ ਬੇਦਿਲ ਹੋ ਕੇ ਨੱਸਾਂਗੀ,
ਸਭ ਭੇਤ ਤੁਸਾਡੇ ਦੱਸਾਂਗੀ, ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਅੰਗ ਨਾ ਲਾਈਦਾ?
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਵਾਹ ਜਿਸ ਪਰ ਕਰਮ ਅਵੇਹਾ[6] ਹੈ, ਤਹਿਕੀਕ[7] ਉਹ ਵੀ ਤੈਂ ਜੇਹਾ ਹੈ,
ਸੱਚ ਸਹੀ ਰਵਾਇਤ[8] ਏਹਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਿਹਰ ਤਰ ਜਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।

---

[1] ਮਿਟੀ, [2] ਪਰਗਟ, [3] ਡਮਡਮ, [4] ਰਹਿੰਦੇ, [5] ਨਸ਼ਾ, [6] ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, [7] ਭਾਲ, [8] ਪਰੰਪਰਾ।

ਵਿਚ ਭਾਂਬੜ ਬਾਗ ਲਵਾਈਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਵਖਾਈਦਾ,
ਜਾਂ ਅਲਫ਼ੋਂ ਅਹਦ ਬਣਾਈਦਾ, ਤਾਂ ਬਾਤਨ[1] ਕਿਆ ਬਤਲਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਬੇਲਾ ਅੱਲਾ ਵਾਲੀ ਮਾਲਕ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਸਾਲਕ ਹੋ,
ਆਪੇ ਖ਼ਲਕਤ ਆਪੇ ਖ਼ਾਲਿਕ ਹੋ, ਆਪੇ ਅਮਰ ਮਅਰੂਫ਼[2] ਕਰਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਕਿਧਰੇ ਚੋਰ ਹੋ ਕਿਧਰੇ ਕਾਜ਼ੀ ਹੋ, ਕਿਤੇ ਮੰਬਰ[3] ਤੇ ਬਹਿ ਵਾਅਜ਼ੀ[4] ਹੋ।
ਕਿਤੇ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਹੋ, ਆਪੇ ਆਪਣਾ ਕਟਕ ਚੜ੍ਹਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਆਪੇ ਯੂਸਫ਼ ਕੈਦ ਕਰਾਇਉ, ਯੂਨਸ ਮਛਲੀ ਤੋਂ ਨਿਗਲਾਇਉ,
ਸਾਬਰ ਕੀੜੇ ਘਤ ਬਹਾਇਉ, ਫੇਰ ਓਹਨਾਂ ਤਖ਼ਤ ਚੜ੍ਹਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਹੁਣ ਸਹੀ ਸਿੰਞਾਤੇ ਹੋ, ਹਰ ਸੂਰਤ ਨਾਲ ਪਛਾਤੇ ਹੋ,
ਕਿਤੇ ਆਤੇ ਹੋ ਕਿਤੇ ਜਾਤੇ ਹੋ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਨੰ. 154.

ਕਹੁ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛਿਪਾਈਦਾ।
ਕਹੁ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛਿਪਾਈਦਾ।
ਕਹੂੰ ਮੁੱਲਾਂ ਹੋਇ ਬੁਲੇਂਦੇ ਹੋ
ਕਹੂੰ ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹੋ
ਕਹੂੰ ਸੁੰਨਤ ਮਜ਼ਬ ਦਸੇਂਦੇ ਹੋ
ਕਹੂੰ ਮਾਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾਈਦਾ।
ਕਿਤੇ ਚੋਰ ਬਣੇ ਕਿਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਹੋ
ਕਿਤੇ ਮਿੰਬਰ ਤੇ ਬਹਿ ਵਾਅਜ਼ੀ ਹੋ
ਕਿਤੇ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਹੋ
ਆਪ ਆਪਣਾ ਕਟਕ ਚੜ੍ਹਾਈਦਾ।
ਤੁਸੀਂ ਸਭਨੀਂ ਭੇਖੀਂ ਥੀਂਦੇ ਹੋ
ਆਪਿ ਮਦ ਹੋ ਆਪੇ ਪੀਂਦੇ ਹੋ
ਤੇ ਹਰ ਜਾ ਤੁਸੀਂ ਦਿਸੀਂਦੇ ਹੋ
ਆਪਿ ਆਪ ਕੂੰ ਆਪ ਲੁਕਾਈਦਾ।
ਜ਼ਾਹਰ ਬਾਤਨ ਡੇਰਾ ਪਾਇਓ
ਆਪੇ ਡੌਂ ਡੌਂ ਢੋਲ ਵਜਾਇਓ
ਜਗ ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਤਾਇਓ

---

[1] ਅੰਦਰੂਨੀ, ਅਪਰਗਟ, [2] ਪ੍ਰਸਿੱਧ, [3] ਵਿਆਖਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਥੜ੍ਹਾ,
[4] ਵਾਅਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਪਦੇਸ਼ਕ।

ਫਿਰ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੇ ਘਰ ਧਾਈਦਾ।
ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਹੈ
ਇਹ ਅੰਤ ਭਸਮ ਕੀ ਢੇਰੀ ਹੈ
ਇਹ ਢੇਰੀ ਪੀਆ ਕੇਰੀ ਹੈ
ਢੇਰੀ ਨੂੰ ਨਾਚ ਨਚਾਈਦਾ।
ਬਿੰਦ੍ਰਾਬਨ ਮੇਂ ਗਊ ਚਰਾਵੇਂ
ਲੰਕਾ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਦ ਵਜਾਵੇਂ
ਮੱਕੇ ਦਾ ਹਾਜੀ ਬਣ ਆਵੇਂ
ਇਹ ਵਲਛਲ ਕਿਸ ਦਿਖਲਾਈਦਾ।
ਮਨਸੂਰ ਤੁਸਾਂ ਵਲ ਆਇਆ ਸੀ
ਸੋ ਸੂਲੀ ਪਕੜਿ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਸੀ
ਮੇਰਾ ਭਾਈ ਬਾਬਲ ਜਾਇਆ ਸੀ।
ਹੁਣ ਖ਼ੂੰਨ ਦਿਓ ਮਿਰੇ ਭਾਈ ਦਾ।
ਯੂਸਫ਼ ਖੂਹੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਯੋ
ਯੂਨਸ ਮੱਛੀ ਥੀਂ ਨਿਗਲਾਯੋ
ਸਾਬਰ ਕਿਹੜੇ ਘਾਟ ਵਹਾਯੋ
ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਚੜ੍ਹਾਈਦਾ।
ਕਹੁ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛਿਪਾਈਦਾ
ਜੋ ਤਲਬ ਤੁਸਾਡੀ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਸਿਮਰਨ ਥੀਂ ਅੱਗੇ ਮਰਦਾ ਹੈ
ਮੋਯਾ ਭੀ ਤੈਥੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ
ਫਿਰ ਮੁਯਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੁਹਾਈਦਾ।
ਵਾਹ ਜਿਸ ਪਰ ਕਰਮ ਇਵੇਹਾ ਹੈ
ਤਹਿਕੀਕ ਸੋ ਭੀ ਤੈਂ ਜੇਹਾ ਹੈ
ਸਚ ਸਹੀ ਰਵਾਇਤ ਏਹਾ ਹੈ
ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਿਹਰ ਤਰ ਜਾਹੀਦਾ।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਸ਼ਹੀ ਸਿਞਾਤੇ ਹੋ
ਹਰ ਸੂਰਤ ਨਾਲ ਪਛਾਤੇ ਹੋ
ਕਿਤੇ ਆਤੇ ਹੋ ਕਿਤੇ ਜਾਤੇ ਹੋ
ਹੁਣ ਮੈਂ ਥੀਂ ਭੁਲਿ ਨ ਜਾਈਦਾ।

155.

ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੋ ਗਈ ਨੀ ਕੁਝ ਹੋਰ।
ਹਾਦੀ[1] ਮੈਨੂੰ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਓਥੇ ਗ਼ੈਰ ਨਾ ਆਇਆ ਜਾਇਆ,
ਮੁਤਲਕ[2] ਜ਼ਾਤ ਜਮਾਲ[3] ਵਿਖਾਇਆ, ਵਹਦਤ ਪਾਇਆ ਨੀ ਸ਼ੋਰ।

---

[1] ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਪਦੇਸ਼ਕ, [2] ਇਕ, [3] ਹੁਸਨ।

ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੋ ਗਈ ਨੀ ਕੁਝ ਹੋਰ।
ਅੱਵਲ ਹੋ ਕੇ ਲਾਮਕਾਨੀ[1], ਜ਼ਾਹਰ ਬਾਤਨ ਦਿਸਦਾ ਜਾਨੀ,
ਰਿਹਾ ਨਾ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਮਿਟ ਗਿਆ ਝਗੜਾ ਸ਼ੋਰ।
ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੋ ਗਈ ਨੀ ਕੁਝ ਹੋਰ।
ਪਿਆਰਾ ਆਪ ਜਮਾਲ ਵਿਖਾਲੇ, ਮਸਤ ਕਲੰਦਰ[2] ਹੋਣ ਮਤਵਾਲੇ[3],
ਹੰਸਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਵੇਖ ਲੈ ਚਾਲੇ, ਬੁਲ੍ਹਾ ਕਾਗਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਗਈ ਟੋਰ।
ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੋ ਗਈ ਨੀ ਕੁਝ ਹੋਰ।

156.

ਹੋਰੀ ਖੇਲੂੰਗੀ ਕਹਿ ਬਿਸਮਿਲਾਹ
ਨਾਮ ਨਬੀ ਕੀ ਰਤਨ ਚੜ੍ਹੀ ਬੂੰਦ ਪੜੀ ਅੱਲਾ ਅੱਲਾ।
ਰੰਗ ਰੰਗੀਲੀ ਓਹੀ ਖਿਲਾਵੇ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਹੋਵੇ ਫ਼ਨਾਫ਼ੀ ਅੱਲਾ।
ਹੋਰੀ ਖੇਲੂੰਗੀ ਕਹਿ ਬਿਸਮਿਲਾਹ।
ਅਲਸਤੋਬੇਰੱਬੇਕੁਮ[4] ਪ੍ਰੀਤਮ ਬੋਲੇ ਸਭ ਸਖੀਆਂ ਨੇ ਘੁੰਘਟ ਖੋਲ੍ਹੇ,
ਕਾਲੂ ਬਲਾ ਹੀ ਯੂੰ ਕਰ ਬੋਲੇ ਲਾਇਲਾਹ[5] ਇਲਇੱਲਾ।
ਹੋਰੀ ਖੇਲੂੰਗੀ ਕਹਿ ਬਿਸਮਿਲਾਹ।
ਨਾਹਨ ਅਕਰਬ[6] ਕੀ ਬੰਸੀ ਬਜਾਈ ਮਨ[7] ਅਰਫ਼ਾ ਨਫ਼ਸਾਮੂੰ ਕੀ ਕੂਕ ਸੁਣਾਈ,
ਫ਼ਸੁਮਾ[8] ਵੱਜੁਉਲਾ ਕੀ ਧੂਮ ਮਚਾਈ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਰਸੂਲ ਅੱਲਾ।
ਹੋਰੀ ਖੇਲੂੰਗੀ ਕਹਿ ਬਿਸਮਿਲਾਹ।
ਹਾਥ ਜੋੜ ਕਰ ਪਾਓਂ ਪੜੂੰਗੀ ਆਜਿਜ਼ ਹੋ ਕਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੂੰਗੀ,
ਝਗੜਾ ਕਰ ਭਰ ਝੋਲੀ ਲੂੰਗੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ[9] ਸਲਉਲਾਹ।
ਹੋਰੀ ਖੇਲੂੰਗੀ ਕਹਿ ਬਿਸਮਿਲਾਹ।
ਫ਼ਜ਼ਕਰੂਨੀ[10] ਕੀ ਹੋਰੀ ਬਨਾਊਂ ਫਸ਼ਕਰੂਨ[11] ਪੀਆ ਕੋ ਰਿਝਾਊਂ,
ਐਸੇ ਪੀਆ ਕੇ ਮੈਂ ਬਲ ਬਲ ਜਾਊਂ ਕੈਸਾ ਪੀਆ ਸੁਭਾਨ ਅੱਲਾ[12]।
ਹੋਰੀ ਖੇਲੂੰਗੀ ਕਹਿ ਬਿਸਮਿਲਾਹ।
ਸਿਬਗਤਉਲਾਹੇ[13] ਕੀ ਭਰ ਪਿਚਕਾਰੀ ਅਲਾਹੁ[14] ਉਸਮੱਦ ਪੀ ਮੂੰਹ ਪਰ ਮਾਰੀ,
ਨੂਰ ਨਬੀ ਦਾ ਹੱਕ ਸੇ ਜਾਰੀ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ-ਸੱਲਾਇਲਾ[15]।
ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਧੂਮ ਮਚੀ ਹੈ ਲਾਇ ਲਾ ਇਲ ਇਲਾ।
ਹੋਰੀ ਖੇਲੂੰਗੀ ਕਹਿ ਬਿਸਮਿਲਾਹ।

---

[1] ਬੇਘਰ, [2] ਫ਼ਕੀਰ, [3] ਖ਼ੁਦਾ ਵਿਚ ਗ਼ਰਕ ਹੋਣਾ, [4] ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, [5] ਬੇਸ਼ਕ ਕੋਈ ਰੱਬ ਨਹੀਂ। ਬਿਸਮਿਲਾਹ—ਅੱਲਾ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ, [6] ਰੱਬ ਆਖਦਾ ਹੈ, 'ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹਾਂ', [7] ਆਪਣੇ ਨਫ਼ਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ, [8] ਤਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਨੂਰ ਵੇਖੋਗੇ, [9] ਅਲਾਹ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂਰ ਹੈ। [10] ਮੇਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ। [11] ਮੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰੋ। [12] ਅੱਲਾਹ ਤਾਅਲਾ ਦੀ ਦੁਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। [13] ਅਲਾਹ ਤਾਅਲਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ, [14] ਅੱਲਾਹ ਤਾਅਲਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼, ਇਲਮ, ਵਸੀਲਾ। [15] ਅੱਲਾਹ ਤਾਅਲਾ ਦੀ ਰਹਿਮਤ।

ਸਹਾਇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ

1. ਕਾਨੂੰਨੇ ਇਸ਼ਕ (ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ), ਹਿੱਸਾ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਦੂਜਾ
ਸੰਪਾਦਕ ਮੌ: ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਰੋਹਤਕੀ,
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਅੱਲਾਹ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕੌਮੀ ਦੁਕਾਨ, ਲਾਹੌਰ।
2. ਸੂਫ਼ੀ ਮੱਤ ਸਾਧਨਾ ਔਰ ਸਾਹਿਤ : ਰਾਮ ਪੂਜਨ ਤਿਵਾਰੀ
ਗਿਆਨ ਮੰਡਲ ਲਿਮੇਟਿਡ, ਬਨਾਰਸ, 2013 ਵਿਕ੍ਰਮੀ।
3. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੀਰੇ : ਮੌ: ਮੌਲਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੁਸ਼ਤਾ
ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ
4. ਹੰਸ ਚੋਗ : ਬਾਵਾ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ
ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ
5. ਦ' ਸਪਿਰਿਟ ਆਫ਼ ਓਰੀਐਂਟਲ ਪੋਇਟ੍ਰੀ : ਪ੍ਰੋ: ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ
6. ਸਿੰਬਾਲਿਜ਼ਮ : ਟੀ.ਐਸ. ਐਲੀਅਟ
7. ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ : ਹਾਫ਼ਜ਼ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀਨ,
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਚਿਰਾਗ਼ਦੀਨ ਸਿਰਾਜਦੀਨ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਾਹੌਰ।
8. ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ : ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਲੱਭੂ ਰਾਮ ਐਂਡ ਸਨਜ਼
ਨੌਲੱਖਾ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਲਾਹੌਰ।
9. ਮਿਸਟਿਸਿਜ਼ਮ ਈਸਟ ਐਂਡ ਵੈਸਟ : ਰੂਡਲਫ ਓਟੋ, ਕੌਲੀਅਰ ਬੁਕਸ, ਨਿਊਯਾਰਕ।
10. ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ : ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਭਾਈ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸਨਜ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
11. ਮੌਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ—(ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ) (ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ):
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮੋਹਨ ਲਾਲ, ਚਾਂਦ ਬੁਕ ਡਿਪੋ, ਖਾਰੀ ਬਾਓਲੀ, ਦਿੱਲੀ।
12. ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ :
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਭਾਰਤ ਪੁਸਤਕ ਭੰਡਾਰ, ਅੱਡਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ।
13. ਅਵਾਰਫ਼-ਅਲ-ਮਆਰਫ਼ : ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੋ: ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ
ਪੰਚਨਦ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ-1963
14. ਦ' ਕੁਰਾਨਿਕ ਸੂਫ਼ੀਇਜ਼ਮ : ਡਾ. ਮੀਰ ਵਲੀਉੱਦੀਨ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮੋਤੀ ਲਾਲ, ਬਨਾਰਸੀ ਦਾਸ, ਦਿੱਲੀ-1959
15. ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਅੰਕ (ਜਨਵਰੀ-ਫ਼ਰਵਰੀ 1962)
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ।
16. ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਸੂਫ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਅੰਕ (ਨਵੰਬਰ-ਦਸੰਬਰ 1964)
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ।
17. ਫ਼ੀਰੋਜ਼-ਅਲ-ਲਗ਼ਾਤ, ਫ਼ਾਰਸੀ : ਮੌਲਵੀ ਫ਼ੀਰੋਜ਼-ਉੱਦੀਨ ਸਾਹਿਬ,
ਫ਼ੀਰੋਜ਼ ਸਨਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ, ਲਾਹੌਰ।
18. ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ : ਡਾ: ਫ਼ਕੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਫ਼ਕੀਰ।
19. ਖ਼ਜ਼ੀਨਾਤੁ-ਲ-ਅਸਫੀਆ : ਗ਼ੁਲਾਮ ਸਰਵਰ।
20. ਤਜ਼ਕਰਾ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ : ਜ਼ਿਆ-ਉੱਦ-ਦੀਨ ਅਹਿਮਦ, ਬਰਨੀ।
21. ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਲਾਮ (ਰਿਸਾਲਾ ਸੂਫ਼ੀ) : ਤੀਰਥ ਰਾਮ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰੀ।
22. ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਅਦਬ ਤੇ ਤਾਰੀਖ਼ : ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਫ਼ੂਰ ਭੱਟੀ।
23. ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਫ਼ੀ ਪੋਇਟਸ : ਡਾ: ਲਾਜਵੰਤੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।
24. ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ : ਔਸਬਰਨ
ਇਤਿਆਦਿਕ

ਤਸੱਵੁਫ਼ ਦਾ ਅਸਲਾ

ਡਾ. ਲਾਜਵੰਤੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ[1] ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਸਿਕੰਦਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਤਸੱਵੁਫ਼ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੋਂ ਯੂਨਾਨ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਥੋਂ ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਰਾਮ ਪੂਜਨ ਤਿਵਾਰੀ[2] ਵੀ ਤਸੱਵੁਫ਼ ਦਾ ਮੋਢੀ ਈਰਾਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਦਸਤੂਰ-ਅਲ-ਅਮਲ' ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ, ਆਸਣਾਂ, ਸਾਧਨਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਉਲੇਖ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਬੰਧੀ ਕਈ ਵਿਚਾਰ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਮਗਰੋਂ ਯੂਨਾਨ ਤੀਕ ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਏ ਤੇ ਯੂਨਾਨ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲਾ ਭਾਰਤੀ ਸੀ, ਹੋਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਆਲੋਚਕਾਂ ਤੇ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਤਸੱਵੁਫ਼ ਨੂੰ ਇੰਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਆਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਿਬਲੀ[3] ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੈ।

---

[1] Panjabi Sufi Poets; P. 46, Dr. Lajwanti Rama-Krishna.

[2] उसी काल में बुल्ले शाह और इनायत शाह जैसे भी सूफ़ी हुए थे। इनायतशाह ने अपने ग्रन्थ दस्तूर-उल-अमल में मुक्ति पाने के विभिन्न साधनों का ज़िकर करते हुए योग की क्रियाओं का उल्लेख किया है। उसी ग्रन्थ में इनायतशाह ने यह भी बतलाया है कि परमात्मा सम्बन्धी ज्ञान को अलेकज़ेण्डर अपने साथ भारत वर्ष से ग्रीस ले गया था और वहां से इस्लाम धर्म के अनुयायियों ने उसे पाया।

–सूफ़ी मत साधना और साहित्य, पृ: 424, रामपूजन तिवारी।

[3] تصوّف کا اصلی مایۂ خمیر عشقِ حقیقی ہے۔ جو سراپا جذبہ اور جوش ہے۔ عشقِ حقیقی کی بدولت مجازی کی بھی قدر ہوئی۔ اور اس آگ نے تمام سینہ و دل گرما دیئے۔ اب زبان سے جو کچھ نکلتا تھا۔ گرمی سے خالی نہیں ہوتا تھا۔ اربابِ دل ایک طرف؛ اہلِ ہوس کی باتوں میں بھی تاثیر آگئی۔ سب سے پہلے صوفیانہ خیالات حضرت سلطان ابوسعید ابوالخیر نے ادا کیے۔

شبلی

ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਫ਼ੀਆਨਾ ਖ਼ਿਆਲ ਅਬੂਸਈਦ ਅਬੂਅਲ-ਖ਼ੈਰ ਨੇ ਦਿੱਤੇ। ਅਬੂਸਈਦ ਅਬੂ-ਅਲ-ਖ਼ੈਰ ਦਾ ਕਾਲ 968 ਈਸਵੀ ਤੋਂ 1049 ਈਸਵੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਐਥੇ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਅਜ਼ੀਮ ਸੂਫ਼ੀ ਸ਼ਾਇਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਤਸੱਵੁਫ਼ ਤੋਂ ਰੂ-ਸ਼ਨਾਸ ਕਰਵਾਇਆ। ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਆਲੋਚਕ[1] ਫੇਰ ਵੀ ਤਸੱਵੁਫ਼ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਆਖਣ ਉੱਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੈ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮੱਤ ਰਹੱਸਵਾਦ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ-ਚੱਕਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਦਾ ਨਾਂ ਸੂਫ਼ੀ ਮੱਤ ਹੈ। ਸੂਫ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਿਉਂਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰਾਵਾਂ ਹਨ। ਸੂਫ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਬੜਾ ਮਨੋਰੰਜਕ ਹੈ :

ੳ) ਸਫ਼ਾ—ਇਹ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਪਵਿੱਤਰ, ਸਾਫ਼ ਤੇ ਪਾਕ।

ਅ) ਅਹਿਲੇ ਸਫ਼ਾ— ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ 'ਅਹਿਲੇ' ਨਾਲ ਸਮਾਸ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ 'ਅਹਿਲੇ ਸਫ਼ਾ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਮਸੀਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਭਿਖਾਰੀ।

ੲ) ਸੂਫ਼—ਇਹ ਵੀ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਉੱਨ ਹਨ।

ਸੂਫ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਸੂਫ਼ (ਉੱਨ) ਦਾ ਵਿਉਤਪਤ ਰੂਪ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਢਲੇ ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕੀਰ ਉੱਨ ਦੇ ਥਿਗੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਜਮ, ਪਰਹੇਜ਼ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਪੂਰੇ ਮਨਨ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਚੋਣਵੇਂ ਗੁਣ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸੂਫ਼ੀ ਜਾਂ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਕਾਵਿ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਡਾ. ਲਾਜਵੰਤੀ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸੂਫ਼ੀ ਤਹਿਰੀਕ ਉਸ ਮਹਾਨ ਧਾਰਾ ਦੀ ਸ਼ਾਖ਼ ਮਾਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਤੇ ਆਰੰਭ ਅਠਵੀਂ ਨੌਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਅਰਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਰਿਵਰਤਨ ਆ ਜਾਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਨ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਮੱਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਇਆ ਪਰ ਏਥੋਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਬੋਧੀ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਚੋਖਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ।

---

[1] बुल्ले शाह ने स्पष्ट भाषा में सनापन-पन्थी इस्लाम के आचारों का विरोध किया है। उसकी पंजाबी भाषा की कविता से पता चल जाता है कि किस प्रकार से उसने अन्तर-शुद्धि और मन की निष्ठा पर ज़ोर दिया है। ....भारतीय वातावरण से प्रमाणित हो कर मुसलमानों की दृष्टि उदार और व्यापक हुई।

—सूफ़ीमत- साधना और साहित्य, पृ: 424, 426:
राम पूजन तिवारी

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ—ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ-ਦੀਖਿਆ

ਹਜ਼ਰਤ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਪਾਂਡੋਕੇ ਵਿਚ ਸੰਨ 1680 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਕਸੂਰ ਦੇ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੌਦਾਂ ਕੁ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਦਾ ਹਾਲੀ ਵੀ ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਪਾਂਡੋਕੇ ਨੂੰ ਕਈ ਖੋਜੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪਾਂਡੋਕ ਜਾਂ ਪੰਡੋਕ ਲਿਖ ਧਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਬਾ ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਾਈਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਕੋਈ ਸਿਰਫ਼ ਬੁੱਲ੍ਹਾ।

ਆਪ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮੁਹੰਮਦ ਦਰਵੇਸ਼ ਜੋ ਕਿ ਸੱਯਦ ਉੱਚ-ਸ਼ਰੀਫ਼ ਗੀਲਾਨੀਆ ਜ਼ਾਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ, ਪਿਛੋਕੇ ਤੋਂ ਬਹਾਵਲਪੁਰੀ ਸੀ। ਮਲਕਵਾਲ ਤੇ ਪਾਂਡੋਕੇ ਭੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਹਾਵਲਪੁਰੋਂ ਆ ਕੇ ਪਾਂਡੋਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕਦੋਂ ਵਸੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਹਾਂ, ਏਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਾਂਡੋਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਥਾਈ ਟਿਕਾਣਾ ਜਾਂ ਪੱਕਾ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਆਪ ਮੁੱਢਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਸੂਰ ਆ ਪੁੱਜੇ। ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਕਸੂਰੀ ਆਪ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਤਾਲੀਮ ਲਈ।

ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮੁਹੰਮਦ ਦਰਵੇਸ਼ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਾਲੀਮ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਕੋਲੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਕਾਦਰੀ ਸੱਤਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੰਵਾਰੇ ਰਹੇ ਤੇ ਏਸੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜੀਊਂਦੇ ਹੋਏ, 1171 ਹਿਜਰੀ, ਮੁਤਾਬਿਕ 1758-59 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਚਲਦੇ ਬਣੇ। ਖ਼ਜ਼ੀਨਾਤ ਅਲਅਸਫ਼ੀਆਂ[1] ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦੀ ਮਿਤੀ

وفات آپ کی ۱۱۷۱ھ مقدس میں ہوئی۔ صاحب خزینۃ الاصفیاء
نے تاریخ آپ کی یوں لکھی ہے۔ دیکھو خزینۃ الاصفیا صفحہ ۷۰۹

چو بلھے شاہ شیخ ہر دو عالم
مقام خویش اندر خلد ورزید
رقم کن شیخ اکرم ارتحالش
دگر بادیٔ اکبر ہست توحید

قانون عشق حصہ دوئم (شرح کافیہائے حضرت بلھے شاہ صاحب
قصوری شطاری) اللہ والے کی قومی دوکان لاہور صفحہ ۲۷۵

ਭਾਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ 'ਸ਼ੇਖਹਰ ਦੋ ਆਲਮ' ਸਨ:

ਚੂ ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੇਖ਼ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ,

ਮੁਕਾਮ ਖ਼੍ਵੇਸ਼ ਆਂਦਰ ਖਲ ਦੋ ਰਜ਼ੀਦ।

ਰਕਮ ਕੁਨ ਸ਼ੇਖ਼ ਅਕਰਮ ਅਰਤਹਾਲਸ਼,

ਦਿਗਰਹਾਦੀਏ ਅਕਬਰ ਮਸਤ ਤੌਹੀਦ।

'ਦਿਗਰ ਹਾਦੀਏ ਅਕਬਰ ਮਸਤ ਤੌਹੀਦ' ਤੋਂ ਵਫ਼ਾਤ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 1171 ਹਿਜਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਕਾਦਰੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਗੱਦੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ—

1. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਕਾਦਰੀ
2. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਰਜ਼ਾ ਕਾਦਰੀ ਲਾਹੌਰੀ
3. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਮੁਹੰਮਦ ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਲਾਹੌਰੀ
4. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਅੱਲਾਹ ਦਾਦ ਕਾਦਰੀ ਅਕਬਰਾਬਾਦੀ
5. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਜਲਾਲ
6. ਹਜ਼ਰਤ ਸੱਯਦ ਨੂਰ
7. ਹਜ਼ਰਤ ਜ਼ੀਨ-ਉੱਦ-ਦੀਨ ਚਿਸ਼ਤੀ
8. ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁਲ-ਗ਼ਫ਼ੂਰ
9. ਹਜ਼ਰਤ ਵਜੀਹ-ਉੱਦ-ਦੀਨ ਗੁਜਰਾਤੀ
10. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੌਸ ਗਵਾਲੀਅਰੀ
11. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਹਾਜੀ ਹਮੀਦ
12. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਕਾਦਨ
13. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਅਬਦੁੱਲਾ ਸ਼ੱਤਾਰੀ
14. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਮੁਹੰਮਦ ਤੈਫ਼ੂਰੀਆ
15. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਮੁਹੰਮਦ ਆਸ਼ਿਕ
16. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਖ਼ੁਦਾ ਕੁਲੀ
17. ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ੇਖ਼ ਖ਼ੁਦਾ ਕੁਲੀ
18. ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਅਬੂ-ਉਲ-ਹਸਨ ਖ਼ਰਕਾਨੀ
19. ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਅਬੂ-ਉਲ-ਮਜ਼ਫ਼ਰ ਮਗ਼ਰਬੀ
20. ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਯਜ਼ੇਦ-ਉਲ-ਇਸ਼ਕੀ
21. ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਮੁਹੰਮਦ ਮਗ਼ਰਬੀ
22. ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਯਜ਼ੇਦ ਬਿਸਤਾਮੀ
23. ਹਜ਼ਰਤ ਅਮਾਮ ਜਾਅਫ਼ਰ ਸਾਦਿਕ
24. ਹਜ਼ਰਤ ਅਮਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਕਰ
25. ਹਜ਼ਰਤ ਅਮਾਮ ਜੀਨ-ਉਲ-ਆਬਦੀਨ

26. ਹਜ਼ਰਤ ਅਮਾਮ ਹੁਸੈਨ

27. ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਕਰਮ

ਕਾਨੂੰਨੇ-ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਸੂਰ[1] ਦਾ ਵਾਸੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਸੂਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਲਾਹੌਰ[2] ਆਏ ਸਨ।

ਕਾਨੂੰਨੇ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਸ਼ੇਖ਼ ਅਨਾਇਤ ਨੂੰ ਰਸੂਲ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਘਟਨਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮਦੀਨਾ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਫੁਰਨੇ ਨੂੰ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, 'ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਤੂੰ ਮਦੀਨੇ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਕਿਉਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?' ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, 'ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਮਦੀਨੇ ਦੇ ਰੌਜ਼ਾ-ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਨੇ ਆਪ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਬਰ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਕੀਤੀ

آپ حضرت شاہ عنایت قادری لاہوری قدس سرہٗ کے بڑے خلیفہ ہیں قصور میں سکونت رکھتے تھے، بڑے شیخ عابد و زاہد صاحبِ جذب و سکر عشق و محبت وجد و سماع تھے۔ خوارق اور کرامت آپ سے بہت ظاہر ہوئے۔
قانونِ عشق حصہ دویم (شرح کافیہائے حضرت بلھے شاہ صاحب قصوری شطاری) اللہ والے کی قومی دوکان لاہور۔ صفحہ ۳۴۹

حضرت شاہ عنایت قادری۔ آپ بھی کامل اور مکمل اولیاء اللہ میں سے ہیں پہلے قصور میں ہدایتِ خلق میں مشغول تھے۔ پھر لاہور تشریف لاکر خلق کو ہدایت کرتے رہے۔ وفات آپ کی ۱۱۴۱ھ میں ہوئی۔ مزار پُرانوار لاہور میں ہے۔
قانونِ عشق حصہ دویم (شرح کافیہائے حضرت بلھے شاہ صاحب قصوری شطاری) اللہ والے کی قومی دوکان۔ لاہور۔ صفحہ ۲۵۲

ਗੋਇਆ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿਊਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ।' ਹਜ਼ਰਤ ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੇ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, 'ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਤੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਆਂਗੇ।' ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਅਟਕ ਗਿਆ। ਦੋ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ, ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਰਸੂਲ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, 'ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਤੇਰਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਤਾਂ।' ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਇਆ। ਮੁਰਸ਼ਦ ਰਸੂਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਰਸੂਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ਜਦ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰਸੂਲ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਐਨ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿ ਮੁਰਸ਼ਦ ਕੌਣ ਹੈ ਤੇ ਰਸੂਲ ਕੌਣ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਤੇ ਰਹਿਬਰ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਕੁ ਹੇਠਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ—

ਹਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ—

ਮੇਰੇ ਦੁਖ ਦੀ ਸੁਣੇ ਹਕਾਇਤ,
ਆ ਅਨਾਇਤ ਕਰੇ ਹਦਾਇਤ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਾਰੀ ਆਂ

—ਅਠਵਾਰਾ

ਦੀਨ ਤੇ ਈਮਾਨ—

ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਦੀਨ ਅਸਾਡਾ,
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਮਕਬੂਲ ਅਸਾਡਾ,
ਖੁਥੀ ਮੀਂਢੀ ਦਸਤ ਪਰਾਂਦਾ,
ਫਿਰਾਂ ਉਜਾੜ ਉਜਾੜ
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ

—ਅਠਵਾਰਾ

ਪਤੀ—

ਅਨਾਇਤ ਸੇਜ ਤੇ ਆਵਸੀ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਵੱਲ ਫੁੱਲ ਕੇ

—ਗੰਢਾਂ

ਰੱਬ—

ਸਾਵਣ ਸੋਹੇ ਮੇਘਲਾ, ਘਟ ਸੋਹੇ ਕਰਤਾਰ।
ਠੌਰ ਠੌਰ ਅਨਾਇਤ ਬਸੇ, ਪਪੀਹਾ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਆਸ਼ਕ—

ਸਈਆਂ ਦੇਣ ਮੁਬਾਰਕ ਆਈਆਂ
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਆਖਾਂ ਸਾਈਆਂ, ਆਸਾਂ ਪੁੰਨੀਆਂ

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਉਸਤਾਦ—

ਹਰ ਹਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪ ਸਮਾਇਆ,
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਆਪ ਲਖਾਇਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਖਿਆ

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਮੁਰਸ਼ਦ ਕਾਮਿਲ—

ਪੂਰਣ ਗੁਰੂ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਝਗੜੇ ਬਖੇੜੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ—

ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮੇਰਾ,
ਜਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ਵੱਲ ਫੇਰਾ,
ਚੁੱਕ ਗਿਆ ਸਭ ਝਗੜਾ ਝੇੜਾ,
ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਭਰਮਾਵੇ ਤਾਵੇ।

—ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਸ਼ੌਹ—

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ,
ਸੋਹਣੀ ਬਣ ਤਣ ਸਭ ਕੋਈ ਆਈ,
ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ,
ਜੀਅ ਮੇਰਾ ਭਰ ਆਇਓ ਰੇ।
ਅਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਨ ਚਿਰ ਲਾਇਓ ਰੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸੱਜਣ—

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਘਰ ਵਸਿਆ ਆ ਕੇ,
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਪਾਇਓ ਈ।
ਆ ਸੱਜਣ ਗੱਲ ਲੱਗ ਅਸਾਡੇ,
ਕੇਹਾ ਝੇੜਾ ਲਾਇਓ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਯਾਰ—

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਨਾ ਕਾਈ,
ਮੈਂ ਸ਼ੌਹ ਅਨਾਇਤ ਪਾਇਆ ਏ।
ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸ਼ੌਹ+ਮੁਰਸ਼ਦ—

ਬੁਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ,
ਜੀਅ ਜਾਮੇ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸਾਈ,

ਮੁਰਸ਼ਦ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ,
ਜਿਸ ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਭਰਮਾਇਓ ਰੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਤਾਰਨਹਾਰ—

ਕਿੰਨੀ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਹ ਦੇ ਯੋਗ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਪਰ ਸ਼ੌਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ—

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਾਹੀਂ,
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਤਾਰੀ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸਖ਼ੀ ਤੇ ਦਾਤਾ—

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਸਖ਼ੀ ਤੇ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਾਉ ਤੇ ਲਾਡ ਪੂਰੇ ਕਰਾਏ ਹਨ। ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਉਸ ਦੇ ਬੂਹੇ ਦੀ ਸਰਦਲ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ—

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਦੇ ਬਹਿ ਬੂਹੇ,
ਜਿਸ ਪਹਿਨਾਏ ਸਾਨੂੰ ਸਾਵੇ ਸੂਹੇ,
ਜਾ ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਉਡਾਰੀ,
ਮਿਲ ਪਿਆ ਵਹੀਆ।
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸਾਈਂ—

ਅਨਾਇਤ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਾਈਂ ਹੈ ਜੋ ਲਾਈਆਂ ਦੀ ਲਾਜ ਪਾਲਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ—

ਮਾਪੇ ਛੋੜ ਲੱਗੀ ਲੜ ਤੇਰੇ,
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਸਾਈਂ ਮੇਰੇ,
ਲਾਈਆਂ ਦੀ ਲੱਜ ਪਾਲ ਵੇ,
ਵਿਹੜੇ ਆ ਵੜ ਮੇਰੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਆਰਫ਼—

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਆਰਫ਼ ਹੈ, ਮਾਅਰਫ਼ਤ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਤੇ ਅਸਰਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ਉਸ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਉਸ ਪਾਰਸ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਨਾਲ ਸੋਨੇ ਜਿੰਨਾ ਕੀਮਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ—

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਅਨਾਇਤ ਆਰਫ਼ ਹੈ,
ਉਹ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਦਾ ਵਾਰਸ ਹੈ,

ਮੈਂ ਲੋਹਾ ਤੇ ਉਹ ਪਾਰਸ ਹੈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ 'ਬਾਗ਼ੇ ਔਲੀਆਇ ਹਿੰਦ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਵਿਚ ਕਰਤਾ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ 'ਮਰਦ-ਹੱਕਾਨੀ', 'ਅਜ਼ਮਤ' ਵਾਲਾ ਫ਼ਕੀਰ, 'ਮਰਦ-ਰੂਹਾਨੀ' ਅਤੇ ਪੋਸ਼ੀਦਾ ਰਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਆਦਰ-ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਅਨਾਇਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ—

ਵਿਚ ਕਸੂਰ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਇਹ, ਹੋਇਆ ਮਰਦ ਹੱਕਾਨੀ।
ਖ਼ਾਸ ਅਲ ਰਸੂਲ ਅੱਲਾਹ ਦਿਉਂ, ਪੋਤਾ ਪੀਰ ਜੀਲਾਨੀ।
ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਪਾਸੋਂ, ਅਜ਼ਮਤ ਉਸ ਨੇ ਪਾਈ।
ਵਿਚ ਲਹੌਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾ, ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਸਾਈਂ।
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਖੇ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਫੜੀਏ ਚੁਣ ਕੇ।
ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਿਉਂ ਕਰ ਹੋਗ ਤਸੱਲੀ, ਪਾਣੀ ਪੀਏ ਪੁਣ ਕੇ।
ਕਰ ਕੇ ਸ਼ੌਕ ਜਦ ਉਹ ਹਜ਼ਰਤ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਢੂੰਡਣ ਭਾਈ।
ਲਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਅੱਵਲ ਹਜ਼ਰਤ, ਟੁਰ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾਈ।
ਆ ਕੇ ਵਿਚ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ, ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।
ਬਾਗ਼ ਜਿਹੜੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ, ਓਥੇ ਕਰਨ ਉਤਾਰਾ।
ਸੀ ਅੰਬ ਪੱਕਾ ਓਸ ਵੇਲੇ, ਨਜ਼ਰ ਵਲੀ ਨੂੰ ਆਇਆ।
ਕਰ 'ਬਿਸਮਿੱਲਾ' ਡਿੱਠਾ ਅੱਵਲ, ਅੰਬ ਹੇਠਾਂ ਉਹ ਧਾਇਆ।
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਕਰੇ ਆਵਾਜ਼ਾ, 'ਸੁਣ ਤੂੰ ਮਰਦਾ ਰਾਹੀਆ।
ਅੰਬ ਚੁਰਾਇਆ ਤੁਧ ਅਸਾਡਾ, ਦੇ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਭਾਈਆ।'
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਕਹੇ, 'ਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਉੱਪਰ ਅੰਬ ਤੁਮਾਰੇ,
ਨਾਲ ਹਵਾ ਦੇ ਅੰਬ ਟੁੱਟ ਕੇ, ਝੋਲੀ ਪਿਆ ਹਮਾਰੇ।'
'ਬਿਸਮਿੱਲਾ ਪੜ੍ਹ ਅੰਬ ਉਤਾਰਿਆ, ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੂੰ ਚੋਰੀ।'
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਵੀ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਬਰਕਤ ਇਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ।
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਦੇ ਕਦਮੀਂ ਡਿੱਗਾ, ਉਸ ਦਮ ਮਰਦ ਰੂਹਾਨੀ।
ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕਰ ਬੇਅੰਤ ਕਬੂਲੀ, ਪਾਇਆ ਰਾਜ਼ ਨਿਹਾਨੀ।
ਯਾਰ੍ਹਾਂ ਸੌ ਇਕੱਤਰ ਹਿਜਰੀ, ਜਿਸ ਦਮ ਸੀ ਆਇਆ।
ਵਿਚ ਕਸੂਰ ਮਜ਼ਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਵੇਖੋ ਖ਼ੂਬ ਬਣਾਇਆ।

—ਬਾਗ਼ਿ-ਔਲੀਆਇ-ਹਿੰਦ, ਸਫ਼ਾ 38-39

ਕਲਾਮ

ੳ) ਅਠਵਾਰਾ

ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਕਾਵਿ–ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸਤਵਾਰਾ ਜਾਂ ਅਠਵਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਠਵਾਰੇ ਵਿਚ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਅੰਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ : ਅਠਵਾਰਾ ਛਨਿੱਛਰਵਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਐਤਵਾਰ, ਸੋਮਵਾਰ, ਮੰਗਲਵਾਰ, ਬੁੱਧਵਾਰ, ਜੁੰਮੇਰਾਤ ਤੇ ਜੁਮ੍ਹਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਪੂਰੀ ਕਾਫ਼ੀ 'ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ' ਨਾਲ ਮੁਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਢੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਭਾ ਕੇ ਅਖ਼ੀਰ ਉੱਤੇ ਜੁਮੇ ਨੂੰ ਫੇਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੁਮਾ (ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ) ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਖਵਰੇ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਿਨ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਛਨਿੱਛਰਵਾਰ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮੁਰਸ਼ਦ–ਬਿਰਹਾ ਹੈ ਪਰ 'ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ' ਵਿਚ ਕਵੀ ਅਖਾਉਤੀ ਰੋਜ਼ੇ–ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਜ ਕੇ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬੋਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਆਖਦਾ ਹੈ :

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਭੁੱਲਾ ਨਮਾਜ਼ ਦੁਗਾਨਾ,
ਜਦ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਨ ਤਰਾਨਾ,
ਅਕਲ ਕਹੇ ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ ਨਾ ਮਾਨਾ,
ਇਸ਼ਕ ਕੂਕੇਂਦਾ ਤਾਰੋ ਤਾਰ।
ਜੁਮੇ ਦੀ ਹੋਰੋ ਹੋਰ ਬਹਾਰ।

ਅ) ਗੰਢਾਂ

ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੱਦਾ ਘੱਲਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਂ ਮਿਰਾਸੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਮੌਲੀ ਦੀ ਇਕ–ਇਕ ਤੰਦ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੰਢ ਆਖਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇੰਜ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਢਾਂ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਗੰਢ ਦਾ ਅਰਥ ਮਸਲਾ ਜਾਂ ਸੁਆਲ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਧਾਰਨੀ ਹਨ। ਗੰਢਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ

ਅਰਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

ਕਹੋ ਸੁਰਤੀ ਗੱਲ ਕਾਜ ਦੀ, ਮੈਂ ਗੰਢਾਂ ਕੇਤੀਆਂ ਪਾਊਂ।
ਸਾਹੇ ਤੇ ਜੰਜ ਆਵਸੀ ਹੁਣ ਚਾਲ੍ਹੀ ਗੰਢ ਘਤਾਊਂ।

ਪਰ ਅੰਤਲੀ ਗੰਢ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਮਸਲਾ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਅੰਤਮ ਗੰਢ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਪੇਸ਼ ਹਨ—

ਕਰ ਬਿਸਮਿਲੱਾਹ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ, ਮੈਂ ਗੰਢਾਂ ਚਾਲੀ।
ਜਿਸ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੰਞਾਇਆ, ਸੋ ਸੁਰਜਨ ਵਾਲੀ।

ਗੰਢਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਬਾਰੇ ਅਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਧੁੜਕੂ ਤੇ ਦਹਿਲ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਸੂਤ, ਦਾਜ, ਮਹਿੰਦੀ ਆਦਿ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਨੋਹਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ੲ) ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਬਾਰ੍ਹਾਂਮਾਹ ਦੇ ਕੋਸ਼ਗਤ ਅਰਥ ਹਨ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨੇ। ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਵਿ ਦਾ ਉਹ ਭੇਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਵਿਯੋਗਣ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਨੇ ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਕ਼ਾਵਿ ਭੇਦ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਵਿਚ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਵਿਯੋਗਣ ਦੀ ਵਿਯੋਗ-ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹੀ ਬਿਆਨ ਰੁੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਾਵਿ-ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ 'ਖਟ ਰਿਤੂ ਵਰਣਨ'। ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਈ 'ਰੁਤੀ' ਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਖਟ ਰਿਤੂ ਵਰਣਨ' ਹੀ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹੀ ਵਰਣਨ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਖਟ ਰਿਤੂ ਵਰਣਨ' ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਸਾ ਜਾਂ ਬਾਰ੍ਹਾਂਮਾਹ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। 'ਖਟ ਰਿਤੂ ਵਰਣਨ' ਵਿਚ ਬਸੰਤ (ਚੇਤ ਤੇ ਬੈਸਾਖ), ਗ੍ਰੀਖਮ (ਜੇਠ ਤੇ ਹਾੜ), ਬਰਸਾਤ (ਸਾਵਣ ਤੇ ਭਾਦੋਂ), ਸ਼ਰਦ (ਅੱਸੂ ਤੇ ਕੱਤਕ), ਹੇਮੰਤ (ਮੱਘਰ ਤੇ ਪੋਹ) ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ੁਰ (ਮਾਘ ਤੇ ਫੱਗਣ) ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸੀ ਪਰ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ ਵਿਚ ਚੇਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫੱਗਣ ਤੀਕ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਮਗਰੋਂ ਅਸੀਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂਮਾਹੇ ਪੁਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ :

ਬੁੱਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂਮਾਹੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਪਰੰਪਰਾ ਵਾਲਾ ਅਰਥਾਤ ਬਿਰਹਾ ਤੇ ਵਿਯੋਗ ਹੈ। ਬਿਰਹਣੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲਿਖ ਕੇ ਘੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ

ਕਦੇ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਬਿਰਹਾ-ਵੇਦਨਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਉਲਟੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ 'ਅੱਸੂ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੱਤਕ, ਮੱਘਰ, ਪੋਹ, ਮਾਘ, ਫੱਗਣ, ਚੇਤ, ਵੈਸਾਖ, ਜੇਠ, ਹਾੜ, ਸਾਵਣ ਆਦਿ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਯੋਗਣ ਦਾ ਵਿਯੋਗ ਚਿਤ੍ਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋਹਰਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਏਸੇ ਦੋਹਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਹੋਰ ਛੰਦ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ ਏਸੇ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਵਿਬੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ :

ਅੱਸੂ :

ਅੱਸੂ ਲਿਖੋਂ ਸੰਦੇਸਵਾ, ਵਾਚੇ ਹਮਰਾ ਪੀਉ।
ਗੌਨੇ ਕੀਆ ਤੁਮ ਕਾਹਿ ਕੋ, ਕਲਮਲ ਹਮਰਾ ਜੀਉ। ੧।
ਅੱਸੂ ਅਸਾਂ ਤੁਸਾਡੀ ਆਸ।
ਸਾਡੀ ਜਿੰਦ ਤੁਸਾਡੇ ਪਾਸ।
ਜਿਗਰੇ ਮੁਢ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਾਸ।
ਦੁਖਾਂ ਹੱਡ ਸੁਕਾਏ ਮਾਸ। ਸੂਲਾਂ ਸਾੜੀਆਂ । ੧।
ਸੂਲਾਂ ਸਾੜੀ ਰਹੀ ਉਰਾਰ।
ਮੁੱਠੀ ਤਦੋਂ ਨਾ ਗਈਆ ਕਾਲ।
ਉਲਟੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ ਦੀ ਚਾਲ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਕਰ ਸੰਭਾਲ। ਪਿਆਰੇ ਮੈਂ ਮਾਰੀਆਂ । ੨।

ਬਾਰ੍ਹਾਂਮਾਹੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦਵੀ ਹੈ। ਸੰਦੇਸਵਾ, ਵਾਚੇ, ਕਲਮਲ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ, ਕੰਪਤ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਹਿੰਦਵੀ ਦੇ ਹਨ।

ਸ) ਦੋਹੜੇ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਰਚਿਤ ਕੁਝ ਦੋਹੜੇ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤੁੱਕਾਂ ਤਾਂ ਅਖਾਣ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਦੋਹੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੁਝ ਤੁੱਕਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ—

1. ਲੋਕ ਕਾਫ਼ਰ ਕਾਫ਼ਰ ਆਖਦੇ ਤੂੰ 'ਆਖੋ ਆਖੋ' ਆਖ
2. ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਮਨ ਮੰਜੋਲਾ ਮੁੰਜ ਦਾ
3. ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਕਨਕ, ਕੌਡੀ, ਕਾਮਨੀ ਤੀਨੋ ਹੀ ਤਲਵਾਰ
4. ਭੱਠ ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਰੋਜ਼ੇ
5. ਕੁੱਪੇ ਵਿਚ ਰੋੜ ਖੜਕਦੇ, ਮੂਰਖ ਆਖਣ ਬੋਲੇ ਕੌਣ
6. ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਜੈਸੀ ਸੂਰਤ ਐਨ ਦੀ, ਤੈਸੀ ਸੂਰਤ ਗ਼ੈਨ।

ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਫੇਰ ਹੈ, ਭੁੱਲਾ ਫਿਰੇ ਜਹਾਨ।

7. ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਚੱਲ ਓਥੇ ਚੱਲੀਏ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਹੋਵਣ ਅੰਨ੍ਹੇ
8. ਹੋਰ ਨੇ ਸਭੇ ਗੱਲੜੀਆਂ ਅੱਲਾਹ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਗੱਲ
9. ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਘੁਮਿਆਰ ਦੀ
10. ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਕਾਜ਼ੀ ਰਾਜ਼ੀ ਰਿਸ਼ਵਤੇ
11. ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਸਭ ਮਜਾਜ਼ੀ ਪੌੜੀਆਂ, ਤੂੰ ਹਾਲ ਹਕੀਕਤ ਵੇਖ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੋਹੜੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਵਾਂਗ ਦੋ ਤੁਕੇ (ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਚਾਰ ਤੁਕੇ) ਛੰਦ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਤੁਕ ਵਿਚ 13, 11 ਉੱਤੇ ਵਿਸਰਾਮ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਇਕ ਦੋਹੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ—

ਇਸ ਕਾ ਮੁਖ ਇਕ ਜੋਤ ਹੈ, ਘੁੰਗਟ ਹੈ ਸੰਸਾਰ।
ਘੁੰਗਟ ਮੇਂ ਵੋਹ ਛੁਪ ਗਿਆ, ਮੁਖ ਪਰ ਆਂਚਲ ਡਾਰ।

ਤਸੱਵੁਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹੜਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਪਰਮ ਸੱਤਾ ਦੀ ਛਪਨ ਛੋਤ ਬਾਰੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

ਮੂੰਹ ਦਿਖਲਾਵੇ ਔਰ ਛਪੇ, ਛਲ ਬਲ ਹੈ ਜਗ ਦੇਸ।
ਪਾਸ ਰਹੇ ਔਰ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਇਸ ਕੇ ਬਿਸਵੇ ਭੇਸ।

ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬੜੀਆਂ ਖਰੀਆਂ ਖਰੀਆਂ ਵੀ ਆਖੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਖਾਉਤੀ ਮੁਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਟਿਚਕਰਾਂ ਕਸੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਦੋਹੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ—

ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਨਾਹੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਮੋਮਨ ਭੋਗ ਪਵਾਏ।
ਵਿਚ ਮਸੀਤਾਂ ਧੱਕੇ ਮਿਲਦੇ, ਮੁੱਲਾਂ ਤਿਊੜੀ ਪਾਏ।
ਦੌਲਤਮੰਦਾਂ ਨੇ ਬੂਹਿਆਂ ਉੱਤੇ, ਚੋਬਦਾਰ ਬਹਾਏ।
ਪਕੜ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰੱਬ ਸੱਚੇ ਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਦੁੱਖ ਦਿਲ ਦਾ ਮਿਟ ਜਾਏ।

ਹ) ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੋ ਲਗਪਗ ਪੂਰੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਅਧੂਰੀ। ਪਹਿਲੀ ਸੀਹਰਫ਼ੀ ਵਿਚ ਡਾਲ, ੜੇ, ਜ਼ੇ, ਜ਼ੇ, ਗਾਫ਼, ਹਮਜ਼ਾ, ਅਲੋਪ ਹਨ ਪਰ ਅਲਫ਼ ਤੇ ਲਾਮ ਦੋ ਵੇਰ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਸੀਹਰਫ਼ੀ ਵਿਚ (ਪੇ), ਡਾਲ, ੜੇ, ਕੁਆਫ਼, ਹਮਜ਼ਾ ਆਦਿਕ ਅੱਖਰ ਅਲੋਪ ਹਨ ਪਰ ਅਲਫ਼ ਏਥੇ ਵੀ ਦੋ ਵੇਰਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਸੀਹਰਫ਼ੀ ਵੀ ਖੰਡਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੇ, ਟੇ, ਚੇ, ਡਾਲ, ੜੇ, ਤੋਇ, ਜ਼ੋਇ, ਐਨ, ਗ਼ੈਨ, ਗਾਫ਼, ਲਾਮ, ਮੀਮ, ਨੂਨ, ਵਾਉ, ਹੇ, ਹਮਜ਼ਾ, ਤੇ ਯੇ ਅਲੋਪ ਹਨ।

ਸੀਹਰਫ਼ੀ ਇਕ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਰਦੂ (ਫ਼ਾਰਸੀ) ਦੇ ਤੀਹ ਅੱਖਰਾਂ

ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਵਿ ਰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਪੱਟੀ, ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਰਦੂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ (ਤੀਹ ਅੱਖਰੀਆਂ) ਲਿਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਤੇ ਬੈਂਤ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਰੰਗ ਤਸਵੁਫ਼ ਹੀ ਹੈ।

ਕ) ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ[1] ਵਿਚ ਵਲਵਲਾ ਬੇਰੋਕ ਹੈ ਤੇ ਮੁਖ ਵਿਸ਼ਾ ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜ਼ੀ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਅਲੰਕਾਰ ਨਗੀਨਿਆਂ ਵਾਂਗ ਜੜੇ ਹੋਏ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਰਸਾਤਮਕਤਾ ਲੈ ਤੇ ਰਾਗ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਅਦੁੱਤੀ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੋਹੜਿਆਂ ਜਾਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਉੱਘਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਦੋਹੜੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕੋਕਤੀਆਂ ਬਣ ਗਏ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ :

ੳ) ਭੱਠ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਰੋਜ਼ੇ ਕਲਮੇ ਤੇ ਫਿਰ ਗਈ ਸਿਆਹੀ।
ਅ) ਬੁਲ੍ਹਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸਾਜਨ ਵੇਖ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਮੂਲ ਨਾ ਵੇਖ।
ੲ) ਇੱਟ ਖੜਿੱਕੇ ਦੁੱਕੜ ਵੱਜੇ, ਤੱਤਾ ਹੋਵੇ ਚੁੱਲ੍ਹਾ।
ਆਵਣ ਫ਼ਕੀਰ ਤੇ ਖਾ ਖਾ ਜਾਵਣ, ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾ।

ਦੋਹੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਬੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜ਼ੀ ਰਾਹੀਂ ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਸਰੋਦੀ ਹੂਕ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਅਸਾਂ ਥੀਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ।
ਬਿਨ ਸ਼ਹੁ ਥੀਂ ਦੂਜਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ।
ਪਰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ।

---

[1] ਕਾਫ਼ੀ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਵੇਖੋ 'ਕਲਾਮ ਸ਼ਾਹ-ਹੁਸੈਨ' (ਭੂਮਿਕਾ): ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਲਾਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ

ਭਾਵ ਪੱਖ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਸ਼ਾ ਇਸ਼ਕ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਕਿਧਰੇ ਮਜਾਜ਼ੀ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਹਕੀਕੀ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਉਹ ਇਕ ਮਸਤ ਫ਼ਕੀਰ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਇਲਮ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨਾਲ ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਤਦਰੂਪ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮ ਤਹਿਆਂ ਦੀ ਥਾਹ ਪਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਅਨੁਭਵ ਜਾਂ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਥਾਂ ਥਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚੋਂ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਚੋਖਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਥਾਂ ਥਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਅਜੇਹੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਛੋਕਾ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਕਲਾਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ—

ੳ) ਇਸ਼ਕ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਅੱਪੜਨ ਲਈ ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜ਼ੀ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਫੜਨ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਦੀ ਦਾਤ ਜਾਂ ਦੌਲਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੌਲਤ ਪਾ ਕੇ ਆਸ਼ਕ ਮਸਤ-ਕਲੰਦਰ ਤੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

ਜਿਚਰ ਨਾ ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜ਼ੀ ਲਾਗੇ।
ਸੂਈ ਸੀਵੇ ਨਾ ਬਿਨ ਧਾਗੇ।
ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜ਼ੀ ਦਾਤਾ ਹੈ।
ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ।

ਇਸ਼ਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਡੀਂ ਰਚ ਜਾਵੇ ਉਹ ਜੀਊਂਦਿਆਂ ਮਰਨਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

ਇਸ਼ਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਡੀਂ ਪੈਂਦਾ।
ਸੋਈ ਨਿਰਜੀਵਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ।

ਇਸ਼ਕ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਕ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਿਉ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਤੇ ਸਭ ਤਾਲ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

ੳ) ਇਸ਼ਕ ਬੇਤਾਲ ਪੜ੍ਹਾਤਾ ਹੈ

ਅ) ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗਿਆ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਲ।
ਨਾਚੇ ਬੇਸੁਰ ਤੇ ਬੇਤਾਲ।

ਆਸ਼ਕ ਨੂੰ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਮਾਸ਼ੂਕ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂਘ ਨਸ਼ਾ ਬਣ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਦਮੀ ਸਭ ਦਲੀਲਾਂ, ਤਰਕਾਂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਤਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ—

ੳ) ਜਿਸਨੇ ਵੇਸ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਕੀਤਾ,
ਧੁਰ ਦਰਬਾਰੋਂ ਫ਼ਤਵਾ ਲੀਤਾ
ਜਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ,
ਕੁਝ ਨਾ ਰਿਹਾ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ।

ਅ) ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਆਸ਼ਕ ਵੀ ਹੁਣ ਤਰਦਾ ਹੈ,
ਜਿਸ ਫ਼ਿਕਰ ਪੀਆ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਹੈ,
ਮਨ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਝਾਤਾ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ 'ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿੱਤ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ ਹਨ। ਲੋਕੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕਦੇ, ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਤਾਅਨੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੰਗਦੇ—

ਇਸ਼ਕ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਹਣਾ

ਤਾਅਨੇ ਮਿਹਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਈ ਵੇਰੀ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦੀ, ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਉਸ ਲਈ ਸੂਲੀਆਂ ਤਿਆਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਸਲੀਬਾਂ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਆਰੇ ਤੇ ਚਰਖੜੀਆਂ ਬਣਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਦਿੰਦਾ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਰਹੁ ਇਸ਼ਕਾ ਕੀ ਕਰੇਂ ਅਖਾੜੇ,
ਸ਼ਾਹ ਮਨਸੂਰ ਸੂਲੀ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹੇ,
ਆਣ ਬਣੀ ਜਦ ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ,
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲੋਈ ਲਾਹੀ।
ਵੇਖੋ ਨੀ ਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਮਾਹੀ।

ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਰਾਹੀਆਂ ਲਈ 'ਮੈਂ, ਤੂੰ' ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਿੱਬੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਜਦੇ, ਇਬਾਦਤਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :

ਜਾਂ ਮੈਂ ਰਮਜ਼ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਪਾਈ,
ਮੈਨਾ ਤੋਤਾ ਮਾਰ ਗਵਾਈ,
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੋਈ ਸਫ਼ਾਈ,
ਜਿੱਤ ਵੱਲ ਵੇਖਾਂ ਯਾਰੋ ਯਾਰ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਓਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।

ਇਸ਼ਕ ਭੁਲਾਇਆ ਸਜਦਾ ਤੇਰਾ,
ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਐਵੇਂ ਪਾਵੇਂ ਝੇੜਾ,
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਚੁਪ ਬਥੇਰਾ।

ਇਸ਼ਕ ਕਰੇਂਦਾ ਮਾਰੋ ਮਾਰ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਓਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।

ਜਾਮੀ[1] ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਸ਼ੂਕ ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ ਤੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪਤਾ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਮਨੌਤ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਹੈ। ਜਾਮੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਢੋਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ।
ਆਪੇ ਆਹੂ ਆਪੇ ਚੀਤਾ,
ਆਪੇ ਮਾਰਨ ਧਾਇਆ।
ਆਪੇ ਸਾਹਿਬ ਆਪੇ ਬਰਦਾ,
ਆਪੇ ਮੁੱਲ ਵਿਕਾਇਆ।
ਕਦੀ ਹਾਥੀ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋਇਆ,
ਕਦੀ ਠੂਠਾ ਡਾਂਗ ਭੁਵਾਇਆ,
ਕਦੀ ਰਾਵਲ ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਹੋ ਕੇ,
ਸਾਂਗੀ ਸਾਂਗ ਬਣਾਇਆ।

ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਦੀ ਮੁੱਠੀ, ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਜ਼ਾਤ, ਪੀਆ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ ਪੁੱਛਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਇਲਮ ਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ ਪੀ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਆਖਦੀ ਹੈ—

ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਬਾਲ ਇਵਾਣੀ,
ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾ ਕੇ ਲੁਟੀ ਕੁੜੇ,
ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਪੀਆ ਦਾ ਦੇਸ।

ਅ) ਮਸਤੀ ਕਿ ਬੇਹੋਸ਼ੀ

ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੇਖ਼ ਉਲ-ਇਸਲਾਮ ਸ਼ੇਖ਼ ਫ਼ਤਹ-ਅੱਲਾਹ ਅਵਧੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ

اے عزیزا لبوسے تو میرے نے
خالی از تو مسجدے نہ دیرے نے
دیدم ہمہ طالباں و مطلوباں را
آں جملہ توئی و درمیاں غیرے نے
جامی۔

ਤੀਕ ਬੇਖ਼ੁਦੀ ਵਿਚ ਰਹੇ ਪਰ ਨਿੱਤ ਪੰਜੇ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ। ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਤੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਆਪ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਤੇ ਬੇਖ਼ੁਦੀ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹੋ।' ਆਪ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, 'ਮੈਥੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀਂਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਨਹੀਂ' ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਆਪ ਬਾਕਾਇਦਾ ਪੰਜ ਵੇਲੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਹੋ।' ਆਪ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ' ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉੱਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਸ ਕੰਮ! ਕੋਈ ਆਖੇ ਨਮਾਜ਼ ਹੈ ਹੀ ਉਹ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਮਾਜ਼ੀ ਬੇਖ਼ੁਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅਖ਼ੀਰ ਗੱਲ ਸ਼ੇਖ਼ ਮੁਹੰਮਦ ਈਸਾ ਕੋਲ ਪੁੱਜੀ। ਆਪ ਨੇ ਫ਼ਤਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸਲੀ ਨਮਾਜ਼ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸੀ ਜੋ ਬੇਖ਼ੁਦੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਹਾਂ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕਈ ਵੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਤੇ ਮਸਤੀ ਦਾ ਆਲਮ ਤਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੌਲਵੀ ਮੌਲਾ ਬਖਸ਼ ਕੁਸ਼ਤਾ[1] ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ, 'ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵਟਾਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਓਥੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਲਾਹ ਹਾਂ। ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੀਆਂ ਸਾਹਿਬ ਗੱਦੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ। ਜਦ ਉੱਥੇ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਏਹੋ ਸ਼ਬਦ ਆਖੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ 'ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਅੱਲਾ, ਭਾਵ ਕੱਚਾ ਹੈਂ। ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਪੱਕ ਆ।' ਮੌਲਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੁਸ਼ਤਾ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਸੇ ਮਸਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪ ਆਲਮ ਪੁਰ ਕੋਟਲਾ ਗਏ। ਜਦ ਜੁਮੇਂ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਪ ਤਕਬੀਰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਜੇਹੀ ਆਖਿਆ, 'ਅੱਲਾਹ!' ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਇਸ ਬੇਖ਼ੁਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਮਿਲਦਾ ਹੈ—

ਜਾਂ ਪੀਆ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ,
ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਕਾਇਆ,
ਹਰ ਮਜ਼ਹਰ ਵਿਚ ਉਹਾਂ ਦਿਸਦਾ,
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਜਲਵਾ ਜਿਸਦਾ,
ਲੋਕਾਂ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਏ।
ਰੋਜ਼ੇ, ਹੱਜ, ਨਿਮਾਜ਼ ਨੀ ਮਾਏ।

ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਅੱਲ੍ਹਾਹ ਤਆਲਾ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਮਜਨੂੰ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਮਜਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇਹੜੇ ਔਲੀਆ ਅੰਬੀਆ ਮੇਰੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਦਮ ਭਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੋ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜਨੂੰ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਵਲੀ, ਫ਼ਕੀਰ ਆਦਿ ਮਜਨੂੰ ਦੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇਗਾ, 'ਵੇਖੋ, ਮੁਹੱਬਤ

[1] ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੀਰੇ, ਪੰ. 56

ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਜਨੂੰ ਦੀ ਸੀ; ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਲੈਲਾ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਵਿਚ ਗ਼ਰਕ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਮਰਿਆ ਤਾਂ ਇਸੇ ਵਿਚ ਗ਼ਰਕ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਠਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸੇ ਵਿਚ ਗ਼ਰਕ ਹੈ। ਏਸੇ ਦੀਵਾਨਗੀ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਸੁਹਣਾ ਆਖਿਆ ਹੈ :

ਦੀਵਾਨਾ ਕੁਨੀ ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਨਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ੀ,
ਦੀਵਾਨਾਇ ਤੋ ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ ਰਾ ਚਿਹ ਕੁਨਦ।[1]

ਅਰਥਾਤ : ਦੀਵਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਤੂੰ ਦੋ ਜਹਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਤੇਰੇ ਦੀਵਾਨੇ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ!

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਤੇ ਦੀਵਾਨਗੀ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕਈ ਵੇਰ ਇੰਜ ਬੋਲ ਉਠਦੀ ਸੀ—

ਨਾ ਮੈਂ ਮੋਮਨ ਨਾ ਮੈਂ ਕਾਫ਼ਰ, ਨਾ ਸੱਯਦ ਨਾ ਸੈਦ।
ਚੌਦ੍ਹੀਂ ਤਬਕੀਂ ਸੈਰ ਅਸਾਡਾ, ਕਿਤੇ ਨਾ ਹੋਂਦਾ ਕੈਦ।

ਇਹੀ ਵਚਨ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਇੰਜ ਆਖੇ ਸਨ—

ਨਾ ਮੈਂ ਮੋਮਨ ਵਿਚ ਮਸੀਤਾਂ,
ਨਾ ਮੈਂ ਵਿਚ ਕੁਫ਼ਰ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ,
ਨਾ ਮੈਂ ਪਾਕਾਂ ਵਿਚ ਪਲੀਤਾਂ,
ਨਾ ਮੈਂ ਮੂਸਾ, ਨਾ ਫ਼ਰਔਨ,
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਮੌਲਾਨਾ ਰੂਮ[2] ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਅਪਣਾਈ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਰੂਮ ਵੀ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :

---

1. دیوانہ کنی ہر دو جہانش بخشی
دیوانۂ تو ہر دو جہاں را چہ کند

---

2. در عشق نہ پیدا و نہ پنہانم من
چیزے عجبم نہ جسم نے جانم من
فی الجملہ کافر و مسلمانم من
در ہر چہ نگاہ مے کنم آنم من
— رباعی مولانا روم

ਦਰ ਇਸ਼ਕ ਨ ਪੈਦਾ-ਓ-ਨ ਪਿਨਹਾਨਮ ਮਨ।
ਚੀਜ਼ੇ ਅਜਬਮ ਨ ਜਿਸਮ ਨੇ ਜਾਨਮ ਮਨ।
ਫਿਲ ਜੁਮਲਾ ਨ ਕਾਫ਼ਰ-ਓ-ਮੁਸਲਮਾਨਮ ਮਨ।
ਦਰ ਹਰ ਚਿਹ ਨਿਗਾਹ ਮੇ ਕੁਨੰਮ ਆਨਮ ਮਨ।

—ਰੁਬਾਈ ਮੌਲਾਨਾ ਰੂਮ

ਮਾਲਕ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਤੇ ਹਰ ਨਜ਼ਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਖਿੜਿਆ ਚਿਹਰਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ। ਮੌਲਾਨਾ ਜਾਮੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਇਕ ਦਰਪਣ ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੱਚ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਰਹੋ। ਇਸ ਕਸਬ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ਼ਲਤਾਨ ਹੋ ਜਾਓ ਕਿ ਹਰ ਘੜੀ ਇਹ ਦਿਲ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ ਰਹੇ।[1] ਬਿਲਕੁਲ ਏਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ,
ਉੱਠ ਮੱਝੀਆਂ ਦਾ ਕਰੇ ਸੰਭਾਲਾ,
ਰੂੜੀ ਉੱਤੇ ਗੱਦੋਂ ਚਾਰੇ,
        ਉਹ ਵੀ ਵਾਗੀ ਗਾਈ ਦਾ।
        ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀ ਦਾ।
ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ੌਹ ਕੀ ਜ਼ਾਤ ਕੀ ਪੁਛਨੈਂ,
        ਸ਼ਾਕਰ ਹੋ ਰਜ਼ਾਈ ਦਾ।
ਜੇ ਤੂੰ ਲੋੜੇਂ ਬਾਗ਼ ਬਹਾਰਾਂ,
        ਚਾਕਰ ਰਹੁ ਅਰਾਈਂ ਦਾ।
        ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀ ਦਾ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ 'ਬਾਤ' 'ਰਹਿੰਦੀ' ਨਹੀਂ ਏਸੇ ਲਈ ਉਹ ਨਿਸ਼ੰਗ ਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ—

اے خنک جانے کہ او در ہر آئینہ
دیدہ روئے یار خود را آئینہ
جامی

ੳ) ਬੁੱਲਿਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਧੜਵਾਈ ਰਹਿੰਦੇ, ਠਾਕਰ ਦੁਆਰੇ ਠੱਗ
ਵਿਚ ਮਸੀਤਾਂ ਕੁਸੱਤੀਏ ਰਹਿੰਦੇ, ਆਸ਼ਕ ਰਹਿਣ ਅਲੱਗ।

—ਦੋਹੜੇ

ਅ) ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਮੁੱਲਾਂ ਤੇ ਮਸਾਲਚੀ, ਦੋਹਾਂ ਇਕੋ ਚਿੱਤ।
ਲੋਕਾਂ ਕਰਦੇ ਚਾਨਣਾ, ਆਪ ਹਨੇਰੇ ਨਿੱਤ।

—ਦੋਹੜੇ

ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਉਹ ਰੱਬ ਨੂੰ 'ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਠੱਗ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਖਾ ਕਬਾਬ,
ਹੇਠ ਬਾਲ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਅੱਗ।
ਚੋਰੀ ਕਰ ਤੇ ਭੰਨ ਘਰ ਰੱਬ ਦਾ,
ਓਸ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਠੱਗ ਨੂੰ ਠੱਗ।

—ਦੋਹੜੇ

ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੱਠ ਤੇ ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਕੜ ਆਖਣਾ ਅਥਵਾ ਕਲਮੇ ਦੇ ਸਿਰ ਸਿਆਹੀ ਫੇਰਨੀ ਕਿੰਨੇ ਲਾਧੜਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ—

ਭਠ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਰੋਜ਼ੇ,
ਕਲਮੇ ਤੇ ਫਿਰ ਗਈ ਸਿਆਹੀ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹੁ ਅੰਦਰ ਮਿਲਿਆ,
ਭੁੱਲੀ ਫਿਰੇ ਲੋਕਾਈ।

—ਦੋਹੜੇ

ਫੇਰ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉਹ ਠੱਗ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਜਾਲ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਗੰਢ ਦੇ ਪੂਰਿਆਂ ਤੇ ਅਕਲ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਹੁਣ ਲਈ—

ਮੁੱਲਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਬਤਾਵਣ,
ਦੇਣ ਭਰਮ ਦੇ ਫੇਰੀ।
ਇਹ ਤਾਂ ਠਗ ਜਗਤ ਦੇ,
ਜਿਹਾ ਲਾਵਣ ਜਾਲ ਚੁਫੇਰੀ।
ਕਰਮ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਧਰਮ ਬਤਾਵਣ,
ਸੰਗਲ ਪਾਵਣ ਪੈਰੀਂ।
ਜ਼ਾਤ ਮਜ਼ਹਬ ਇਹ ਇਸ਼ਕ ਨਾ ਪੁੱਛਦਾ,
ਇਸ਼ਕ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਵੈਰੀ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸ਼ਰ੍ਹੀਅਤ[1], ਹਕੀਕਤ[2], ਤਰੀਕਤ[3], ਤੇ ਮਾਅਰਫ਼ਤ[4] ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਸ਼ਰੀਅਤ ਨੂੰ ਦਾਈ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਮਾਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤਰੀਕਤ ਤੇ ਮਾਅਰਫ਼ਤ ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਸ਼ਰੀਅਤ ਸਾਡੀ ਦਾਈ ਏ,
ਹਕੀਕਤ ਸਾਡੀ ਮਾਈ ਏ,
ਅੱਗੋਂ ਹੱਕ ਤਰੀਕਤ ਆਈ ਏ,
ਅਤੇ ਮਾਅਰਫਤੋਂ ਕੁਝ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ੲ) ਤਦਰੂਪਤਾ

ਤਦਰੂਪਤਾ ਵਿਚ 'ਮੈਂ' ਤੇ 'ਤੂੰ' ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਜਾਂ ਅਭਿਆਸੀ 'ਤੂੰ ਤੂੰ' ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ 'ਤੂੰ' ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਆਪਾ 'ਤੂੰ' ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਅਭੇਦਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਫ਼ਨਾ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਅੱਪੜ ਸਾਧਕ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਰਾਂਝਾ ਰਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਨੀ,
ਮੈਂ ਆਪੇ ਰਾਂਝਾ ਹੋਈ।
ਸੱਦੋ ਨੀ ਮੈਨੂੰ ਧੀਦੋ ਰਾਂਝਾ,
ਹੀਰ ਨਾ ਆਖੋ ਕੋਈ।
ਰਾਂਝਾ ਮੈਂ ਵਿਚ, ਮੈਂ ਰਾਂਝੇ ਵਿਚ
ਹੋਰ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾ ਕੋਈ।
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਹ ਆਪ ਹੈ,
ਆਪਣੀ ਆਪ ਕਰੇ ਦਿਲਜੋਈ।

---

[1] ਸ਼ਰ੍ਹੀਅਤ : ਧਾਰਮਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜਾਂ ਰੱਬ ਤੀਕ ਪੁੱਜਣ ਦਾ ਰਾਹ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਜਾਂ ਸ਼ਰ੍ਹੀਅਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਰਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਤ ਰੱਬ ਨੇ ਪੈਗ਼ੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਉੱਮਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ।

[2] ਹਕੀਕਤ : ਅਸਲੀਅਤ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਅਸਲ ਜ਼ਾਤ, ਜ਼ਾਤੇ-ਇਲਾਹੀ।

[3] ਤਰੀਕਤ : ਇਹ ਸ਼ਰੀਅਤ ਤੋਂ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰੀਅਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ-ਮੱਤ ਦੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਜੀਵਨ ਵਾਂਗ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਸੁੱਚਮ ਤੇ ਸੋਧ ਅਥਵਾ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਪਰ ਤਰੀਕਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਦੇ ਉਲਟ ਬਾਤਨ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

[4] ਮਾਅਰਫ਼ਤ : ਮਾਅਰਫ਼ਤ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਪਛਾਣ, ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ, ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨ।

ਇਕ ਉਰਦੂ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਇਸ ਤਦਰੂਪ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਸ਼ਮ੍ਹਾ ਰੂ ਜਲਵਾ ਕੁਨਾਂ ਥਾ ਮੁਝੇ ਮਾਲੂਮ ਨਾ ਥਾ।
ਸਾਫ਼ ਪਰਦੇ ਮੇਂ ਇਆਂ ਥਾ ਮੁਝੇ ਮਾਲੂਮ ਨਾ ਥਾ।
ਗੁਲ ਮੇਂ ਬੁਲਬੁਲ ਮੇਂ ਹਰ ਏਕ ਸ਼ਾਖ਼ ਮੇਂ ਪੱਤੇ ਮੇਂ,
ਜਾ ਬਜਾ ਉਸ ਕਾ ਨਿਸ਼ਾਂ ਥਾ ਮੁਝੇ ਮਾਲੂਮ ਨਾ ਥਾ।
ਏਕ ਮੁਦਤ ਹਰਮ-ਓ-ਦੈਰ ਮੇਂ ਢੂੰਡਾ ਨਾਹੱਕ,
ਸੈਂਬਰ ਬਰ ਮੇਂ ਨਿਹਾਂ ਥਾ ਮੁਝੇ ਮਾਲੂਮ ਨਾ ਥਾ।
ਬਾਅਜ਼ ਹਸਤੀ ਮੌਹੂਮ ਕੋ ਸਮਝੇ ਥੇ ਘਰ,
ਔਰ ਵਤਨ ਅਪਨਾ ਜਹਾਂ ਥਾ ਮੁਝੇ ਮਾਲੂਮ ਨਾ ਥਾ।
ਸੱਚ ਤੋ ਯਹਿ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਾ ਯਾਰ ਕੇ ਜੋ ਕੁਛ ਥਾ ਹਯਾਤ,
ਵਹਿਮ ਥਾ, ਸ਼ੱਕ ਥਾ, ਗੁਮਾਂ ਥਾ ਮੁਝੇ ਮਾਲੂਮ ਨਾ ਥਾ।[1]

ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕੁਲ-ਮਾਲਕ ਇਕੱਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਏਕਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ :

ਹੁਣ ਮੈਂ ਲਖਿਆ ਸੋਹਣਾ ਯਾਰ,
ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦਾ ਗਰਮ ਬਾਜ਼ਾਰ।

شمع رُو جلوہ کناں تھا مجھے معلوم نہ تھا
صاف پردے میں عیاں تھا مجھے معلوم نہ تھا
گُل میں بُلبُل میں ہر ایک شاخ میں پتّے میں
جا بجا اُس کا نشان تھا مجھے معلوم نہ تھا
ایک مُدّت حرم و دیر میں ڈھونڈا ناحق
سیمبر بر میں نہاں تھا مجھے معلوم نہ تھا
بعض ہستی موہوم کو سمجھے تھے گھر
اور وطن اپنا جہاں تھا مجھے معلوم نہ تھا
سچ تو یہ ہے کہ سوا یار کے جو کچھ تھا حیات
وہم تھا شک تھا گماں تھا مجھے معلوم نہ تھا

..... ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਲਖਿਆ ਚਾਹੇ,
ਬਾਝ ਵਸੀਲੇ ਲਖਿਆ ਨਾ ਜਾਏ।
ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਭੇਦ ਬਤਾਏ, ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਅਸਰਾਰ।

'ਕਾਨੂੰਨੇ ਇਸ਼ਕ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਦਾ ਖੋਜੀ ਜਾਂ ਤਾਲਿਬੇ ਸਾਦਿਕ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਰਸੂਲ ਵਿਚ ਫ਼ਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨਬੀ ਦੇ ਨੂਰ ਨਾਲ ਜਾਂ ਰਸੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜਗਮਗਾ ਉਠੀਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮਾਲਿਕ-ਕੁੱਲ ਚਾਨਣ ਹੀ ਚਾਨਣ, ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਤੇ ਤਜੱਲੀ ਹੀ ਤਜੱਲੀ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਦੇ ਅਸਲ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ—

'ਜਬ ਤਾਲਬੇ ਸਾਦਿਕ ਫ਼ਨਾਫ਼ਿਲਰਸੂਲ ਹੋ ਗਿਆ ਔਰ ਨੂਰੇ ਰਬੀ ਸੇ ਇਸ ਕੇ ਦਿਲ ਕੀ ਆਂਖੇਂ ਮੁਨੱਵਰ ਹੁਈਂ ਤੋ ਇਸ ਕੋ ਯਹਿ ਨਜ਼ਰ ਆਨੇ ਲਗਾ ਕਿ ਅੱਲਾਹ 'ਨੂਰ-ਅਲ-ਇਸਮਵਾਤ-ਓ-ਅਲ-ਅਰਜ਼' ਹੈ ਔਰ ਫਿਰ ਕਹਿਨੇ ਲਗਾ—

ਦਰ ਕੁਨ ਵ ਮਕਾਨ ਨੇਸਤ ਇਆਂ ਜੁਜ਼ ਯਕ ਨੂਰ[1]

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਵੀ ਆਖਦਾ ਹੈ :

ਅਲਫ਼ ਅੱਲਾਹ ਨਾਲ ਰੱਤਾ ਦਿਲ ਮੇਰਾ,
ਮੈਨੂੰ ਬੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਕਾਈ।

ਅਲਫ਼ ਦੇ ਅਰਥ 'ਜ਼ਾਤੇ ਹੱਕ' ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਲਫ਼ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਇਕ ਅੱਖਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਊੜਾ ਜਾਂ ਓਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅੱਖਰ ਹੈ ਏਵੇਂ ਹੀ ਅਲ ਵੀ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ[2] ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਰਫ਼ ਹੈ। 'ਅਲਫ਼'

جب طالب صادق فانی الرسول ہوگیا اور نور نبی سے اسکے دل کی آنکھیں منور ہوئیں تو اسکو یہ نظر آنے لگا - کہ اللہ نور السموات والارض ہے اور پھر کہنے لگا -
در کن و مکان نیست عیاں جز یک نور
ظاہر شد آں نور یا نواع ظہور
حسن نور و تنوع ظہورش عالم
توحید ہمیں است دگر وہم و غرور
قانون عشق - حصہ دوئم - اللہ والے کی قومی دوکان لاہور - صفحہ ۱۵۴

درحساب ابجد الف یک ب دو
دور ابجد عشق الف او بے تو (میری حسینی)
الف ذات حق کو کہتے ہیں اور ب ذات عالم کو - ذات حق وجود مطلق ہے
اور ذات عالم عدم مطلق
قانون عشق - اللہ والے کی قومی دوکان لاہور - صفحہ ۲۰۴

ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਹੈ ਤੇ 'ਬੇ' ਜ਼ਾਤੇ-ਆਲਿਮ ਹੈ ਜਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਹੈ।

ਅਲਫ਼ ਬਾਰੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ ਕਾਸਤੀ ਨੇ ਚੋਖੀ ਤੇ ਭਰਪੂਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ—

ਅਲਫ਼ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ— ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਇਕ ਖ਼ਤੀ। ਅਲਫ਼ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਅਦੁੱਤੀ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਅਲਫ਼ ਖ਼ਤੀ ਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਲਫ਼ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਹਕੀਕਤ ਹੈ। ਮੌਲਾਨਾ ਜਾਮੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਲਫ਼ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਫੱਟੀ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਲਫ਼ ਉਹ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ੇਰਾਂ, ਜ਼ਬਰਾਂ ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਂ ਲੱਗ ਕੇ ਫੱਟੀ ਉੱਤੇ ਲਿਖੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹਰ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਗ ਮਿਠਾਸ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸੰਗੀਤ ਸੁਖਾਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਜ਼ਰਤ ਅਜ਼ੀਜ਼ੁੱਦੀਨ ਕਾਸਤੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹੀ ਮੌਲਾਨਾ ਜਾਮੀ[1] ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਲਫ਼ ਹਰ ਅੱਖਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

ਸ) ਆਪੇ ਦੀ ਭਾਲ (Search for Identity)
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੌਣ !

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾ ਮੋਮਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਾਫ਼ਰ; ਨਾ ਪਾਕ; ਨਾ ਪਲੀਤ; ਨਾ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਾਚਣਹਾਰਾ, ਨਾ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ, ਨਾ ਰਿੰਦ ਨਾ ਜ਼ਾਹਦ; ਨਾ ਗਿਆਨੀ ਨਾ ਅਗਿਆਨੀ, ਨਾ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਾ ਉਦਾਸ; ਨਾ ਆਬੀ ਨਾ ਖ਼ਾਕੀ; ਨਾ ਆਤਿਸ਼ ਨਾ ਪੌਣ; ਨਾ ਅਰਬੀ ਨਾ ਲਾਹੌਰੀ; ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਤੁਰਕ; ਨਾ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦਾ ਭੇਤੀ ਤੇ ਖੋਜੀ ਨਾ ਆਦਮ ਤੇ ਹੱਵਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਨਾ ਅਚੱਲ ਨਾ ਚੱਲਣਹਾਰ ਆਦਿ। ਸਭ ਕੁਝ ਗਿਣ ਗਿਣਾ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਰੂਹ ਨੂੰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ

درمیاں حروف در صورت مختلفند
لیکن ہمہ در ذات الف موتلفند
از روئے تعین ہمہ باہم غیرانہ
وز روئے حقیقت ہمہ عین الفند
(مولانا جامی)

گفتم کہ الف گفت دگر گفتم ہیچ
در خانہ اگر کس است یک حرف بس است
(حضرت عزیز الدین کاشی)

ਨੂੰ ਹਰ ਆਦਿ-ਅੰਤ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਅੱਵਲ ਆਖ਼ਰ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਾ,
ਨਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਪਛਾਣਾ,
ਮੈਥੋਂ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ,
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਖੜਾ ਹੈ ਕੌਣ!
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ!

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਆਪੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬੜਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਸਲਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਯੁਗ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨਸ਼ੀਲ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, 'ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ?' 'ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ?' 'ਮੇਰਾ ਅਸਲਾ ਕੀ ਹੈ?' 'ਮੇਰਾ ਅਖ਼ੀਰ ਕੀ ਹੈ?' ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਢੂੰਡਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਉਹ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਰਾਹ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਵੀ ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤੇ ਹਨ—

ਤੂੰ ਕਿੱਧਰੋਂ ਆਇਆ? ਕਿੱਧਰ ਜਾਣਾ?
ਆਪਣਾ ਦੱਸ ਟਿਕਾਣਾ।
ਜਿਸ ਠਾਣੇ ਦਾ ਤੂੰ ਮਾਣ ਕਰੇਂ,
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਜਾਸੀ ਠਾਣਾ।

ਅੰਦਰੋਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ—

ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ ਵੇ ਸੱਜਣਾ,
ਤੂੰ ਨਹੀਉਂ ਮੈਂ ਨਾਹੀਂ।
ਖੋਲੇ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਙੂੰ,
ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਮਨ ਮਾਹੀਂ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦਾ ਇਲਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਖਣ ਲੱਗਾ—

ਤੂੰ ਓਸ ਮਕਾਨੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ,
ਏਥੇ ਆਦਮ ਬਣ ਸਮਾਇਆ ਹੈਂ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਸਲਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਜ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸੁਆਲ ਪੁਛਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਹੋਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਵੇਰ ਬਾਹਰ ਨਿੱਕਲ ਪਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਘੁੱਟ ਕੇ ਤੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਵਾਂ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੀ ਜ਼ਾਹਰਾ ਨਾਲੋਂ ਬਾਤਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਅੰਦਰ ਵਾਲਿਆ ਬਾਹਰ ਆਵੀਂ,
ਬਾਹੋਂ ਪਕੜ ਖਲੋਵਾਂ।

ਜ਼ਾਹਰਾ ਮੈਥੋਂ ਲੁਕਣ ਛਿਪਣ,

ਬਾਤਨ ਕੋਲੇ ਹੋਵਾਂ।

ਐਸੇ ਬਾਤਨ ਫਟੀ ਜ਼ੁਲੈਖਾ,

ਮੈਂ ਬਾਤਨ ਬਿਰਲਾਈ।

ਜਿੰਦ ਕੁੜਿੱਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।

ਹਾਬੀਲ ਤੇ ਕਾਬੀਲ ਆਦਮ-ਹੱਵਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ ਪਰ ਆਦਮ ਆਪ ਕਿਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ? ਆਦਮ ਉਸ ਸਤਿ-ਹਸਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਅਨਾਦਿ ਤੇ ਅਨੰਤ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨਾਦਿ ਤੇ ਅਨੰਤ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਮਰਤਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਹੋਰ ਉੱਤਮ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਮ-ਸੱਚ ਆਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ—

ਹਾਬੀਲ ਕਾਬੀਲ ਆਦਮ ਦੇ ਜਾਏ,

ਆਦਮ ਕਿਸ ਦਾ ਜਾਇਆ?

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਆਹਾ,

ਦਾਦਾ ਗੋਦ ਖਿਡਾਇਆ।

ਢੋਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ।

ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਮਰਤਾ ਬਾਰੇ ਇਕ ਥਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਰੀਰ, ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਚਿਹਰਾ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ, ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਤਾਂ ਇਲਾਹੀ ਨੂਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਦਮਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਨੂਰ ਅਮਰ ਹੈ—

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਅਸਾਂ ਮਰਨਾ ਨਾਹੀਂ,

ਵੇ ਮਰ ਗਿਆ ਕੋਈ ਹੋਰ।

ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਜ਼ਾਤ ਤੇ ਅਸਲ-ਆਪੇ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਹੀ ਆਪਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਹੀ ਆਪਾ ਰੱਬ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਰੱਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ

ਵੇ ਅੜਿਆ,

ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ।

ਜੋ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਬੋਲੇ ਚਾਲੇ, ਜ਼ਾਤ ਅਸਾਡੀ ਹੋਈ।

ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਇਆ, ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੋਈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਆਪੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹੋਰ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ—

ੳ) ਅਖੰਡ ਚੇਤਨਤਾ

ਅ) ਆਨੰਦ

ੲ) ਅਨੰਤ

ਸ) ਸੋਹੰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਹ) ਖ਼ਸਮ

ਕ) ਆਪਣਾ ਪਦ

ੳ) ਅਖੰਡ ਚੇਤਨਤਾ :

ਸੁਖ ਰੂਪ ਅਖੰਡ ਚੇਤੰਨ ਹੈਂ ਤੂੰ,
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਪੁਕਾਰਦਾ ਵੇਦ ਚਾਰੇ।

—ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਅ) ਆਨੰਦ :

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਤੂੰ ਆਪ ਤਾਈਂ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਹੈਂ ਚਾਨਣਾ ਏਂ।

—ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ੲ) ਅਨੰਤ :

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਤੂੰ ਆਪ ਤਾਈਂ,
ਤੂੰ ਤਾਂ ਅਨੰਤ ਲਗ ਦੇਹ ਮੇਂ ਕਹਾਂ ਮੇਵੇਂ।

—ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਸ) ਸੋਹੰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ :

ਨੇਯਤਿ ਨੇਯਤਿ ਕਰ ਵੇਦ ਪੁਕਾਰਦੇ ਨੀ,
ਨਹੀਂ ਦੂਸਰਾ ਏਸ ਦੇ ਤੁਲ ਦਾ ਏ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਸੰਭਾਲ ਜਬ ਆਪ ਦੇਖਾ,
ਸਦਾ ਸੋਹੰਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਏ ਝੁਲਦਾ ਏ।

—ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਹ) ਖ਼ਸਮ :

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਬਬੇਕ ਬਿਚਾਰ ਸੇਤੀ,
ਖ਼ੁਦੀ ਛੋਡ ਖ਼ੁਦ ਹੋਏ ਖ਼ਸਮ ਸਾਈਂ।

—ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਕ) ਆਪਣਾ ਪਦ :

ਖ਼ੁਦੀ ਖੋਈ ਅਪਣਾ ਪਦ ਚੀਤਾ,
ਤਬ ਹੋਈ ਗੱਲ ਖ਼ੈਰ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਹ) ਪਰਾ-ਅਨੁਭਵ / ਆਤਮ-ਅਨੁਭਵ

ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ। ਇਹ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ? ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :—

ਕੰਨ	=	ਦੋ
ਅੱਖਾਂ	=	ਦੋ
ਨਾਸਾਂ	=	ਦੋ
ਮੂੰਹ	=	ਇਕ
ਮਲ ਤੇ ਮੂਤਰ ਦੁਆਰ	=	ਦੋ
ਕੁੱਲ	=	ਨੌਂ

ਦਸਵਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ (ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ) ਗੁਪਤ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵੱਸ ਆਖਿਆ ਹੈ—

ਇਸ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ,
ਦਸਵਾਂ ਗੁਪਤ ਰਖਾਤੀ।
ਓਸ ਗਲੀ ਦੀ ਮੈਂ ਸਾਰ ਨਾ ਜਾਣਾਂ,
ਜਹਾਂ ਆਵੇ ਪੀਆ ਜਾਤੀ।

ਪੀਆ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਗਲੀ ਇਹੀ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਏਸ ਗੁਪਤ ਦੁਆਰੇ ਤੇ ਅਪੜਨ ਨੂੰ 'ਆਪਣੇ ਘਰ' ਅੱਪੜਨਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਥਵਾ 'ਘਰ ਵਿਚ ਘਰ ਵੇਖਣਾ' ਸ੍ਵੀਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਕ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਗੁਪਤ-ਦੁਆਰ ਉਤੇ ਹੀ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਨਾਮ, ਧੁਨ, ਸ਼ਬਦ, ਕਲਮਾ ਜਾਂ ਬਾਂਗੇ-ਅਸਮਾਨੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਨਾਦ ਅਥਵਾ ਅਕਥ-ਕਥਾ ਦਾ ਇਲਾਹੀ ਰਾਗ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਪਰਮ-ਨਾਦ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਵੀ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਿੱਠੀ ਤੋਂ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਪਿਆਰੀ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਰਾਗ਼ਣੀ ਦੀ ਲੱਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਮੁੜ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਰੂਹ ਪਛਤਾ ਕੇ ਕਹਿ ਉਠਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਲੱਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਏਨੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਐਵੇਂ ਬਿਤਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਭੁਲੀ ਰਹੀ। ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਏਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ—

ਭੁਲੇ ਰਹੇ ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਿਆ,
ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਅੰਦਰ ਯਾਰ ਹੈ ਛਪਿਆ,
ਉਹ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਿਆ,
ਲੱਗੀਆਂ ਨਫ਼ਸ ਦੀਆਂ ਚਾਟਾਂ ਨੀ,
ਕੋਈ ਕਰੇ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਬਾਤਾਂ ਨੀ।

ਇਹ ਰਾਹ ਇਸ਼ਕ, ਸ਼ੌਕ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ, ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਆਸ਼ਨਾਈ ਤੇ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਦੇ ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਨੌ ਦਰ ਠਾਕੇ ਧਾਵਤ ਰਹਾਏ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਤੇ 'ਦਸਵੇਂ ਨਿਜ ਘਰ ਵਾਸਾ ਪਾਏ' ਦਾ ਸਬਕ ਹੈ। ਜੋ ਨੂਰ ਤੇ ਤੱਜਲੀ ਦਸਵੇਂ, ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਬਾਕੀ ਨੌਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਸੇ ਸਬਕ ਨੂੰ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਇੰਜ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੈ—

ਤੁਧ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਐਸਾ ਹੋਇਆ,
ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਸੋਇਆ,
ਦਰ ਦਸਵੇਂ 'ਤੇ ਆਣ ਖਲੋਇਆ,
ਕਦੇ ਮੰਨ ਮੇਰੀ ਆਸ਼ਨਾਈ।
ਜਬ ਕੀ ਪੀਆ ਸੰਗ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗਾਈ।

ਮਨ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਘਾਟ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉੱਠ ਕੇ, ਨੌਂ ਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲੀ ਕਰ ਕੇ, ਦਸਵੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਸੁੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਰਜ਼ੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹੀ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਮਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹੀ ਮਾਰਗ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖਣ, ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਣਨ, ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੁਰਨ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਫ਼ੁਰਮਾ ਰਹੇ ਹਨ—

ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਮਰਾਂ ਤੇ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਜੀਵਾਂ,
ਮੇਰਾ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਕੂਚ ਮੁਕਾਮ।

—ਦੋਹੜੇ

ਕਬੀਰ ਨੇ ਏਸੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਡਰਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਮਰਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚਾਉ ਭਰੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਡੀਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਰਨ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਜਾਂ ਉੱਤਮ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੱਜ਼ਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੱਜ਼ਤ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਕਹਿ ਅਨੰਦ ਬਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ। ਦੁਨੀਆਂ, ਭੁੱਲਣ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਨੰਦ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਲਮ ਨਹੀਂ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹੁ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਿਆ,
ਭੁਲੀ ਫਿਰੇ ਲੋਕਾਈ।

—ਦੋਹੜੇ

ਇਸ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦੀ ਮਾਣਦੀ ਰੂਹ ਸਥੂਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਅੰਗ, ਉਪਅੰਗ ਸਾਰੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਰੂਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁੱਤੇ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਜਾਗ ਕੇ ਭੰਗ ਨਾ ਕਰਨ—

ਸਈਆਂ ਛੱਡ ਗਈਆਂ ਮੈਂ ਇਕਲੜੀ ਨੂੰ
ਅੰਗ ਸਾਕ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜਦੀ ਸਾਂ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਜਬ ਆਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੀਤਾ,
ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁੱਤੜੇ ਅੰਗ ਨਾ ਮੋੜਦੀ ਸਾਂ।

—ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਇਲਾਹੀ ਰਾਗ ਦੀ ਨਾ ਕੋਈ ਜ਼ਾਤ ਹੈ, ਨਾ ਰੰਗ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਰੂਪ।

ਇਹ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ, ਯਹੂਦੀ, ਜੈਨੀ, ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਮਗਰੋਂ ਚਾਹੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਦ ਕਹਿ ਦੇਵੋ, ਚਾਹੇ ਬਾਂਗ, ਚਾਹੇ ਸ਼ਬਦ, ਚਾਹੇ ਧੁਨ, ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਆਖ ਦਿਉ, ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਂ ਦੇ ਦਿਉ—

ਜਬ ਜੋਗੀ ਤੁਮ ਵਸਲ ਕਰੋਗੇ,

ਬਾਂਗ ਕਹੇ ਭਾਵੇਂ ਨਾਦ ਬਜਾਵੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਇਹ ਨਾਵਾਂ, ਜ਼ਾਤਾਂ, ਪਾਤਾਂ, ਮੁਲਕਾਂ, ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਮਰਨ ਨਾਲ ਮੁੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਯੋਗ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸੁਰਤ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਲਮ ਫਿੱਕੇ ਤੇ ਬੇਮਾਅਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਾਰਥਕ ਤੇ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਧਕ ਤਥਾ ਅਭਿਆਸੀ ਕਹਿ ਉੱਠਦਾ ਹੈ :

ੳ) ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁਕਦੀ ਹੈ।

ਫੜ ਨੁਕਤਾ ਛੋੜ ਹਿਸਾਬਾਂ ਨੂੰ।

... ਗੱਲ ਏਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ ਹੈ।

ਅ) ਇਕੋ ਅਲਫ਼ ਪੜ੍ਹੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੈ।

ੲ) ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ।

ਨੁਕਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਨੁਕਤਾਏ ਸਵੈਦਾਂ' ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ, ਸ਼ਿਵ-ਨੇਤਰ, ਦਿੱਬ ਚਕਸ਼ੂ ਜਾਂ ਸਿਕਸਥ ਸੈਨਸ (Sixth Sense) ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਹਸ਼ਰ ਨੂੰ ਉੱਠਣਗੇ ਪਰ ਆਸ਼ਕ ਜੀਊਂਦਿਆਂ ਮਰਨਾ ਸਿਖ ਕੇ ਸਦਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

ਕਰਾਂ ਨਸੀਹਤ ਵੱਡੀ ਜੇ ਕੋਈ, ਸੁਣ ਕਰ ਦਿਲ ਤੇ ਲਾਵੇਂਗਾ,

ਮੋਏ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਹਸ਼ਰ ਨੂੰ ਉੱਠਣ ਆਸ਼ਕ ਨਾ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ,

ਜੇ ਤੂੰ ਮਰੇਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ,

ਮਰਨੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾਵੇਂਗਾ।

ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਜਾਂ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮੱਤ ਵਿਚ ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਮੂਤੂ ਕਿਬਲਾ ਅੰਤਾ ਮੂਤੂ' (ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ) ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਇਸ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ—

ਮੂਤੂ ਕਿਬਲਾ ਅੰਤਾ ਮੂਤ ਹੋਈਆਂ,

ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਜਵਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ,
ਕਰ ਕਰ ਨਾਚ ਵਖਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।
ਜੋ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਗੂੜ੍ਹਾ ਚੜ੍ਹਿਆ,
ਮੁਰਸ਼ਦ ਵਾਲੀ ਲਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਇਲਾਹੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਅਨਹਦ-ਸ਼ਬਦ, ਅਨਹਦ-ਵਾਜਾ, ਬੰਸੀ, ਅਨਹਦ-ਤਾਰ, ਅਨਹਦ-ਬਾਣ, ਅਨਹਦ-ਬਾਂਸਰੀ ਆਦਿ ਕਈ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਅਨਹਦ-ਸ਼ਬਦ :

ਆਓ ਫ਼ਕੀਰੋ ਮੇਲੇ ਚੱਲੀਏ,
ਆਰਫ਼ ਕਾ ਸੁਣ ਵਾਜਾ ਰੇ।
ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੋਂ ਬਹੁ ਰੰਗੀ,
ਤਜੀਏ ਭੇਖ ਪਿਆਜਾ ਰੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਅਨਹਦ ਵਾਜਾ :

ਅਨਹਦ ਵਾਜਾ ਸੁਰਬ ਮਿਲਾਪੀ,
ਨਿਰ ਵੈਰੀ ਸਰਨਾਜਾ ਰੇ।
ਮੇਲੇ ਬਾਝੋਂ ਮੇਲਾ ਔਤਰ,
ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਮੂਲ ਵਿਆਜਾ ਰੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਬੰਸੀ :

ੳ) ਇਸ ਬੰਸੀ ਦੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਤਾਰੇ
ਆਪ ਆਪਣੀ ਸੁਰ ਭਰਦੇ ਸਾਰੇ
ਇਕ ਸੁਰ ਸਭ ਦੇ ਵਿਚ ਦਮ ਮਾਰੇ,
ਸਾਡੀ ਇਸ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਭੁਲਾਈ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਅ) ਸੁਣੀਆਂ ਬੰਸੀ ਦੀਆਂ ਘਨਘੋਰਾਂ
ਕੂਕਾਂ ਤਨ ਮਨ ਵਾਂਙੂ ਮੋਰਾਂ,
ਡਿੱਠੀਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤੋੜਾਂ ਜੋੜਾਂ,
ਇਕ ਸੁਰ ਦੀ ਸਭ ਕਲਾ ਉਠਾਈ।
ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ।

ਅਨਹਦ-ਤਾਰ :

ਰੋਜ਼ੇ ਹੱਜ ਨਿਮਾਜ਼ ਨੀ ਮਾਏ,
ਮੈਨੂੰ ਪੀਆ ਨੇ ਆਣ ਭੁਲਾਏ।

ਜਾਂ ਪੀਆ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪਈਆਂ,
ਮਨਤਕ ਕਹਿਣ ਸਭੇ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ,
ਉਸ ਅਨਹਦ ਤਾਰ ਵਜਾਏ।
ਮੈਨੂੰ ਪੀਆ ਨੇ ਆਣ ਭੁਲਾਏ।

ਅਨਹਦ ਬਾਣ :

ਲੱਗ ਗਏ ਅਨਹਦ ਬਾਣ ਨਿਆਰੇ,
ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੂੜ ਪਸਾਰੇ,
ਸਾਈਂ ਮੁਖ ਵੇਖਣ ਵਣਜਾਰੇ,
ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਸਭ ਬਾਤਾਂ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਅਨਹਦ ਬਾਂਸਰੀ :

ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹਦਤ ਕੀਨਾ ਸ਼ੋਰ,
ਅਨਹਦ ਬਾਂਸਰੀ ਦੀ ਘੰਘੋਰ,
ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਪਾਇਆ ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਕ) ਸਮਕਾਲੀ ਸੰਕੇਤ

ਕਸੂਰ :

ੳ) ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਕਸਰ ਨਾਮ ਕਸੂਰ ਹੈ, ਓਥੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਾ ਸਕਣ ਬੋਲ।
ਓਥੇ ਸੱਚੇ ਗਰਦਣ ਮਾਰੀਏ, ਓਥੇ ਝੂਠੇ ਕਰਨ ਕਲੋਲ।

—ਦੋਹੜੇ

ਅ) ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਕਸੂਰ ਬੇਦਸਤੂਰ, ਓਥੇ ਜਾਣਾ ਬਣਿਆ ਜ਼ਰੂਰ।
ਨਾ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਨਾ ਦਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਲਾਗ ਦਸਤੂਰ।

—ਦੋਹੜੇ

ਲਾਹੌਰ :

ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਦੋ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ 'ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ੳ) ਤਖ਼ਤ ਮੁਨੱਵਰ ਬਾਂਗਾਂ ਮਿਲੀਆਂ,
ਤਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ।

... ...

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਅਸਾਂ ਮਰਨਾ ਨਾਹੀਂ
ਕਬਰ ਪਾਇ ਕੋਈ ਹੋਰ।
ਮੇਰਾ ਰਾਂਝਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਹੋਰ।

ਅ) ਅਰਸ਼ ਮੁਨੱਵਰ ਬਾਂਗਾਂ ਮਿਲੀਆਂ;

ਸੁਣੀਆਂ ਤਖ਼ਤ ਲਾਹੌਰ।

ਸ਼ਾਹ ਅਨਾਇਤ ਕੁੰਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ,

ਲੁਕ ਛੁੱਪ ਖਿਚਦਾ ਡੋਰ।

ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।

ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਕਸੂਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਲ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ :—

ਨਗੌਰ :

ਨਾ ਮੈਂ ਅਰਬੀ ਨਾ ਲਾਹੌਰੀ,

ਨਾ ਮੈਂ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨਗੌਰੀ।

ਨਦੌਨ, ਪਸ਼ੌਰ :

ਨਾ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਪਸ਼ੌਰੀ,

ਨਾ ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਵਿਚ ਨਦੌਨ,

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਾਜਨਾ (1699 ਈਸਵੀ) ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਚੋਖਾ ਪਤਾ ਸੀ।

ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਆਏ ਦਿਨ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਤੂਫ਼ਾਨ ਉਠਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸੱਚੀ ਤੇ ਬੀਰਤਾ ਭਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਇਸ ਉਤੇ ਕਾਬਿਜ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਸਿਰਲੱਥ ਹੋ ਕੇ ਲੜਦੇ ਤੇ ਸੱਚੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀਣ ਲਈ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਉੱਠ ਰਹੀ ਸੈਨਿਕ ਹਨੇਰੀ ਨੇ ਮੁਗ਼ਲ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੁਗ਼ਲ ਸਾਮਰਾਜ ਨਿੱਤ ਤੇ ਨਵੇਂ ਉੱਗਣ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਇਸ ਰਾਜਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ :

ੳ) ਉਲਟੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਆਏ।

ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਭੇਤ ਸਜਨ ਦੇ ਪਾਏ

ਆਪਣਿਆਂ ਵਿਚ ਉਲਫ਼ਤ ਨਾਹੀਂ,

ਕਿਆ ਚਾਚੇ ਕਿਆ ਤਾਏ।

ਅ) ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲੇ ਪੀਤੇ,

ਭੂਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਕੀਤੇ,

ਸਭ ਅਸ਼ਰਫ਼ ਫਿਰਨ ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ,

ਭਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝਾਤਿਆ ਈ।

ਫੇਰ ਆਖਿਆ ਹੈ—

ੳ) ਪਿਓ ਪੁੱਤਰਾਂ ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾ ਕੋਈ,
ਧੀਆਂ ਨਾਲ ਨਾ ਮਾਏ।
ਸੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਿਲਦੇ ਧੱਕੇ,
ਝੂਠੇ ਕੋਲ ਬਹਾਏ।
.... ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਹੁਕਮ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਆਂਦਾ,
ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਹਟਾਏ।

ਅ) ਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹਸ਼ਰ ਅਜ਼ਾਬ ਦਾ

ੲ) ਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹਸ਼ਰ ਅਜ਼ਾਬ ਦਾ,
ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ,
ਡਰ ਹਾਵੀਏ ਦੋਜ਼ਖ ਮਾਰਿਆ।
ਮੈਨੂੰ ਆ ਮਿਲ ਯਾਰ ਪਿਆਰਿਆ।

ਖ) ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਸੰਕੇਤ

ਸੁਲੇਮਾਨ :

ਸੁਲੇਮਾਨ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਹਜ਼ਰਤ ਦਾਊਦ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਤੋਂ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਦਰ੍ਹਾਂ (1015) ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕੋਲ ਇਕ ਅਜੇਹਾ ਤਖ਼ਤ ਸੀ ਜੋ ਆਸਮਾਨ ਵਿਚ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਉੱਡ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਇਬਰਾਹੀਮ :

ਆਪ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼ਲੀਲ ਅੱਲਾਹ ਸੀ। ਆਪ ਆਜ਼ਰ ਬੁੱਤ ਤਰਾਸ਼ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ ਤੇ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਸਮਾਈਲ ਤੇ ਅਸਹਾਕ ਸਨ। ਅਸਹਾਕ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ਯਕੂਬ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਆਦਿ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹੋਏ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਸਮਾਈਲ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚੋਂ ਜਨਾਬ ਰਸੂਲ ਅੱਲਾਹ-ਸੁਲ-ਅੱਲਾਹ-ਅਲਹ-ਵਸੱਲਮ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।

ਸਨਆਨ :

ਸਨਆਨ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਦੇ ਲਗਪਗ ਸੱਤ ਸੌ ਮੁਰੀਦ ਸਨ। ਸ਼ੇਖ਼ ਅੱਤਾਰ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਭਗਤੀ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਸਾਰਾ ਕੌਮ ਦੀ ਇਕ ਕੁੜੀ 'ਤੇ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੂਰ ਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਮਗਰੋਂ, ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਹੀ, ਇਹ ਫੇਰ ਸਹੀ ਰਾਹ 'ਤੇ ਆ ਗਏ।

ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ :

ਆਪ ਯਹੂਦੀ ਮੱਤ ਦੇ ਬਾਨੀ ਤੇ ਤੁਰਾਤ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸਨ। ਤੁਰਾਤ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਾਤ

ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋ ਕੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਨੂੰ 'ਉੱਤਰੀ' ਸੀ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਮਸੀਹ ਤੋਂ 1571 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਮਿਸਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਨ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਆਪ ਇਕ ਸੌ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ 1451 ਵਰ੍ਹੇ ਪੂਰਵ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਫ਼ੌਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਬਰਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ 'ਮੂ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਤਾਬੂਤ ਤੇ 'ਸਾ' ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਪਾਣੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਦਾ ਨਾਂ ਮੂਸਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ :

ਹਸਨ ਤੇ ਹੁਸੈਨ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਹਸਨ ਵੱਡਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਸੈਨ ਉਮਰ ਵਿਚ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਹਸਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹਸਨ ਦਾ ਸੋਗ ਵੀ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀਤਾ ਸੀ। ਸੰਨ 61 ਹਿਜਰੀ ਵਿਚ ਕਰਬਲਾ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੁਸੈਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਕ, ਸੰਬੰਧੀ ਤੇ ਹੋਰ ਹਿਮਾਇਤੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਆਪ ਯਜ਼ੀਦ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨਾਲ ਸਿਰਲੱਥ ਹੋ ਕੇ ਲੜੇ ਤੇ ਯਜ਼ੀਦ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਨਮਰੂਦ :

ਨਮਰੂਦ ਵੀ ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ। ਇਹ ਖ਼ੁਦਾਈ ਦਾ ਦਾਅਵਾ[1] ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਮੱਛਰ ਦੇ ਘੁਸ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਨਮਰੂਦ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਵੀ ਇਹੀ ਹਨ ਕਿ 'ਨਾ ਮਰੇਗਾ'। ਇਸ ਦੇ ਪਿਉ 'ਕੋਸ਼' ਦੀ ਇਰਾਕ ਉੱਤੇ ਹਕੂਮਤ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਏਸੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੁਨੈਦ :

ਆਪ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਇਕ ਕਾਮਿਲ ਵਲੀ ਤੇ ਆਲੀ ਹਸਤੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਦੇ ਆਰਫ਼ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੀਕ ਧੁੰਮਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। 297 ਹਿਜਰੀ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾਈ।

ਕਾਰੂੰ :

ਇਹ ਇਕ ਭਾਰੀ ਧਨਾਢ ਤੇ ਦੌਲਤਮੰਦ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਚਾਲ੍ਹੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸੀ। ਇਹ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ।

---

[1] ਨਮਰੂਦ ਨੇ ਵੀ ਖ਼ੁਦਾ ਸਦਾਇਆ
ਉਸ ਨੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ
ਮੱਛਰ ਤੋਂ ਨਮਰੂਦ ਮਰਵਾਇਆ,
ਕਾਰੂੰ ਜ਼ਮੀਂ ਨਿਘਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

—ਬੁੱਲ੍ਹਾ

ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜ਼ਕਾਤ ਦਿੱਤਾ ਕਰੇ। ਪਰ ਇਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਅਜੇਹਾ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਚਾਲ੍ਹੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਸਣੇ ਤਬਾਹ ਤੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਈਸਾ :

ਹਜ਼ਰਤ ਯਸੂਹ ਮਸੀਹ ਦਾ ਨਾਂ ਈਸਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਮਤ ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਈਸਾਈ ਸੰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਰੀਅਮ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ ਤਾਅਲਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਨਤਾ ਰੱਬੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਆਪ ਸੱਚ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਇਹ ਪਰਚਾਰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਆਪ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮੱਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਇੰਜ ਜ਼ਲੀਲ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ। ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਫ਼ਿਰਔਨ :

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮਿਸਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲਕਬ ਜਾਂ ਪਦਵੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਲਕਬ 'ਸੈਤੀ ਨੇਪਤਾ' ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਫ਼ਿਰਔਨ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਇਸਰਾਈਲ ਉੱਤੇ ਬੜੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਆਪਣੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਸਣੇ ਇਸਰਾਈਲ ਤੋਂ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ ਤਾਂ ਇਸ ਫ਼ਿਰਔਨ ਨੇ ਫ਼ੌਜ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਰੱਬ ਦੀ ਕਰਨੀ ਇਹ ਸਣੇ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਨੀਲ ਨਦੀ ਵਿਚ ਗ਼ਰਕ[1] ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਖ਼ੁਦਾਈ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਸਤਾਉਣ ਕਰਕੇ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ।

ਕਲਾਮ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਵਿਚੋਂ ਚੁਣੇ ਸੰਕੇਤ :

ਸੁਲੇਮਾਨ :

ਸੁਲੇਮਾਨ ਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਜੋ ਆਇਆ,
ਮੁੰਦਰਾ ਹਥੋਂ ਚਾ ਗਵਾਇਆ,

---

[1] ਫ਼ਰਔਨ ਨੇ ਜਦੋਂ ਖ਼ੁਦਾ ਕਹਾਇਆ
ਨੀਲ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਇਆ,
ਓਸੇ ਨਾਲ ਅਸ਼ਟੰਡ ਜਗਾਇਆ,
ਖ਼ੁਦੀਓਂ ਕਰ ਤਦ ਮਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

—ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ

ਤਖ਼ਤ ਨਾ ਪਰੀਆਂ ਦਾ ਫਿਰ ਆਇਆ,
ਭੱਠ ਝੋਂਕੇ ਪਿਆ ਬੇਹਾਲ।

—ਕਾਫੀਆਂ

ਚੰਡੀ :

ਪਿਰਤਮ ਚੰਡੀ ਮਾਤ ਬਣਾਈ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਜੇ ਸਰਬ ਲੋਕਾਈ,
ਪਾਛੀ ਵੱਢ ਕੇ ਜੰਜ ਚੜ੍ਹਾਈ,
ਡੋਲੀ ਠੁਮ ਠੁਮ ਆਈ ਏ।
ਗੱਲ ਰੌਲੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਈ ਏ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸੀਤਾ :

ਸੀਤਾ ਦੈਂਹਸਰ ਲਈ ਬੇਚਾਰੀ
ਤਦ ਹਨੂਵੰਤ ਨੇ ਲੰਕਾ ਸਾੜੀ,
ਰਾਵਣ ਦੀ ਸਭ ਦਾਹ ਅਟਾਰੀ,
ਓੜਕ ਰਾਵਣ ਮਾਰਿਆ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਆਦਮ :

ਆਦਮ ਕਣਕੋਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ,
ਆਪੇ ਮਗਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੁੜਾਇਆ,
ਕੱਢ ਬਹਿਸ਼ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰੁਲਾਇਆ,
ਕੇਡ ਪਸਾਰ ਪਸਾਰਿਆ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਨੂਹ :

ਨੂਹੇ ਪਰ ਤੂਫ਼ਾਨ ਮੰਗਾਇਆ,
.... ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸੁਲੇਮਾਨ :

ਕਿੱਥੇ ਤਖ਼ਤ ਸੁਲੇਮਾਨ ਵਾਲਾ,
ਵਿਚ ਹਵਾ ਉਡਦਾ ਸੀ ਬਾਲਾ,
ਉਹ ਭੀ ਕਾਦਰ ਆਪ ਸੰਭਾਲਾ,
ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਤਬਾਹ ਨਹੀਂ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਮੂਸਾ :

ਰੱਬ-ਇ-ਆਰਨੀ ਮੂਸਾ ਬੋਲੇ,
ਤਦ ਕੋਹਤੂਰ ਜਲਾਇਓ ਈ।
ਲਨਤਰਾਨੀ ਝਿੜਕਾਂ ਵਾਲਾ,
ਆਪੇ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਓ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਅਹਿਮਦ :

ਅਹਿਦ ਅਹਿਮਦ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਾ ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ,
ਇਕ ਰੱਤੀ ਭੇਤ ਮਰੋੜੀ ਦਾ।
ਇਕ ਰਾਂਝਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜੀਦਾ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸਾਬਰ :

ਸਾਬਰ ਨੇ ਜਦ ਨੇਹੁੰ ਲਗਾਇਆ,
ਦੇਖ ਪੀਆ ਨੇ ਕੀ ਦਿਖਲਾਇਆ,
ਰਗ ਰਗ ਅੰਦਰ ਕਿਰਮ ਚਲਾਇਆ,
ਜ਼ੋਰਾ ਵਰ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁਹਾਲ।
ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਜ਼ਕਰੀਆ :

ਜ਼ਕਰੀਆ ਨੇ ਜਦ ਪਾਇਆ ਕਹਾਰਾ,
ਜਿਸ ਦਮ ਵੱਜਿਆ ਇਸ਼ਕ ਨੱਕਾਰਾ,
ਧਰਿਆ ਸਿਰ ਤੇ ਤਿੱਖਾ ਆਰਾ,
ਕੀਤਾ ਐਡ ਜ਼ਵਾਲ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਇਬਰਾਹੀਮ :

ਇਬਰਾਹੀਮ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਪਾਇਓ

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਯੂਨਸ :

ਯੂਨਸ ਮੱਛੀ ਤੋਂ ਨਿਗਲਾਇਓ

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਜਿਬਰਾਈਲ :

ਭੁੱਲਾ ਜਿਬਰਾਈਲ ਝਲਾਇਓ

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ :

ਏਸ ਜੋਗੀ ਦੇ ਸੁਣੋ ਅਖਾੜੇ,
ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ ਨਬੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ,
ਮਾਰਿਓ ਸੂ ਵਿਚ ਜਦਾਲ,
ਪਾਣੀ ਬਿਨ ਤਰਸਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ,
ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਰਸੂਲ :

ਅਬਦਾ ਰਸੂਲ ਕਹਾਇਆ,
ਵਿਚ ਮਿਅਰਾਜ ਬੁੱਰਾਕ ਮੰਗਾਇਆ,
ਜਿਬਰਾਈਲ ਪਕੜ ਲੈ ਆਇਆ,
ਹੂਰਾਂ ਮੰਗਲ ਗਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ,
ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ :

ਕਹੂੰ ਗ਼ਾਫ਼ਲ ਕਹੂੰ ਨਮਾਜ਼ੀ ਹੋ,
ਕਹੂੰ ਮੰਬਰ ਤੇ ਬਹਿ ਕਾਜ਼ੀ ਹੋ,
ਕਹੂੰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਹੋ,
ਕਹੂੰ ਆਪਣਾ ਪੰਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।
ਤੈਂ ਆਪ ਸਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਹੈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਯਹੀਯਾ :

ਜਦੋਂ ਯਹੀਯੇ ਨੇ ਪਾਈ ਝਾਤੀ,
ਰਮਜ਼ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਲਾਈ ਕਾਤੀ,
ਜਲਵਾ ਦਿੱਤਾ ਆਪਣਾ ਜ਼ਾਤੀ,
ਤਨ ਖੰਜਰ ਕੀਤਾ ਲਾਲ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਮਨਸੂਰ :

ਆਪ ਇਸ਼ਾਰਾ ਅੱਖ ਦਾ ਕੀਤਾ,
ਤਾਂ ਮਧੁਵਾ ਮਨਸੂਰ ਨੇ ਪੀਤਾ,
ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲੀਤਾ,

ਹੋਇਆ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਲ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਮਨਸੂਰ ਤੁਸਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਏ,
ਤੁਸਾਂ ਸੂਲੀ ਪਕੜ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਏ,
ਮੇਰਾ ਭਾਈ ਬਾਬਲ ਜਾਇਆ ਏ,
ਦਿਉ ਖ਼ੂਨ ਬਹਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਦਾ।
ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਲੁਕਾਈ ਦਾ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਰਾਮਦਾਸ/ਫਤਹ ਮੁਹੰਮਦ :

ਕਿਤੇ ਰਾਮਦਾਸ ਕਿਤੇ ਫ਼ਤਹ ਮੁਹੰਮਦ
ਇਹੋ ਕਦੀਮੀ ਸ਼ੋਰ।
ਮਿਟ ਗਿਆ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ
ਨਿਕਲ ਪਿਆ ਕੋਈ ਹੋਰ।
ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਚੋਰ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸਿਕੰਦਰ :

ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿਕੰਦਰ!
ਮੌਤ ਨਾ ਛੱਡੇ ਪੀਰ ਪੈਗ਼ੰਬਰ,
ਸੱਭੇ ਛੱਡ ਛੱਡ ਗਏ ਅਡੰਬਰ,
ਕੋਈ ਏਥੇ ਪਾਇਦਾਰ ਨਹੀਂ।
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਦੈਂਹਸਰ (ਰਾਵਣ) :

ਦੈਂਹਸਰ ਲੁਟਿਆ ਹੁਣ ਲਛਮਣ ਬਾਕੀ,
ਤਬ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਬਜਾਏ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ :

ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਨੂੰ ਪੀਰ ਮਨਾਵੇ,
ਹੀਰੇ ਹੀਰੇ ਕਰ ਕੁਰਲਾਵੇ,
ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਵੇ,
ਉਹ ਪੀਲਾ ਜ਼ਰਦ ਮਲਾਹੀ।
ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਚਿਰ ਲਾਇਆ ਮਾਹੀ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸ਼ਮਸਤਬ੍ਰੇਜ਼ :

ਕੁੰਨ ਬਾਜ਼ਯਾਨੀ ਸ਼ਮਸ ਬੋਲੇ,
ਉਲਟਾ ਕਰ ਲਟਕਾਇਓ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸਾਬਰ :

ਤਨ ਸਾਬਰ ਦੇ ਕੀੜੇ ਪਾਏ,
ਜੋ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋ ਪਾਇਆ ਈ

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸ਼ਾਮ :

ਦਰ ਦਰ ਲੱਘੀ ਧੁੰਮਾ ਘੱਤਣ,
ਔਖੀ ਘਾਟ ਪੁਚਾਏ ਪੱਤਣ,
ਸ਼ਾਮੇ ਵਾਸਤੇ।

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਮੋਹਨ :

ਪੋਹ ਹੁਣ ਪੁਛੂੰ ਜਾ ਕੇ, ਤੁਮ ਨਿਆਰੇ ਰਹੋ ਕਿਉਂ ਮੀਤ।
ਕਿਸ ਮੋਹਨ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਜੋ ਪੱਥਰ ਕੀਨੋ ਚੀਤ।

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਸ਼ਾਮ ਪੀਆ :

ਕੌਣ ਕਰੇ ਮੋਹੇ ਸੇ ਦਿਲ ਜੋਈ।
ਸ਼ਾਮ ਪੀਆ ਮੈਂ ਦੇਤੀ ਹੂੰ ਧਰੋਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਕਾਹਨ :

ਬੰਸੀ ਕਾਹਨ ਅਚਰਜ ਬਜਾਈ

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਰਲਾਈ,
ਜਦ ਦੀ ਮੁਰਲੀ ਕਾਹਨ ਬਜਾਈ,
ਬਾਵਰੀ ਹੋ ਤੁਸਾਂ ਵੱਲ ਧਾਈ,
ਖੋਜੀਆਂ ਕਿਤ ਵਲ ਦਸਤ ਬਰਾਤਾਂ।
ਮੁਰਲੀ ਬਾਜ ਉਠੀ ਘਣਘਾਤਾਂ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਰਾਂਝਾ :

ਆਪ ਛਿੜ ਜਾਂਦਾ ਨਾਲ ਮੱਝੀਂ ਦੇ,
ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੇਲਿਓਂ ਮੋੜੀਦਾ।

ਇਕ ਰਾਂਝਾ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜੀਦਾ।
ਰਾਂਝੇ ਜਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ,
ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰ ਕਰ ਮੋੜੀਦਾ,
ਇਕ ਰਾਂਝਾ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜੀਦਾ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਮੱਝੀਂ ਆਈਆਂ, ਰਾਂਝਾ ਯਾਰ ਨਾ ਆਇਆ,
ਫੂਕ ਬਿਰਹੋਂ ਡੋਲਾਇਆ ਈ,
ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਜਾਨੀ ਪਿਆਰਿਆ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਆਓ ਸਈਆਂ ਰਲ ਦਿਉ ਨੀ ਵਧਾਈ।
ਮੈਂ ਵਰ ਪਾਇਆ ਰਾਂਝਾ ਮਾਹੀ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਰਾਂਝੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗਾਲੀਆਂ ਦੇਵਾਂ,
ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਾਂ ਦੁਆਈਂ।
ਮੈਂ ਤੇ ਰਾਂਝੇ ਇਕੋ,
ਕੋਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਈਂ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਹੀਰ :

ਹੀਰ ਵੰਝਾਏ ਸੱਭੇ ਘਰ ਦੇ,
ਇਸ ਦੀ ਖਿੱਚੀ ਮਾਹੀ ਡੋਰ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਰਮਜ਼ ਸਜਨ ਦੀ ਹੋਰ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਚੂਚਕ :

ਚੂਚਕ ਕਾਜ਼ੀ ਸਦ ਬਹਾਇਆ

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸਹਿਤੀ :

ੳ) ਇਹ ਗੱਲ ਸਹਿਤੀ ਨਣਦ ਪਛਾਤੀ
ਅ) ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸਹਿਤੀ ਫੰਧ ਮਚਾਇਆ

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਲੈਲਾ ਮਜਨੂੰ :

ਮਜਨੂੰ ਲਾਲ ਦੀਵਾਨੇ ਵਾਂਙੂ
ਅੱਬ ਲੈਲਾ ਹੋ ਰਹੀਏ।
ਪੀਆ ਪੀਆ ਕਰਤੇ ਹਮ ਪੀਆ ਹੋਏ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਂਵਾਲ :

ਏਸ ਜੋਗੀ ਦੀ ਸੁਣੋ ਕਹਾਣੀ,
ਸੋਹਣੀ ਡੁੱਬੀ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ,
ਫਿਰ ਰਲਿਆ ਮਹੀਂਵਾਲ, ਸਾਰਾ ਤਖ਼ਤ ਲੁਟਾ ਕੇ।
ਮੈਂ ਵੈਸਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਕੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਗੋਪੀਆਂ-ਕਾਹਨ :

ਗੋਪੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀ ਚੱਜ ਕਮਾਇਆ,
ਮਖਣ ਕਾਨ੍ਹ ਤੋਂ ਲੁਟਵਾਇਆ,
ਰਾਜੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਮੰਗਾਇਆ,
ਬੋਦੀਓਂ ਪਕੜ ਪਛਾੜਿਆ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਮਿਰਜ਼ਾ-ਸਾਹਿਬਾਂ :

ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹੁਣ ਆਏ,
ਸਿਰ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵਾਰਿਆ ਈ।
ਰਹੁ ਰਹੁ ਵੇ ਇਸ਼ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਰੋਡਾ-ਜਲਾਲੀ :

ਰੋਡੇ ਪਿੱਛੇ ਗੱਲ ਗਵਾਈ,
ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕਰ ਮਾਰਿਆ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਯੂਸਫ਼ ਜ਼ੁਲੈਖਾ :

ਕਿੱਥੇ ਯੂਸਫ ਮਾਹਿ ਕਨਿਆਨੀ,
ਲਈ ਜ਼ੁਲੈਖਾ ਫ਼ੇਰ ਜਵਾਨੀ,
ਕੀਤੀ ਮੌਤ ਨੇ ਓੜਕ ਫ਼ਾਨੀ,
ਫੇਰ ਉਹ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਹੀਂ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਏਸ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਵੇਖੋ ਕਾਰੇ,
ਯੂਸਫ਼ ਖੂਹ ਪੁਆਇਓ ਈ।
ਵਾਂਗ ਜ਼ੁਲੈਖਾ ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਦੇ,
ਘੁੰਗਟ ਖੋਲ੍ਹ ਰੁਲਾਇਓ ਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸੰਮੀ ਢੋਲਾ :

ਪਈ ਵਾਂਙ ਸੱਮੀਂ ਮੈਂ ਕੂਕਦੀ,

ਕਰ ਢੋਲਾ ਢੋਲਾ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂੰ :

ਸੱਸੀ ਦਾ ਦਿਲ ਲੁੱਟਣ ਕਾਰਨ,
ਹੋਤ ਪੁੰਨੂੰ ਬਣ ਆਇਆ ਹੈ।
ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਰੂਪ-ਪੱਖ

ੳ) ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਲਾਮ ਦੀ ਬੋਲੀ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜਾਂ ਬਹੁਤਾ ਕਲਾਮ ਭਾਵੇਂ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਅਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੇ ਹਿੰਦਵੀ ਦਾ ਰਲਾ ਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਅਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਣ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸੂਫ਼ੀ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਆਰੰਭਿਕ ਤਾਲੀਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਿੰਦਵੀ ਰੰਗ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂਮਾਹੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਈ ਵਾਕੰਸ਼ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਕਈ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਧੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, 'ਨਹਨ-ਅਕਰਬ', 'ਹਮਾਊਸਤ', 'ਸੁਮਵਜ਼ ਅੱਲਾਹ', 'ਅਲਸ ਬਿਰ ਬੇਕੁਮ', 'ਕਾਲੂ ਬਲਾ' 'ਕਨਜ਼ ਕਦੂਰੀ', 'ਲੌਲਾਕ ਲਮਾ ਖ਼ਲਕਤ ਅਲ ਅਫ਼ਲਾਕ' ਆਦਿ—

ਨਹਨਅਕਰਬ : <u>ਨਹਨ ਅਕਰਬ</u> ਜ਼ਾਤ ਪਛਾਤੀ

ਹਮਾਊਸਤ : ਇਸ <u>ਹਮਾਊਸਤ</u> ਨੇ ਅਕਲ ਵੰਞਾਇਆ।

ਸੁਮਵ੍ਰਜ਼ ਅਲ ਅੱਲਾਹ : <u>ਸੁਮ ਵ੍ਰਜ਼ ਅਲ ਅੱਲਾਹ</u> ਅੱਜ ਦੱਸਨਾਂ ਏਂ ਓ ਯਾਰ।

ਅਲਸਤੋ ਬਿਰੱਬਿਕੁਮ : <u>ਅਲਸਤੋ ਬਿਰੱਬਿਕੁਮ</u> ਜਾਂ ਜਲ ਹੋਇਆ।

ਕਾਲੂ ਬਲਾ : <u>ਕਾਲੂ ਬਲਾ</u> ਗਲ ਡਾਲੀ ਓ ਯਾਰ।

ਕਨਜ਼ ਕਦੂਰੀ : <u>ਕਨਜ਼ ਕਦੂਰੀ</u> ਮਨਤਕ ਮਅਨੇ ਸਾਰਾ ਇਲਮ ਗਵਾਤਾ ਹੈ।

ਲੌਲਾਕ ਲਮਾ ਖ਼ਲਕਤ ਅਲ ਅਫ਼ਲਾਕ :

<u>ਲੌਲਾਕ ਲਮਾ ਖ਼ਲਕਤ ਅਲ ਅਫ਼ਲਾਕ</u>, ਆਪੇ ਧੁੰਮ ਮਚੇਂਦੇ ਹੋ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਹੇਠਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

ਸਾਇਤ : ਵਿਚੋਂ ਜਾਇ ਹਿਜਰ ਦੀ ਸਾਇਤ

ਮਰਗ : ਸਾਡੀ ਮਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ

ਅਜ਼ਾਬ : ਮੈਂ ਛੁਟਦੀ ਏਸ ਅਜ਼ਾਬ ਤੋਂ

ਵਸਲ : ਰੰਗਣ ਚੜ੍ਹੀ ਸ਼ਾਹ ਵਸਲ ਦੀ

ਜ਼ੁਹਦ : ਜ਼ੁਹਦ ਕਮਾਈ ਚੰਗੀ ਕਰੀਏ।

ਸੱਤਾਰ : ਕੀਤਾ ਕਰਮ ਸੱਤਾਰ

ਸਿਤਮ : ਸਿਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈਂ ਜਾਨ ਆਪਣੀ 'ਤੇ

ਜ਼ੌਕ : ਜ਼ੌਕ ਦਿੱਤੇ ਜ਼ਾਤ ਆਪਣੀ ਦਾ

ਅਨਲਹੱਕ : ਤਾਣੀ ਗੰਢਨੀ ਹਾਂ ਅਨਲਹੱਕ ਵਾਲੀ

ਸ਼ਬੋਰੋਜ਼ : ਸ਼ੁਕਰ ਕਰੋ ਸ਼ਬੋਰੋਜ਼ ਰਹਿਣਾ
ਸਜਦਾ : ਸਜਦਾ ਕਰਦੀ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਨੀ ਹਾਂ
ਫ਼ਹਿਮ : ਫ਼ਹਿਮ ਨਾ ਹੋਰ ਖ਼ਿਆਲ ਮੈਨੂੰ
ਤਨਹਾ : ਇਕ ਇਕੱਲੀ ਤਨਹਾ ਚੱਲਸੇਂ
ਤੋਸ਼ਾ : ਲੈ ਲੈ ਤੋਸ਼ਾ ਏਥੋਂ ਘੱਲਸੇਂ
ਮਾਹਿਕਨਿਆਨੀ : ਕਿੱਥੇ ਯੂਸਫ਼ ਮਾਹਿ ਕਨਿਆਨੀ
ਕਾਦਰ : ਉਹ ਭੀ ਕਾਦਰ ਆਪ ਸੰਭਾਲਾ
ਬਾਦਿ-ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ : ਬਾਦਿ ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ ਕੀਤਾ ਬੁਰ ਹਾਲਾ

ਲਸ਼ਕਰ, ਖ਼ੁਮਾਰ, ਪਲੰਗ, ਕੁੰਨ ਬਾਜ਼ਯਾਨੀ, ਰੱਬੇਅਪਰਨੀ, ਲਨਤਰਾਨੀ, ਫ਼ਾਨੀ, ਕੁਨ ਫ਼ਅਕੂਨੋ, ਹਾਫ਼ਿਜ਼, ਹਿਫ਼ਜ਼, ਨਿਆਮਤ, ਕੁਫ਼ਰ, ਬਾਬ, ਦੋਜ਼ਖ ਗੋਰ, ਮਹਿਰਾਬ, ਮੁਰਸ਼ਦ, ਆਬਿਦ ਲਹਵੋ ਲਅਬ, ਆਰਫ਼, ਰਮਜ਼, ਸੁਖ਼ਨ, ਉਲਫ਼ਤ, ਅਲਫ਼ੀ, ਆਲਮ, ਆਤਸ਼, ਇਸਤਗ਼ਫ਼ਾਰ ਇਰਾਕੀ, ਸਿਹਰ, ਹਾਦੀ, ਹਿਜਾਬ, ਹਸ਼ਰ, ਹੈਰਤ, ਕਿਰਦਾਰ, ਕਾਸਿਦ, ਗ਼ੁਫ਼ਾਰ, ਤਕੱਬਰ, ਤਕਸੀਰ, ਤੌਫ਼ੀਕ, ਨਫ਼ਸਾਨੀ, ਜ਼ਾਹਿਰ, ਬਾਤਨ, ਮਤਰਬ, ਮੁਤਲਿਕ, ਕਸਬੇ ਫ਼ੁਕਰ, ਗੰਜੇ ਅਖ਼ਫ਼ੀ, ਅਮਰ ਮਅਰੂਫ਼, ਗ਼ੈਰ ਸ਼ਰਅ, ਰੋਜ਼ੇ, ਅਜ਼ਲ ਲੋਹ ਕਲਮ, ਨੰਗ ਨਾਮੂਸ, ਲਾਮਕਾਨੀ, ਸ਼ੌਕੇ ਸ਼ਰਾਬ, ਬੇਚੂਨੀ, ਚੂਨ, ਦਸਤ, ਨੂਰੇ ਰਬੀ, ਕੌਲ-ਕਰਾਰ, ਹਿਜਰ-ਵਸਲ, ਮਲਕੁਲਮੌਤ, ਮਹਿਬੂਬੇ ਰੱਬਾਨੀ, ਰਸਾਈ, ਖ਼ੌਫ਼, ਪੈਵਸਤ ਬਗੋ, ਆਸ਼ਨਾਈ, ਕਸਬ, ਰਕੀਬ, ਕਿਤਾਬ-ਮਜੀਦ, ਪਾਕ ਜਮਾਲ, ਲਹਿਮਕ ਲਹਿਮਾ, ਫ਼ਤਵਾ, ਆਹਦ, ਅਹਿਮਦ, ਦਰਮੁਆਨੀ ਮਜ਼ਮੁਲ, ਬੈਜ਼ਾ, ਮੂਤੂ ਕਿਬਲਾ ਅੰਤਾ ਮੂਤੂ, ਸ਼ਾਦੀ, ਵਹਿਦਿਤ, ਫ਼ਾਨੀ, ਜ਼ਿਕਾਤ, ਖ਼ੇਸ਼ ਕਬੀਲਾ, ਹਸ਼ਰ, ਖ਼ਾਕੀ, ਖ਼ਾਕ, ਆਹੂ, ਹਾਬੀਲ ਕਾਬੀਲ, ਖ਼ਸਮ, ਮਜ਼ਹਰ, ਜ਼ਿਬਾਹ, ਮਰਾਤਬ, ਗ਼ਫ਼ਲਤ, ਉਜ਼ਰ, ਅਦਲ, ਫ਼ਜ਼ਲ, ਤੇਗ਼, ਲਹਦ, ਲਾਜ਼ਮ, ਮਜ਼ਕੂਰ, ਫ਼ੁਨਫ਼ਖਤੋਫ਼ੀਏ, ਹੁਵਾਮਾਕੁਮ, ਲੈਸਾਫ਼ੀ ਜੰਨਤੀ, ਅਸ਼ਰਫ਼, ਆਤਸ਼ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਲਾਮ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਵਿਚੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਦਵੀ :

ਬੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤੀਕ ਵੀ ਹਿੰਦਵੀ ਜਾਂ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਭਿਵਿਅੰਜਨਾ ਦਾ ਆਦਰਯੋਗ ਮਾਧਿਅਮ ਮੰਨ ਕੇ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਦਾ ਚੋਖਾ ਗਿਆਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਾਵਾ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ[1] ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਦੋਹੜਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਹਲੀ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਵਖਰਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਹੈ, ਦੋਹੜੇ ਸਜਦੇ ਵੀ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਿੰਦਵੀ ਰੰਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਨਮੂਨੇ ਪੇਸ਼ ਹਨ—

1. ਅਬ ਲਗਨ ਲਗੀ ਕਿਹ ਕਰੀਏ।
   ਨਾ ਜੀ ਸਕੀਏ ਤੇ ਨਾ ਮਰੀਏ।

---

[1] ਬਾਵਾ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਹੰਸ ਚੋਗ, ਪੰਨਾ 284, ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ ਲੁਧਿਆਣਾ

ਤੁਮ ਸੁਣੋ ਹਮਾਰੀ ਬੈਨਾ,
ਮੋਹਿ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਨਹੀਂ ਚੈਨਾ,
ਹੁਣ ਪ੍ਰੀ ਬਿਨ ਪਲਕ ਨਾ ਸਰੀਏ।
ਅਬ ਲਗਨ ਲਗੀ ਕਿਹ ਕਰੀਏ।

2. ਐਸੀ ਮਨ ਮੇਂ ਆਇਉ ਰੇ,
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਭ ਵੰਜਾਇਉ ਰੇ,
ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੋ ਆਗ ਲਗਾਊਂ,
ਤਨ ਪਰ ਢਾਂਡ ਅਚਾਇਉ ਰੀ।
ਸੁਣ ਕੇ ਗਿਆਨ ਕੀਆ ਐਸੀਆਂ ਬਾਤਾਂ,
ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਭੀ ਅਨਘਾਤਾਂ

3. ਪੀਆ ਪੀਆ ਕਰਤੇ ਹਮੀਂ ਪੀਆ ਹੂਏ,
ਅਬ ਪੀਆ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹੀਏ!
ਹਿਜਰ ਵਸਲ ਹਮ ਦੋਨੋਂ ਛੋੜੇ,
ਅਬ ਕਿਸੇ ਕੇ ਹੋ ਰਹੀਏ!

ਬਾਰ੍ਹਾਂਮਾਹੇ ਦੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਦੋਹਰੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹਿੰਦਵੀ ਹੈ :

1. ਅੱਸੂ ਲਿਖੂੰ ਸੰਦੇਸਵਾ ਵਾਚੇ ਮੋਰਾ ਪੀ।
ਮਗਨ ਕੀਆ ਤੁਮ ਕਾਹੇ ਕੋ ਕਲਮਲ ਆਇਆ ਜੀ।
2 ਕਹੋ ਕਤਕ ਕੈਸੀ ਜੋ ਬਨਿਓ ਕਠਨ ਸੋ ਭਾਗ।
ਸੀਸ ਕਪਰ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮਾਂਗੋ ਭੀਖ ਸੰਜੋਗ।
3. ਫੱਗਣ ਫੂਲੇ ਖੇਤ ਜਿਉਂ, ਬਣ ਤਣ ਫੂਲ ਸਿੰਗਾਰ।
ਹਰ ਡਾਲੀ ਫੁੱਲ ਪਤੀਆਂ, ਗਲ ਫੂਲਣ ਕੇ ਹਾਰ।
4. ਜੇਠ ਜੇਹੀ ਮੋਹਿ ਅਗਨ ਹੈ ਜਬ ਕੇ ਬਿਛੜੇ ਮੀਤ।
ਸੁਣ ਸੁਣ ਘੁਣ ਘੁਣ ਝੁਰ ਮਰੋਂ ਜੋ ਤੁਮਰੀ ਯੇਹ ਪਰੀਤ।

ਹਿੰਦੂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਹਿੰਦਵੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ :

1. ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਾਹ ਮੈਂ ਤਬ ਬਰਮਾਈ,
ਜਬ ਕੀ ਬਾਂਸਰੀ ਕਾਨ੍ਹ ਬਜਾਈ।
2. ਘਰ ਮੇਂ ਗੰਗਾ ਆਈ ਸੰਤੋ,
ਘਰ ਮੇਂ ਗੰਗਾ ਆਈ।
ਆਪੇ ਮੁਰਲੀ ਆਪ ਘਨਈਆ ਆਪੇ ਜਾਦੂਰਾਈ,
ਆਪ ਗੋਬਰੀਆ ਆਪ ਗੜਰੀਆ ਆਪੇ ਦੇਤ ਦਿਖਾਈ।
ਅਨਹਦ ਦੁਆਰ ਕਾ ਆਇਆ ਗੁਰੀਆ ਕੰਙਣ ਦਸਤ ਚੜ੍ਹਾਈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ

ਅਗਦੋਂ, ਅਣਘਾਤਾਂ, ਸਤ੍ਰਾਣਾ, ਸਿਆਂਤਾ, ਹਲਕਾਰਾ, ਹੁੱਟੀ, ਕਲਵੱਤ, ਕੰਜਾਂ, ਕਪਾਹੀ, ਕਾਹਣਾ, ਗੋਇਲ, ਚਾਕ, ਚਾਵੜ, ਦੀਵਾਲ, ਧਰੋਈ, ਬਿਆਣਾ, ਬਿਰਲਾਈ, ਬੇਰੇ, ਰਵਿਆ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਹਾਲੀ ਵੀ ਝੰਗ ਆਦਿ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਅਖਾਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਆਦਿ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਥਰਾ ਪਈਆ, ਕੁਦਮ ਕਰੇਂਦੀ, ਚੋਂਚ ਰਚਾਈ, ਜੱਕੋ ਤੱਕੋ ਕਰਨੇ, ਡਹਿਲ ਖਲੋਂਦੇ, ਤਰਾਹੀ ਦਿਉ, ਧਾੜ ਧਾੜ ਕਰਨਾ, ਰਾਵਲ ਰੌਲਾ ਕਰਨਾ ਇਤਿਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਸੁੱਤੇ ਸ਼ੇਰ ਉਲੰਘਣੇ', 'ਸਾਡੀ ਮਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ', 'ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਕੇ ਸੌਣਾ', 'ਫੱਟਾਂ ਤੇ ਲੂਣ ਛਿੜਕਣਾ', 'ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋ ਤਨ ਜਾਣੇ', 'ਬਾਗ਼ ਦੀ ਮੂਲੀ ਹੋਣਾ', 'ਅਬ ਪਛਤਾਏ ਕਿਆ ਹੋਤ ਜਬ ਚਿੜੀਆ ਚੁਗ ਲਿਆ ਖੇਤ', 'ਘਾ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਖਲੋਤਾ ਨਹੀਂ ਲੁਕਦਾ', 'ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਮਰਨ ਗਵਾਰਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ', 'ਖਾਵੇ ਖ਼ੈਰਾ ਤੇ ਫਾਟੀਏ ਜੁੰਮਾਂ' ਆਦਿ ਕੁਝ ਕੁ ਹੋਰ ਅਖਾਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਆਦਿ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਾਨੂੰ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਅਖਾਣ-ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ :

ਸੁਤੇ ਸ਼ੇਰ ਉਲੰਘਣੇ :

ਘੜੀ ਤਾਂਘ ਤੁਸਾਡੀਆਂ ਤਾਂਘਾਂ, ਰਾਤੀਂ ਸੁਤੜੇ ਸ਼ੇਰ ਉਲਾਂਘਾਂ।

—ਅਠਵਾਰਾ

ਸਾਡੀ ਮਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ :

ਕੰਢੇ ਵੇਖੇ ਖਲਾ ਤਮਾਸ਼ਾ, ਸਾਡੀ ਮਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ।

—ਅਠਵਾਰਾ

ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਕੇ ਸੌਣਾ :

ਬਾਂਹ ਸਰਹਾਣੇ ਦੇ ਕਦੀ ਅਸੀਂ ਮੂਲ ਨਾ ਸਉਂਦੇ।

—ਗੰਢਾਂ

ਫੱਟਾਂ ਤੇ ਲੂਣ ਛਿੜਕਣਾ :

ਫੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਲੂਣ ਹੈ ਫੱਟ ਸਿੰਮਦੇ ਲਾਉਂਦੇ।

—ਗੰਢਾਂ

ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋ ਤਨ ਜਾਣੇ :

ਜਿਸ ਲਾਗੀ ਤਿਸ ਪੀੜ ਹੈ ਜੱਗ ਜਾਣੇ ਹਾਸਾ।

—ਗੰਢਾਂ

ਬਾਗ਼ ਦੀ ਮੂਲੀ ਹੋਣਾ :

ਅਪਣਾ ਰਹਿਣਾ ਕੀ ਕਰਾਂ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਮੂਲੀ।

—ਗੰਢਾਂ

ਅਬ ਪਛਤਾਏ ਕਿਆ ਹੋਤ ਜਬ ਚਿੜੀਆਂ ਚੁਗ ਲਿਆ ਖੇਤ :

ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਅੱਛੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਗਏ,
ਜਬ ਹਰ ਸੇ ਕੀਆ ਨਾ ਹੇਤ।

ਅਬ ਪਛਤਾਵਾ ਕਿਆ ਕਰੇ,
ਜਬ ਚਿੜੀਆਂ ਚੁਗ ਗਈਂ ਖੇਤ।

—ਦੋਹੜਾ

ਘਾਹ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਖਲੋਤਾ ਨਹੀਂ ਲੁਕਦਾ :
ਤਦੋਂ ਵੇਖ ਖਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਕੌਣ ਜਾਗੇ,
ਨਹੀਂ ਘਾਸ ਮੇਂ ਛੁਪੇ ਹਾਥੀ ਖਲੋਇਆ।

—ਸੀਹਰਫ਼ੀਆਂ

ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਮਰਨ ਗਵਾਰਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ :
ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਗਵਾਰਾਂ ਹਾਸਾ, ਮਗਰੋਂ ਹੱਸ ਹੱਸ ਤਾੜੀ ਮਾਰੀ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਖਾਵੇ ਖੈਰਾ ਤੇ ਫਾਟੀਏ ਜੁੰਮਾ :
ਖਾਏ ਖੈਰਾ ਤੇ ਫਾਟੀਏ ਜੁੰਮਾ,
ਉਲਟੀ ਦਸਤਕ ਲਾਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਕਈ ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਦਭਵੀਕਰਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਅਜ਼ੀ, ਜ਼ੁਹਦੀ, ਭਾਰ ਬਰਦਾਰ, ਵਿਰਸਾਦਾਰ, ਰਿਜ਼ਕ ਵਿਹੂਣੀ, ਦਿਲੜੀ-ਜੋਈ ਆਦਿ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ ਜੋ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਅਜ਼, ਜ਼ਾਹਿਦ, ਬਾਰ-ਬਰਦਾਰ ਵਾਰਸ, ਬੇਰਿਜ਼ਕ, ਦਿਲਜੋਈ ਦਾ ਤਦਭਵ ਰੂਪ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਯੂਰਪੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਿਰੰਗੀ ਜਾਂ ਫ਼ਰੰਗੀ ਆਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ 'ਟੋਪੀ ਪੋਸ਼ ਫ਼ਰੰਗੀ' ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਦੁਹਰਾਉ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਜੇਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੇਹੜੇ ਨਾਦ-ਚਿੱਤਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ 'ਥਈਆ ਥਈਆ', 'ਘੰਮੀ ਘੰਮ' ਆਦਿ।

ਪੰਜਾਬੀ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਪਰਚਲਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਕਈ ਸਮਾਸ ਜਿਵੇਂ 'ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ', 'ਪਾਣੀ ਹਾਰ', 'ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ', 'ਤਿਲਕਣ ਬਾਜ਼ੀ' ਆਦਿ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ ਹਨ—
ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ :
ਕਦੀ ਸਿਰੋਂ ਨਾ ਮੁਕਦੀ ਇਹ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ।

—ਗੰਢਾਂ

ਪਾਣੀਹਾਰ :
ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੀ ਪਾਣੀਹਾਰ ਹਾਂ ਏਥੇ ਕੇਤੀਆਂ ਰੋਈਆਂ।

—ਗੰਢਾਂ

ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ :
ਸੂਝ ਪੜੀ ਤਬ ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਤਿਲਕਣ ਬਾਜ਼ੀ :

ਏਥੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਏ
ਇਹ ਤਿਲਕਣ ਬਾਜ਼ੀ ਵਿਹੜਾ ਏ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਉਪਰੋਕਤ ਵੇਰਵੇ ਤੇ ਅੰਗ ਨਿਖੇੜ ਤੋਂ ਭਲੀ-ਭਾਂਤੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਆਭਾ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂਜਿਆ, ਤਰਾਸ਼ਿਆ, ਸੁਆਰਿਆ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰਿਆ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਜੌਹਰੀ ਕੀਮਤੀ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੁਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਅਰਬ ਈਰਾਨ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦਵੀ ਦੇ ਨਗੀਨੇ ਜੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਲਈ 'ਕਾਨੂੰਨੇ ਇਸ਼ਕ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸੂਫ਼ੀ ਤੇ ਵਹਦਤ ਦੇ ਨਗ਼ਮੇ ਗਾਏ ਹਨ। ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬੜੇ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੂਹ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਮੰਨਦਿਆਂ, ਹਜ਼ਰਤ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, 'ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਮਮਦੂਹ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਪਿਆਰੀ ਬੋਲੀ ਮੇਂ ਮਾਅਰਫ਼ਤ ਔਰ ਤੌਹੀਦ ਕੇ ਮੋਤੀਓਂ ਕੋ ਪਰੋ ਦੀਆ ਹੈ। ਔਰ ਆਸ਼ਿਕਾਨਾ ਹਾਲ ਕਾ ਕਲਾਮ ਪੁਰ-ਤਾਸੀਰ ਹੈ। ਤਾਲਿਬਾਨੇ ਹੱਕ ਔਰ ਆਸ਼ਿਕਾਨੇ ਜ਼ਾਤੇ ਮੁਤਲਿਕ ਪਰ ਏਕ ਕੈਫ਼ੀਅਤ ਪੈਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੀ ਇਬਾਰਤ ਸੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤੀ। ਸ਼ੌਕ ਔਰ ਇਸ਼ਤਿਆਕੇ ਮਹਿਬੂਬੇ ਹਕੀਕੀ ਕੋ ਬੜ੍ਹਾਤਾ ਹੈ। ਇਸ਼ਕ ਕੀ ਅਗ ਕੋ ਭੜਕਾਤਾ ਹੈ। ਤਨ ਬਦਨ ਮੇਂ ਆਗ ਲਗਾਤਾ ਹੈ। ਪਸ ਵੁਹ ਉਨ ਕੀ ਰੂਹ ਕੀ ਗ਼ਿਜ਼ਾ ਹੈ ਔਰ ਵੁਹ ਉਸ ਕੇ ਅਹਿਲ ਨਹੀਂ।[1]

حضرت شاہ صاحب ممدوح نے پنجاب کی پیاری بولی میں معرفت اور توحید کے
موتیوں کو پرو دیا ہے۔ اور عاشقانہ حال کا کلام پُر تاثیر ہے۔
طالبانِ حق اور عاشقانِ ذاتِ مطلق پر ایک کیفیت پیدا کرتا ہے۔ جو کسی
عبارت سے بیان نہیں ہو سکتی۔ شوق اور اشتیاقِ محبوبِ حقیقی کو
بڑھاتا ہے۔ عشق کی آگ کو بھڑکاتا ہے۔ تن من میں آگ لگاتا ہے۔ پس
وہ اُن کی رُوح کی غذا ہے۔ اور وہ اس کے اہل نہیں۔
قانونِ عشق حصہ اوّل (شرح کافیہائے حضرت بلھے شاہ صاحب قصوری
شطاری) اللہ والے کی قومی دوکان لاہور۔

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਚੇਤੰਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲੋਕ-ਪੱਧਰ ਦੀ ਰੱਖੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਫਿੱਕਾਅ ਦੀ ਅਰਬੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੰਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਸੁਚੱਜਾ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਮੌਲਿਕ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਬੜਾ ਨੁਮਾਇਆਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਏਸੇ ਲਈ ਇਕ ਥਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਲਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, 'ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਗੱਜਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਅਨਤ ਚੁਪ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਗਾਰੇ ਵੱਜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਬਿਗਲ ਗੂੰਜ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਛੈਣੇ ਛਣਕਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਮੁੱਲਾਂ ਗਾ ਉਠਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਚ ਨਚਦੀ ਕੁੜੀ ਬੇਖ਼ੁਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਗ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਵੀ ਹੈ, ਇਕ ਮੁਰੀਦ ਤੇ ਇਕ ਸੱਚਾ ਤਿਆਗੀ ਫ਼ਕੀਰ।'[1]

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੀਕ ਪੰਜਾਬੀ-ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਖਿਉਂ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਅ) ਅਲੰਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ

ਕਈ ਵੇਰ ਮਨੁੱਖੀ ਕਲਪਨਾ ਅਜੇਹੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਲੀ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇ। ਉਸ ਉਚਾਈ ਨੂੰ ਰੂਪਕਾਂ, ਉਪਮਾਨਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਬਿੰਬਾਂ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਮੂਰਤੀਮਾਨ[2] ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਮਾਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਤੋਂ ਉਚੇਰੀ ਸਤਹਿ ਦਾ

---

[1]Bullah Shah awakens the eternal silence by his tremendous voice. As he begins, the drums heat, the bugles blow, the cymbals clash, the muezzin joins him and the dancing girl forgets herself. All grow one as Bullah Shah pours out flood upon flood. He is a poet, a disciple and a man of renunciation in one.

-The Spirit of Oriental Poetry, P. 101, by Prof. Puran Singh.

[2]Generally speaking, one could define symbols as form of in direct, metaphorical speech meant to carry or suggest a hidden reality. Therefore, anything phenomenon or trait. Which bears witness to the supernatural of universal analogy in the world, any sign which tradition has invested with a supernatural meaning or powerful emotional resonance any allegory, any myth, fable or legend or poetic image indicative of the poet's mental and affective preoccupations, is used as a symbol, a correspondence or a means of suggestion.

T.S. Eliot : Symbolism, P. 47, 48

ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਏਸੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਰੂਪਕਾਂ ਤੇ ਉਪਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਆਏ ਕੁਝ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ :

1. ਰੋਵਣ ਅੱਖੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਜਿਉਂ ਵਗਣ ਝਲਾਰਾਂ।

—ਗੰਢਾਂ

2. ਅੱਠਵੀਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਡਾਲਿਆ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੋਈ ਦੀਵਾਨੀ।
ਜਿਵੇਂ ਮਿਸਲ ਕਬਾਬ ਹੈ ਮਛਲੀ ਬਿਨ ਪਾਣੀ।

—ਗੰਢਾਂ

3. ਤਨ ਹੋਲਾਂ ਸੂਲਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਰੰਗ ਜਿਉਂ ਫੁੱਲ ਤੋਰੀ

—ਗੰਢਾਂ

4. ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਗਲ ਹਾਰ ਨੀ ਅਸਾਂ ਦਰਦ ਹਮੇਲਾਂ

—ਗੰਢਾਂ

5. ਰਾਕਸ਼ ਨੇਹੁੰ ਹੱਡਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

6. ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ੌਹ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਬਘੇਲਾ,
ਰੱਤ ਪੀਂਦਾ, ਗੋਸ਼ਤ ਚਰਦਾ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

7. ਜ਼ੁਲਫ ਕੁੰਡਲ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ,
ਬਿਸੀਅਰ ਹੋ ਕੇ ਡੰਗ ਚਲਾਇਆ,
ਵੇਖ ਅਸਾਂ ਵੱਲ ਤਰਸ ਨਾ ਆਇਆ,
ਕਰਕੇ ਖ਼ੂਨੀ ਅੱਖੀਆਂ ਵੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

8. ਦੋ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ,
ਮੈਂ ਆਜਿਜ਼ ਦੇ ਸੀਨੇ ਲਾਇਆ,
ਘਾਇਲ ਕਰ ਕੇ ਮੁੱਖ ਛੁਪਾਇਆ,
ਚੋਰੀਆਂ ਇਹ ਕਿਨ ਦੱਸੀਆਂ ਵੇ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

9. ਬਿਰਹੋਂ ਕਟਾਰੀ ਤੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਮਾਰੀ,
ਤਦ ਮੈਂ ਹੋਈ ਬੇਦਿਲ ਭਾਰੀ,
ਮੁੜ ਨਾ ਲਈ ਤੈਂ ਸਾਰ ਹਮਾਰੀ,
ਪੱਤੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਵੇ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸੰਗੀਤ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੋ ਜੇਹੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਅੱਗੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ :

ਕੜ ਕੜ ਕੱਪੜ ਕੜਕ ਡਰਾਏ,
ਮਾਰੂ ਥਲ ਵਿਚ ਬੇੜੇ ਪਾਏ

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਚੇਤ ਚਮਨ ਵਿਚ ਕੋਇਲਾਂ, ਨਿੱਤ ਕੂ-ਕੂ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਮੈਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਝੂਰ ਝੂਰ ਮਰ ਰਹੀ

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਸੁਣ ਸੁਣ ਘੁਣ ਘੁਣ ਝੁਰ ਮਰੋਂ ਜੋ ਤੁਮਰੀ ਯੇਹ ਪਰੀਤ

—ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਮਾਹ

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਤੇ ਬਿੰਬਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਤੇ ਬਿੰਬ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਘਰੋਗੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਤੇ ਬਿੰਬਾਂ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾ-ਬਲ ਜਾਂ ਅਭਿਵਿਅੰਜਨਾ-ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕ, ਬਿੰਬ ਆਦਿ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਚੋਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੇ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। 'ਘੜਿਆਲੀ ਦਿਉ ਨਿਕਾਲ ਨੀ' ਵਾਲੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਚ ਆਏ ਪ੍ਰਤੀਕ ਕਿਸ ਕਮਾਲ ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸੂਖਮ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਦੇ ਹਨ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹੁ ਦੀ ਸੇਜ ਪਿਆਰੀ,
ਨੀ ਮੈਂ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ਤਾਰੀ ਨੀ।
ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੁਣ ਆਈ ਵਾਰੀ,
ਹੁਣ ਵਿੱਛੜਣ ਹੋਇਆ ਮੁਹਾਲ ਨੀ।
ਘੜਿਆਲੀ ਦਿਉ ਨਿਕਾਲ ਨੀ।

ਸਾਹੁਰੇ, ਸਾਹਾ, ਦਾਜ, ਤੰਦ, ਜੰਜ, ਸਹੇਲੀਆਂ, ਪੂਣੀਆਂ, ਗੋਹੜੇ, ਅੱਟੀ, ਤਾਣਾ, ਚਰਖਾ, ਮੁਕਲਾਵਾ ਆਦਿ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਿੰਬ ਆਦਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ ਹਨ :

ਸਾਹੁਰੇ :

ਬਾਬਲ ਆਖਿਆ ਆਣ ਕੇ ਤੈਂ ਸਾਹਵਰਿਆਂ ਘਰ ਜਾਣਾ

—ਗੰਢਾਂ

ਸਾਹਾ :

ਸਾਹੇ ਤੇ ਜੰਜ ਆਵਸੀ ਹੁਣ ਚਾਲ੍ਹੀ ਗੰਢ ਘਤਾਊਂ

—ਗੰਢਾਂ

ਦਾਜ :

ਓੜਕ ਜਾਵਣ ਜਾਵਣਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦਾਜ ਰੰਗਾਵਾਂ

—ਗੰਢਾਂ

ਤੰਦ :

ਝੱਲ ਵਲੱਲੀ ਮੈਂ ਹੋਈ ਤੰਦ ਕੱਤ ਨਾ ਜਾਣਾਂ

—ਗੰਢਾਂ

ਜੰਜ :

ਜੰਜ ਏਵੇਂ ਚਲ ਆਵਸੀ ਜਿਉਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਠਾਣਾ

—ਗੰਢਾਂ

ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ :

ਗੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਪਿਆਰੀਆਂ ਮੈਂ ਕੋ ਗੁਣ ਨਾਹੀਂ

—ਗੰਢਾਂ

ਪੂਣੀ, ਗੋਹੜੇ :

ਮੈਂ ਪੂਣੀ ਕੱਤ ਨਾ ਜਾਤੀਆ ਅਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਗੋਹੜੇ

—ਗੰਢਾਂ

ਅੱਟੀ, ਤਾਣਾ :

ੳ) ਅੱਟੀ ਇਕ ਅਟੇਰ ਕੇ ਫਿਰਾਂ ਤਾਣਾ ਤਣਦੀ
ਅ) ਤਾਣਾ ਹੋਇਆ ਪੁਰਾਣਾ, ਹੁਣ ਕੀਕਰ ਲਾਹਵਾਂ

—ਗੰਢਾਂ

ਚਰਖਾ :

ਤੂੰ ਸੁੱਤਿਆਂ ਉਮਰ ਵੰਜਾਈ ਏ,
ਤੂੰ ਚਰਖੇ ਤੰਦ ਨਾ ਪਾਈ ਏ,
ਕੀ ਕਰਸੇਂ, ਦਾਜ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ,
ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਮੁਕਲਾਵਾ :

ਅੱਜ ਕੱਲ ਤੇਰਾ ਮੁਕਲਾਵਾ ਏ,
ਕਿਉਂ ਸੁੱਤੀ ਕਰ ਕਰ ਦਾਅਵਾ ਏ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ :

ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਮੇਲੇ,
ਭੁੱਲੀ ਹੀਰ ਢੂੰਢੇਂਦੀ ਬੇਲੇ,
ਰਾਂਝਾ ਯਾਰ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਖੇਲੇ,
ਸੁੱਧ ਨ ਰਹੀਆ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਓਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।

ਕਾਂ ਤੇ ਲਗੜ, ਚਿੜੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ੁੱਰੇ (ਬਿਗ੍ਹੀਆਂ, ਬਾਜ਼ ਆਦਿ) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤ

ਬੰਨੇ, ਵਸੋਂ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਇੰਜ ਵਰਤਿਆ ਹੈ :

ਉਲਟੇ ਹੋਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਆਏ,
ਕਾਂ ਲਗੜ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ,
ਚਿੜੀਆਂ ਜੁੱਰੇ ਖਾਏ।

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ

ਉਲਟੀ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ 'ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ' ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਿਆ ਬਿੰਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਨੂੰ ਵਰਤਦਿਆਂ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਆਖਦਾ ਹੈ :

ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਬਹਾਇਓ ਰੇ ਸਾਧੋ,
ਤਬ ਹਰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ।

ਅਤੇ :

ਉਲਟੇ ਪਾਉਂ ਪਰ ਕੁੰਭ ਕਰਨ ਜਾਏ,
ਤਬ ਲੰਕਾ ਭੇਦ ਉਪਾਏ।

ਸ਼ਰਾਬ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ), ਕਬਾਬ (ਸਰੀਰ) ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਉਸਤਾਦੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸਰੀਰਕਤਾ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਕਤਾ ਉੱਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਦਾ ਕਾਬੂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਬਲਵਾਨ ਵਾਕ ਆਖੇ ਹਨ :

ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਖਾ ਕਬਾਬ,
ਹੇਠ ਬਾਲ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਅੱਗ।
ਬਣ ਜਾ ਚੋਰ ਲੁੱਟ ਘਰ ਰੱਬ ਦਾ,
ਉਸ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਠੱਗ ਨੂੰ ਠੱਗ।

ਕਸੁੰਭਾ ਇਕ ਹੋਰ ਬਿੰਬ ਹੈ ਜੋ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੀ ਚੋਖੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਇਹ ਮਾਇਆ ਜਾਂ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਮੂਰਤੀਕਰਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ :

ਨੀ ਮੈਂ ਕਸੁੰਭੜਾ ਚੁਣ ਚੁਣ ਹਾਰੀ,
ਮੈਂ ਕਸੁੰਭੜਾ ਚੁਗ ਚੁਗ ਹਾਰੀ।
ਏਸ ਕਸੁੰਭੜੇ ਦੇ ਕੰਡੇ ਭਲੇਰੇ,
ਅੜ ਅੜ ਚੁੰਨੜੀ ਪਾੜੀ।
ਏਸ ਕਸੁੰਭੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਕਰੜਾ,
ਜ਼ਾਲਮ ਏ ਪਟਵਾਰੀ।
ਏਸ ਕਸੁੰਭੇ ਦੇ ਚਾਰ ਮਕੱਦਮ,
ਮੁਆਮਲਾ ਮੰਗਦੇ ਭਾਰੀ।
ਹੋਰਨਾਂ ਚੁਗਿਆ ਫੂਹਿਆ ਫੂਹਿਆ,
ਮੈਂ ਭਰ ਲਈ ਪਟਾਰੀ।

ਤਬੀਬ ਜਾਂ ਹਕੀਮ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਰਹਿਬਰ ਜਾਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਕਾਮਲ ਹਨ :

ਝਬਦੇ ਆਵੀਂ ਵੇ ਤਬੀਬਾ,
ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਮਰ ਗਈਆ।
ਛਪ ਗਿਆ ਸੂਰਜ ਬਾਹਰ ਰਹੀ ਆ ਲਾਲੀ,
ਹੋਵਾਂ ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜੇ ਮੁੜ ਦੇਵੇਂ ਦਿਖਾਲੀ,
ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਗਈਆ
ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਨਚਾਇਆ ਕਰ ਥੱਈਆ ਥੱਈਆ।

ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਕ :

ਮਿਰਗ :

ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਚੰਚਲ ਮਿਰਗ ਫਾਹਿਆ।
ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਬਹਾਇਆ।

ਕਾਂ :

ਸੈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਛੱਲੀ ਲਾਹੀ,
ਕਾਗ ਮਰੇਂਦਾ ਈ ਝੁੱਟੀ।

ਮੁਰਲੀ :

ਮੁਰਲੀ ਬਾਜ ਉੱਠੀ ਅਣਘਾਤਾਂ

ਸੇਜ :

ਸੇਜ ਉੱਤੇ ਸੁਖ ਸੌਣ ਨ ਦੇਵੇ ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰ ਜਗਾਏ

ਚੌਦਾਂ ਤਬਕ :

ਚੌਦ੍ਹੀਂ ਤਬਕੀਂ ਸੈਰ ਅਸਾਡੀ,
ਕਿਤੇ ਨਾ ਹੋਵਾਂ ਕੈਦ

ੲ) ਉਕਤੀਆਂ-ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ :

ਉਹ ਵੀ ਆਸ਼ਕ ਨਾ ਕਹੋ ਸਿਰ ਦੇਂਦਾ ਉਜ਼ਰ ਕਰੇ

—o— —ਅਠਵਾਰਾ

ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਭਾਗ ਹੈ ਉਹ ਰੰਗ ਘਰ ਜਾਵੇ

—o— —ਗੰਢਾਂ

ਊਹਾ ਘੜੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜਾਂ ਮੈਂ ਵੱਲ ਆਵੇ

—o— —ਗੰਢਾਂ

ਉਲਟੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ ਦੀ ਚਾਲ

—o— —ਬਾਰਾਂ ਮਾਹ

ਨਾ ਘਰ ਕੌਂਤ ਨਾ ਦਾਣਾ ਭੱਤਾ

—o— —ਬਾਰਾਂ ਮਾਹ

ਕਾਲੇ ਗਏ ਤੇ ਆਏ ਬੱਗੇ

—o— —ਬਾਰਾਂ ਮਾਹ

ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਸੀ ਕਰਸੀ ਅੱਲਾ

—o— —ਬਾਰਾਂ ਮਾਹ

ਅੰਧੇ ਕੋ ਅੰਧਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਰਾਹ ਬਤਾਵੇ ਕੌਣ!

—o— —ਦੋਹੜੇ

ਉੱਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ,
ਇਹ ਸੌਣ ਤੇਰੇ ਦਰਕਾਰ ਨਹੀਂ।

—o—

ਇਕ ਅਲਫ਼ ਪੜ੍ਹੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੈ।

—o—

ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਯਾਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।

—o—

ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਮੁਕਦੀ ਹੈ।

—o—

ਇਸ ਨੇਹੁੰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚਾਲ।

—o—

ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੌਣ!

—o—

ਟੂਣੇ ਕਾਮਣ ਕਰ ਕੇ ਨੀ ਮੈਂ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ਮਨਾਵਾਂਗਾ

—o—

ਜਿੰਦ ਕੁੜਿੱਕੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਈ।

—o—

ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਕਰੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।

—o—

ਢੋਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣ ਆਇਆ

—o—

ਰਾਂਝਾ ਰਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਨੀ, ਮੈਂ ਆਪੇ ਰਾਂਝਾ ਹੋਈ।

—o—

ਸਭ ਇਕੋ ਰੰਗ ਕਪਾਹੀ ਦਾ।

—o—

ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਵੀਓਂ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।

—o—

ਇਲਮੋਂ ਬੱਸ ਕਰੀਂ ਓ ਯਾਰ।

—o—

ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਆਖ ਬੁਲਾਓਗੇ।

—o—

ਕਰ ਕੱਤਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੁੜੇ।

—o—

ਗਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦਾ ਹੈ।

—o—

ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੇ ਅੜਿਆ
ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੋਈ!

—o—

ਮਾਟੀ ਕੁਦਮ ਕਰੇਂਦੀ ਯਾਰ।

—o—

ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਏ।

—o—

ਮੈਂ ਪਾਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਨੱਸਨਾ ਹਾਂ।

—o—

ਹੁਣ ਕਿਸ ਥੀਂ ਆਪ ਛੁਪਾਈਦਾ।

—o—

ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੋ ਗਈ ਨੀ ਕੁਝ ਹੋਰ।

—o—

—ਕਾਫ਼ੀਆਂ